

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, Κυριακή 11 Ιανουαρίου 2026 • Έτος 16^ο • Αρ. φύλλου 907

Κυπριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα

www.kathimerini.com.cy | €2,90

Η «ΑΠΟΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ» ΤΟΥ ΕΠΙΜΑΧΟΥ ΒΙΝΤΕΟ

Πρόεδρος χωρίς ηθικό πλεονέκτημα

Κραυγαλέοι ερασιτεχνισμοί συνεργατών εκθέτουν τον Νίκο Χριστοδουλίδη και διασύρουν την Κύπρο

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Κάθαρση, τώρα!

Το βίντεο που είδε το φως της δημοσιότητας επαναφέρει στη μνήμη της κοινωνίας ένα πολιτικό σύστημα που υποτίθεται ότι είχαμε αφήσει πίσω μας. Η εικόνα της Κυπριακής Δημοκρατίας βάλλεται και από εξωτερικούς επιτήδειους, αλλά και εκ των έσω. Αν θέλει η κυβέρνηση να είναι και να φαίνεται τίμια, θα πρέπει αμέσως, χωρίς περιστροφές και χωρίς να σκέφτεται το πολιτικό κόστος να αποκαταστήσει την εμπιστοσύνη των πολιτών στην Πολιτεία.

Η ανάρτηση με το επίμαχο βίντεο που άναψε φωτιές στο εσωτερικό πολιτικό σκηνικό δείχνει όντως να έχει τα χαρακτηριστικά επίθεσης για να πλήξει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας αλλά και την αξιοπιστία της Κυπριακής Δημοκρατίας σε χρονισμό άσκησης της Ευρωπαϊκής Προεδρίας. Ωστόσο, η «ταυτοποίηση» του δημιουργού του δεν αναρρεί, όπως καταγράφουμε και τεκμηριώνουμε στις εσωτερικές σελίδες, το σοβαρό πολιτικό διακύβευμα: Το πώς οι ίδιοι οι πρωταγωνιστές του βίντεο με όσα καταγράφονται να λένε αφήνουν βαρύτερες σκιές στη διακυβέρνηση Χριστοδουλίδη αλλά και σε πρακτικές απόμων του στενού πολιτικού (και οικογενειακού) του περιβάλλοντος. **Σελ. 6-7**

«ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΕΠΙΘΕΣΗ»

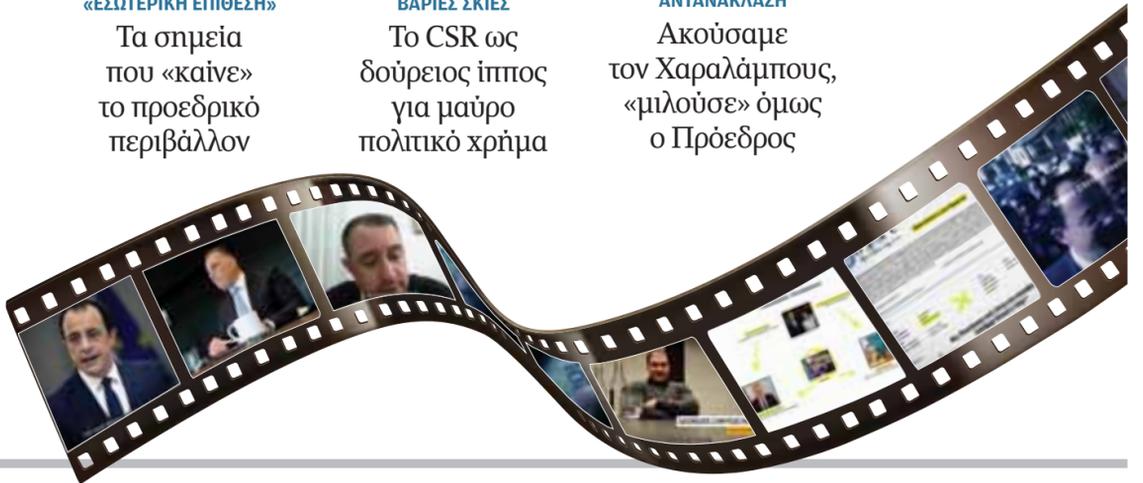
Τα σημεία που «καίνε» το προεδρικό περιβάλλον

ΒΑΡΙΕΣ ΣΚΙΕΣ

Το CSR ως δούρειος ίππος για μαύρο πολιτικό χρήμα

ΑΝΤΑΝΑΚΛΑΣΗ

Ακούσαμε τον Χαράλαμπο, «μιλούσε» όμως ο Πρόεδρος

ΝΤΟΝΑΛΤ ΤΡΑΜΠ

Βάζει δύσκολα στη Λευκωσία

Οι κινήσεις Ντόναλτ Τραμπ παραπέμπουν σε νέα πολιτικά και διπλωματικά ήθη και τείνουν να τοιμεντώσουν ένα modus operandi πολύ μακριά από την έννοια του διεθνούς δικαίου. Ο Αμερικανός πρόεδρος αφήνει ανοικτό το ενδεχόμενο ανάληψης πρωτοβουλιών στα ελληνοκυπριακά, αλλά και στο Κυπριακό. **Σελ. 3**

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΑΤΤΑΛΙΔΟΥ

Οι δεσμεύσεις Χριστοδουλίδη διαφεύσθηκαν

Η βουλευτριά του Volt Αλεξάνδρα Ατταλίδου ασκεί δριμεία κριτική στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Πρώτη Κυρία για αδιαφάνεια και έλλειψη λογοδοσίας. Ζητεί πλήρη διερεύνηση του θέματος και προώθηση της πρότασής της στη Βουλή για θεσμοθέτηση όλων των δωρεών προς το κράτος. **Σελ. 8**

ΤΑ ΣΕΝΑΡΙΑ

Οι εξελίξεις και πώς επηρεάζουν τα κόμματα

Καθοριστικοί οι επόμενοι μήνες για τα κόμματα, που αρχίζουν να μελετάνε τις επόμενες κινήσεις τους εν μέσω σαρωτικών εξελίξεων. Το καλύτερο και χειρότερο σενάριο ανά κόμμα. Ευελιξία και προσαρμοστικότητα τα κύρια ζητούμενα. **Σελ. 3**

ΤΡΑΠΕΖΕΣ

Μεγαλύτερα κεφαλαιακά μαξιλάρια

Η Κύπρος εφαρμόζει από τις 14 Ιανουαρίου αντικυκλικό απόθεμα ασφαλείας 1,5%, αυξάνοντας τις κεφαλαιακές απαιτήσεις των τραπεζών. Η απόφαση της Κεντρικής εν-

σχύει την ανθεκτικότητα του τραπεζικού συστήματος, ευθυγραμμίζοντας τη χώρα με κράτη μεσαίας και άνω μακροπροληπτικής αυστηρότητας. **Οικονομική, σελ. 6**

ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ενα αδημοσίευτο ντοκουμέντο για τον Καβάφη

«**Ηταν** λεπτόσωμος και η ασθένεια τον είχε καταβάλει ακόμη περισσότερο». Ενα άγνωστο ντοκουμέντο για την ανάρρωση του Κ.Π. Καβάφη μετά την επέμβαση τραχειοτομής. **Τέχνες, σελ. 1**

ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

Η Σουηδική Αποστολή και οι ιστορίες της

Η δρ Ελλάδα Ευαγγέλου και η δρ Δέσπω Πασιά μιλάνε στην «Κ» για το θεατρικό αναλόγιο «Encounters / Συναντήσεις» που θα ανέβει στις 17 Ιανουαρίου στο Κυπριακό Μουσείο. **Τέχνες, σελ. 3**

ΤΑ ΙΟΥΛΙΑΝΑ / Γράφει ο ΣΤΑΥΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Χωρκατιλλίκια και άλλα τινά

Αγαπημένο μου ημερολόγιο, συνεπής στη δέσμευσή μου να είμαι ειλικρινής σε αυτή την καταγραφή, οφείλω να ομολογήσω το εξής: ένα από τα Βραβεία της Χρονιάς, που απένειμε το καρέ την τελευταία Κυριακή του 2025, προκάλεσε αντιδράσεις. Συγκεκριμένα, το βραβείο «Χωρκατιλλίκια της χρονιάς» που κέρδισε ο Ευγένιος Χαμπούλλας για την τούρτα... χαρτούσια των γενεθλίων του. Όπως χαρακτηριστικά είπε η σεβαστή σε όλους Ευγενία Καλαμαρού: «Το ΡΙΚ έκοψε το νήμα, μάνα μου».

Ανοιγω μια αναγκαία παρένθεση καθώς θεωρώ σημαντικό να ξεκαθαρίσουμε τι εστί «χωρκατιλλίκι» στους ύποπτους καιρούς που ζούμε. Προφανώς και δεν εννοούμε το χωριάτικο με τη στενή έννοια, αφού όλοι λίγο ως πολύ στη μικρή μας βραχονησίδα από κάποιο χωριό καταγόμαστε. Με εξαίρεση άλλωστε πέντε οικογένειες της αγγλόφωνης Δεξιάς (με τον αριθμό κυριολεκτώ) η υπόλοιπη αστική Λευκωσία έχει τις ρίζες της στα χώματα της κυπριακής υπαίθρου. Το «χωρκατιλλίκι» λοιπόν δεν έχει σχέση με τη γεωγραφία κι ούτε βεβαίως με την οικονομική ευμάρεια, αλλά με την αισθητική.

«Τουτέστιν», όπως εξήγησε η Ευγενία, «αν θεωρούμε κακόγουστο τον Χαμπούλλα για τους γνωστούς λόγους, τι να πούμε για το κρατικοδίαιτο ΡΙΚ που προβάλλει εκκομπή με τον ευφάνταστο τίτλο... Τίτικι Ττόκκο;». Η Καλαμαρού είχε βεβαίως απόλυτο δίκαιο. Αδιάψευστο τεκμήριο το εορταστικό επεισόδιο, ένα αδιανόητο μουσικοχορευτικό χωρκατιλλίκι, που μας φέρνει αντιμέτωπους με το υπαρξιακό ερώτημα: Γιατί οι Κύπριοι φορολογούμενοι πρέπει να πληρώνουμε αυτό το χάλι; Food for thought.

«Ο άδρωπος 'έν τρώ' την γην, η γη τρώει το πλάσμα!». Τι όμορφη που είναι η ντοπιολαλιά όταν εκφέρεται με σεβασμό, αγαπημένο μου ημε-

Και ερωτώ: «Υπάρχει μεγαλύτερο χωρκατιλλίκι από το να φοράει κανείς αυθεντική γούνα στις μέρες μας;»

ρολόγιο. Με τον τρόπο μάλιστα της σπουδαίας Δέσποινας Μπερπεδέλη, όταν απήγγειλε τους στίχους του λαϊκού ποιητή Κυριάκου Καρνέρα στην τελετή έναρξης της Κυπριακής Προεδρίας. Ήταν μια από τις όμορφες στιγμές της βραδιάς, η οποία δεν ευτύχησε όμως να έχει την καλύτερη τηλεσκοπική θέαση. Γιατί άλλη είναι η αίσθηση που απονέμει η σκηνή ζωντανά και άλλη όταν περνάει μέσα από το φίλτρο του τηλεοπτικού θεάματος. Αλλά αυτά είναι ψιλά γράμματα για το ΡΙΚ το οποίο, στο κεντρικό δελτίο ειδήσεων της ίδιας νύχτας, ανέγραψε μονολεκτικούς ειδοποιητικούς τίτλους. «Τουτέστιν;» αναρωτήθηκε, δικαίως, η Ρενέ

Κυπαρίσι. «Τουτέστιν: “Αστακός”, “Αποφάσεις”, “Επικίνδυνα”. Μιλάμε για την αποθέωση του μινιμαλισμού!». «Η της ασχετούσνης».

Δάφνες φυσικά για «χωρκατιλλίκια» δεν διεκδικεί μόνο ο Χαμπούλλας ή το χαλκέντερο ΡΙΚ. Εκτός από τους ανθούς της νέας πολιτικής αρένας, το φαινόμενο κτύπησε και την καρδιά της αστικής Λευκωσίας. Αναφέρονται στο talk of the town των εορτών αγαπημένο μου ημερολόγιο. Συγκεκριμένα, στο πάρτι πολύ επιτυχημένο επικειρηματίας, με επιστημονικές περγαμινές, σε γνωστό εστιατόριο της πρωτεύουσας. Μια καλεσμένη όταν ετοιμάστηκε να φύγει ανακά-

λυψε ότι έλειπε η γούνα της και έγινε χαμός. Όχι μόνο ωρυόταν ότι η γούνα κόστιζε 15.000 ευρώ, αλλά ο σύζυγός της λίγο έλειψε να 'ρθει στα χέρια με τον εστιάτορα. Η γούνα εντέλει βρέθηκε (κάποια κυρία την μέρδεψε με τη δική της και την επέστρεψε την επομένη) αλλά το βασανιστικό ερώτημα έμεινε: Υπάρχει μεγαλύτερο χωρκατιλλίκι από το να φοράει κανείς αυθεντική γούνα στις μέρες μας; Φορέστε ψεύτικα λοιπόν κι όσα τα έρμα τα ζώα στις ντουλάπες σας μάνα μου...

Επιστρέφω στους ανθούς της πολιτικής οι οποίοι, όπως ήταν αναμενόμενο εξάλλου, την περίοδο των

γορτών, κτύπησαν τα ρέστα τους. Ξεκινώντας από το πουλέν της ΕΔΕΚ, υποψήφιο βουλευτή στην επαρχία Πάφου, ο οποίος ντυμένος κλαρινογαμπρός (με μαγκούρα!) έστειλε αγωνιστικούς χαιρετισμούς: «Χρόνια πολλά... με πόλινη σουβλά». Αλλά επειδή «ο νέος είναι ωραίος, μα πάντα ευτυχώς ο παλιός είναι αλλιώς» τη ρεβάνς πήρε ο επίσης Παφίτης βουλευτής του ΔΗΚΟ Χρύσανθος Σαββίδης. Σε σχετικό βίντεο μάς ενημέρωσε για τις ικανότητές του στο ψήσιμο του καφέ, καθώς και για την προύπηρεσία του ως καφετζής. Στα 12 του δούλευε στο κafenείο του Χάρη του μπουζουζή, στην Περβόλα της Πάφου, και ως γκαρσόνι στο

εστιατόριο «Ιπποπόταμος». Πολλές άγνωστες λέξεις σε μια μόνο πρόταση, αγαπημένο μου ημερολόγιο...

Η Πάφος τον τελευταίο καιρό μας τροφοδοτεί με υλικό, ενίοτε για τους λάθος λόγους. Όπως π.χ. μια φήμη που κυκλοφορεί για κακοποιτική συμπεριφορά πολιτικά εκτεθειμένου προσώπου. Απλή, αγνή, απορία: οι ιεραρχικά ανώτεροι στη Λευκωσία θα κάνουν κάτι ή θα σπεύσουν εκ των υστέρων για να μαζέψουν τα συμμαζεύτα;

Διαχείριση ζημιών καλείται να κάνει η ηγεσία του ΔΗΣΥ για την υπόθεση Νίκου Σύκα. Το γεγονός πάντως ότι αποσύρθηκε η καταγγελία στην Αστυνομία κάνει ακόμα πιο δύσκολα τα πράγματα για το Πολιτικό Γραφείο. Θα κλείσει τα μάτια στα (κατατεθειμένα) γεγονότα που δημιουργούν εύλογες υποψίες για κακοποιτική συμπεριφορά ή θα τον αποκλείσει από το ψηφοδέλτιο των βουλευτικών; Για τον ιστορικό του μέλλοντος, όταν ασχοληθεί με τις υποσημειώσεις της σύγχρονης μας Ιστορίας, σημειώνω ότι μιλάμε για τον ίδιο πολιτικό ογκόλιθο ο οποίος στο παρελθόν έγγραψε με παρηφία «Είμαι ρατσιστική», θρησπιστική του τρίπτυχου «πατρίς - θρησκεία - οικογένεια».

Με τούτα και με κείνα, γιατί να μην ενημερώσει και ο Χριστόφορος Τορνερής τους ακολούθους του ότι άνοιξαν θέσεις (sic) υποψηφίων βουλευτών του «Σήκου Πάνω»; Κυκλοφορεί μάλιστα και σχετικό ερωτηματολόγιο όπου οι ενδιαφερόμενοι απαντούν για τις μεγαλύτερες δυσκολίες που ξεπέρασαν στη ζωή τους, πώς αντιλαμβάνονται την έννοια «ταπεινότητα» και αν διάβασαν το βιβλίο του αρχηγού «Never Surrender» και τι αποκόμισαν από αυτό. Ζούμε μεγάλες στιγμές αγαπημένο μου ημερολόγιο!

Ιουλία Παλατολόγου Ουίλσον

stavros.christodoulou@gmail.com

Ο ΦΙΛΙΣΤΩΡ

Επιλογή και επιμέλεια:

ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΗΝΑΚΑΚΗΣ, ΜΥΡΤΩ ΚΑΤΣΙΓΕΡΑ

11-1-1936

Ενισχύσεις: Καθ' α αγγέλλεται εκ Νεαπόλεως, η μεραρχία του Τρέντο, εφωδιασμένη με τα πλέον τεχνικά μέσα, συγκεντρώθη αυτούτοι ετοιμή προς επιβίβαση. Εγνώσθη ότι ο στρατός ούτος θ' αποσταλή εις Τριπολιτίδα, εις αντικατάστασιν δύο μεραρχιών, αίτηνες θέλουσιν αποσταλή προσεχώς εις Ανατολικήν Αφρικήν. [...] Ο εν τη Ανατολική Αφρική αρχηγός των ιταλικών στρατευμάτων, στρατάρχης Μπαντόλιο εξήτησεν εκ Ρώμης ενισχύσεις 80.000 ανδρών.

Κόλασις: Απογευματινή συνάδελφος δεν θέλει να εισέλθω εις τον Παράδεισον, λέγει, όπου την προσκαλούν. Αλλά ποιος είχε την ανοησίαν να καλέσθω την συνάδελφον; Βενιζελίς δεν είναι; Και όλοι οι Βενιζελικοί είναι γνωστόν ότι προτιμούν και δι' εαυτούς και διά τους άλλους την Κόλασιν των.

Πολιτισμένον: Οι περιπατηταί του Ζαππείου παρέστησαν χθες μάρτυρες του μαρτυρικού θανάτου ενός ατυχούς και ωραιότατου κυνηγητικού κυνός ο οποίος, αν και συνώδευε δεμένος την κυρίαν του, εδηλητηριάσθη από «φύλλαν» η οποία ανέμενε τα ανύποπτα θύματά της εις το... πολιτισμένον αυτό πάρκον των Αθηνών.

Ο ΜΗΡΟΥ & ΣΕΒΕΡΗ / Γράφει ο ΟΝΑΣΑΓΟΡΑΣ

All the President's gold girlfriends

Ξένοι δάχτυλοι βρίσκονται πίσω από όλο αυτό, από χώρες που μας ζηλεύουν και δεν μπορούν να χωνέψουν την τσακηνιά μας και το ότι κερδίσαμε με το σπαθί μας την Ευρωπαϊκή Προεδρία. Και επειδή παρά να σου βγει το όνομα καλύτερα να σου βγει το μάτι, αυτά τα κακά δάχτυλα που βρίσκονται πίσω μας, εννοώ πίσω από αυτή τη σκευωρία, θα τα κόψω. Και θα είμαι ειλικρινής: μυρίζομαι τεχνητή νοημοσύνη σε αυτό το βίντεο, αφού με όσα ακούσαμε είναι δεδομένο πως δεν υπάρχει ίχνος οποιουδήποτε άλλου είδους νοημοσύνης.

Και ενώ όλοι διερωτώμαστε ποιοι μας έπιασαν αυτή τη φορά σαν αφελή ποινικάκια στη φάκα, ο Μαυρογιάννης δηλώνει πως οι Ρώσοι μάς είχαν στο στομάχι θεωρώντας πως τους πούλησε ο Χριστοδουλιδης. Όπα. Αν το συνδυάσει κάποιος με το τσίμινγκ της Ευρωπαϊκής Προεδρίας και την παρουσία του Ζελένσκι στο νησάκι μας την προηγούμενη μέρα, ο δάχτυλος αρχίζει να μυρίζει βότκα. Και η απορία στο μυαλό όλων είναι η εξής: μα δεν μάθαμε τίποτα από το πάθημα με το Αλ Τζαζίρα;

Ο εθνικός μας εργολάβος Χρυσόχογος (Gold) για να δείξει πόση οικειότητα είχε με τον Πρόεδρο δήλωσε για τη μεταξή τους σχέση «he is like my girlfriend!» - Gold girlfriend θα λέγαμε εμείς. Συνέχισε υπερηφρανεύομενος πως «αν τον πάρω τηλεφωνώ τώρα θα απαντήσει!» (σ.σ. ευτυχώς δεν απάντησε). Σε αυτό το σημείο σίγουρα η Φιλίππα εξοργίστηκε, αφού σε εκείνη δεν απαντά πά-

Πρόκειται για ξένο δάχτυλο.

να το τηλεφώνω! Αναπάντητες κλήσεις παντού.

Η Κύπρος αλλάζει πάντως κι αυτό φαίνεται από την αρχική -και πολύ διακριτική- αντίδραση του Χριστοδουλιδη. Ο Πρόεδρος -gold girlfriend- δήλωσε πως «όποιος έχει στοιχεία να τα καταθέσει». Έχω ένα βίντεο στο κινητό μου Πρόεδρε, πού καταθέτω;

Πάντως του Προεδρικού πρέπει να του το δώσουμε πως είναι δυνατό γραφείο για rebranding. Η πολιτική μίζα έγινε CSR (Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη) και το λάδωμα για ευνοϊκή μεταχείριση εταιρειών ονομάζεται πλέον «president's projects». Πάντως, αν θα φύγει ο κύριος Πάμπος από δ'ντής του Γραφείου του gold girlfriend μην πάει

στο Άμυνας σας παρακαλώ, μπορεί σε ζοομ να τα δώσει όλα στους Τούρκους.

Σε άλλο σημείο ο κύριος Λακκοτρήνης, που βρισκόταν στο μάτι του κυκλώνα για το πανάκριβο φιάσκο του Βασιλικού, δηλώνει πως κέρδισε την προσοχή του Προέδρου όταν του ανέφερε για προσφορά 75 χιλιάδων ευρώ από ενδιαφερόμενο επενδυτή. Είμαι πολύ περιέργως πως θα δικαιολογήσουν τέτοιες ατάκες οι εμπλεκόμενοι. Βέβαια, ο κύριος Χρυσόχογος γνωρίζει πως η σωπή είναι χρυσός, and he has the right to remain silent.

Αρθρογράφος εφημερίδας είχε στο παρελθόν αναφερθεί με ιδιαίτερα αρνητικούς χαρακτηρισμούς στον σύγαμμο του Χριστοδουλιδη, τον κύριο Χα-

ράλμπους, διευθυντή του Γραφείου του Προέδρου, ισχυριζόμενη πως δεν είχε τις ικανότητες να διοικήσει ούτε περίπτερο. Χθες απολογήθηκε δημόσια δηλώνοντας εντυπωσιασμένη για τις ικανότητές του να συντονίζει μια τόσο πολύπλοκη διαδικασία μυστηρίων επενδυτών, ύποπτων μετρητών και αδιαφανών δωρεών. Άξιος, ο μισθός του.

Η Γεωργία Γκόκκα, κόρη ιερέα όπως ο Φειδίας και διάσημη για το κανάλι εργατικού και εκπαιδευτικού περιεχομένου που διατηρεί στο Only Fans, δηλώνει έτοιμη για την Άμεση Δημοκρατία. Μια χαρά μας βρίσκω. Η κομμάτι μας σκηνή παίρνει πλέον αποκάλυπτα το στίγμα που της αξίζει. Και κάθομαι και ψιθυρίζω νοσταλγικά το σύνθημα που φωνάζαμε κάποτε στο γήπεδο: «ομάδα μοντέλο την κάνετε μπορδέλο».

Ο πιο ανακουφισμένος με τις εξελίξεις που προέκυψαν με το βίντεο βόμβα είναι μάλλον ο Νίκος Σύκας. Το πιθανό σκάνδαλο με τις προεδρικές μίζες και τον εθνικό εργολάβο μονοπωλήσας όλες τις πολιτικές συζητήσεις, με αποτέλεσμα οι καταγγελίες της συντρόφου του -που τελικά πήγε με κολάρο να τις αποσύρει- να έχουν ήδη σχεδόν ξεχαστεί. Και σούκασέ το, το τιμμημένο...

Τεχνητή Νοημοσύνη έχουμε όταν ο υπολογιστής δημιουργεί ένα βίντεο. Λίγη έως ελάχιστη Νοημοσύνη έχουμε όταν τα πληρωμένα τρόλη προσπαθούν να δικαιολογήσουν το ολοφάνερα αυθεντικό βίντεο.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ιδιοκτησία

«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ»

Εκδίδεται σε συνεργασία και μετά από άδεια της εταιρείας ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

Διευθύνων Σύμβουλος: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΛΟΤΤΙΑΔΗΣ • Διευθυντής: ΘΑΝΑΣΗΣ ΦΩΤΙΟΥ

Υπεύθυνος Υλικού: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ • Υπεύθυνος Αετός: ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΔΑΜΙΑΝΟΥ

Νικόλαου Σαρπίδου 2 & Λεωφ. Λυκαβηπού, 2401 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος
e-mail: info@kathimerini.com.cy Τηλ.: +357 22472500 Fax: Σύνταξη +357 22472540
Fax: Διαφημιστικό Τμήμα - Μικρές Αγγελίες +357 22472550

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική ή κατά παράφραση ή διασκευή απόδοση του περιεχομένου της εφημερίδας με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Διευθυντής: ΑΛΕΞΗΣ ΠΑΠΑΧΕΛΑΣ • Αναπληρωτής Διευθυντής: ΚΩΣΤΗΣ ΦΑΦΟΥΤΗΣ • Σύμβουλος έκδοσης: ΝΟΤΗΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Της ΟΡΙΑΝΑΣ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

Το καλύτερο και χειρότερο σενάριο ανά κόμμα

Οι πρόσφατες εξελίξεις (ανταρσία Νικόλα, υπόθεση Σύκα, διαρροή βίντεο) πιθανώς να αλλάξουν το πολιτικό σκηνικό

Αναπάνττες κλήσεις και επιστολές που δεν διαβάστηκαν είναι μεταξύ των θεμάτων που δυσαρρέσκια τον Νικόλα Παπαδόπουλο, ο οποίος δεν χάνει ευκαιρία το τελευταίο διάστημα να εκφράζει τη δυσαρρέσκια του για αποφάσεις της κυβέρνησης.

Με τις τελευταίες πινελιές να υπολείπονται —πλην του ΑΚΕΛ που έχει ολοκληρώσει τη διαδικασία των υποψηφίων— τα κόμματα βάζουν μπρος τις μηχανές, μιας και οι επόμενοι μήνες κρίνονται καθοριστικοί τόσο για την παρουσία των κομμάτων στη Βουλή όσο και για το πολιτικό μέλλον τους.

Ασκήσεις επί χάρτου —με το καλύτερο αλλά και το χειρότερο σενάριο για αυτά μετά το άνοιγμα της κάλπης— και θεματολογία με την οποία τα κόμματα έστω και την υστάτη θα επιδιώξουν να προσελκύσουν νέους ψηφοφόρους ή ακόμη και να πετύχουν συσπείρωση ποσοτών που λάμβαναν παλαιότερα, όταν όροι όπως «κατεστημένο» και «παλαιοκομματισμός» δεν πρωτοστατούσαν στις πολιτικές συζητήσεις.

Μπορεί τα παραδοσιακά κόμματα να μην είναι πλέον «της μόδας», όχι μόνο στην Κύπρο αλλά και παγκοσμίως, όπως αναφέρθηκε χαρακτηριστικά από στελέχη τους, ωστόσο τη δεδομένη στιγμή θα πρέπει να επιδείξουν ευελιξία αλλά και ετοιμότητα προσαρμογής και ανταπόκρισης στις προκλήσεις όπως και να προχωρήσουν με ξεκάθαρες θέσεις, αν θέλουν να πρωταγωνιστήσουν και πάλι στο πολιτικό σκηνικό.

Πρωτιά με διαφορά ασφαλείας

Στον ΔΗΣΥ το θέμα της πρωτιάς και μάλιστα με διαφορά ασφαλείας από τον δεύτερο, όπως και εξασφάλιση ποσοστού κοντά στο 27,7% που κατέγραψε το κόμμα στις βουλευτικές εκλογές του 2021 θα ήταν το καλύτερο δυνατό σενάριο. Μάλιστα, η άνετη επικράτηση με τρόπο που δεν θα μείωνε ούτε και τον αριθμό των βουλευτών που έχει σήμερα —16 στο σύνολο— θα έδινε στο κόμμα της Δεξιάς αέρα νίκης με τον οποίο θα βιάζε προς τις προεδρικές του 2028 και πιθανότατα να απομακρύνει το ενδεχόμενο αμφισβήτησης της παρούσας ηγεσίας. Βέβαια, το συγκεκριμένο αποτέλεσμα αν και είναι ιδανικό για τον ΔΗΣΥ θεωρείται δύσκολο να επιτευχθεί, αν αναλογιστεί κανείς και την πλειάδα των κοιμματικών συνδυασμών που ενδεχομένως να μπουν εντός κοινοβουλίου, όπως και τις διαρροές του κόμματος προς το ΕΛΑΜ, που πιθανώς να διαφοροποιήσουν τα ποσοστά που θα λάβει.

Πάντως, η είσοδος όσο λιγότερων κομμάτων εντός Βουλής εννοεί τα μεγαλύτερα και δη τον ΔΗΣΥ, ενώ στην αντίθετη περίπτωση πιθανόν να υπάρχει μείωση ποσοστών και απώλεια βουλευτών, που μπορεί να μην πάρει από το κόμμα την πρωτιά ωστόσο θα αποδυναμωθεί. Ένα κακό αποτέλεσμα που δεν θα επιτρέψει στο κόμμα να ξεπεράσει το ποσοστό των ευρωεκλογών του 2024 —δηλαδή το 24,8— πιθανώς να φέρει μαζί του και περαιτέρω προβλήματα όπως και τη στάση που θα τηρήσει το κόμμα απέναντι στην κυβέρνηση.

Η θέση ότι ο ΔΗΣΥ θα πρέπει να είναι συγκυβέρνηση παραμένει —πιθανώς η Αννίτα Δημητρίου να το βρει μπροστά της αμέσως μετά τις βουλευτικές του Μαΐου— αν και οι τελευταίες εξελίξεις με το βίντεο που κυκλοφόρησε και εμπλέκει πρόσωπα κοντά στον πρόεδρο Χριστοδουλίδη με παράνομες πρακτικές, παρόλο που από πλευράς Προεδρικού γίνεται λόγος για προϊόν μοντάζ, πιθανόν να διαφοροποιήσουν τα δεδομένα.

Την ίδια ώρα σε εξέλιξη εντός του κόμματος βρίσκεται και ο χειρισμός του θέματος που προέκυψε μετά τις καταγγελίες από τη σύντροφο του βουλευτή Νίκου Σύκα για ξυλοδαρμό. Αν και η ίδια αργότερα τις απεύθυνε, η Αστυνομία προχωρά αυτεπάγγελτα στη διερεύνηση του θέματος, ενώ στον ΔΗΣΥ συνεδριάζει το Πολιτικό Γραφείο για να λάβει αποφάσεις, έχοντας στο τραπέζι την πρόταση του Εκτελεστικού μετά από εισήγηση της προέδρου για απόσυρση της υποψηφιότητας Νίκου Σύκα από το ψηφοδέλτιο του ΔΗΣΥ στη Λεμεσό.

Μάλιστα, μπορεί μετά και την απόσυρση των κατηγοριών ορισμένα στελέχη να έκαναν δεύτε-

ρες σκέψεις τις οποίες και μοιράστηκαν με την ηγεσία, ωστόσο στα ψηλά δώματα της Πινδάρου φαίνεται η πλειοψηφία να παραμένει αμετακίνητη ως προς την απόσυρση του βουλευτή.

Η Αννίτα Δημητρίου από την πρώτη στιγμή θέλησε να στείλει το μήνυμα πως δεν κάνει πίσω και θα φτάσει μέχρι τέλους τη διαδικασία. Μία κίνηση που, τέσσερις μήνες πριν από τις εκλογές, χαρακτηρίζεται από ορισμένους ως επικίνδυνη σε σχέση με πιθανές αντιδράσεις που μπορεί να προκαλέσει εντός, ωστόσο η πλειοψηφία κρίνει πως ο σωστός χειρισμός σε ένα τόσο ευαίσθητο κοινωνικά ζήτημα —εύκολο ωστόσο σε σχέση με τον κοινωνικό αντίκτυπο— μόνο θετικά μπορεί να επιφέρει μιας και θα δώσει το μήνυμα της μηδενικής ανοχής και μαζί πιθανότατα τη συσπείρωση ακόμη και των πιο δύσπιστων φιλελεύθερων δεξιών.

Ένα καλό αποτέλεσμα

Η κατάταξη στην πρώτη θέση σίγουρα θα ήταν για το ΑΚΕΛ ένα καλό αποτέλεσμα, κυρίως για την ψυχολογία αλλά και τα μετέπειτα βήματα του κόμματος ενόψει και των προεδρικών εκλογών. Ωστόσο, το ζητούμενο που θα διαφοροποιήσει τα δεδομένα είναι η αύξηση των ποσοστών του κόμματος συγκριτικά με το 2021, που έλαβε 22,3%, αγγίζοντας το 25%

Τα κόμματα θα επιδιώξουν να προσελκύσουν νέους ψηφοφόρους ή ακόμη και να πετύχουν συσπείρωση ποσοστών που λάμβαναν παλαιότερα, όταν όροι όπως «κατεστημένο» και «παλαιοκομματισμός» δεν πρωτοστατούσαν στις πολιτικές συζητήσεις.

όπως και η διατήρηση ίδιου ή και μεγαλύτερου αριθμού εδρών.

Δύσκολη εξέλιξη για την παρούσα ηγεσία, η οποία ριχνεται στη μάχη των βουλευτικών για πρώτη φορά έχοντας προχωρήσει σε αλλαγές, αν και αναμένονταν περισσότερες, εντός των κοιμματικών διαδικασιών με στόχο τον εκουχρονισμό της Αριστεράς.

Ίσως τελικά τα αντανάκλαστικά να μη λειτουργήσαν εγκαίρως και το κόμμα να μη συμπορεύτηκε με τις εξελίξεις χάνοντας ένα μέρος της νέας γενιάς αλλά και της ευρύτερης Αριστεράς, τα οποία προσπαθεί τώρα να προσεγγίσει, αν και το εγχείρημα κρίνεται ιδιαίτερα δύσκολο. Αναπόφευκτα το πολιτικό σκηνικό

αλλάζει, ίσως προσωρινά, ωστόσο δεν αποκλείεται να φέρει το κόμμα αντιμέτωπο με το χειρότερο σενάριο που θα είναι μείωση των βουλευτικών εδρών και κατ'επέκταση μικρότερο έρεισμα στις προεδρικές, μιας και δύσκολα θα μπορεί να επιβληθεί με δικό του υποψήφιο. Την ίδια ώρα θα πρέπει, όπως λέχθηκε χαρακτηριστικά, την επόμενη μέρα να βρει τρόπους ανακοπής της πτωτικής πορείας, βρίσκοντας στην πορεία τον τρόπο κεφαλαιοποίησης αξιών στελεχών της νέας γενιάς που μπορούν να κάνουν τη διαφορά.

Ένα διψήφιο ποσοστό μετά το άνοιγμα της κάλπης τον ερχόμενο Μάιο και εξασφάλιση εκπροσώπησης με τον ίδιο αριθμό βουλευτικών —εννέα στο σύνολο— θα ήταν για το ΔΗΚΟ το καλύτερο δυνατό σενάριο. Αν στην εικόνα προστίθετο και η τέταρτη θέση στην κατάταξη των κομμάτων —βάσει αποτελέσματος— δηλαδή να αφήσει πίσω του Άλμα και Άμεση Δημοκρατία, όπως και ένταξη στη Βουλή μόνο έξι κομμάτων που θα έδινε στο κόμμα ξεκάθαρο ρυθμιστικό ρόλο, τότε κανείς δεν θα μπορούσε να αμφισβητήσει τον Νικόλα Παπαδόπουλο και τους χειρισμούς στους οποίους προχώρησε, μεταξύ των οποίων και η ένταξη Ανδρέα Αποστόλου και Μιχάλη Γιακουμή στο ψηφοδέλτιο.

Βέβαια, όπως αναφέρουν στελέχη της ηγεσίας, ένα τέτοιο σενάριο αν και επιθυμητό θεωρείται

εξαιρετικά δύσκολο και η πιθανότητα για μείωση των βουλευτικών εδρών, αλλά και να τους ξεπεράσουν σε ποσοστά νεοσύστατα κόμματα θα είχε αντίκτυπο τόσο στην ηγεσία όσο και στον ρόλο του κόμματος την επόμενη μέρα των εκλογών.

Αντιδράσεις στο εσωτερικό του κόμματος

Αν και το ΔΗΚΟ εκπροσωπείται στην κυβέρνηση Χριστοδουλίδη με δύο στελέχη της ηγεσίας, τον υπουργό Υγείας Νεόφυτο Χαρολαμπιδάκη και τον υπουργό Ενέργειας Μιχάλη Δαμιανό, ωστόσο η σχέση των δύο φαίνεται να περνά κρίση. Αναπάνττες κλήσεις και επιστολές που δεν διαβάστηκαν είναι μεταξύ των θεμάτων που δυσαρρέσκια τον Νικόλα Παπαδόπουλο, ο οποίος δεν χάνει ευκαιρία το τελευταίο διάστημα για να εκφράζει τη δυσαρρέσκια του κόμματος και τη διαφωνία του για αποφάσεις της κυβέρνησης, όπως για παράδειγμα με τους χειρισμούς της για το GSI.

Μάλιστα, η στάση του προέδρου του ΔΗΚΟ προκάλεσε αντιδράσεις ακόμη και στο εσωτερικό του κόμματος, μιας και φαίνεται να μην υπάρχει καμία επικοινωνία ακόμη και συντονισμός με τα στελέχη του κόμματος, που για τις πλείστες θέσεις του προέδρου τους ενημερώνονται από τα μέσα ενημέρωσης. Γι' αυτό άλλωστε είναι και αυτοί που σημειώνουν πως ένα κακό αποτέλεσμα θα φέρει δύσκολες μέρες για το κόμμα, χωρίς αυτό να σημαίνει αμφισβήτηση της ηγεσίας, αν αναλογιστεί κανείς πως αυτό δεν έγινε ούτε μετά τις ευρωεκλογές και το τότε μονοψήφιο ποσοστό του 9,7%.

Βέβαια το τοπίο μέχρι και τις εκλογές παραμένει ρευστό αν προστεθεί στην εξίσωση το βίντεο που κυκλοφόρησε, όπου γίνεται λόγος για διαφορά στο προεδρικό, και το οποίο χαρακτηρίστηκε μεταξύ άλλων ως προϊόν μοντάζ από τον κυβερνητικό εκπρόσωπο. Κι ενώ ο χρόνος που απομένει είναι αρκετός, όπως δηλώνουν στελέχη του ΔΗΚΟ δεν αποκλείεται αυτή να είναι και η στιγμή που το κόμμα θα πρέπει να κάνει τη μεγάλη έξοδο.

Στο Κίνημα Οικολόγων τα πράγματα φαντάζουν διαφορετικά μιας και η παρουσία τους, ακόμη και εκτός Βουλής, θεωρείται δεδομένη, αφού όπως τονίζουν έχουν ρόλο υπαρκτού στην κοινωνία ασχέτως αν δύσκολα θα μπορούσαν να επιβιώσουν. Στόχος ο κόσμος να τους τιμήσει με την ψήφο του, αναγνωρίζοντας τη συνεισφορά τους, με το καλύτερο αποτέλεσμα να θεωρείται η εκπροσώπηση με τέσσερις βουλευτές. Βέβαια αυτή την ώρα μπορεί να είναι θεμιτή η πολυφωνία και να θεωρείται ως ένδειξη δημοκρατίας, ωστόσο τόσο το Κίνημα Οικολόγων όπως και το Volt πλήττονται από τους νέους κοιμματικούς σχηματισμούς που μπαίνουν με το δεξί μάλιστα, όπως δείχνουν οι δημοσκοπήσεις, στο κάδρο των βουλευτικών.

Η επιλογή του διαφορετικού, της νέας φωνής με θέσεις και προτάσεις χωρίς βαριά του παρελθόντος που υπερασπίζεται το Volt, αυτή την ώρα δεν φαίνεται να είναι αρκετά. Εντάσσεται από τους ψηφοφόρους, χωρίς ουσιαστικά να είναι, στο κατεστημένο και δεν καταφέρνει να κερδίσει τις ψήφους ενάντια στον παλαιοκομματισμό και την αλλαγή.

Καλύτερο σενάριο ένα ποσοστό λίγο πάνω από το 4% που θα δίνει στο κόμμα αξιοπρεπή εκπροσώπηση στη Βουλή, ενώ το χειρότερο έρχεται με ποσοστό που δεν επιτρέπει είσοδο και περαιτέρω ζητήματα στο κόμμα που πιθανώς να μην αντέξει να παραμείνει στον πολιτικό στίβο, αφού όπως τονίζεται η προσπάθεια έχει ωριμάσει και τώρα είναι η ώρα.

Στο ΕΛΑΜ τα δεδομένα σταθεροποιούνται χωρίς να υπάρχει ιδιαίτερη πίεση για την επόμενη μέρα. Όπως όλα δείχνουν θα είναι το τρίτο κόμμα, με ρυθμιστικό ρόλο που η επόμενη μέρα των βουλευτικών εκλογών, αν οι δημοσκοπήσεις επαληθευτούν θα τους δίνει μεγαλύτερο ρόλο ακόμη και ενόψει των προεδρικών του 2028.

Παλεύουν για επιβίωση

Στην ΕΔΕΚ το ζητούμενο είναι ένα, η παραμονή στη Βουλή και αν καταφέρει μάλιστα εκπροσώπησης της με τέσσερις βουλευτές τότε θα γίνεται λόγος για τεράστια επιτυχία. Αυτό που επισημαίνεται τη δεδομένη στιγμή είναι πως το κόμμα χρειάζεται χρόνο να ανασκουμπωθεί, με ένα συνέδριο μετά τις βουλευτικές που θα ανοδείξει νέα ηγεσία και πιθανότατα να θέσει βάσεις για την επόμενη μέρα, μιας και οι απώλειες των τελευταίων χρόνων δεν του άφησαν πλέον περιθώρια. Πιθανή είσοδος της ΕΔΕΚ στη Βουλή θα βάλει το κίνημα στον ανανέωση, δίνοντας παράταση ζωής και χρόνο να ανακάμψει μιας και δεν θα υπάρξει πιθανότατα άλλη ευκαιρία. Στόχος ο όσο το δυνατό μεγαλύτερη συσπείρωση στηριζόμενοι στους ΕΔΕΚίτες που δίνουν ψήφο εμπιστοσύνης στο κόμμα του Βάσου Λυσσαρίδη και στην ιδεολογία του. Στο κόμμα μετρούν ψήφους, με τον νέο ενωτικό πρόεδρο Νίκο Αναστασίου να μη φαίνεται να κατάφερε και πολλούς από τους στόχους που είχε θέσει, κυρίως για επιστροφή στελεχών που απομακρύνθηκαν ή διαγράφηκαν, ώστε να μαζέψουν το ελάχιστο ποσοστό που θα τους επιτρέψει την είσοδο στο κοινοβούλιο.

Δύσκολο το εγχείρημα, όπως δηλώνουν, και η μη επίτευξη του φαντάζει εφιαλτική για την επόμενη μέρα των βουλευτικών μιας και θα οδηγήσει κατά πάσα πιθανότητα στη διάλυση του κόμματος και θα σημάει τέλος εποχής για το Κίνημα Σοσιαλδημοκρατών.

Δύσκολη η επιβίωση και για τη ΔΗΠΑ σε περίπτωση μη ένταξης της στη Βουλή. Το νεοσύστατο και πολλά υποσχόμενο τότε κόμμα, που το 2021 μπήκε στη Βουλή με 6,1%, σήμερα παλεύει για επιβίωση. Πενταετία με φθίνουσα πορεία, απομάκρυνση στελεχών πρώτης γραμμής ενώ όπως σημειώνεται δεν κατάφερε να μεταφέρει τις θέσεις και τα μηνύματα που προσβέβει προς τους πολίτες. Καλύτερο σενάριο για την παράταξη η ένταξη στη Βουλή ώστε να δοθεί και χρόνος για ανασύσταση, αν και υπήρχε, από τις ευρωεκλογές μέχρι σήμερα, τον οποίο ωστόσο δεν εκμεταλλεύτηκε. Πιθανή παραμονή ίσως να κινούσε και τις εσωκομματικές διαδικασίες για ανάδοχο κατάσταση, μιας και ο Μάριος Καρογιάννης ήδη κάνει το πρώτο βήμα με την απουσία του από το ψηφοδέλτιο. Πάντως, στο δύσκολο σενάριο των πολύ χαμηλών ποσοστών που δεν επιτρέπουν εξασφάλιση έδρας, το κόμμα δύσκολα θα έχει επόμενη μέρα αν αναλογιστεί κανείς πως δεν θα υπάρχει ούτε χρηματοδότηση.

Οι κινήσεις του Τραμπ παραπέμπουν σε νέα πολιτικά και διπλωματικά ήθη και τείνουν να τιμωρούν ένα modus operandi που απέχει έτη φωτός από την έννοια του διεθνούς δικαίου.

Του ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ

Εγκαθίδρυση ενός «modus operandi», που καταστρατηγεί κάθε έννοια διεθνούς δικαίου, βασίζεται στη δύναμη της ισχύος και εξαντλείται στα εθνικά και οικονομικά συμφέροντα των ΗΠΑ, αντανακλών οι κινήσεις που εκδίωξε ο πρόεδρος των ΗΠΑ Ντόναλντ Τραμπ, με φόντο τη Βενεζουέλα και τη Γροιλανδία. Ο Ντόναλντ Τραμπ, που αφήνει ανοικτό το ενδεχόμενο ανάληψης πρωτοβουλίας στα ελληνοτουρκικά, αλλά και στο Κυπριακό, ως πακέτο, κατάφερε μέσα σε μια εβδομάδα και ενώ δεν έχει καν συμπληρώσει το πρώτο έτος της τετραετούς θητείας του στην ηγεσία των ΗΠΑ, να ισοπεδώσει το διεθνές δίκαιο. Το οποίο επικαλείται η Κυπριακή Δημοκρατία, ως το μοναδικό στήριγμα που της έχει απομείνει, προκειμένου για να εξασφαλίσει «δικαίη λύση» του Κυπριακού.

- Έτσι λοιπόν, ο κ. Τραμπ προβάλλοντας την ανακρίσιμη διακίνηση ναρκωτικών προς τις ΗΠΑ και την επαναφορά της Βενεζουέλας στο μονοπάτι της δημοκρατίας, παραβίασε το έδαφος της χώρας, ενός ανεξάρτητου κράτους, συλλαμβάνοντας τον Νικολάο Μαδούρο με αμφιλεγόμενες διαδικασίες που συγκεντρώνουν όλα τα χαρακτηριστικά μιας απαγωγής. Δημιουργώντας την εντύπωση ότι όποιο κράτος έχει τη δύναμη, μπορεί να «επιχειρεί» στο έδαφος μιας άλλης χώρας, κάτι που εκ των πραγμάτων παρέχει άλλοθι και τείνει να «νομιμοποιήσει» όσους προσβλέπουν να εκδηλώσουν ανάλογες ενέργειες, καθώς και όσους έχουν ήδη ενεργήσει με τον τρόπο αυτό στο παρελθόν. Όπως για παράδειγμα, η Τουρκία στην Κύπρο, που 51 χρόνια μετά το 1974, εξακολουθεί και σήμερα να ισχυρίζεται ότι η εισβολή ήταν μια «ειρηνευτική επεξεύρεση».

- Ο Αμερικανός πρόεδρος ήγειρε ζήτημα προσαρτήσεων της Γροιλανδίας που ανήκει στη Δανία, κράτος-μέλος της Ε.Ε., προτάσσοντας ζωτικά συμφέροντα

εθνικής ασφαλείας των ΗΠΑ. Έβαλε στο τραπέζι την «αγορά» της Γροιλανδίας και άφησε ανοικτό ακόμη και το ενδεχόμενο στρατιωτικής επέμβασης στη χώρα, με τον Λευκό Οίκο να δηλώνει στους Reuters ότι η χρήση των αμερικανικών ενόπλων δυνάμεων είναι «πάντα μια επιλογή». Το ειδησεογραφικό πρακτορείο μετέδωσε μάλιστα πληροφορίες σύμφωνα με τις οποίες οι ΗΠΑ σκέφτονται, μεταξύ άλλων, να αγοράσουν τη Γροιλανδία, διαθέτοντας ποσά από 10 χιλιάδες, μέχρι και 100 χιλιάδες δολάρια για κάθε πολίτη του τεράστιου νησιού, με πληθυσμό μόλις 57 χιλιάδες κατοίκους.

- Παράλληλα, ο πλανητάρχης γνωστοποίησε την απόφαση των ΗΠΑ να αποχωρήσουν από 31 οντότητες που βρίσκονται υπό την ομπρέλα του ΟΗΕ, τον οποίο έχει αποκλείσει από όλα τα μεγάλα ανοικτά μέτωπα, με αποτέλεσμα ο διεθνής οργανισμός να μην διαδραματίζει κανέναν απολύτως ρόλο και να οδηγείται σε φθίνουσα πορεία. Στον οποίο η Κυπριακή Δημοκρατία επενδύει, προκειμένου να αναλάβει μια νέα πρωτοβουλία για λύση του Κυπριακού.

- Οι κινήσεις Τραμπ, σε Βενεζουέλα και Γροιλανδία, παραπέμπουν σε νέα πολιτικά και διπλωματικά ήθη και τείνουν να τιμωρούν

ένα modus operandi που απέχει έτη φωτός από την έννοια του διεθνούς δικαίου. Ενώ την ίδια ώρα, καταδεικνύουν ότι η χώραξήν νέων συνόρων στον παγκόσμιο χάρτη, που ξεκίνησε με την Ουκρανία και την «παρότρυνση» Τραμπ προς τον Ζελένσκι να συναινέσει στην προσαρτήση των

Το πλέγμα νέων ηθών που επιβάλλει ο Ντόναλντ Τραμπ, η εμπλοκή των ΗΠΑ στο πεδίο των ελληνοτουρκικών διαφορών, περιλαμβανομένων και του Κυπριακού, εξακολουθεί να αποτελεί ένα υπαρκτό σενάριο.

κατεχόμενων ουκρανικών εδαφών, από τον κατακτητή τους, Βλαντιμίρ Πούτιν, οδηγείται σε «νέα πίστα», τη Γροιλανδία.

Αυτό που αποκτά όμως εξέχουσα σημασία και καταδεικνύει ότι η σημερινή ηγεσία των ΗΠΑ «στερείται» φραγμών, είναι το γεγονός ότι οι βλέψεις του κ. Τραμπ στη Γροιλανδία θα μπορούσαν να φέρουν τις Ηνωμένες Πολιτείες αντιμέτωπες με τη Δανία. Δύο

από τις χώρες που έχουν βάλει τις υπογραφές τους στην ιδρυτική διακήρυξη του ΝΑΤΟ, τον Απρίλιο του 1949. Κάτι που ενδέχεται να προκαλέσει ανεπανόρθωτο πλήγμα στη συνοχή της Βορειοατλαντικής Συμμαχίας και για το οποίο έχει ήδη προειδοποιήσει η Δανή πρωθυπουργός Μέτε Φρεντέρικσεν.

Την ίδια ώρα, η ενδεχόμενη προσαρτήση εδάφους που ανήκει σε κράτος-μέλος της Ε.Ε. δοκιμάζει μορφαία και τη συνοχή της Ε.Ε., η οποία βρίσκεται σε «ιστορικό χαμηλό», δεδομένων των διαφωνιών στην ευρωπαϊκή οικογένεια με επίκεντρο το Ουκρανικό. Γεγονός που οδηγεί στην αδυναμία έκδοσης ομόφωνων αποφάσεων των «27» και σε υποκατάστασή τους από ανίσχυρες δηλώσεις 26 ή και 25 κρατών-μελών, που δεν δεσμεύουν καν το σύνολο του ευρωπαϊκού οικοδομήματος.

Από Γροιλανδία σε Κύπρο

Ανεξαρτήτως αποτελέσματος στην «πίστα» της Γροιλανδίας, γίνεται πλέον αντιληπτό, ότι οι ενέργειες του Ντόναλντ Τραμπ σε επίσης και οι «πρωτοβουλίες» που αναλαμβάνει ή που τείνει να αναλάβει, ελαύνονται αποκλειστικά από τα εθνικά και τα οικονομικά συμφέροντα των ΗΠΑ. Και δεν λαμβάνουν υπόψη τη διεθνή νομιμότητα, από την οποία ο πλα-

νητάρχης αποκλίνει, σε τέτοιο βαθμό, ώστε δημιουργεί εικόνα απόλυτης κατάρτησής της.

Μέσα σε αυτό το πλέγμα νέων ηθών που επιβάλλει ο Ντόναλντ Τραμπ, η εμπλοκή των ΗΠΑ στο πεδίο των ελληνοτουρκικών διαφορών, περιλαμβανομένου και του Κυπριακού, εξακολουθεί να αποτελεί ένα υπαρκτό σενάριο, όπως άλλωστε είχε επιβεβαιώσει με δηλώσεις στην «Κ» και ο Αμερικανός πρόεδρος στην Άγκυρα Τομ Μπάρακ. Η Λευκωσία, πάντως, φέρεται να μην έχει καμιά ενημέρωση γύρω από τις προθέσεις των ΗΠΑ, που όπως απορρέει από τις δηλώσεις του κ. Μπάρακ αντιμετωπίζουν τις ελληνοτουρκικές διαφορές και το Κυπριακό ως πακέτο, χαρακτηρίζοντας επισημώς, το πρόβλημα της Κύπρου, σαν «απόστημα, στο κέντρο ενός κατά τα λοιπά υγιούς σώματος».

Αν και οι ΗΠΑ δεν διευκρίνισαν τον τρόπο αποκοπής και συνεπώς αφαιρέσεως του «αποστήματος», οι «χειρουργικές μέθοδοι» που χρησιμοποιεί ο κ. Τραμπ για να επιβάλει νέο χάρτη στο έδαφος της Ουκρανίας, νέα τάξη πραγμάτων στη Γάζα, «αλλαγή» στη Βενεζουέλα, ως επίσης και την προσαρτήση της Γροιλανδίας, καθώς και η αμφιλεγόμενη κατάληψη πετρελαιοφόρου σε διεθνή ύδατα, ενδεχομένως κατά παράβαση της Σύμβασης ΟΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας (UNCLOS), δεν μπορούν να εκληφθούν ως ενθαρρυντικές για τη Λευκωσία και τον τρόπο διαχείρισης του «αποστήματος» από τον «επίδοξο χειρουργό».

Και παραπέμπουν στο κλείσιμο της «πληγής» ενός χρονίζοντος προβλήματος με όρους που δύσκολα θα καλύψουν τις προσδοκίες και τις ανάγκες της Λευκωσίας. Αντίθετα, οι χειρουργικές μέθοδοι του κ. Τραμπ φέρονται να καλύπτουν τις ανάγκες του Ταγιπ Ερντογάν που επιδιώκει λύση του Κυπριακού, out of the box, εκτός του πλαισίου ΟΗΕ και άρα έχει κάθε λόγο να ψήσει τον Αμερικανό πρόεδρο να αναλάβει πρωτοβουλία για διευθέτηση του ζητήματος της Κύπρου.

Ανύπαρκτη η Ευρωπαϊκή Ένωση

Οι τελευταίες κινήσεις που καταγράφικαν από τον Ντόναλντ Τραμπ, σε Βενεζουέλα και Γροιλανδία, ενίσχυσαν την αμηχανία της Ε.Ε., η οποία φάνηκε για άλλη μια φορά κατώτερη των περιστάσεων:

- Στο κεφάλαιο της επέμβασης των ΗΠΑ στη Βενεζουέλα και της απαγωγής του Νικολάο Μαδούρο, η Ε.Ε. δεν κατάφερε να εκδώσει κοινή θέση 27 κρατών-μελών, λόγω της άρνησης της Ουγγαρίας να την προσυπογράψει. Εξέδωσε μια απλή δήλωση 26 χωρών, στην οποία αναφέρεται από τη μια στο ανατιλεκτό γεγονός ότι ο Νικολάο Μαδούρο στερείται δημοκρα-

τικής νομιμοποίησης, ενώ από την άλλη επιστρατεύει το διεθνές δίκαιο και τη Χάρτα των Ηνωμένων Εθνών, για να υπομνήσει την υποχρέωση τήρησής τους, ιδιαίτερα από τα κράτη του Σ.Α. ΟΗΕ.

- Στο ζήτημα της Γροιλανδίας και της δεδλωμένης πρόθεσης των ΗΠΑ να την προσαρτήσουν, είτε αγοράζοντάς την είτε με οποιονδήποτε άλλο τρόπο, μη αποκλεισμένους και μιας στρατιωτικής επεξεύρεσης, η Ε.Ε. «χάθηκε» εντελώς. Ενώ γράφονταν αυτές οι γραμμές, η μόνη αντίδραση, πέραν της Δανίας, εκδηλώθηκε στο πλαίσιο μιας δήλωσης έξι μόλις ευ-

ρωπαϊκών χωρών. Με κοινή δήλωση, οι ηγέτες της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ιταλίας, της Πολωνίας, της Ισπανίας, της Δανίας (την οποία προσυπέγραψε και η Βρετανία) αναφέρουν ότι «η Γροιλανδία ανήκει στον λαό της». Και ότι «εναπόκειται στη Δανία και τη Γροιλανδία, και μόνο σε αυτές, να αποφασίσουν για θέματα που αφορούν τη Δανία και τη Γροιλανδία». Σημειώνεται ότι η Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν επιστράτευσε, όπως είπε, «στοιχική» αντίδραση, στο πλαίσιο ομιλίας της από την Κύπρο, κατά την επίσημη τελετή ανάληψης της Προεδρίας του Συμβουλίου από την Κυπριακή

Προεδρία. Η δε Κύπρος, ούτε ως Προεδρία του Συμβουλίου Ε.Ε., αλλά ούτε και με το εθνικό της καπέλο, είχε αισθανθεί την ανάγκη –ενόσω γράφονταν αυτές οι γραμμές– να τοποθετηθεί ουσιαστικά για την πρόθεση των ΗΠΑ να προσαρτήσουν τη Γροιλανδία. Κάτι βεβαίως που δεν συνάδει με τον τρόπο αντίδρασης του κυπριακού κράτους, όταν η Άγκυρα έκανε ανάλογες σκέψεις προσαρτήσεως της κατεχόμενης Κύπρου.

- Η Ε.Ε. εμφανίζεται αμήχανη και δεν έχει αρθρώσει λέξη για την απόφαση των ΗΠΑ, στις 7 Ιανουαρίου, να αποχωρήσουν από 66 συνολικά οντότητες/οργανι-

σμούς, εκ των οποίων οι 31 τελούν υπό την ομπρέλα του ΟΗΕ, περιλαμβανομένων της σύμβασης-πλαίσιο του ΟΗΕ για την κλιματική αλλαγή, ως επίσης και της οντότητας για την ισότητα των φύλων. Η νέα κίνηση της διοίκησης Τραμπ θα πρέπει να αναγνωσθεί παράλληλα με τις περιεκτικές της εξωτερικής βοήθειας των ΗΠΑ, που έχουν ήδη επιφέρει οικονομικό πλήγμα στον ΟΗΕ, αλλά και την επίθεση του πλανητάρχη κατά του διεθνούς οργανισμού, από το βήμα της πρόσφατης Γενικής Συνέλευσης, τον περασμένο Σεπτέμβριο, όταν είχε αμφισβητήσει τον ρόλο του διεθνούς οργανισμού.

Από τη ρωσική επιρροή στην υποδοχή του Ζελένσκι στη Λευκωσία

Επισφραγίζει τη δυτική στροφή της Κύπρου η τρέχουσα Προεδρία

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ**

Πολυπλών σινιάλων ως προς τον εξωτερικό προσανατολισμό της Κυπριακής Δημοκρατίας κατέστη η τελετή έναρξης της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της περασμένης Τετάρτης. Η παρουσία στην Κύπρο του Ουκρανού προέδρου Βολοντίμιρ Ζελένσκι και το ξεκάθαρο μήνυμα εκ μέρους της Λευκωσίας για προτεραιοποίηση του Ουκρανικού κατά τη διάρκεια της Ευρωπαϊκής Προεδρίας, καταδεικνύουν πέραν πάσης αμφιβολίας πως οι αλλαγές που σημειώνονται στην Κύπρο μετά το 2020 επισφραγίζουν μια δυναμική αλλαγή παραδείγματος εκ μέρους της που δεν αφήνει περιθώρια αμφιταλαντεύσεων μεταξύ «Δύσης και Ανατολής», όπως ιστορικά καταγράφονταν στη χώρα τόσο την περίοδο 1960-1977 αλλά και τις δεκαετίες του 1990 και του 2000, που ακολούθησαν της κατάρρευσης του Ψυχρού Πολέμου.

Τα σινιάλα

Τόσο η επίσκεψη του προέδρου Χριστοδουλίδη προ εβδομάδων στο Κίεβο όσο και η παρουσία του Ουκρανού προέδρου Ζελένσκι στην τελετή έναρξης, απέστειλαν συγκεκριμένα πολιτικά σινιάλα που εδράζονται πολύ πέραν της άσκησης της Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου από τη Λευκωσία. Η Κυπριακή Δημοκρατία θα κληθεί κατά τη διάρκεια του τρέχοντος εξαμήνου να χειριστεί σοβαρά κεφάλαια που αφορούν στην ειρηνευτική διαδικασία του Ουκρανικού, τον ρόλο της Ε.Ε. σε αυτή καθώς και την ίδια την ευρωπαϊκή υποψηφιότητα της Ουκρανίας, που υπογράφηκε εν μέσω μαχών στα περικόρα του Κιέβου την άνοιξη του 2022. Από τη Λευκωσία ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης και ο πρόεδρος Ζελένσκι απέστειλαν μηνύματα αμοιβαίου σεβασμού στη βάση αρχών της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας των δύο χωρών, που πλέον βρίσκονται στην ίδια ντε φάκτο κατάσταση ως θύματα παράνομης στρατιωτικής εισβολής και της φάκτο

Τα μηνύματα στήριξης προς την Ουκρανία παρουσία του Προέδρου της στην τελετή έναρξης της Κυπριακής Προεδρίας αποτυπώνουν ξεκάθαρα τον εξωτερικό προσανατολισμό της χώρας.

κατοχής. Η παρέμβαση μάλιστα του Ουκρανού προέδρου έθεσε τέλος και στην «παραφιλολογία» της μη ονομασίας της «τουρκικής εισβολής» που διαδίδεται σε Ελλάδα και Κύπρο μετά το 2022 και τη διαδικτυακή του ομιλία στη Βουλή των Αντιπροσώπων υπό τη μορφή παραπληροφόρησης (η Ουκρανία διαχρονικά στηρίζει τις θέσεις της Δημοκρατίας στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ).

Δόθηκε επίσης μήνυμα προτεραιοποίησης της Ουκρανίας στην ατζέντα της Κυπριακής Προεδρίας, πτυχή που θα προκύψει τόσο στο πλαίσιο προγράμματος όσο και εκτάκτων εξελίξεων που θα προκύψουν το αμέσως επόμενο διάστημα. Τέλος, μήνυμα εμπέδωσης της διμερούς συνεργασίας, πτυχή που φωτογράφησε και τη στρατηγική εταιρική σχέση των δύο χωρών στους τομείς της ασφάλειας και της άμυνας, σε μια εποχή που η Ουκρανία έχει αποκτήσει πολλαπλές προσλαμβάνουσες σύγχρονου πολέμου με

Η τρέχουσα Προεδρία εκτός από κρας τεστ για την ίδια την Κύπρο ως κράτος-μέλος της Ε.Ε. θα δοκιμάσει και τις αντοχές των λεπτών ισορροπιών στις οποίες κινούνται μικρά κράτη.

νους επανδρωμένα αερο-οχήματα αλλά και παράγει σημαντικές ποσότητες δοκιμασμένου, σε πραγματικές συνθήκες μάχης, αμυντικού υλικού

Τι αλλάζει

Τα τελευταία χρόνια η Κυπριακή Δημοκρατία δείχνει να εναρμονίζεται ξεκάθαρα τόσο με το ευρωπαϊκό αποτύπωμα της σχέσης Ε.Ε.-Δύσης όσο και σε δι-

μερές επίπεδο με τις ΗΠΑ, το Η.Β. αλλά και τα επιμέρους κράτη στον πυρήνα της Ε.Ε. Η άρση του αμερικανικού εμπάργκο το 2020 και η ενίσχυση της διμερούς συνεργασίας άλλαξαν άρδην τον εξωτερικό προσανατολισμό της, ενώ παράλληλα και σε ευρωπαϊκό επίπεδο με αφορμή τη ρωσική εισβολή αλλά και ναρτίτερα, η Λευκωσία τήρησε στάση χωρίς αμφιταλαντεύσεις ως προς τη συλλογική στάση της Δύσης απέναντι στη Μόσχα. Η τρέχουσα Προεδρία εκτός από κρας τεστ για την ίδια την Κύπρο ως κράτος-μέλος της Ε.Ε. θα δοκιμάσει και τις αντοχές των λεπτών ισορροπιών στις οποίες κινούνται μικρά κράτη, δεδομένου πως στη Λευκωσία θα παρθούν σοβαρές αποφάσεις για το μέλλον της Ουκρανίας λόγω της ειρηνευτικής διαδικασίας. Επιπλέον, το πάγωμα της σύγκρουσης στο Ουκρανικό και τα προηγούμενα που αυτό θα δημιουργήσει αφορούν άμεσα την Κυπριακή Δημοκρατία σε μια επο-

χή έντονων γεωπολιτικών ανακατατάξεων που απορρέουν από τη στάση που τηρούν οι ΗΠΑ υπό τον Τραμπ και το μέλλον των σχέσεων Ε.Ε.-Ρωσίας και φυσικά τον ελέφαντα στο δωμάτιο της περιοχής που είναι η Τουρκία. Σε αυτό το πλαίσιο το Κυπριακό εντάσσεται στο κάδρο λόγω της κινητικότητας που αυτό παρουσιάζει, με την επιδίωξη της Λευκωσίας να είναι η πολιτική εξαργύρωση μιας επιτυχημένης Προεδρίας στην Ε.Ε. για σκοπούς επαύξησης του διπλωματικού αποτυπώματος στην περιοχή της στη διαδικασία. Επιπλέον, όπως απέδειξε την περασμένη εβδομάδα ο πολιτικός σεισμός που δημιουργήθηκε από τη διαρροή ενός βίντεο, η όλη ξεκάθαρη στάση της Κύπρου σε σχέση με τον δυτικό της προσανατολισμό εμπεριέχει και το ρίσκο της στόχευσης σε πολλαπλά επίπεδα από κρατικούς δρώντες που στο παρελθόν με βάση την Κύπρο αποκτούσαν πολλαπλά οφέλη και δεν αισθάνονται άνετα με τη γεωπολιτική της στροφή.

Στενή συνεργασία

Αυτό που διαφάνηκε ξεκάθαρα από τις δηλώσεις του Ουκρανού προέδρου, Βολοντίμιρ Ζελένσκι, είναι πως Λευκωσία και Κίεβο τους επόμενους μήνες θα αυξήσουν το αποτύπωμα της στενής τους συνεργασίας, όχι μόνο για τα θέματα που θα κληθεί να διαχειριστεί η Κύπρος στο πλαίσιο της Προεδρίας και της οικονομικής στήριξης της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς την εμπόλεμη χώρα, αλλά και σε σειρά θεμάτων που εδράζονται στο διμερές επίπεδο. Ο τομέας της αμυντικής συνεργασίας, των εξοπλιστικών και της ανταλλαγής τεχνολογίας θεωρείται σε αυτό το επίπεδο ως ιδιαίτερα σημαντικός, δεδομένου πως η Ουκρανία πολεμά τα τελευταία χρόνια έναν πόλεμο με σημαντικά νέα στοιχεία ως προς το επίπεδο διεξαγωγής του. Η εν λόγω πτυχή σε μια περίοδο που η Εθνική Φρουρά προχωρά σε σημαντικές αναβαθμίσεις σε πολλαπλά επίπεδα προσφέρει σημαντικές ευκαιρίες για τη Λευκωσία.

ΑΡΘΡΟ

Και τώρα, τι χαμπάρια υμνητές του Τσαβούσογλου;

Του **ΚΥΡΙΑΚΟΥ ΙΑΚΩΒΙΔΗ**

Κάθε τόσο γίνεται ο κακός χαμός για το τι ακριβώς συνέβη στο δειπνο στο Κραν Μοντανά και ποιος ευθύνεται για το ναυάγιο των συνομιλιών. Εδώ και αρκετά χρόνια, πολιτικά πρόσωπα και συγκεκριμένοι κύκλοι, κατάντησαν φερέφωνα του πρώην υπουργού Εξωτερικών της Τουρκίας Τσαβούσογλου. Έχουν υιοθετήσει το τουρκικό αφήγημα ότι η ευθύνη για την αποτυχία των συνομιλιών βαρύνει την ελληνοκυπριακή πλευρά. Και τούτο αφού ενημερώθηκαν από τον Τούρκο αξιωματούχο, les και θα παραδεχόταν ότι τις συνομιλίες τις τονόπιλεσε η Τουρκία.

Και όμως, γνωρίζαμε από την πρώτη στιγμή ότι ο Τσαβούσογλου ενημέρωσε ότι θα έφευγε την επομένη το πρωί λόγω μιας κρίσιμης ψηφοφορίας στην τουρκική εθνοσυνέλευση. Αργότερα και αφού ορισμένοι «ενημερώθηκαν» από τον Τούρκο αξιωματούχο, για το τι «πραγματικά» συνέβη στο δειπνο, άρχισε ένα μπαράζ επιθέσεων εναντίον της ελληνοκυπριακής πλευράς και του τώως Προέδρου της Δημοκρατίας, Νίκου Αναστασιάδη. Δριμεία κριτική άσκησαν και στον τότε υπουργό Εξωτερικών και νυν Πρόεδρο της Δημοκρατίας, Νίκο Χριστοδουλίδη, ότι τάχα επηρέασε αρνητικά τον κ. Αναστασιάδη.

Ούτε οι δημόσιες δηλώσεις των Τούρκων αξιωματούχων ότι ούτε στα όνειρα των Ελληνοκυπρίων δεν πρόκειται να καταργηθούν οι εγγυήσεις και να αποσυρθούν τα τουρκικά στρατεύματα αφήνισαν τους λάτρεις του Τσαβούσογλου. Επέμεναν να επαναλαμβάνουν το τουρκικό αφήγημα.

Συνέχισαν στο ίδιο μοτίβο, ακόμα και όταν ο υποψήφιος του ΑΚΕΛ στις τελευταίες προεδρικές εκλογές, Ανδρέας Μαυρογιάννης, που ήταν παρών στο δειπνο, αντέκρουσε τους ισχυρισμούς τους. Αυτοί συνέχισαν απτόητοι να προβάλλουν το τουρκικό αφήγημα.

Ακολούθησε η μαρτυρία του πρώην πρωθυπουργού της Ελλάδας, Αλέξη Τσίπρα, που μερικοί από αυτούς τον είχαν ως ινδαλμα, με την οποία διέψευσε τους ισχυρισμούς τους και το τουρκικό αφήγημα. Τα θλιβερά απτηχεία του Τσαβούσογλου συνέχισαν να επαναλαμβάνουν τον ίδιο αμανέ.

Τις τελευταίες μέρες ήρθε στη δημοσιότητα και η μαρτυρία του πρώην υπουργού Εξωτερικών της Ελλάδας, Νίκου Κοτζιά, ο οποίος επίσης ήταν παρών στο κρίσιμο εκείνο δειπνο. Ο κ. Κοτζιάς αποκαλύπτει ότι τα έγγραφα με τα πρακτικά που αποκαλύφθηκαν στην Κύπρο, περιέχουν αυτά που σημείωσε ο ειδικός απεσταλμένος του γ.γ. του ΟΗΕ, ο Έσπεν Μπαρθ Άιντε, ο οποίος απέκρυψε την

Και όμως, γνωρίζαμε από την πρώτη στιγμή ότι ο Τσαβούσογλου ενημέρωσε ότι θα έφευγε την επομένη το πρωί λόγω μιας κρίσιμης ψηφοφορίας στην τουρκική εθνοσυνέλευση.

πο ουσιαστική λεπτομέρεια, που αποδείκνυε ποιος ευθυνόταν για το ναυάγιο στο Κραν Μοντανά. Αυτό που γνωρίζαμε, με βάση το τι έγραψε ο Άιντε, είναι ότι στην αρχή του δειπνου, ο γ.γ.

των Ηνωμένων Εθνών, Αντόνιο Γκουτέρες, επικαλέστηκε τη σύμφωνη γνώμη του Τσαβούσογλου κατά τις διμερείς συναντήσεις που είχαν στο Κραν Μοντανά για κατάργηση των εγγυήσεων και

την υιοθέτηση διαδικασίας αποχώρησης των κατοχικών στρατευμάτων. Ο Άιντε περιορίστηκε να σημειώσει ότι ο Τσαβούσογλου ανέφερε στον Γκουτέρες ότι δεν κατάλαβε καλά και ότι ο γ.γ. συμφώνησε ότι δεν κατάλαβε. Τι, όμως, είχε συμβεί;

Με βάση τη μαρτυρία του Νίκου Κοτζιά, ο Άιντε παραποίησε το γεγονός και παραπληροφόρησε τους πάντες. Όπως σημειώνει ο κ. Κοτζιάς, ο Άιντε εξαφάνισε από τα πρακτικά τις εντονότερες αντιπαραθέσεις του Τσαβούσογλου με τον γ.γ. του ΟΗΕ, όταν ο πρώτος εμφανίζει τον Γκουτέρες ως ψεύτη.

Αυτός ο καβγάς, εξάλλου, ήταν η αιτία για την οποία ο γ.γ. κήρυξε τη λύση της διαπραγματεύσεως. Στη διάρκεια του Δειπνου ο γ.γ. του ΟΗΕ επικαλέστηκε τη σύμφωνη γνώμη του Τσαβούσογλου κατά τις διμερείς συναντήσεις που είχαν στο Κραν Μοντανά για κατάργηση των εγγυήσεων και την υιοθέτηση διαδικασίας αποχώρησης των κατοχικών στρατευμάτων.

Ο Τσαβούσογλου, που το απόγευμα είχε λάβει νέες οδηγίες από την Άγκυρα-Ερντογάν, κάτω από την πίεση του ακροδεξιού ΜΗΡ συνδεδεμένου με τους «Γκρίζους Λύκους» που απέτρεψαν μια διφανιόμενη συμφωνία, αντί να επιλέξει να πει ότι άλλαξε τοποθέτηση, ή ότι έχει νέες οδηγίες,

επέμενε ότι δεν είπε όσα επικαλείτο ο Γκουτέρες. Επί μισή ώρα ο γ.γ. του ΟΗΕ επέμενε ότι τα διαμειφθέντα ήταν εκείνα που ο ίδιος παρουσίασε στο τραπέζι. Τελικά αναγκάστηκε να κλείσει τη διαπραγμάτευση λέγοντας με ειρωνεία ότι φαίνεται, σύμφωνα με όσα έλεγε ο Τούρκος ΥΠΕΞ, ότι είναι εκείνος, ο γ.γ. του ΟΗΕ, που δεν κατάλαβε τι άκουσε και άρα δεν έχει κανένα νόημα η παραπέρα κουβέντα.

Ενδεικτική είναι και η αναφορά του τώως Προέδρου της Δημοκρατίας, Νίκου Αναστασιάδη, σε εκδήλωση των εκτοπισμένων Κερυνειωτών, λίγες μέρες μετά το ναυάγιο των συνομιλιών, την οποία οι υμνητές του Τσαβούσογλου αγνόησαν τελείως: «Είναι θλιβερό άνθρωποι που είναι εντεταλμένοι να υπερασπίζονται το διεθνές δίκαιο, να ψεύδονται δημόσια προκειμένου να δικαιολογήσουν την Τουρκία». Τόνισε ότι «είναι επίσης θλιβερό να ψεύδεται (σ.σ. ο Άιντε), λέγοντας ότι ο γενικός γραμματέας ήταν κουρασμένος και μπορεί να μην άκουσε καλά».

Ελπίζω οι θιασώτες και λάτρεις του Τσαβούσογλου, που έχουν κάνει κοράνι το αφήγημά του, να πάψουν επιτέλους να προβάλλουν την τουρκική προπαγάνδα.

Ο Κυριακός Ιακωβίδης είναι πολιτικός επιστήμονας, δημοσιογράφος.

Η «αποκωδικοποίηση» του επίμαχου βίντεο

Μείζον πολιτικό ζήτημα προκύπτει από τις αναφορές με καθαρή ροή λόγου και τους ερασιτεχνικούς χειρισμούς στενών συνεργατών του Προέδρου, που τον αφήνουν ακάλυπτο

Του ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΟΥ

Η δημοσιοποίηση μέσα από την πλατφόρμα «X», του επίμαχου βίντεο, αποτέλεσε την αιτία και αφετηρία για την, κλιμακούμενη έντασης, πολιτική αναταραχή που επικρατεί στην Κύπρο τα τελευταία 24ωρα.

Το διάρκειας περίπου οκτώ λεπτών οπτικοακουστικό υλικό περιλαμβάνει, ως γνωστόν, αποσπασματικές συνομιλίες οπτιθέμενων δυνητικών επενδυτών, στις οποίες εμφανίζονται ο διευθυντής του Γραφείου του Προέδρου της Δημοκρατίας, Χαράλαμπος Χαράλαμπος, ο πρώην υπουργός Ενέργειας, Γιώργος Λακκοτρύπης, και ο επιχειρηματίας Γιώργος Χρυσόχοις, CEO της εργοληπτικής εταιρείας Cyfield.

Το οπτικό υλικό είναι μονταρισμένο, χωρίς να δίνει ολοκληρωμένη εικόνα των συνομιλιών που παρουσιάζει ή σαφές πλαίσιο μέσα στο οποίο γίνονται οι αναφορές που ακούγονται.

Τα αποσπάσματα και οι δηλώσεις, παρατίθενται με τρόπο που: **1)** δημιουργείται η εικόνα ύπαρξης ενός μηχανισμού που κινεί μικρό κλιμάκιο ανθρώπων, το οποίο συντονισμένα φροντίζει να συγκεντρώνονται χρήματα από εταιρείες που εκδηλώνουν επενδυτικό ενδιαφέρον, ως εισφορές στο πλαίσιο Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης.

2) αφήνεται να νοηθεί ότι, κατά την προεκλογική εκστρατεία του Προέδρου της Δημοκρατίας, Νίκου Χριστοδουλίδη, το 2023, χρησιμοποιήθηκαν μετρητά, προκειμένου να ξεπεραστεί το καθορισμένο από τον νόμο όριο του ενός εκατομμυρίου.

3) δημιουργούν σκίες και προκαλούν ερωτηματικά και ως προς τις σχέσεις του Προέδρου της Δημοκρατίας και προσώπων του περιβάλλοντος του Προέδρου, με επιχειρηματικούς κύκλους, πολλών και διαφορετικών οικονομικών ταχυτήτων.

Η 35 λέξεων αντίδραση

Η πρώτη αντίδραση της κυβέρνησης για τη δημοσιοποίηση και το περιεχόμενο του βίντεο, το οποίο άρχισε να λαμβάνει viral διαστάσεις από νωρίς το απόγευμα της Πέμπτης, εκδηλώθηκε με πεντάωρη καθυστέρηση, στις επτά το βράδυ, μέσα από μια λιτή ανακοίνωση 35 λέξεων του κυβερνητικού εκπροσώπου που περιοριζόταν να αναφέρει: «Τις τελευταίες ώρες κυκλοφορεί βίντεο, το οποίο στη βάση της πρώτης αξιολόγησης της αρμόδιας Υπηρεσίας του κράτους χαρακτηρίζεται ως κακόβουλο και αποτελεί προϊόν μοντάζ. Το εν λόγω βίντεο επικριεί να πηλξεί μέσω ψευδών, παραπλανητικών ισχυρισμών και αιχμαίρων συμπερασμάτων την εικόνα της κυβέρνησης και της χώρας».

Ούτε στην ανακοίνωση του κυβερνητικού εκπροσώπου, ούτε και στις δηλώσεις του την επόμενη ημέρα ο διευθυντής του Γραφείου Τύπου του Προέδρου της Δημοκρατίας, Βικτώρας Παπαδόπουλος, με τις οποίες πληροφορούσε ότι οι συνομιλητές τους ήταν άτομα που εμφανίστηκαν ως «δυνητικοί επενδυτές που εξέφρασαν ενδιαφέρον να επενδύσουν στην Κύπρο. Οι οποίοι εμφανίστηκαν μέσω δικηγόρων και μέσω του Γιώργου Λακκοτρύπη και ήθελαν να επενδύσουν στο θέμα της ενέργειας 150 εκατομμύρια», διαφεύστικαν οι συναυτίσεις ή ισχυρίστηκαν ότι δεν λέχθηκαν όσα ακούγονται. Η τακτική ήταν η επικέντρωση στο μοντάζ που χωρίς να εξηγείται στο ευρύ κοινό τι ακριβώς είναι, αφήθηκε να δοθεί η εντύπωση ότι και μόνο η

χρήση του αποτελεί κάτι δαιμονικό. Επίσης, ότι οι αναφορές έγιναν σε άλλο πλαίσιο, δόθηκαν ως απαντήσεις / εξηγήσεις με άλλες ερωτήσεις, πως όλο το περιεχόμενο συρράφτηκε για να εξυπηρετήσει κακόβουλες προθέσεις και με στόχο να πηλξεί ο Πρόεδρος.

Το βράδυ της Παρασκευής, κι αφού εξαρχής είχε κυκλοφορήσει η θεωρία της υβριδικής επίθεσης από Τούρκους ή Ρώσους, διοχετεύτηκε από το προεδρικό μέγαρο ανακοίνωση που αναφερόταν «στα μέχρι τώρα στοιχεία των Υπηρεσιών Ασφαλείας της Δημοκρατίας», σύμφωνα με τα οποία «εκτιμάται πως το εν λόγω βίντεο περιλαμβάνει χαρακτηριστικά οργανωμένων υβριδικών επιχειρήσεων με στόχο να πηλξεί, απευθείας, την Κυπριακή Δημοκρατία. Η εν λόγω υβριδική δραστηριότητα δείχνει να φέρει τα χαρακτηριστικά των οργανωμένων εκστρατειών ρωσικών παραπληροφόρησης (organized disinformation campaigns) που στο παρελθόν έχουν επανειλημμένα στοχεύσει κράτη-μέλη της Ε.Ε. Παρόλα αυτά δεν αποκλείεται στο παρόν στάδιο και άλλος δρών, που χρησιμοποιεί παρόμοια μεθοδολογία. Ο χρονισμός του γεγονότος, αποτελεί ένδειξη για πιθανές παρεμφερείς κακόβουλες ενέργειες κατά τη διάρκεια άσκησης της Προεδρίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης».

Στο σημείο αυτό, αξίζει να σημειωθεί ότι η ανακοίνωση με τα στοιχεία των Αρχών Ασφαλείας της Δημοκρατίας, η οποία μάλιστα είχε εμπάρκο μέχρι τις οκτώ το βράδυ, έμοιαζε με αντιγραφή αποσπασμάτων από άρθρο στα ρωσικά, σε σάιτ που λέγεται ότι λειτουργεί από Ρώσους αντικαθεστωτικούς, το οποίο άρθρο ο υποφαινόμενος είχε διαβάσει νωρίς την Παρασκευή. Το άρθρο αναφερόταν εν εκτάσει σ' αυτά που συμπεριληπτικά η ανακοίνωση με τα στοιχεία των Αρχών Ασφαλείας, κάλυψε σε δύο παραγράφους.

Παρά το πλευρό του Προέδρου

Η εμφάνιση του Γιώργου Λακκοτρύπη, πρώην υπουργού Ενέργειας της κυβέρνησης Νίκου Αναστασιάδη –στενού φίλου του Νίκου Χριστοδουλίδη και εκ των πρώτων που τάχθηκαν υποστηρικτικά δίπλα του στην προεκλογική εκστρατεία του 2023, όπως ο ίδιος συστάθηκε στους συνομιλητές του –είναι εκτενής. Από τα διαφορετικά πλάνα γίνεται αντιληπτό ότι οι συναυτίσεις του με τους φερόμενους δυνητικούς επενδυτές, ήταν αρκετές και, επιπλέον, είναι αυτές που φαίνεται να τους εξηγεί την ανάγκη των μετρητών στην προεκλογική εκστρατεία. Χρήματα που δίνονταν, όπως λέει, στον επικεφαλής της καμπάνιας του Νίκου Χριστοδουλίδη, ο οποίος ήταν ο σημερινός διευθυντής του Γραφείου του Προέδρου, Χαράλαμπος Χαράλαμπος, πρόσωπο συνδεδεμένο και συγγενικά με τον Πρόεδρο.

Οι επίμαχες αναφορές Λακκοτρύπη για τα μετρητά, έτσι όπως παρουσιάζονται στο επίμαχο βίντεο:

Λακκοτρύπης: «Στις Προεδρικές Εκλογές υπάρχει ένα όριο για ένα εκατομμύριο ευρώ. Αρα, κάποιες φορές πρέπει να βασίζονται στα μετρητά για να μπορούν να ξεπεράσουν αυτό το όριο» / «Πρέπει να είναι μετρητά, οπότε πάνε εκεί με μετρητά και τα ξεδεύουν»

«Επενδυτής»: «Μετρητά σε ποιο;»

Λακκοτρύπης: «Στον επικεφαλής της καμπάνιας»

«Επενδυτής»: «Δίνουν ένα φάκελο στον επικεφαλής της καμπάνιας;»

Λακκοτρύπης: «Ναι και τα πληρώνουν αντί να κάνουν μεταφορά μέσω της τράπεζας»

Ο Γιώργος Λακκοτρύπης φέρει επίσης να κάνει αναφορά σε άλλη εταιρεία, την οποία έπεισε να προσφέρει 75 χιλιάδες ευρώ και προβαίνει σε περιέργες δηλώσεις για άτομα της εταιρείας τα οποία τελούν υπό καθεστώς κυρώσεων που σίγουρα θα απαχθούν και την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθώς υποστηρίζει ότι ο ίδιος «διασφαλίζει ότι η Κύπρος θα κρατήσει ισχυρή στάση στην Ε.Ε., ώστε ο τρίτος να μην δεχθεί κυρώσεις». Δεν παραλείπει, επίσης, να υπόσχεται στους συνομιλητές του προσωπική σχέση με τον Πρόεδρο. «Ο Πρόεδρος, θα χτίσουμε σίγουρα μια σχέση μαζί του...», ακούγεται να λέει.

Από την πλευρά του, ο διευθυντής του Γραφείου του Προέδρου, Χαράλαμπος Χαράλαμπος, του οποίου οι χειρισμοί και οι δηλώσεις αντανάκλουν, εκ της θέσεώς του, στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, παρουσιάζεται να εξηγεί στους συνομιλητές πως όταν μιλούσε με τον Γιώργο (Λακκοτρύπη) είναι σαν να μιλούσε μαζί τους, εννοώντας προφανώς αυτόν και τον Πρόεδρο, ενώ στη συνέχεια προτρέπει τον συνομιλητή του κατά τη συνομιλία zoom μέσα από το γραφείο του στο μέγαρο:

«Μπορείς να έρθεις και να πεις “θέλουμε να κάνουμε αυτές τις δουλειές και έχουμε αυτά τα λεφτά για να χρησιμοποιηθούν για εταιρική κοινωνική ευθύνη”. Για παράδειγμα, προ ημερών, ένας Αμερικάνος που έχει καλούς δεσμούς με τη χώρα, ήθελε να κάνει μια εισφορά στην κυβέρνηση, για 500.000 ευρώ. Ασφαλώς, σκεφτόμαστε ότι μπορούμε να κανονίσουμε μια συνάντηση με τον Πρόεδρο, αν θέλεις. Ενώ, ότι μπορούμε να κανονίσουμε μια συνάντηση, να έρθεις στην Κύπρο και να συζητήσουμε. Μπορεί να έχει και ο Πρόεδρος κάτι να εισπληρίσει. Μπορούμε να κάνουμε κάποια προετοιμασία.»

Τα σημεία που αφήνουν έκθετο τον Πρόεδρο

Το υλικό που κυκλοφόρησε, ανεξάρτητα από το αν έχει υποστεί μοντάζ ή συρραφή, παρουσιάζει μια σειρά από συνεκτικές αναφορές σε πρακτικές εξωθεσμικές χρηματοδοτήσεις, πολιτικές διαμεσολάβησης, σχέσεων και πρόσβασης στην προεδρική εξουσία και δη στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, διατυπωμένες με καθαρή ροή λόγου που δεν φαίνεται να διακόπτεται. Και οι οποίες, ανεξαρτήτως πλαισίου που έγιναν, δεν αφήνουν μεγάλο περιθώριο παρερμηνείας τους. Μάλιστα το ότι αυτό φαίνεται να συντελείται με πυρήνα του Προέδρου και πρωτοεργάτη τον διευθυντή του Γραφείου του Προέδρου της Δημοκρατίας, δημιουργεί μείζον πολιτικό ζήτημα, αφήνοντας εκτεθειμένο τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Που θα έπρεπε ακαριαία να αποσειεί τις όποιες ευθύνες από πάνω του, λαμβάνοντας τις απαραίτητες αποστάσεις, ώστε οι ερασιτεχνικοί –στην καλύτερη περίπτωση– χειρισμοί του στενού συνεργάτη του, κυρίου αυτού καθώς αποτελεί την επίσημη σύνδεση με τον ίδιο τον Πρόεδρο, να μην μεταφερθούν ως βάρος στις πλάτες του Προέδρου.

Πέραν τούτου, στον πυρήνα του υλικού βρίσκεται η χρηματοδότηση της προεκλογικής εκστρατείας. Ο πρώην υπουργός Γιώργος Λακκοτρύπης φέρει να εξηγεί σαφέστατα και χωρίς παρερμηνείες από το οποίο πλαίσιο έγιναν οι δηλώσεις, ότι το νόμιμο ανώτατο όριο δαπανών για τις προεδρικές εκλογές ανέρχεται στο 1

εκατ. ευρώ, αλλά ότι στην πράξη αυτό μπορεί να ξεπερνιέται μέσω εισφορών σε μετρητά, οι οποίες δεν περνούν από το τραπεζικό σύστημα. Κατά τις ίδιες περιγραφές, τα μετρητά αυτά παραδίδονταν στον επικεφαλής της προεκλογικής καμπάνιας, τον διευθυντή του Γραφείου του Προέδρου, ώστε να χρηματοδοτούνται δαπάνες χωρίς να καταγράφονται επισήμως. Η σημασία αυτού του ισχυρισμού δεν είναι απλώς ποινική • είναι θεσμική. Αν ισχύει, τότε ο μηχανισμός που ο νόμος σχεδίαστηκε για να επιβάλει διαφάνεια και ισότητα στον πολιτικό ανταγωνισμό ακυρώνεται στην πράξη από τον ίδιο τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, μέσω των στενών συνεργατών του και μάλιστα δηλώνεται ρητά σε τρίτους.

Παράλληλα, στο ίδιο υλικό περιγράφεται ένας δεύτερος άξονας: η μετατροπή της πολιτικής πρόσβασης σε ανταλλάξιμο αγαθό. Ο διευθυντής του Γραφείου του Προέδρου φέρει να μιλάει για εισφορές με τον μανδύα της «εταιρικής κοινωνικής ευθύνης» (CSR), ως μέσο για να αποκτήσει ένας ενδιαφερόμενος πρόσβαση στον Πρόεδρο και στο περιβάλλον του. Η γλώσσα που χρησιμοποιείται, σύμφωνα με τις περιγραφές, παραπέμπει σε έναν μηχανισμό όπου η δωρεά (χωρίς να διευκρινίζεται σε ποίους λογαριασμούς κατατίθεται και ποιας χρήσης τυγχάνει) λειτουργεί ως αντάλλαγμα για πολιτική εύνοια.

Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται και η αναφορά σε Αμερικανό επιχειρηματία με στενούς δεσμούς με την Κύπρο, ο οποίος φέρεται να εξέφρασε πρόθεση να συνεισφέρει έως και μισό εκατομμύριο ευρώ. Επίσης, η αναφορά Λακκοτρύπη στις 75 χιλιάδες που έπεισε τη Ρεμέντικα να προσφέρει, η οποία, κατά τα λεγόμενά του, χρησιμοποιήθηκε για να εξασφαλιστεί πολιτική πρόσβαση ή και διευκόλυνση. Παρόλο που η πρωταρχική σημασία της αναφοράς δεν είναι το ακριβές ποσό, αλλά ότι παρουσιάζεται ως μέσο διαπραγματεύσεως πολιτικής επιρροής, εντούτοις, οι αναφορές σε υψηλά ποσά, μοιάζουν να «κατευθύνουν» τους συνομιλητές.

Ιδιαίτερη βαρύτητα έχουν και οι αναφορές σε πιθανές παραβιάσεις ευρωπαϊκών κυρώσεων. Αν, όπως υπονοείται, επενδύσεις ή συναλλαγές που σχετίζονται με πρόσωπα ή κεφάλαια υπό καθεστώς κυρώσεων μπορούσαν να διευκολυνθούν μέσω πολιτικών διασυνδέσεων, τότε το ζήτημα υπερβαίνει την εσωτερική διαφθορά και αγγίζει τη συμμόρφωση της Κυπριακής Δημοκρατίας με το ευρωπαϊκό και διεθνές δίκαιο.

Με άλλα λόγια, το μείζον πολιτικό θέμα προκύπτει από το γεγονός ότι αυτές οι αναφορές έγιναν, ανεξαρτήτως πλαισίου που έγιναν, αφού δεν υπάρχουν μεγάλα περιθώρια παρερμηνείων. Επιπλέον, δεν έχει ιδιαίτερη σχέση εάν το βίντεο είναι μονταρισμένο, κάτι που από μόνο του, σε καμία περίπτωση δεν σημαίνει ότι είναι και ψεύτικο.

Εκείνο δε που είναι πέρα για πέρα αληθινό είναι ο ερασιτεχνισμός και η αφέλεια που διακατέχει στενότερα συνεργάτες του Προέδρου, δεδομένου ότι είχε προηγηθεί η υπόθεση Αλ Τζαζίρα, ώστε να εκτίθενται, αυτοί, ο Πρόεδρος και μαζί τους να διασύρεται και η Κύπρος. Που μπορεί να μην είναι ούτε ερασιτεχνισμοί, ούτε αφέλεια, αλλά η συμπεριφορά τους να παρακινείται από το υπερβολικό θράσος που εκδηλώνουν κάποιοι κοντά στην εξουσία και έχει ως αποτέλεσμα να θεωρούν ότι αυτοί δεν είναι από τα έξυπνα πουλιά που από τη μύτη πιάνονται.

ΠΑΡΕΜ

Η αντανάκλαση αφορά

Του ΜΙΧΑΗΛ ΣΟΦΟΚΛΕΟΥΣ

Πολλοί παραλληλίζουν το βίντεο των τελευταίων ημερών με εκείνο του Al Jazeera, που συντάραξε το κυπριακό πολιτικό σύστημα με έντονες, εμφανείς διαρκείς ακόμη τις συνέπειές του. Πράγματι, υπάρχουν πολλά κοινά στοιχεία, κυριότερο η διάχυτη εντύπωση διαφθοράς και διαπλοκής που και τα δύο προκαλούν. Υπάρχουν όμως και δύο εξαιρετικά σημαντικές διαφορές.

Η πρώτη είναι η προέλευση του οπτικοακουστικού υλικού. Ενώ στην περίπτωση του Al Jazeera είχαμε δημοσιογραφική έρευνα από πασίγνωστο μέσο μαζικής ενημέρωσης παγκόσμιας εμβέλειας, με επώνυμους ερευνητές, σήμερα έχουμε έναν αγνώστου ταυτότητας λογαριασμό στο «X» που διένευσε το υλικό αυτό μέσω της πλατφόρμας. Κάτι που ενισχύει τη θεωρία στην οποία εμπεδύει η κυβέρνηση, ότι δηλαδή πρόκειται για επίθεση κατά της Κύπρου.

Υπάρχει όμως και μια δεύτερη διαφορά πολύ πιο σημαντική και απείρους πιο προβληματική. Διότι, αν στην περίπτωση Al Jazeera είχαμε πρωταγωνιστές ένα βουλευτή της αντιπολίτευσης και τον τότε πρόεδρο της Βουλής (που ανήκε σε άλλο κόμμα από το κυβερνητικό), σήμερα πρωταγωνιστής είναι, μέσω του διευθυντή του Γραφείου του Προέδρου της Δημοκρατίας, η ίδια η κυβέρνηση και –προπαντός– ο ίδιος ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας και η σύζυγός του.

Υπρέτιστα τη θέση αυτή και γνωρίζω όσο λίγοι την τεραστία ευθύνη που εμπεριέχει. Είσαι ένα από τα δύο μέλη της κυβέρνησης (το άλλο είναι ο υφυπουργός παρά τη Προεδρία) που δεν μπορείς ποτέ να μιλήσεις εξ ονόματός σου. Είσαι εκεί ως αντ' αυτού του Προέδρου. Σε χωρίζει από αυτόν μία μεσοτοχία. Ό,τι

πεις, ό,τι γράψεις, ό,τι οδηγία δώσεις, ό,τι συντονισμό πραγματοποιήσεις, με όποιον και αν συναντηθείς, όπου και αν εμφανιστείς εκπροσωπώντας την κυβέρνηση, δεν είσαι ένας υπουργός που έχει το χαρτοφυλάκιο του και ασκεί μέσα από αυτό την κυβερνητική πολιτική. Είσαι εκείνος που μιλάς και ενεργείς εκ μέρους του ίδιου και μόνου.

Το γεγονός λοιπόν ότι ο διευθυντής του Γραφείου του Προέδρου της Δημοκρατίας και μάνατζερ της προεκλογικής του εκστρατείας για το 2023 (και το 2028 αντιλαμβάνομαι) προτρέπει φερόμενους ως ξένους επενδυτές να συνεισφέρουν, είτε στην προεκλογική εκστρατεία του κ. Χριστοδουλίδη είτε στην προεκλογική «φιλανθρωπία» της συζύγου του, μεγάλα ποσά με αδιαφανή τρόπο, φέρνοντας μάλιστα ως παράδειγμα εισφορά της τάξης του μισού εκατομμυρίου, στα αφτιά ενός επενδυτή ένα πράγμα και μόνο σημαίνει: «για να κάνω δουλειά στην Κύπρο εγώ πρέπει να τα δώσω πολύ χοντρά στον Πρόεδρο. Διότι αυτός μου το ζήτησε, μέσω του (αντ' αυτού) διευθυντή του». Στο βίντεο μπορεί να είδαμε και να ακούσαμε τον κ. Χαράλαμπος, αυτός όμως ποτέ, επί της ουσίας, «μιλούσε» στην τηλεδιάσκεψη, ήταν ο ίδιος ο Νίκος Χριστοδουλίδης.

Έχω ήδη πει –και το εννοώ– ότι δεν αποκλείω καθόλου την πιθανότητα αυτό το βίντεο να είναι επικήρεια υπονόησις ή και εκβιασμού από ξένα κέντρα και όλοι καταλαβαίνουν ποια εννοούμε. Είναι ένα πολύ σοβαρό ενδεχόμενο με βάση όσα γνωρίζουμε σήμερα. Αυτή, όμως, είναι μόνο η μία πλευρά του νομίσματος. Διότι, από την άλλη, είναι το ίδιο το περιεχόμενο του βίντεο και όσα διαμείβονται σε αυτό, τα οποία κανείς από τους τρεις συμμετέχοντες δεν αμφισβητεί ότι έχουν λεχθεί. Εκείνο που αμφισβητούν είναι το συ-

Ως Δούρειος Ιππος το CSR για μαύρο πολιτικό χρήμα

Τι έδειξε έλεγχος μεγάλου ελεγκτικού οίκου για λογαριασμό ιδιωτικής εταιρείας από την οποία ζητήθηκε εισφορά

Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΜΑΡΑ

Σοβαρότητα θέματα που αγγίζουν πολιτειακά ζητήματα και πλήττουν το ηθικό πλεονέκτημα του ίδιου του Προέδρου της Δημοκρατίας αφήνει πίσω του το οπτικό υλικό που δημοσιεύθηκε σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης με πρωταγωνιστές και άνθρωπο του στενού προεδρικού περιβάλλοντος. Οι φερόμενες συνομιλίες συνεργάτη του Νίκου Χριστοδουλίδη με πρόσωπα τα οποία παρουσιάστηκαν ως επενδυτές φέρνουν στην επιφάνεια μια σαθρή εικόνα που φαίνεται να επικρατεί στο Προεδρικό Μέγαρο, ενώ εκθέτουν και την Κυπριακή Δημοκρατία. Όσα ακούγονται στο βίντεο για άσκηση επιρροής στα κέντρα εξουσίας με εισφορές εταιρικής κοινωνικής ευθύνης έχουν προκαλέσει αλγεινές εντυπώσεις για την κυβέρνηση, ο επικεφαλής της οποίας προεκλογικά είχε ως σημαία το ηθικό πλεονέκτημα. Η δημοσίευση των συνομιλιών ουσιαστικά αποτελεί το πρώτο σοβαρό ταρακούνημα του ίδιου του Προέδρου της Δημοκρατίας μιας και το αφήγημα του Προεδρικού περί υβριδικής επίθεσης δεν μπορεί να κρύψει τους αδόκιμους χειρισμούς στενών συνεργατών του, σε ανοικτά κανάλια επικοινωνίας. Όσα ακούγονται στο οπτικό υλικό δημιουργούν τεράστια ερωτήματα για τις παρασκηνιακές μεθόδους που αφορούν την άσκηση επιρροής στο ψηλότερο δώμα εξουσίας της Κυπριακής Δημοκρατίας, με βασικούς συντελεστές τον διευθυντή του γραφείου του Νίκου Χριστοδουλίδη Χαράλαμφο Χαράλαμπος, έναν πρώην υπουργό της κυβέρνησης Αναστασιάδη, τον Γιώργο Λακκοτρύπη, σε ρόλο λοιπόν για λογαριασμό κάποιων Ολλανδών επενδυτών και τον Γιώργο Χρυσόχο, CEO της εταιρείας Cyfield, η οποία κατέχει τη μερίδα του λέοντος των δημοσίων έργων. Ένα από τα τεράστια ερωτήματα που έχουν προκληθεί και που δεν έχει δοθεί απάντηση αφορά το πλέγμα των πολιτικών και επιχειρηματικών σχέσεων μέσα από τα κανάλια Εταιρικής Κοινωνικής Ευθύνης (Corporate Social Responsibility), εταιρειών που επενδύουν σε μεγάλα έργα. Το γνωστό πλέον CSR που σε απλά ελληνικά μεταφράζεται ως εισφορές στο πλαίσιο εταιρικής κοινωνικής ευθύνης – μιας κατά τ' άλλα καθιερωμένης διεθνώς πρακτικής που ακολουθείται από πολλές εταιρείες, οι οποίες, απευθείας, προβαίνουν σε ενέργειες που βοηθούν το κοινωνικό σύνολο και το περιβάλλον ή στηρίζουν άλλες ωφέλιμες δράσεις, ως ένα είδος εστιασμένης στην κοινωνία και στον τόπο, για την εμπιστοσύνη και τη στήριξη που απολαμβάνουν, που στο οπτικό υλικό φαίνεται να προκύπτουν οι φερόμενοι επενδυτές να καταθέσουν τον οβολό τους προκειμένου να δώσουν ώθηση στις επενδυτικές επιδιώξεις τους.

Το CSR

Στο οπτικό υλικό που δημοσιεύθηκε, τόσο ο διευθυντής του γραφείου του Νίκου Χριστοδουλίδη όσο και ο μεσάζων σύμβουλος υπηρεσιών, Γιώργος Λακκοτρύπη, ακούγονται να δίνουν συμβουλές στους «επενδυτές» για τον τρόπο με τον οποίο θα προσεγγίσουν τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Ο Χαράλαμπος Χαράλαμπος μέσω διαδικτυακής συνάντησης συστήνει στους συνομιλητές του να κάνουν εισφορές κοινωνικής εταιρικής ευθύνης φέρνοντας ως παράδειγμα έναν Αμερικανό επενδυτή, ο οποίος συνεισέφερε το ποσό των €500 χιλιάδων. Ο Γιώργος Λακκοτρύπη επικαλείται άλλη περίπτωση πελάτη του τον οποίο

συμβούλευσε να προσφέρει το ποσό των 75 χιλιάδων ευρώ για να του διευθετήσει τηλεφωνική επικοινωνία με τον Νίκο Χριστοδουλίδη. Το Προεδρικό μετά από πρόσωπα που ήταν την περίοδο εκείνη στο τότε προεδρικό περιβάλλον. Η εισφορά δεν έγινε και η εταιρεία ανέλαβε να βοηθήσει απευθείας την τοπική κοινωνία στην οποία θα γινόταν η επένδυση.

Ο έλεγχος του CSR

Οι αποκάλυψεις για εισφορές στο CSR δικαιολογημένα εγείρουν ζητήματα διαφάνειας και διαχείρισης. Ουδείς μέχρι σήμερα έχει ενημερώσει ή δώσει στοιχεία εάν πράγματι οι εισφορές αυτές χρησιμοποιήθηκαν για κοινωνικούς σκοπούς περιοχών οι οποίες επιβαρύνονται από έργα επενδύ-

Ο έλεγχος του CSR έγινε από τον ελεγκτικό οίκο Ernst & Young και αποκάλυψε πως το CSR δεν ήταν υπό κρατικό έλεγχο επίσημα, δεν εντοπίστηκαν καταστάσεις ισολογισμού και πως τα ποσά που δίνονταν δεν χρησιμοποιούνταν για τους κοινωνικούς σκοπούς που δόθηκαν.

τών. Ωστόσο, μια εικόνα για το τι πραγματικά συμβαίνει και τι μπορεί να βρίσκεται πίσω από εισφορές κοινωνικής και εταιρικής ευθύνης μπορεί να μην έχει μια περίπτωση μεγάλης ενεργειακής επένδυσης στο Βασιλικό την προηγούμενη δεκαετία. Όπως είμαστε σε θέση να γνωρίζουμε, μεγάλη εταιρεία από την οποία ζητήθηκε να κάνει εισφορά κοινωνικής και εταιρικής ευθύνης 100 χιλιάδων ευρώ, ανέθεσε στον ελεγκτικό οίκο με τον οποίο συνεργαζόταν να ερευνηθεί το CSR. Ο έλεγχος πραγματοποιήθηκε από τον διεθνή ελεγκτικό οίκο Ernst & Young και αποκάλυψε ότι το CSR δεν ήταν υπό κρατικό έλεγχο και επίσημα δεν εντοπίστηκαν καταστάσεις ισολογισμού και πως τα ποσά που δίνονταν δεν χρησιμοποιούνταν για τους κοινωνικούς σκοπούς που δόθηκαν, αφήνοντας να εννοηθεί ότι

οι εισφορές κατέληγαν σε άλλες ανάγκες του εκάστοτε προέδρου. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε πως η συγκεκριμένη εταιρεία προσεγγίστηκε για να κάνει εισφορές από πρόσωπα που ήταν την περίοδο εκείνη στο τότε προεδρικό περιβάλλον. Η εισφορά δεν έγινε και η εταιρεία ανέλαβε να βοηθήσει απευθείας την τοπική κοινωνία στην οποία θα γινόταν η επένδυση.

Ο Λακκοτρύπη

Στο οπτικό υλικό ο Γιώργος Λακκοτρύπη εμφανίζεται ως σύμβουλος ολλανδικής εταιρείας που ενδιαφερόταν να επενδύσει 150 εκατ. ευρώ στον ενεργειακό τομέα. Ο υπουργός Ενέργειας της κυβέρνησης Αναστασιάδη αποχώρησε από το κυβερνητικό σχήμα τον Ιούλιο του 2020. Με βάση τον νόμο περί ασυμβίβαστου οι υπουργοί απαγορεύεται να εργαστούν στον ιδιωτικό τομέα και σε τομείς σχετικούς με το προηγούμενο χαρτοφυλάκιό τους για περίοδο δύο ετών από την αποχώρησή τους, εκτός αν λάβουν ειδική άδεια. Ένα μήνα μετά την αποχώρησή του ο κ. Λακκοτρύπη προχώρησε στη σύσταση εταιρείας συμβουλευτικών υπηρεσιών με έμφαση στον ψηφιακό μετασχηματισμό και την ενεργειακή μετάβαση με την επωνυμία LMA Advisory Ltd. Σύμφωνα με το αρχείο του Εφόρου Εταιρειών η συγκεκριμένη εταιρεία συστάθηκε στις 14/08/2020, πραγματοποιήσε αλλαγές αξιωματικών δύο φορές στις 29/03/2024 και 18/02/2025 και ως διευθυντής και γραμματέας παρουσιάζεται κάποιος Αντώνης Λακκοτρύπη. Με βάση όσα ορίζει ο νόμος, ο κ. Λακκοτρύπη ενδεχομένως να μην έχει παραβιάσει τους περιορισμούς που τίθενται, ωστόσο αδιευκρίνιστος παραμένει ο χρόνος κατά τον οποίο υπέγραψε συμφωνία συνεργασίας με τους Ολλανδούς «επενδυτές» για παροχή υπηρεσιών στον ενεργειακό τομέα, όπως αδιευκρίνιστο παραμένει αν είχε δραστηριοποιηθεί επαγγελματικά σε τομείς που ήταν υπό περιορισμό μέχρι τον Ιούλιο του 2022 ή έλαβε σχετική άδεια. Η «Κ» προσπάθησε να επικοινωνήσει με τον κ. Λακκοτρύπη χωρίς αυτό να γίνει εφικτό.

Ο Χρυσόχος

Το τρίτο πρόσωπο που εμφανίζεται στο οπτικό υλικό είναι ο CEO της κατασκευαστικής εταιρείας Cyfield Γιώργος Χρυσόχος,

στην εταιρεία παραγωγής ηλεκτρικής ενέργειας του οποίου οι ολλανδοί θα επένδυαν ένα μέρος από τα 150 εκατ. ευρώ. Ο κ. Χρυσόχος ακούγεται να διαφημίζει τις σχέσεις του με τον Νίκο Χριστοδουλίδη και να τις χαρακτηρίζει πλεονέκτημα.

Ο κ. Χρυσόχος στο οπτικό υλικό λέει πως η εταιρεία του κάθε χρόνο δαπανά 250 χιλιάδες ευρώ για δωρεές χωρίς να διευκρινίζει αν έχει δώσει εισφορές στο CSR. Η «Κ» επικοινωνήσε με τον κ. Χρυσόχο, ο οποίος υποστήριξε πως όλα παρουσιάζονται στο οπτικό υλικό και τον αφορούν έχουν αλλοιωθεί. Εδώ πρέπει να σημειώσουμε πως η κατασκευαστική εταιρεία του κ. Χρυσόχου είναι από τις μεγαλύτερες της Κύπρου που αναλαμβάνει τα δημόσια έργα-φιλέτα.

Υβριδική επιχείρηση από Ρωσία

Τα πρώτα στοιχεία των ερευνών για την προέλευση του οπτικού υλικού έγιναν γνωστά την περασμένη Παρασκευή το απόγευμα. Όπως προκύπτει από πληροφορίες των αρχών ασφαλείας εντοπίστηκαν χαρακτηριστικά οργανωμένων υβριδικών επιχειρήσεων που στόχο είχε την Κυπριακή Δημοκρατία. Οι έρευνες έδειξαν χαρακτηριστικά των οργανωμένων εκστρατειών ρωσικής παραπληροφόρησης (organized disinformation campaigns) που στο παρελθόν έχουν επανειλημμένα στοχεύσει κράτη-μέλη της Ε.Ε. Στις εκτιμήσεις που γίνονται δεν αποκλείεται το ενδεχόμενο ο δράστης του βίντεο να είναι άλλος, που δεν κατονομάζεται, και που χρησιμοποιεί παρόμοια μεθοδολογία. Οι πρώτες πληροφορίες από τις έρευνες λένε πως το τελικό βίντεο είναι αποτέλεσμα επεξεργασίας. Οι αρχές ασφαλείας έχουν καταλήξει στο συμπέρασμα πως ανάλογα βίντεο παραπέμπουν στην πάγια πρακτική των επονομαζόμενων και «kompromat», ορολογία των Υπηρεσιών Πληροφοριών, που προέρχεται ιστορικά από τη Σοβιετική Ένωση και αποτελεί τακτική «δολοφονίας προσωπικοτήτων» που συναντάται κατά κόρον στη Ρωσία, με δημοσιεύματα, για σκοπούς εκβίασμού ή πολιτικές εξουθενώσεις αντιπάλων. Οι αρχές ασφαλείας θεωρούν ότι δεν είναι απίθανο το ενδεχόμενο εμφάνισης παρόμοιων ενεργειών κατά τη διάρκεια άσκησης της Προεδρίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης από την Κύπρο.

Η εμφάνιση στο βίντεο, που τάρραζε τα νερά στο Προεδρικό, την περασμένη εβδομάδα, του Γιώργου Λακκοτρύπη, στενού φίλου του Νίκου Χριστοδουλίδη και εκ των πρώτων που τάχθηκαν υποστηρικτικά δίπλα του στην προεκλογική εκστρατεία του 2023 είναι εκτενής.

ΜΒΑΣΗ

αποκλειστικά τον Πρόεδρο

Δεν έχουμε ακούσει όμως το πώς εκείνοι αντιλαμβάνονταν τις αναφορές σε προεκλογική εκστρατεία, μετρητά σε κρυφά, αδιαφανή ταμεία και τη σύνδεση εισφορών στον Πρόεδρο με επενδύσεις στην Κύπρο αλλά και κυρώσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

γκείμενο κάτω από το οποίο τα έχουν πει. Δεν έχουμε ακούσει όμως το πώς εκείνοι αντιλαμβάνονταν τις αναφορές σε προεκλογική εκστρατεία, μετρητά σε κρυφά, αδιαφανή ταμεία και τη σύνδεση εισφορών στον Πρόεδρο με επενδύσεις στην Κύπρο αλλά και κυρώσεις της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ποιο ήταν τελικά το συγκεκριμένο που τους οδήγησε σε αυτές τις κουβέντες;

Πολλοί υποστηρικτές του Νίκου Χριστοδουλίδη μιλούν για προσπάθεια υπονόμευσης της διεθνούς θέσης της Κύπρου ή/και για απόπειρα εκβίασμού του ίδιου. Αυτή ήταν και η θέση της κυβέρνησης, μέσω των εκπροσώπων της. Εάν υποθέσουμε ότι έχουν δίκιο, αυτό σημαίνει ότι ο κ. Χριστοδουλίδης και το στενό περιβάλλον του έδωσαν σε ξένους τη δυνατότητα να πλήξουν την Κύπρο.

Τους εφοδίασαν με πληθώρα πυρομαχικών για να επιτεθούν στη χώρα μας. Δεν μπόκαν καν στον κόπο να ελέγξουν ποιοι είναι αυτοί με τους οποίους κάνουν τέτοιες, απαράδεκτες και ανήθικες κουβέντες. Ο λογαριασμός στο «X» μπορεί να είναι ψεύτικος, οι άνθρωποι όμως που έπασαν σαν το ποντίκι στη φάκα το Προεδρικό και τον περιγυρό του, ήταν πέρα για πέρα

michalis@michalis.com

Η «Κ» αποκάλυπτει πως και στο παρελθόν πρόσωπα από το Προεδρικό Μέγαρο είχαν παροτρύνει συγκριμένη εταιρεία που επένδυσε στο Βασιλικό να κάνει προσφορές στο CRS ύψους 100 χιλιάδων ευρώ.

Συνέντευξη στον **ΑΝΤΡΕΑ ΚΗΜΗΤΡΗ****Αλεξάνδρα Ατταλίδου**, βουλευτρια του Volt

Ο Χριστοδουλίδης οδηγεί τον τόπο σε ανυποληψία

Είναι πλέον σαφές γιατί το προεδρικό ζεύγος αντιστάθηκε λυσσαλέα στη δημοσίευση των δωρητών στον Φορέα που χειρίζεται η Πρώτη Κυρία

Θα ζητήσω την πρόωψη της πρότασής μου για θεσμοθέτηση όλων των δωρεών προς το κράτος, αλλά και εξέταση στην Επιτροπή Θεσμών του θέματος με απαίτηση η λίστα των δωρητών από το 2023 να κατατεθεί στη Βουλή.

Το βίντεο που δημοσιεύθηκε στην πλατφόρμα X με ισχυρισμούς για παράνομες χρηματοδοτήσεις που σχετίζονται με τον πρόεδρο Χριστοδουλίδη έφερε κοινωνική κατακραυγή και πολιτικούς τριγμούς. Η βουλευτρια του Volt Αλεξάνδρα Ατταλίδου ζητεί πλήρη διερεύνηση του θέματος και προώθηση της πρότασής της στη Βουλή για θεσμοθέτηση όλων των δωρεών προς το κράτος. Σε συνέντευξη στην «Κ» ασκεί δριμυία κριτική στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την Πρώτη Κυρία για αδιαφάνεια και έλλειψη λογοδοσίας. Επισημαίνει ότι ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης παρουσιάστηκε ως το νέο και το αδιάφορο, αλλά στα μέσα της θητείας του καταγράφεται εκκωφαντική διάφηση των προεκλογικών του δεσμεύσεων. Αναφορικά με τις βουλευτικές εκλογές, η Ατταλίδου δηλώνει ότι είναι κρίσιμες για το μέλλον του Volt, εκφράζοντας αισιοδοξία ότι θα τα καταφέρει.

—Πώς είδατε το βίντεο που κυκλοφόρησε στην πλατφόρμα X με ισχυρισμούς για παράνομες χρηματοδοτήσεις που σχετίζονται με τον πρόεδρο Χριστοδουλίδη;

—Είναι πλέον σαφές ότι ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης ως καλός μαθητής της κυβέρνησης Αναστασιάδη οδηγεί, όπως και ο μέντοράς του, τον τόπο σε ανυποληψία. Απαιτούμε από τους ακριβοπληρωμένους θεσμούς και ειδικά από τον επίτροπο της Αρχής Κατά της Διαφθοράς και τον γενικό εισαγγελέα να διερευνήσουν όλες τις πτυχές του θέματος. Είναι πλέον σαφές γιατί το προεδρικό ζεύγος αντιμετώπισε λυσσαλέα την πρόταση νόμου που ζήτησε δημοσίευση των ονομάτων των δωρητών στον Φορέα που χειρίζεται η Πρώτη Κυρία. Αντιμετώπισαν τους βουλευτές ως «εχθρούς του λαού», γιατί θα έδιωχναν τους δωρητές! Τώρα είναι ξεκάθαρο ότι ο Πρόεδρος και η Πρώτη Κυρία δεν επιθυμούν τη διαφάνεια, γιατί τέτοιες συμπεριφορές εννοούνται από τη συκοφάνση. Θα ζητήσω την προώθηση της πρότασής μου για θεσμοθέτηση όλων των δωρεών προς το κράτος, αλλά και εξέταση στην Επιτροπή Θεσμών του θέματος με απαίτηση η λίστα των δωρητών από το 2023 να κατατεθεί στη Βουλή. Το βίντεο προκάλεσε ερωτήματα για την προέλευσή του και τη χρονική στιγμή δημοσίευσής του, παρότι ειδικό λένε ότι είναι αυθεντικό, αλλά το σημαντικό θέμα αφορά το περιεχόμενο καθώς δείχνει στενούς συνεργάτες του Προέδρου να διαπραγματεύονται χάρες έναντι χρήματος.

Απαιτούμε από τους ακριβοπληρωμένους θεσμούς και ειδικά τον επίτροπο της Αρχής Κατά της Διαφθοράς και τον γενικό εισαγγελέα να διερευνήσουν όλες τις πτυχές του θέματος.

—Η κυβέρνηση πάντως υποστηρίζει ότι το βίντεο είναι κακόβουλο, προϊόν μοντάζ και αναφέρει ότι εξετάζεται υπόθεση υβριδικής δραστηριότητας κατά της χώρας.

—Η γραπτή τοποθέτηση του κυβερνητικού εκπροσώπου αποφεύγει την ταμπακίερα και επιχειρεί να αποπροσανατολίσει από την ουσία. Καμία αναφορά στα πρόσωπα που εμφανίζονται και στις υποσχέσεις τους σε ξένους. Υπενθυμίζω ότι ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης παρουσιάστηκε ως το νέο και το αδιάφορο, αλλά στα μέσα της θητείας του καταγράφεται εκκωφαντική διάφηση των προεκλογικών του δεσμεύσεων. Δυστυχώς, ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης αντί να κυβερνήσει υπηρέτωντας το δημόσιο συμφέρον,

συνεχίζει την προεκλογική του για το 2028 όπως ακριβώς έκανε και από τη θέση του υπουργού Εξωτερικών.

—Μπορούν τελικά να αντιμετωπιστούν φαινόμενα διαπλοκής και διαφθοράς; Αναφέρατε παλαιότερα ότι η διαφάνεια δεν είναι ζήτημα νόμων αλλά βούλησης. Ποιοι είναι αυτοί που δεν θέλουν;

—Όσοι επωφελούνται από τη διαφθορά. Όσοι πλουτίζουν χρησιμοποιώντας το δημόσιο αξίωμα στο οποίο τους ανέδειξε ο λαός. Όσοι οφείλουν υπακοή σε αυτόν που τους διόρισε. Η Κύπρος για να έχει τη θέση που της αρμόζει χρειάζεται ανεξάρτητους θεσμούς, στελεχωμένους με αδιάφορα πρόσωπα χωρίς σύγκρουση συμφερόντων ή υποχρεώσεις

Η γραπτή τοποθέτηση του κυβερνητικού εκπροσώπου αποφεύγει την ταμπακίερα. Καμία αναφορά στα πρόσωπα που εμφανίζονται και στις υποσχέσεις τους σε ξένους.

προς οποιονδήποτε ή συγκρούσεις συμφερόντων και πραγματικές καταδίκες. Η Κύπρος χρειάζεται αλλαγή κουλτούρας και αυτό θα γίνει μόνο με μηδενική ανοχή απέναντι στα συμφέροντα που νέμονται τον τόπο μας.

—Το Volt άρχισε με δυναμική την προεκλογική περίοδο, τουλάχιστον δημοσκοπικά, ωστόσο σήμερα φαίνεται πως ο στόχος περιορίζεται στην είσοδο στη Βουλή. Έχει χαμηλώσει ο πήχης;

—Η είσοδος μας απλώς στη Βουλή δεν τέθηκε ποτέ ως αυτοσκοπός. Στόχος του Volt είναι να αποκτήσει τέτοια κοινοβουλευτική δύναμη, ώστε η φωνή του να ακούγεται καθαρά. Το Volt είναι ένα πανευρωπαϊκό κόμμα, που ιδρύθηκε για να υπερασπιστεί την ίδια την Ε.Ε. και τη δημοκρατία, οι οποίες σήμερα δέχονται επίθεση όχι μόνο απ' έξω, αλλά, δυστυχώς, και εκ των έσω. Σε μια περίοδο που η Ακροδεξιά εδραϊώνεται σε πολλές χώρες, είναι απολύτως αναγκαίο να υπάρχουν φιλελεύθερες, προοδευτικές φωνές που υπερασπίζονται το κράτος δικαίου, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία χωρίς αστερίσκους. Εμείς καταψήφισαμε κάθε προσπάθεια της κυβέρνησης Χριστοδουλίδη να περιορίσει θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα. Μας ανησυχεί βαθύτατα η επλεκτική εφαρμογή του νόμου, αλλά και το επικίνδυνο φλερτ της κυβέρνησης με το ΕΛΑΜ. Γι' αυτό πιστεύουμε ότι οι πολίτες θα μας στείλουν στη νέα Βουλή ως ανάχωμα απέναντι σε κάθε απόπειρα υπονόμευσης του κράτους δικαίου.

—Σε μια περίοδο που οι πολίτες φαίνεται να αναζητούν άλλες επιλογές, γιατί το Volt δεν προσελεύθει ψηφοφόρους, ενώ δεν το βαρύνει κάποια υπόθεση διαφθοράς ή άλλα ζητήματα που απομακρύνουν τον κόσμο;

—Το Volt είναι ένα κόμμα με ξεκάθαρους πυλώνες: κράτος δικαίου, ευρωπαϊκός προσανατολισμός, δίκαιη και πράσινη οικονομία, κοινωνική συνοχή και ουσιαστική προσπάθεια επίλυσης του Κυπριακού. Ξεκινούμε μια εντατική προεκλογική προσπάθεια, ώστε οι θέσεις μας να φτάσουν σε κάθε πολίτη. Είμαστε πεπεισμένοι ότι στην Κύπρο υπάρχουν πολίτες που θέλουν προοδευτικά κόμματα με καθαρά χέρια, χωρίς βαριά διαφθορά, αλλά και με τεκμηριωμένες θέσεις για όλα όσα τους απασχολούν: την ακρίβεια, το στεγαστικό, την ενέργεια, το περιβάλλον, τα δικαιώματα, το Κυπριακό. Αυτούς τους πολίτες υπηρετούμε καθημερινά.

Κρίσιμες οι βουλευτικές εκλογές για το μέλλον του Volt

—Τι θα σημαίνει για το Volt αν δεν τα καταφέρει να μπει στη Βουλή; Μπορεί να συνεχίσει τη δράση του ή διαλύεται;

—Ρεαλιστικά μιλώντας, θα είναι εξαιρετικά δύσκολο. Από την ίδρυσή μας λειτουργούμε με εισφορές των μελών μας. Την ίδια στιγμή, περίπου επτά εκατομμύρια ευρώ κρατικές χορηγίες μοιράζονται στα εντός της Βουλής κόμματα. Αυτό δημιουργεί συνθήκες άνισου ανταγωνισμού και αποτελεί μια σοβαρή παθολογία του πολιτικού συστήματος. Το σύστημα εννοεί τα παραδοσιακά κόμματα και στραγγαλίζει νέους πολιτικούς σχηματισμούς. Για να συνεχίσει να ακούγεται η φωνή του Volt, η είσοδος στη Βουλή είναι κρίσιμη.

—Αν τελικά είστε στη Βουλή, ίσως χρειαστεί να συνεργαστείτε με άλλα κόμματα είτε για την προεδρία της Βουλής ή και για την προεδρία της Δημοκρατίας. Με ποιες δυνάμεις είναι πιο κοντά το Volt;

—Δεν λειτουργούμε με λογική «στρατοπέδων». Εξετάζουμε πολιτικές θέσεις και προγράμματα. Στις προεδρικές εκλογές, για παράδειγμα, θα αξιολογήσουμε τα προγράμματα των υποψηφίων και δεν θα προσυπογράψουμε καμία υποψηφιότητα αν αυτή δεν συνάδει με τις αρχές και τις αξίες του Volt.

—Το ΑΚΕΛ βάζει το Volt μαζί με άλλα κόμματα στους σωματοφύλακες των τραπεζών, επειδή κα-

ταψηφίσατε την πρότασή του για φορολόγηση των υπερκερδών των τραπεζών. Τι θα πράξει τώρα που θα την αναφέρει;

—Είναι ατυχής η προσπάθεια του ΑΚΕΛ να μας κατατάξει στους «σωματοφύλακες των τραπεζών». Το Volt ουδέποτε υπερασπίζεται την εκμετάλλευση των πολιτών. Η θέση μας αντανακλάται και μέσα από τις προτάσεις που καταθέσαμε για απελευθέρωση εγγυητών από κόκκινα δάνεια, για προστασία δανειοληπτών από υπερκρεώσεις των τραπεζών και για έκπτωση φόρου τόκων που αφορούν πρώτη κατοικία. Καταψηφίσαμε την πρόταση γιατί, βάσει νομικής συμβουλής, ήταν αντισυνταγματική. Σε καμία δημοκρατική χώρα του κόσμου δεν μπορεί να φορολογηθεί αναδρομικά προηγούμενα χρόνια. Σε ό,τι αφορά την πρόθεση του ΑΚΕΛ να επαναφέρει την πρόταση, έχουμε ήδη δηλώσει ότι θα συζητήσουμε μαζί του, γιατί θεωρούμε ότι υπάρχει έδαφος να προχωρήσουμε μαζί, νοούμενο ότι θα υιοθετηθούν οι εισιτήσεις μας. Αν όμως το ΑΚΕΛ ενδιαφέρεται μόνο να κερδίσει πόντους ενόψει των εκλογών, εμείς δεν θα παίξουμε αυτό το παιχνίδι εντυπώσεων.

—Το Volt δέχεται κριτική για θέσεις που εκφράζει σε διάφορα θέματα, όπως για παράδειγμα στο μεταναστευτικό και συχνά σας γράφουν σε μέσα κοινωνικής δικτύωσης να πάρετε τους μετανάστες σπίτι σας.

—Δεν υποστηρίζουμε την ανέλεγκτη μετανάστευση, ούτε την παρείσφρηση στο σύστημα ασύλου οικονομικών μεταναστών. Υποστηρίζουμε όμως σθεναρά ότι όποιος αιτείται άσυλο θα πρέπει να αντιμετωπίζεται με γνώμονα τις συμβατικές μας υποχρεώσεις όπως καταγράφονται στον Περὶ Προσφύγων Νόμο, αλλά και τη Σύμβαση της Γενεύης και την ευρωπαϊκή νομοθεσία για το άσυλο. Όσοι δεν δικαιούνται θα πρέπει να επιστρέφουν στη χώρα τους υπό συνθήκες σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Το ότι κάποιος ανθρω-

Τα τρολάκια του ΕΛΑΜ, που επικαλούνται συνεχώς τα εθνικά ιδεώδη και τον ελληνισμό, ας μάθουν πρώτα την ελληνική γλώσσα. Δεν φτάνει που πρέπει να διαβάζουμε τις βρισίες τους, γράφουν ανορθόγραφα και γκρικλίσ!

πος μεταναστεύει παράνομα δεν τον καθιστά λιγότερο άνθρωπο. Το πρόβλημα εργαλειοποίηθηκε από το ΕΛΑΜ από την πίεση που έφεραν οι χιλιάδες εκκρεμότητες αιτήσεις και του υπερπληθυσμού στο Πουρνάρα. Υπεύθυνη γι' αυτό είναι η κυβέρνηση Αναστασιάδη, που αντί να δημιουργήσει ένα αποτελεσματικό σύστημα ασύλου ήταν απασχολημένη με την έκδοση χρυσών διαβατηρίων.

—Σε θέματα ανθρωπίνων δικαιωμάτων σας αποδίδουν ότι προωθείτε κανονικοποίηση του μη κανονικού.

—Τα ανθρώπινα δικαιώματα δεν ανήκουν σε κανένα για να τα αποδίδει σε όποιον θέλει, ούτε είναι υπό την αίρεση οποιουδήποτε ανάλογα με τις πεποιθήσεις του. Έχουν κατακτηθεί με αγώνες και αίμα και έχουν γραφτεί στην Οικουμενική Διακήρυξη για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα των Ηνωμένων Εθνών, στη Χάρτα Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ε.Ε. και στις αποφάσεις του ΕΔΑΔ. Στο Volt υπηρετούμε ατόφιες τις αξίες και αρχές του Συντάγματος της Κυπριακής Δημοκρατίας, της Ε.Ε. και του ΟΗΕ ανεξαρτήτως ποιος είναι ο άνθρωπος απέναντί μας του οποίου παραβιάζονται τα δικαιώματα.

—Στο Κυπριακό σας χαρακτηρίζουν μειωμένων εθνικών αντιστάσεων.

—Πατριωτισμός σημαίνει να αγωνίζεσαι για το τέλος της κα-

τοχής, την αποχώρηση της Τουρκίας και την επανένωση της Κύπρου στη βάση μιας διζωνικής, δικονομικής ομοσπονδίας με πολιτική ισότητα όπως προνοούν τα ψηφίσματα των Ηνωμένων Εθνών. Πατριδία μας είναι όλη η Κύπρος από τον Ακάμα μέχρι το Καρπάσι. Μειωμένη εθνική αντίσταση επιδεικνύουν όσοι διαιώνουν το στάτους κβο που υπηρετεί τη διχοτομικά σχέδια της Τουρκίας.

—Στο Κυπριακό μιλήσατε για έλλειμμα ειλικρίνειας. Ποιους εννοείτε και ποια αλήθεια κρύβουν;

—Πολιτικοί από κάποιες παρατάξεις μιλούσαν και μιλούν παρασκηνιακά για λάθη που έγιναν στο Κυπριακό, αλλά όταν καλούνται να τοποθετηθούν δημόσια, σιωπούν. Είναι αδιανόητο να μη γνωρίζει ο λαός τι ακριβώς έγινε το 2017 στο Κραν Μοντανά, τι έγινε το 2003 και το 2004. Η σιωπή δεν είναι πάντα χρυσός. Όσοι έχτισαν πολιτική καριέρα πάνω στο Κυπριακό ήλθε η ώρα να αναλογιστούν την ευθύνη τους απέναντι στην ιστορία.

—Στις ευχές σας για το νέο έτος ευχθήκατε μεταξύ άλλων ηρεμία εν κρανίο και λεξικό του Μπαμπινιώτη στα τρολάκια του ΕΛΑΜ για να μάθουν να βρίζουν σε σωστά ελληνικά.

—Δεν φτάνει που πρέπει να διαβάζουμε τις βρισίες τους, γράφουν ανορθόγραφα και γκρικλίσ! Όσοι επικαλούνται συνεχώς τα εθνικά ιδεώδη και τον ελληνισμό,

ας μάθουν πρώτα την ελληνική γλώσσα και να ηρεμήσουν λίγο για να μπορεί να γίνεται διάλογος. Χωρίς διάλογο δεν υπάρχει δημοκρατία.

—Πώς κρίνετε τις εξελίξεις στη Βενεζουέλα και τις αντιδράσεις της κυβέρνησης και των κομμάτων;

—Αυτό που έγινε συνιστά παραβίαση του διεθνούς δικαίου αλλά και του ίδιου του συντάγματος των ΗΠΑ. Η ανθρωπότητα δεν έχει ορίσει τον Τραμπ παγκόσμιο σερφίν. Η στάση της Κύπρου και της Ελλάδας είναι απογοητευτική. Τα μικρά κράτη οφείλουν να ασκούν πολιτική αρχών. Το ίδιο πρέπει να πράξει και η Ε.Ε. η οποία πλέον αντιμετωπίζει υπαρκτή κρίση. Η ωμή απειλή κατά της Γροιλανδίας είναι απειλή εναντίων όλων μας. Γι' αυτό το Volt υποστηρίζει την ευρωπαϊκή άμυνα και απεξάρτηση από NATO και ΗΠΑ. Σχετικά με τις αντιδράσεις των κομμάτων, παρατηρούμε, δυστυχώς, διαχρονικές ιδεολογικές αγκυλώσεις. Αντι να υπερασπιζόμαστε το διεθνές δίκαιο, συμπεριφερόμαστε ως σπαθό και ανάλογα με την κερκίδα που βρισκόμαστε υποκρινόμαστε ότι δεν βλέπουμε ότι Πούτιν, Τραμπ και Νετανιάχου καταπατούν το διεθνές δίκαιο και το απαραβίαστο των συνόρων που εδραιώθηκαν πάνω στις στάχτες του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Το Volt παραμένει αταλάντευτα προσλωμένο σε αρχές και αξίες και στο διεθνές δίκαιο.

WIZ GUIDE

20
25

wiz-guide.com

500 BEST

RESTAURANTS

BY

Bank of Cyprus

27 Ιανουαρίου, 2026

Μπορεί η Ε.Ε. να αποφύγει το περιθώριο;

Οι κατευθύνσεις που πρέπει να ακολουθήσει η Ευρώπη για να επιζήσει στην εποχή των μεγάλων ανατροπών

Των **ΤΑΣΟΥ ΓΙΑΝΝΙΤΣΗ**
και **ΛΟΥΚΑ ΤΣΟΥΚΑΛΗ**

Στην εποχή των μεγάλων ανατροπών που ζούμε σήμερα, η Ευρώπη εμφανίζεται αμήχανη –ή ακόμη χειρότερα– φοβισμένη και διαιρεμένη. Ο κόσμος γύρω της γίνεται πιο επικίνδυνος και οι παλιές βασικές παραδοχές παύουν να ισχύουν. Οι Ευρωπαίοι ηγέτες αναζητούν τρόπους για να προστατέψουν κοινά συμφέροντα και αξίες, χωρίς όμως ιδιαίτερη επιτυχία. Η απειλή για την Ευρώπη –για όλους μας– αποκτά πλέον υπαρξιακό χαρακτήρα. Η ασφάλειά της και το ευρωπαϊκό μοντέλο απειλούνται. Η Ε.Ε. πέτυχε πολλά στη μακρά διαδρομή που έχει ήδη διανύσει. Ολοένα και περισσότερα μέλη, μια μεγάλη αγορά με ανοικτά σύνορα, κοινό νόμισμα και, πιο πρόσφατα, κοινό δανεισμό, έστω περιορισμένο. Επιπλέον, η Ε.Ε. έχει πίσω της επτά δεκαετίες σημαντικών επενδύσεων σε αξίες, σε πολιτικές, σε υλικές, θεσμικές και αξιακές υποδομές, σε κοινωνικο-πολιτικές σχέσεις, σε ελπίδες και επιτεύγματα – αναπόφευκτα και αποτυχίες. Ετερόκλητες κοινωνίες και αντιλήψεις ήρθαν πιο κοντά στην πορεία του χρόνου, βρήκαν στήριξη σε δύσκολες στιγμές, παρ' ότι ο στόχος της σύγκλισης γινόταν πιο δύσκολος λόγω αλληπάλλων διευρύνσεων.

Υπεράσπιση των αξιών

Τις αξίες δεν αρκεί να τις λέμε στα λόγια. Πρέπει να τις προσαρμόζουμε στην πραγματικότητα και να τις υπερασπιζόμαστε στην πράξη. Ωστόσο, η πράξη γίνεται ολοένα και πιο δύσκολη όταν, λόγω της ανόδου των άκρων, οι εξωτερικές πιέσεις βρίσκουν εύφορο έδαφος.

Αξονες αναφοράς

Στην πορεία, όμως, η ευρωπαϊκή δυναμική άρχισε να χάνει τους άξονες αναφοράς της. Στο εσωτερικό της Ε.Ε., η ισορροπία εθνοκεντρικού και συλλογικού-ευρωπαϊκού ανετράπη εις βάρος του δεύτερου. Ως αποτέλεσμα, τα «μικρά» πήραν τη θέση των «μεγάλων» σε μια πολιτικά αδύσπαστη και χωρίς στρατηγικό προσανατολισμό μακροχρόνια ρουτίνα, μια γραφειοκρατικοποίηση, χωρίς μειζοστούχους και χωρίς ικανότητα να εμπνεύσει κάτι από τα μεγάλα που οι κοινωνίες χρειάζονται για να μετεξελισθούν με επιτυχία στον χρόνο. Όλοι όσοι βιώσαμε παλιές στιγμές, θυμόμαστε τα μεγάλα λόγια για την «Ευρώπη των αξιών και των λαών», την αποτελεσματικότητα και τον εκσυγχρονισμό των απαραίτητων, ή και διεφθαρμένων, δομών της δικής μας κοινωνίας, καθώς και την πεποίθηση ότι πολλά θα άλλαζαν με την Ελλάδα στην Ευρώπη. Πολλά άλλαξαν πράγματι, αλλά και πολλά αλλάζοντας παρέμειναν τα ίδια, και η αλλαγή τελικά εγκαταλείφθηκε. Η Ε.Ε. δεν κατάφερε ποτέ να ολοκληρωθεί ως πολιτική οντότητα. Σύμφωνα με το μεταμοντέρνο αφήγημα, μπορεί και να μη χρειαζόταν – μας έλεγαν. Μετά το τέλος του Ψυχρού Πολέμου, οι Ευρωπαίοι μπορούσαν επιτέλους να αντλήσουν τα πλεονεκτήματα της ειρήνης, να κερδίσουν από την παγκοσμιοποίηση στη φιλελεύθερη εκδοχή της, ενώ συνέχιζαν να λειτουργούν ως ήπια (μεταμοντέρνα) δύναμη σε έναν κόσμο με ισχυρούς θεσμούς και κανόνες, πάντα υπό την ευμενή προστασία των Ηνωμένων Πολιτειών.

Σε συμπληγάδες

Ο κόσμος αυτός δεν υπάρχει πια. Μπορεί και να μην υπήρξε ποτέ.

Ο Γάλλος πρόεδρος Εμανουέλ Μακρόν υποδέχεται τον Ουκρανό ομόλογο του Βολοντίμιρ Ζελένσκι στο Μέγαρο των Ηλυσίων στο Παρίσι, όπου την Τρίτη πραγματοποιήθηκε η σύνοδος της Συμμαχίας των Προθύμων. Οι Ευρωπαίοι ηγέτες αναζητούν τρόπους για να προστατέψουν κοινά συμφέροντα και αξίες, χωρίς ιδιαίτερη επιτυχία. Η απειλή για την Ευρώπη αποκτά πλέον υπαρξιακό χαρακτήρα.

Οι γεωπολιτικές ισορροπίες αλλάζουν, η δύναμη του ισχυρότερου επικρατεί και οι διεθνείς οικονομικές συναλλαγές υποτάσσονται στη λογική της ασφάλειας ή/και του πολιτικού συμφέροντος. Ο πόλεμος επέστρεψε στην ευρωπαϊκή γειτονιά, ενώ Πούτιν και Τραμπ συμπεριφέρονται προς την Ε.Ε. ως εχθρική οντότητα, με τον δικό του τρόπο και για τους δικούς του λόγους ο καθένας. Η κομμουνιστική/καπιταλιστική Κίνα προσπαθεί να προσεγγίσει την Ευρώπη ως έναν εν δυνάμει αυτόνομο πόλο στην υπό διαμόρφωση νέα παγκόσμια τάξη πραγμάτων, ενώ ταυτόχρονα οι κινεζικές εξαγωγές διεισδύουν με απίστευτη ταχύτητα στις ευρωπαϊκές αγορές. Οι χώρες του Παγκόσμιου Νότου δεν παίρνουν στα σοβαρά την Ευρώπη ως γεωπολιτική δύναμη και ο Νετανιάχου την αγνοεί προκλητικά. Αδύναμη γεωπολιτικά, η Ευρώπη μένει συνεχώς πίσω και στον τεχνολογικό ανταγωνισμό. Αυτός ο συνδυασμός γεωπολιτικής αδυναμίας και τεχνολογικής στέρησης λειτουργεί διαβρωτικά για μια Ευρώπη που φθίνει με εμφανή τρόπο.

Ωστόσο, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει σημαντικά πλεονεκτήματα, στοιχεία δύναμης και ιστορικές καταβολές. Αλλά δεν αρκούν όσο παραμένουν σε αφηρημένη μορφή. Σημασία έχει να τα ενεργοποιήσει και να τα εργαλειοποιήσει. Επιπλέον, χρειάζεται ένα πειστικό σύστημα ιδεών, που θα αγγίξει τον νου και το συναίσθημα των Ευρωπαίων πολιτών, το οποίο θα γεννά και μια ευρύτερη εμπιστοσύνη.

Ποια πρέπει να είναι η κατεύθυνση, ή μάλλον οι κατευθύνσεις; Πρώτον, ένα ξεκαθάρισμα για το ποιες βασικές αρχές στηρίζει η Ευρώπη, για ποιο λόγο και με ποιους μεγάλους στόχους. Η Ευρώπη συνιστά κυρίως μια κοινότητα

αξιών που τη διαφοροποιούν από άλλα μέρη του πλανήτη. Ιστορικά, οι αξίες της δημοκρατίας, των ατομικών ελευθεριών και της κοινωνικής προστασίας ήταν πάντα στην πρώτη γραμμή. Προστέθηκαν η προστασία του περιβάλλοντος, η μάχη κατά της κλιματικής αλλαγής. Τώρα όλα αυτά κινδυνεύουν σε έναν κόσμο αυταρχισμού, κυνισμού και απο-κανονικοποίησης. Τις αξίες δεν αρκεί να τις λέμε στα λόγια. Πρέπει να τις προσαρμόζουμε στην πραγματικότητα και να τις υπερασπιζόμαστε στην πράξη. Ωστόσο, η πράξη γίνεται ολοένα και πιο δύσκολη όταν, λόγω της ανόδου των άκρων, οι εξωτερικές πιέσεις βρίσκουν εύφορο έδαφος στο εσωτερικό της Ευρώπης.

Δεύτερον, ανάδειξη ισχυρών, αποφασιστικών και οραματικών πολιτικών προσωπικοτήτων, που θα είναι διατεθειμένες να πάρουν ρίσκα, να δώσουν μάχες και να τις κερδίσουν με στόχο την πολιτική και γεωστρατηγική ωρίμανση της Ε.Ε. Γιατί άραγε ο Μάριο Ντράγκι δεν έχει ρόλο στο ευρωπαϊκό σύστημα ηγεσίας; Γιατί ο Ντελόρ ήταν η τελευταία σημαντική προσωπικότητα στην προεδρία της Επιτροπής; Εξήγησεις, βεβαίως, υπάρχουν. Φταίνε οι συναινετικές και αργόσυρτες διαδικασίες των ευρωπαϊκών θεσμών που παράγουν συνήθως αποφάσεις στη βάση ενός χαμηλού κοινού παρονομαστή και δεν ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των καιρών. Φταίνε οι φθαρμένες ή και διεφθαρμένες πρακτικές που εμφανίζονται πλέον συχνά ως «κανονικότητα». Φταίει, ακόμη περισσότερο, το έλλειμμα ηγεσίας τόσο στις Βρυξέλλες, όσο και στις περισσότερες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, προϊόν και αυτό μιας βαθύτερης κρίσης του δημοκρατικού λειτουργίου.

Τρίτον, οι κινητήριιοι μοχλοί της δύναμης έχουν αλλάξει. Τεχνολογία, αντιλήψεις, ιεραρχίες, είναι

ανάγκη να αναπροσανατολιστούν, ώστε να ενισχύσουν τη δύναμη της Ευρώπης. Δύναμη σημαίνει πρωτίστως μια ισχυρή οικονομία με υψηλές επδόσεις στον παγκόσμιο τεχνολογικό ανταγωνισμό, που ενεργοποιεί τις ευρωπαϊκές αποταμιεύσεις στην κατεύθυνση μεγαλύτερων επενδύσεων εντός της Ευρώπης και φέρνει πιο κοντά ιδιωτικό συμφέρον και κοινό καλό.

Η κοινή Αμυνα

Η ενίσχυση μιας αυτόνομης πολεμικής βιομηχανίας αποτελεί πλέον αναπόσπαστο στοιχείο της ευρωπαϊκής πολιτικής. Συνδέεται, επίσης, από πολλούς και με την ενίσχυση της οικονομικής της δύναμης. Όμως, θα ήταν λάθος να ακολουθήσει η Ευρώπη το αμερικανικό παράδειγμα με τη δημιουργία ενός πανίσχυρου στρατιωτικο-βιομηχανικού κατεστημένου. Χρειάζεται ένα νέο, κοινό αμυντικό δόγμα που θα εδράζεται σε μια στιβαρή και συγκροτημένη πολιτική βάση. Σήμερα, προφανώς, λείπουν και τα δύο. Στο διεθνές σκηνικό που εκτυλίσσεται, οι ΗΠΑ διαρρηγνύουν τις συνδέσεις με το παρελθόν τους. Οσο πολιτικό κυνισμό και συμφέροντα να βάλει κανείς στη ζυγαριά, δεν μπορεί εύκολα να εξηγήσει (πόσο μάλλον να υποστηρίξει) τη λογική της νέας αμερικανικής στρατηγικής. Όμως, η εξέλιξη αυτή δεν παύει να δημιουργεί νέα δεδομένα. Η Ε.Ε. δεν μπορεί να βασίζεται μόνον στην ωμή δύναμη. Όταν όμως η ωμή δύναμη εκτοπίζει θεσμούς, αντιλήψεις και ιστορικές κατακτήσεις, δεν υπάρχει η πολυτέλεια της αδιαφορίας, ούτε αρκεί η πθολογία. Απαιτείται αποφασιστικότητα για αντίσταση και αποδοχή του κόστους υλοποίησης μεγάλων καινοτόμων στόχων. Η Ευρώπη πρέπει να αναζητήσει νέες ισορροπίες

εντός υπάρχουσών συμμαχιών, αλλά και να μιλήσει απευθείας τόσο με φίλους, όσο και αντιπάλους. Με στρατηγική, με νηφαλιότητα, αλλά, κυρίως, με ρεαλισμό.

Αυτό που δεν πρέπει να συνεχιστεί, είναι να ετεροκαθορίζεται η Ευρωπαϊκή Ένωση ασύμμετρα, χωρίς διακριτό πολιτικό, οικονομικό και κοινωνικό στίγμα. Πρέπει να κατανοηθούν οι κρίσιμες αλλαγές και τα ρίσκα που αναδύονται και να επανακαθοριστούν κινητήριες αφετηρίες. Να υπάρξει μια νέα πνοή αισιοδοξίας για τους Ευρωπαίους πολίτες, χωρίς επικοινωνιακές ψευδολογίες. Να κερδίσει η Ευρώπη τον σεβασμό των άλλων εκτός συνόρων. Και επειδή η εξουσία παραμένει κυρίως στα κράτη-μέλη, όλα αυτά βαρύνουν τις εθνικές κυβερνήσεις, που οφείλουν να αποδείξουν ότι δεν βρίσκονται στην εξουσία για να αποδυναμώσουν τα συλλογικά στηρίγματα της Ευρώπης, αλλά για να τα ισχυροποιήσουν. Αλλωστε, το γνωρίζουμε εδώ και χρόνια, οι ευρωπαϊκές χώρες, ακόμη και οι πρώην Μεγάλες Δυνάμεις, μεμονωμένα, δεν έχουν καμιά ελπίδα να υπερασπιστούν με επιτυχία εθνικά συμφέροντα και αξίες σε έναν κόσμο με τεράστιες ασυμμετρίες.

Τα υποδείγματα

Μπορεί να γίνουν όλα αυτά; Μόνον αν στην Ευρώπη υπάρξουν και πάλι δυνάμεις αντίστοιχες με εκείνες που κινητοποιήθηκαν στη δεκαετία του 1950, ή πιο πρόσφατα στη δεκαετία του 1980, για παράδειγμα, ώστε να δημιουργηθεί μια τροχιά «δημιουργικής καταστροφής» που θα θέσει σε κίνηση νέες δυναμικές. Οσοι μπορούν και θέλουν, πρέπει να βγουν μπροστά. Ετσι λειτούργησε η Ευρώπη σε κρίσιμες καμπές της ιστορίας της μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι συγγραφείς του άρθρου αυτού, σε μια μακρά διαδρομή, εκφράσαμε σταθερά την απολύτως θετική – αλλά όχι άκριτη – στάση μας απέναντι στις εξελίξεις στην Ε.Ε. Σήμερα, διαπιστώνουμε, όπως πολλοί άλλοι στην Ευρώπη, ότι μια ισχυρή Ε.Ε. με όρους πολιτικούς, τεχνολογικούς και κοινωνικούς αποτελεί κρίσιμη προϋπόθεση για την επιβίωση της χώρας μας και ευρύτερα του ευρωπαϊκού χώρου. Το διακύβευμα είναι μεγάλο και το εγχείρημα δύσκολο. Υπονομεύεται από πολλές πλευρές. Όμως, αν δεν το προσπαθήσουμε, δεν θα το πετύχουμε. Αλλιώς, θα βρεθούμε συμμετοχοί στην περιθωριοποίηση και στην παρακμή της Ευρώπης.

ΥΓ.: Το κείμενο αυτό είχε γραφτεί πριν από τις βίαιες επεμβάσεις στη Βενεζουέλα και δηλώσεις που ξεφεύγουν πέρα από κάθε εθνή νομιμότητα. Επηρεάζωντας πόσο δραματικά επείγον είναι να μετατραπεί η Ε.Ε. από παθητικό-θεωρητικό σε ενεργό-πραγματικό πόλο του διεθνούς συστήματος.

Ο κ. Τάσος Γιαννίτσης είναι ομότιμος καθηγητής ΕΚΠΑ και πρώην υπουργός Εξωτερικών.

Ο κ. Λουκάς Τσοκούλης είναι καθηγητής στη Sciences Po στο Παρίσι και ομότιμος καθηγητής ΕΚΠΑ.

algofen®

Γρήγορη ανακούφιση από τον πόνο

✓ πονοκέφαλο ✓ ημικρανία ✓ πονόδοντο ✓ πυρετό ✓ μυαλγίες ✓ αρθραλγίες ✓ πόνους περιόδου

MEDOCHEMIE

1-10 Κωνσταντινούπολης, 3011 Λεμεσός, Κύπρος, Τηλ.: +357 25 867600, e-mail: office@medochemie.com www.medochemie.com

ΣΤΟ ΒΑΘΟΣ ΚΗΠΟΣ / Γράφει ο «ΚΗΠΟΥΡΟΣ»

Ας βάλει και ο Ζελένσκι μια «τζιήζα», να τελειώνουμε

Πνεύμα αδάμαστο,
πθικό ακμαιοτάτο

Ενδέχεται να μην έχω μοιραστεί μαζί σας αυτή την πλευρά του χαρακτήρα μου, την ευαίσθητη και ευσυγκίνητη, έχοντας επιλέξει να φορώ ένα πιο ανθεκτικό, σαν πουρνάρι στα ανεμοδαρμένα Σφακιά της Κρήτης, προσωπείο που με προστατεύει από τα αγκάθια, όχι των τριαντάφυλλων, της ζωής... Αλλά, πραγματικά, δύναται άνθρωπος που αγαπά τη φύση, πόσο μάλλον κάποιος που αυτή του την αγάπη την εξέλιξε στην ιδιότητα του κηπουρού, να μην είναι ευαίσθητος;

Συγχωρήστε μου την αυτοαναφορικότητα, αλλά είναι που θέλω να σας αποκαλύψω τη βαθιά συγκίνηση που με διακατέχει (ακόμα!), εξαιτίας της προ ημερών πατριωτικής επανεμφάνισης του Μάριου Ματσάκη. Η οποία μπορεί να μη θύμιζε σε τίποτα τις πολυθρύλπτες «καταδρομικές επιχειρήσεις» του ένδοξου παρελθόντος του, χάρη στις οποίες λατρεύτηκε παράφορα από τους ρεπόρτερ των νεοεμφανιζόμενων τότε τηλεοπτικών καναλιών και δοξάστηκε ως υπερήρωας από τον αυθεντικό λαό μας, εντούτοις χαρακτηριζόταν από το ίδιο αγωνιστικό σθένος. Γι' αυτό και με άγγιξε τόσο, γι' αυτό και κατάφερε να αναπερνώσει το αντικατοχικό φρόνημα του λαού της δοκιμασμένης μας νήσου. Ναι, ακόμα κι έτσι: υποταγμένος κι αυτός στις νέες τεχνολογίες και στις νέες μορφές επαναστάσεων, διά του ηλεκτρολογίου, ωστόσο διατηρώντας το πθικό ακμαιοτάτο και το αγωνιστικό πνεύμα αδάμαστο.

Συγκλονιστική,
σαν φωνή εν Ραμά

Η ιαχή του «Σπίτι σου, φιλότουρκε κλόουν», που απήχθησε πλημμυρισμένος από αγανάκτηση προς

Οι πικρές μνήμες δεν αφήνουν τον Μάριο Ματσάκη να ηρεμήσει, δεν του επιτρέπουν να μην αγανακτεί μπροστά στην υποκρισία.

τον Ουκρανό πρόεδρο, Βολοντιμिर Ζελένσκι, ο οποίος «δεν είπε ούτε λέξη για την κατοχή της Κύπρου από την Τουρκία. Απλώς μίλησε για την εισβολή στην Ουκρανία και ζήτησε ξανά και ξανά τη βοήθεια της Ε.Ε.», έφτασε σαν αντίλαλος απ' άκρη σ' άκρη της μισής Κύπρου και διαπέρασε τη ραχοκοκαλιά κάθε Ελληνικού-πριου - πρόσφυγα ή μη.

Γι' αυτό σας λέω, δεν έχει σημασία εάν δεν ζώστηκε το σμιρίλιο και να απείλησε να κόψει τα συρματοπλέγματα της κατοχής, αν δεν κρύφτηκε πίσω από (απαγκιστρωμένα έστω) φυλάκια και να ανέμισε (προς τη δική μας πλευρά, έστω) την κυπριακή σημαία, αν δεν φόρεσε βατραχοπέδι-

λα, έτοιμος να συγκρουστεί με τους Τούρκους στα ανοιχτά της Αμμοχώστου, αν δεν επιχειρήσει να εισέλθει στα κατεχόμενα (πάντοτε από σημεία υπό τον έλεγχο των Βάσεων, έστω), αν δεν προσπάθησε να κατεβάσει το πανί που οι άλλοι αποκαλούν σημαία, αν δεν κατήλθε σε απεργία πείνας (ενός 24ώρου, έστω) και να κινδύνεψε να οδηγηθεί ακόμη και στον θάνατο από την αφυδάτωση... Το μόνο που έχει σημασία, είναι η συνέπειά του στο Δεν Ξεχνώ και Αγώνίζομαι.

Ναι, το παραδέχομαι πως θα έδιναι και τι προκειμένου να ξαναζούσα, μέσα από την προσωπική εξιστόρησή του, κάτι τόσο κινηματογραφικό, μα αληθινά γενναίο: «...Έβγαλα τη

ζώνη που φορούσα και ζήτησα όπως αμέσως αφεθώ ελεύθερος και προσγειωθεί το ελικόπτερο για να με κατεβάσει. Αυτοί αντέδρασαν, μου επιτέθηκαν οι ψευδο-αστυνομικοί των Βάσεων, ο ένας με έπιασε από τον λαιμό και οι άλλοι προσπαθούσαν με τα χέρια τους να μου φορέσουν τις ειδικές χειροπέδες για καθήλωση κρατουμένων. Μετά από ολιγόλεπτη πάλη μέσα στο ελικόπτερο και με κίνδυνο πτώσης του ελικοπτέρου κατάφεραν να με καθλώσουν, γιατί ήταν πολλοί αυτοί και εγώ ήμουνα μόνος μου...».

Τα χρόνια όμως περνούν, οι συνθήκες αλλάζουν, πλέον οι πόλεμοι γίνονται υβριδικά, σε παγιδεύουν, σε εκθέτουν, σε υπονομεύουν για 150

ψυροκατομμύρια που σου υποσχέθηκαν... Σημασία έχει να μην εγκαταλείψεις τον αγώνα. Και ο Μάριος Ματσάκης δεν τον εγκατέλειψε. Πώς θα μπορούσε, άλλωστε; Έχει μνήμες πικρές... που θα τον συνοδεύουν για πάντα. Μνήμες βιωματικές, από τα μπουντρούμια του εχθρού στα οποία σύρθηκε από τους Ατίλεις όταν, ως ευρωβουλευτής, προσπάθησε να μεταβεί στα κατεχόμενα και συνελήφθη εξαιτίας μιας παλαιάς καταδρομικής επιχείρησής του που είχε ως αποτέλεσμα να κατεβάσει την τουρκική σημαία από ένα εγκαταλελειμμένο φυλάκιο. Μια πράξη ανδρείας, έστω κι αν χαρακτηρίστηκε «θεατρική» από τον τότε πρόεδρο, Τάσο Παπαδόπουλο.

Πολυμήχανος

Όσα έζησε, όσα τραυματικά χάραξαν για πάντα την ψυχή του, τις νύχτες του στα «μπουντρούμια» του Ατίλα, στο «κρύο και υγρό κελί» με το «τσιμεντένιο κρεβάτι και τις τρεις κουβέρτες» και τους «γκρίζους λύκους να ουρλιάζουν απ' έξω», κατάφερε να τα εξιστορήσει ο ίδιος αργότερα όταν, ως άλλος πολυμήχανος Οδυσσεύς, ξεγέλασε τους Ατίλεις και αποφυλάκιστηκε. Πώς τα κατάφερε; Όχι, όχι, δεν χρειάστηκε να πιαστεί κάτω από την κοιλιά προβάτου και να ξεφύγει κρυμμένος, όπως ο άλλος, της Πνευλόπης. Μα μηχανεύτηκε, όπως αποκάλυψε, κάτι πολύ πιο ευφυέστατο. Του είχαν ζητήσει, οι καπνένοι, να υπογράψει την «εγγύηση» του «Δικαστηρίου» για να αφεθεί ελεύθερος. Μόνο που δεν ήξεραν με ποιον είχαν να κάνουν. Εκείνος δεν την υπέγραψε... «Απλά έβγαλα μια... πώς την λέτε, όχι υπογραφή, απλά μια τζιήζα», είπε αμέσως μόλις πέρασε στα ελεύθερα εδάφη της αδούλτης πατρίδας μας, μπροστά στις κάμερες των τηλεοπτικών καναλιών που υποκλίθηκαν στον υπερήρωα που κατάφερε να επιβιώσει στο «κρύο και υγρό κελί» με το «τσιμεντένιο κρεβάτι» και τις «τρεις κουβέρτες», που παρά την κραυγή των λύκων -των γκρίζων, όχι της Αλιφέρη- βρήκε τη δύναμη και την ευφυΐα να ξεγέλασει τους Τούρκους κατακτητές, βάζοντάς τους απλά μια... τζιήζα, αντί για υπογραφή.

Πώς, λοιπόν, θα μπορούσε, έχοντας τέτοιες μνήμες, να εγκαταλείψει τον αγώνα; Πώς να μην οργίζεται από την υποκρισία που βλέπει να κυριαρχεί στον κόσμο τούτο; Πώς να μην αγανακτεί και να βροντοφωνάζει: «Δυστυχώς, η συμπεριφορά αυτή του Ζελένσκι, μου επιτρέπει να δηλώσω πως έχει αναδειχθεί τον εαυτό του σε έναν υποκριτή και ένα κλόουν της πολιτικής»;

THE CONCEPT

D

Στέφανου Κουμανούδη 1Ε
Πάροδος Στασιακρατους)
Λευκωσία

+357 22483848

Η εποχή της αυθαιρεσίας

Της ΕΛΕΝΗΣ ΞΕΝΟΥ

Η επίθεση του Τραμπ κατά της Βενεζουέλας και η «θεαματική» απαγωγή του Μαδούρο και της συζύγου του αποτελεί μια ωμή επιβεβαίωση ότι μαζί με τον νέο χρόνο εισήλθαμε πανηγυρικά σε μια επικίνδυνη εποχή, όπου κανονικοποιείται η αυθαιρεσία ως εργαλείο εξωτερικής πολιτικής και «επιτρέπει» στους μονομαχείς ηγέτες να μπαίνουν σε μια χώρα, να παίρνουν τον πρόεδρο της –ό,τι κι αν είναι αυτός– και να υποστηρίζουν πως πρόκειται για «προστασία της δημοκρατίας».

Το ακόμα πιο ανησυχητικό ωστόσο σε αυτή την παρανόηση είναι πως κοινή γνώμη και κόμματα, και εδώ και αλλού, παρουσιάζουν συμπτώματα ανοσίας απέναντι σ' αυτή τη νέα «κανονικότητα», τρώντας μια στάση που αφήνει να vonθεί πως ενδε-

«Ο ρεαλισμός της ισχύος είναι πάντοτε ο δρόμος προς τη βαρβαρότητα», είπε κάποτε ο Καστοριάδης και η ιστορία το έχει αποδείξει επανειλημμένα.

χομένως ορθώς έπραξε ο Τραμπ αφού η χώρα έπρεπε να σωθεί από τον κακό δικτάτορα Μαδούρο. Εκδίδουν μάλιστα θολές ανακοινώσεις μεσοβέζικου τύπου – βλέπε κόμματα της Δεξιάς– όπου αποφεύγοντας να κατονομάσουν τα πράγματα με το όνομά τους και να τοποθετηθούν χωρίς αποσιωπητικά υπέρ της προστασίας του διεθνούς δικαίου, διαφαίνεται πως προέχει η ανάγκη τους για διπλωματική αυτοπροστασία παρά για καθαρή πολιτική θέση απέναντι σ' αυτό που σήμερα βαφτίζεται «ρεαλισμός» και το οποίο δημιουργεί ένα επικίνδυνο προηγούμενο, που με τίποτα δεν δικαιολογείται όσο απαράδεκτο κι αν υπήρξε το καθεστώς Μαδούρο. Πώς αλλιώς να ερμηνεύσει κανείς την ανακοίνωση π.χ. του ΔΗΣΥ όπου καμία λέξη για το ότι το διεθνές δίκαιο έχει καταντήσει χαρτί υγείας για τους ισχυρούς «γκάγκστερ» της πολιτικής;

«Η Βενεζουέλα», λέει η ανακοίνωση του ΔΗΣΥ, «βρίσκεται σε ένα κρίσιμο σταυροδρόμι και ο λαός της αξίζει ελευθερία, δημοκρατία και σεβασμό της βούλησής του ύστερα από χρόνια πολιτικής και κοινωνικής κρίσης υπό το καθεστώς Μαδούρο. Η διεθνής κοινότητα οφείλει να σταθεί υπέρ μιας ειρηνικής, δη-

μοκρατικής μετάβασης με πλήρη σεβασμό στο διεθνές δίκαιο και τον Χάρτη του ΟΗΕ». «Το μέλλον της Βενεζουέλας» –κατάληγει η ανακοίνωση– «πρέπει να ανήκει στο λαό της, όχι στη βία και στο χάος». Κι αυτό τώρα πρέπει ο σκεπτόμενος και προβληματισμένος πολίτης να ερμηνεύσει ως ξεκάθαρη πολιτική θέση απέναντι στην κατάφωρη παραβίαση του διεθνούς δικαίου και τις γκανγκστερικές μεθόδους Τραμπ, που μετατρέπουν την υψίλιο σε γήπεδο για real estate επιθετικές κινήσεις; Από την άλλη, υπάρχουν και εκείνοι που υψώνουν τη φωνή τους –βλέπε ΑΚΕΛ– και θυμούνται τον ιμπεριαλισμό, αλλά το κάνουν επιλεκτικά αφού καταγγέλλουν μόνο τις παραβιάσεις του διεθνούς δικαίου που δεν προσκρούουν στις δικές τους αγκυλώσεις, οι οποίες σε άλλες περιπτώσεις τους οδήγησαν σε εκκωφαντικά σιγή ιχθύος.

Με άλλα λόγια, ανάλογα με το ποιος διαπράττει την αυθαιρεσία και απέναντι σε ποιον, υπερασπίζονται το διεθνές δίκαιο α λα καρτ, αποδεικνύοντας πως η ευαισθησία τους δεν εκπορεύεται από κάποιες αξίες αλλά από τον δογματικό τους αντιδυτικισμό, αφού π.χ. στην περίπτωση της Ουκρανίας όπου ο επιτιθέμενος ήταν ο Πούτιν παρίσταναν τις πάπες και ούτε λέξη όταν ο Τραμπ ξεφτίλιζε τον Ζελένσκι και «θαύμαζε» ταυτόχρονα τη «στρατηγική» του Πούτιν. Τότε ο Τραμπ δεν ήταν ο αδιότακτος ιμπεριαλιστής που είναι σήμερα; Κι αυτό ο σκεπτόμενος πολίτης πρέπει να το καταπεί αμόσπτο, συχαιρώντας την αριστερά για την επιλεκτική της «ευαισθησία» και την «τόλμη» της να υψώνει φωνή; Ίσως τελικά όλα αυτά – μικρά, μεγάλα, σημαντικά και «ασήμαντα»– να είναι αλληλένδετα, με την έννοια ότι αποτελούν όλα μαζί συμπτώματα της ίδιας αξιακής κατάπτωσης που ανοίγει το τόσο επικίνδυνο πέλασμα στην αυθαιρεσία, η οποία παρουσιάζεται σαν αναπόφευκτη πραγματικότητα. «Ο ρεαλισμός της ισχύος είναι πάντοτε ο δρόμος προς τη βαρβαρότητα», είπε κάποτε ο Καστοριάδης και η ιστορία το έχει αποδείξει επανειλημμένα. Και γι' αυτό η καθαρή πολιτική στάση απέναντι σε ό,τι συμβαίνει αυτήν τη στιγμή είναι δημοκρατική υποχρέωση. Διότι αν αποδεχθούμε ενσπληρά και με επιλεκτικές ευαισθησίες πως οι ισχυροί επιβάλλονται όπου και όπως θέλουν, τότε παραποιούμε αυτομάτως από το δικαίωμα να επικαλούμαστε το διεθνές δίκαιο όντας στη θέση του αδύναμου.

elenixenou11@gmail.com

Το φως στην «ταυτότητα» του δημιουργού του οκτάλεπτου βίντεο επ' ουδενί δεν αναιρεί το σοβαρό πολιτικό διακύβευμα: Τις βαρύτερες σκιές που αφήνουν τα λεχθέντα των συνεργατών και απογυμνώνουν τον Πρόεδρο από το «ηθικό πλεονέκτημα».

Το πραγματικό σκάνδαλο

Του ΘΑΝΑΣΗ ΦΩΤΙΟΥ

Η ανάρτηση με το επίμαχο βίντεο που άναψε φωτιές στο εσωτερικό πολιτικό σκηνικό δείχνει όντως να έχει όλα τα χαρακτηριστικά μιας στοχευμένης καμπάνιας που δημιουργήθηκε, επί τούτου, για να πλήξει τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας αλλά και την αξιοπιστία της Κυπριακής Δημοκρατίας σε χρονισμό άσκησης της Ευρωπαϊκής Προεδρίας. Το εάν προκύπτουν στοιχεία που παραπέμπουν και σε ανατρεπτική δράση, υβριδική φύσης, από κρατικούς ή μη κρατικούς δρώντες (Ρωσία, Τουρκία, ιδίως), είναι ανάγνωστος που έπεται. Η εξέταση του βίντεο καθώς και η αστυνομική διερεύνηση αναμένεται (λογικά) να ρίξουν φως στην «ταυτότητα» του λογαριασμού που ανάρτησε το οκτάλεπτο βίντεο και κατ' επέκταση τον δημιουργό του. Παρόλο που η σπουδή των ανακοινώσεων του Προέδρου με διάδοσες ως εξακριβωμένων στοιχείων, πληροφοριών που διαβάσαμε πολύ νωρίτερα από την ανακοίνωση του Προέδρου σε άρθρα ρωσόφωνης ιστοσελίδας, δημιουργεί εντυπώσεις για επιπολαιότητα. Επιπολαιότητες που μαρτυρεί αγωνιώδη προσπάθεια να παραβλεφθούν οι εσωτερικές ευθύνες και οι τραγικά αδέξιοι χειρισμοί πρωτίστως του διευθυντή του Γραφείου του Προέδρου της Δημοκρατίας και άλλων στενών συνεργατών και φίλων του, καλυμμένοι πίσω από το συναίσθημα που επιχειρείται

να προκληθεί στους πολίτες από την εκστρατεία «δεχόμαστε επίθεση». Μοιάζει σαν προσπάθεια αποπροσανατολισμού. Καθότι, το φως στην «ταυτότητα» του δημιουργού του οκτάλεπτου βίντεο επ' ουδενί δεν αναιρεί το σοβαρό πολιτικό διακύβευμα: Το πως οι ίδιοι οι πρωταγωνιστές του βίντεο με τα όσα καταγράφονται να λένε αφήνουν βαρύτερες σκιές στη διακυβέρνηση Χριστοδουλίδη αλλά και σε πρακτικές ατόμων του στενού πολιτικού (και οικογενειακού) του περιβάλλοντος.

Άλλωστε, γιατί να μας ξενίζει; Εδώ κυβερνήσεις χωρών παρεμβαίνουν υβριδικά και διαμορφώνουν εκλογικές συνθήκες, ενδεχομένως καθορίζουν και εκλογικά αποτελέσματα άλλων χωρών. Οπότε, γιατί πρέπει να προκαλεί εντύπωση και υβριδική τύπου επίθεση κατά της Κύπρου; Πόσο μάλλον, όταν στο παρελθόν ζήσαμε ασοβρόντες και φαιδρές καταστάσεις. Με δηλώσεις που προέρχονταν από στόματα σοβαρών κατά τ' άλλα προσώπων. Να σας θυμίσω, για παράδειγμα, τι αμπελοφιλοσοφίες είχαν ειπωθεί για την κλοπή της σορού του Τάσου Παπαδόπουλου; «Αυτοί που το έκαναν ήθελαν να στείλουν ένα μήνυμα, ότι εξαφάνισαν το σύμβολο που ενσάρκωνε την αντίσταση του κυπριακού ελληνισμού στα καταστροφικά σχέδια, υποστήριζε μετά βεβαιότητας ένας πρώην υπουργός. «Τον φοβόντουσαν ακόμα και νεκρό», έγραψαν κάποιοι σοβαροί αρ-

θρογράφοι. «Η πράξη έχει στόχο να βλάψει την αγωνιστικότητα του λαού», διατεινόταν πολιτικό ολκής. Ποιοι και γιατί να τον φοβόντουσαν; Κανείς δεν αναρωτιόταν. Με ποιον τρόπο; Αυτή ήταν πράξη που μάλλον συσπείρωνε, ποιος θα μπορούσε να επωφελείται; Τον έκλεψαν, είπαν τέλος, οι πράκτορες της ΜΙΤ. Μα γιατί να το κάνουν; Πώς θα επωφελούνταν από μια πράξη, τόσο απεχθή, που συσπείρωνε γύρω από την οικογένεια ακόμα και τους μη υποστηρικτές του; Όταν το μυαλό παίρνει διαζύγιο από τη λογική, μην περιμένετε ορθολογιστική σκέψη. Η νομισιότητα γίνεται σπάνιο είδος.

Τα ίδια και στη δολοφονία του Άντη Χατζηκωστή, το 2010. «Έγινε για τις πολιτικές του απόψεις», έλεγε! «Τον δολοφόνησαν για να πληγεί η αγωνιστικότητα του συγκροτήματός ΔΙΑΣ!» Ήταν δήθεν «ξεκάθαρο» ότι οι δολοφόνοι επεδίωκαν «να αποσταθεροποιηθεί πολιτικά ο τόπος και να πληγεί η δημοκρατία σε μια κρίσιμη για το Κυπριακό περίοδο». Στόχος, διατεινόταν, ήταν το «φρόνημα του λαού». Ποιοι τα έλεγαν; Πολιτικοί, απόστρατοι στρατηγικοί, κοινωνιολόγοι εγνωσμένου κύρους... Βέβαιοι, μάλιστα, ότι δολοφονία και τυμβωρυχία, ένα μήνα νωρίτερα, συνδέονταν! Πως ήταν αποτέλεσμα της... «υποχωρητικότητας στα άθλια σχέδια των ιμπεριαλιστών και των Άγγλων για υφαρπαγή της Κύπρου»!

Συνεπώς, από τη στιγμή που ζήσαμε αυτή την ακράτεια λό-

γων και σεναρίων ανεδαφικών πριν δεκαπέντε χρόνια, είναι τουλάχιστον ανοησία να έχεις την εντύπωση ότι η οποία επίθεση, υβριδική ή κλασική τύπου, θα μας συσπείρωσε γύρω από τον λόγο της εξουσίας, θα μας οδήγησει να ταμπουρωθούμε στα κάστρα μας ή να συρθούμε σε χαρακώματα προκειμένου να πολεμήσουμε και να αντιμετωπίσουμε έναν εχθρό, τον οποίο εμείς οι ίδιοι –το «εμείς» ως ένδειξη ευγένειας αντί του σωστού ΕΣΕΙΣ ΟΙ ΙΔΙΟΙ– αδεία, αφέλεστατα και με αλαζονική θρασύτητα πιθανότατα, τροφοδοτήσαμε με πυρομαχικά.

Το πραγματικό σκάνδαλο, λοιπόν, δεν είναι το ίδιο το βίντεο, αλλά το γεγονός ότι η Προεδρία και άρα ο εκτεθειμένος βάνουσα από τους χειρισμούς συνεργατών του, Πρόεδρος της Δημοκρατίας, δεν αντέδρασε θεσμικά (πάγωμα καθηκόντων, έρευνα, απομάκρυνση), αλλά και επί του παρόντος πάντα, μόνο επικοινωνιακά («μοντάζ», «επίθεση», «σενάρια»). Το πραγματικό σκάνδαλο δεν είναι οι χειρισμοί και τα λεγόμενα των συνεργατών του Προέδρου, τα οποία δημιουργούν μείζον πολιτικό θέμα με επίκεντρο τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας, αλλά η «πολιτική ανοχή» που αποδεικνύεται από την θεσμική ανοχή και δείχνει ότι η επιβίωση του «κύκλου» μπήκε πάνω από την ακεραιότητα του θεσμού. Και είναι μάλιστα κραυγαλέα.

photiouth@kathimerini.com.cy

Cowboys χωρίς σερίφη

Του ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ

Ναι, είναι αλήθεια ότι ο Νικόλας Μαδούρο στερείτο δημοκρατικών νομιμοποιήσεων, αλλά η επέμβαση των Ηνωμένων Πολιτειών στη Βενεζουέλα, η σύλληψη και η προσαγωγή του, χωρίς νόμιμες διαδικασίες, έχουν όλα τα χαρακτηριστικά μιας απαγωγής και συμβάλλουν στον θρυμματισμό της προ πολλού ραγιωμένης διεθνούς νομιμότητας, σε τόσο μικρά κομματάκια, ώστε δύσκολα θα μπορούσε να μαζευτεί ξανά και να αποτελέσει ένα συμπάγος μείγμα. Και δεν είναι μόνο η αυστηρώς νομική διάσταση του διεθνούς δικαίου που έχει πληγεί, αλλά κυρίως η ηθική επένδυση που το περιβάλλει και επέτρεπε σε όλους μας, την επίκληση και την επισήμανση του «ορθού και του δικαίου».

Ο Ντόναλντ Τραμπ τα ισοπέδωσε. Όχι, γιατί οι ενέργειές του είναι χειρότερες από τους άλλους τρεις cowboys του πλανήτη, τον Νετανιάχου, τον Πούτιν και τον Ερντογάν, αλλά γιατί κατέδειξε ότι οι ΗΠΑ από τις οποίες κάποιοι ανέμεναν περισσότερα, δεν έχουν κανένα ενδιαφέρον να καταστούν ο τέταρτος

cowboy της παρέας, ο οποίος και πιο μεγάλο εκτόπισμα έχει και περισσότερα πιστόλια έτοιμα προς χρήση, διαθέτει.

Ο Τραμπ μπήκε λοιπόν στη Βενεζουέλα, με τις διαδικασίες που όλοι γνωρίζουμε και εξήγγειλε τη «διακυβέρνησή» της, δηλαδή τη «διαχείριση» μιας τρίτης χώρας από τις ΗΠΑ. Ετσιθελικά, γιατί έχει τη δύναμη να το πράξει. Όπως «διαχειρίζεται» ο Πούτιν την Ουκρανία, όπως «διαχειρίζεται» ο Νετανιάχου τη Γάζα και όπως «διαχειρίζεται» ο Ταγίπ Ερντογάν την κατεχόμενη Κύπρο, συνεπεία της εισβολής του 1974.

Τέσσερις «διαχειριστές» με διαφορετικά μοντέλα διαχείρισης, με κοινό όμως παρονομαστή, ένα ισχυρό προσχηματικό μοτίβο, το οποίο προσδοκά να εξηγήσει την ανεξήγητη συρρίκνωση που επιβλήθηκε στο διεθνές δίκαιο. Έτσι λοιπόν μάθαμε ότι ο κ. Τραμπ κατήργησε το διεθνές δίκαιο, στοχεύοντας όπως ισχυρίστηκε να απαλλάξει τις ΗΠΑ από τα ναρκωτικά που διακινούνταν από τη Βενεζουέλα και να επαναφέρει τη δημοκρατία στη χώρα. Ο κ. Νετανιάχου, ως αποτέλεσμα της τρομοκρατικής επίθεσης της Χαμάς στο Ισραήλ την 7η Οκτω-

βρίου 2023, μπήκε στη Γάζα και την ισοπέδωσε, με αποτέλεσμα τον θάνατο 70 και πλέον χιλιάδων Παλαιστινίων, εκ των οποίων 30% είναι παιδιά. Αδιαφορώντας και για το ένταλμα σύλληψης

Ο Τραμπ μπήκε λοιπόν στη Βενεζουέλα, με τις διαδικασίες που όλοι γνωρίζουμε και εξήγγειλε τη «διακυβέρνησή» της, δηλαδή τη «διαχείριση» μιας τρίτης χώρας από τις ΗΠΑ. Ετσιθελικά, γιατί έχει τη δύναμη να το πράξει.

που εξέδωσε εναντίον του το Διεθνές Ποινικό Δικαστήριο, όπως αδιαφορεί για ανάλογο ένταλμα που εκκρεμεί εις βάρος του και ο κ. Πούτιν, που έχει καταλάβει ουκρανικά εδάφη και συνεχίζει να σπέρνει τον όλεθρο στην Ουκρανία,

ενώ επιδίεται και σε «παιδομάζωμα». Και ο κ. Ερντογάν, που ελέγχει σε μεγάλο βαθμό τη Συρία και εξασφάλισε τα συγκαταστήματα του Τραμπ, «διαχειρίζεται» την κατεχόμενη Κύπρο και εμμένει στην αναγόρευση κυριαρχικής ισότητας, του ψευδοκράτους.

Σε όλες τις περιπτώσεις, κοινό χαρακτηριστικό των τεσσάρων cowboys, είναι το νταπλίκι, το οποίο αποτελεί πλέον το αντίπαλο δέος του διεθνούς δικαίου. Και όσο η διεθνής νομιμότητα συρρικνώνεται, τόσο επιμκύνεται το νταπλίκι των τεσσάρων cowboys, το οποίο ίσως να μπορούσε να εξηγήσει καλύτερα ο Φρόιντ.

Και κάπου εδώ γίνεται αντιληπτό ότι το μοναδικό μας κενό δεν είναι η διεθνής νομιμότητα, αλλά και η απουσία σερίφη, για να υπομνήσει το διεθνές δίκαιο, ως έννοια, αν μη τι άλλο. Ο μεν γ.γ. ΟΗΕ Αντόνιο Γκουτέρες δικαιωματικά θα μπορούσε να χαρακτηριστεί «πολιτικός ευνοούμενος», καθώς ο Ντόναλντ Τραμπ έχει φροντίσει να του αφαιρέσει κάθε δυνατό ρόλο, αποχωρώντας μεταξυ άλλων και από 31 οντότητες που βρίσκονταν υπό την ομπρέλα ΟΗΕ. Η

δε Ευρωπαϊκή Ένωση δεν δικαιούται καν ανάλογο τίτλο, γιατί ο «πολιτικός ευνοούμενος» προϋποθέτει μια πολιτική υπόσταση, την οποία ουδέποτε διαθέτει το ευρωπαϊκό μας οικοδόμημα και συνεπώς δεν την απώλεσε.

Απλώς κινείται στο όριο της αυτοκατάργησης, εκδίδοντας δηλώσεις 26 κρατών-μελών, οι οποίες δεν δεσμεύουν καν την ίδια την Ε.Ε., και όχι ομόφωνες αποφάσεις των «27». Και με αυτές, τις λειψές δηλώσεις, οι Ευρωπαίοι εταίροι προσδοκούν να θυμίσουν στον Τραμπ «τις αρχές του διεθνούς δικαίου και τη Χάρτα των Ηνωμένων Εθνών», ως επίσης και την ιδιαίτερη ευθύνη τήρησής τους. Και ο πλανητάρχης τους «έχει γραμμένους», απαντώντας με διεκδίκηση της Γροιλανδίας, χώρας που ανήκει στη Δανία, κράτος-μέλος της Ε.Ε.

Να θυμίσω μέσα σε όλα αυτά, την προσδοκία, που επανέλαβε προχθές ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης για «δικαίω λυση» του Κυπριακού, στη βάση του διεθνούς δικαίου; Ή δεν είναι ώρα για μαύρο κισύμο;

xanthoulis.pavlos@gmail.com

Οι δύσκολες ισορροπίες της ρεαλπολιτικής

Του **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Ας είμαστε ρεαλιστές. Σε αυτήν τη φάση που διανύουμε, μια χώρα σε μια επικίνδυνη γειτονιά δεν έχει άλλη επιλογή από να προσπαθεί να βρίσκεται στην πλευρά του Ντόναλντ Τραμπ. Οι τών ΗΠΑ, όχι της αμερικανικής κυβέρνησης, αλλά του Τραμπ. Προφανώς έχουμε δικό όλο όσοι φροντίζουν ότι η υφ'αίτιον θα γίνει μια μεγάλη ζούγκλα χωρίς σεβασμό στο διεθνές δίκαιο. Και πως αν αρχίσει κάθε μεσοία ή μεγάλη δύναμη να κάνει ό,τι θέλει στη γεωπολιτική αυλή της, θα δημιουργηθεί ένα πολύ επικίνδυνο προηγούμενο και στην Ανατολική Μεσόγειο. Αν όμως είχα να επιλέξω πραγματική ασπίδα για τα ζωτικά μας εθνικά συμφέροντα, φοβάμαι πως η επίκληση του διεθνούς δικαίου είναι ταυτόσημη με την συμπεριληψη της Ελλάδος σε κάποια «παράκληση» κατά τη διάρκεια εσπερινού, σαν αυτές που κάνουμε όταν φοβόμαστε για κάτι. Έχουν παρηγορητικό χαρακτήρα, μας κάνουν να νιώθουμε καλύτερα για λίγο, αλλά η αποτελεσματικότητά τους είναι πολύ αμφίβολη. Το ζήσαμε άλλωστε επί δεκαετίες, κυνηγώντας τη χίμαιρα της δικαιοσύνης μας από τους Αδέσμευτους, τη διεθνή κοινότητα και τον ΟΗΕ για το Κυπριακό.

Κοιτάζτε τώρα πώς αντέδρασε ο Ερντογάν στη σύλληψη του Μαδούρο, ο οποίος ήταν πολύ στενός πολιτικός, ακόμη και επιχειρηματικός, σύμμαχός του και ένας από τους πρώτους ηγέτες που τον στήριξαν μετά το πραξικόπημα του 2016. Η αντίδρασή του ήταν εξαιρετικά... ευγενική και σχεδόν άσφαιρη. Μετά ένα τηλεφώνημα με τον Τραμπ μίλησε για παραβίαση του διεθνούς δικαίου και την ανάγκη να διασφαλιστεί η σταθερότητα στη Βενεζουέλα. Μέχρις εκεί όμως, καμία ανοικτή κριτική στον Τραμπ, στήριξη στον φυλακισμένο σύμμαχο

του ή δηλώσεις σαν και αυτές που συνηθίζει εναντίον του Ισραήλ.

Το συμπέρασμα είναι προφανές. Όταν ο Ερντογάν έχει απέναντί του έναν πιο ισχυρό... «Ερντογάν», κάνει πίσω. Το είχαμε δει με τον «Τραμπ Ι», που ήταν πολύ πιο ήπιος και συγκρατημένος στη χρήση της ισχύος του από τον «Τραμπ ΙΙ» στην υπόθεση της απελευθέρωσης του Αμερικανού πάστορα που είχε φυλακιστεί στην Τουρκία. Θα θυμάστε ενδεχομένως εκείνη την περίφημη σύντομη επιστολή του Τραμπ, με την οποία απειλούσε τον Ερντογάν να βυθίσει την οικονομία του.

Τι σημαίνουν όλα αυτά; Οι η Ελλάδα πρέπει να φροντίσει να είναι μια ισχυρή χώρα, αλλά και με κάθε δυνατό μέσο και τρόπο να έχει «μαζί της» τον πρόεδρο Τραμπ σε περίπτωση που η απειθείας συνεννόηση με την Τουρκία αποδειχθεί ανέφικτη και τα ήρεμα νερά του Αιγαίου φουρτούνισουν. Δεν θα είναι μια εύκολη υπόθεση. Ο Τραμπ θαυμάζει τον Ερντογάν, θεωρεί την Τουρκία μια μεγάλη και σημαντική χώρα για μπιζνες και δεν έχει μέχρι στιγμής την Ελλάδα στο ραντάρ του. Υπάρχουν άνθρωποι που τον επηρεάζουν και θα μπορούσαν να διαδραματίσουν ένα θετικό ρόλο. Ο υπουργός Εξωτερικών Ρούμπιο είναι ένας πολιτικός που αντιμετωπίζει με καχυποψία την Τουρκία και διατηρεί κρίσιμο ρόλο στη διαμόρφωση πολιτικής.

Η ρεαλπολιτική έχει κινδύνους, πολλούς κινδύνους, καθώς μπορούμε εύκολα να βρούμε μπροστά μας το τσαλάκωμα του διεθνούς δικαίου ή να αποξενωθούμε από τους παραδοσιακούς Ευρωπαίους εταίρους μας. Το καλύτερο θα ήταν να φροντίσουμε να περάσουν τα επόμενα τρία χρόνια χωρίς μία κρίση με την Τουρκία και χωρίς να μπορούμε στο ραντάρ του Τραμπ. Θα ήταν, όμως, πολύ ανεύθυνο να μην προετοιμαστούμε για αυτά τα ενδεχόμενα, όσο δύσπεπτο και αν μας είναι.

Η σφύρα και ο άκμων

Του **ΚΩΣΤΑ ΙΟΥΡΑΝΙΔΗ**

Η ανακοινωθείσα απόφαση των ηγετών του Ηνωμένου Βασιλείου και της Γαλλίας να αναπτύξουν στρατιωτικές δυνάμεις στην Ουκρανία για να αποκλείσουν μία ενδεχόμενη νέα επίθεση της Ρωσίας στο μέλλον δεν πανικόβαλε ασφαλώς τον πρόεδρο της Ρωσίας Πούτιν. Η Μόσχα κατ'επανάληψη στο παρελθόν προειδοποίησε ότι η παρουσία ξένων στρατευμάτων στην Ουκρανία θα αποτελέσει «νόμιμο στόχο» εξουδετερώσεώς τους. Το Κρεμλίνο δεν επανήλθε στο θέμα. Η Ουάσινγκτον εσώπασε. Οι ηγέτες δύο κρατών που από επί αιώνες διαμόρφωναν εν πολλοίς την ευρωπαϊκή και εν μέρει την παγκόσμια τάξη πραγμάτων ομίλησαν ουσιαστικώς μη ακουόμενοι. Έχουμε εισέλθει μάλλον οριστικά σε νέα εποχή. Οικτιρικοί οι Ευρωπαίοι ηγέτες τη συστηματική αποσταθεροποίηση του συστήματος που δημιουργήθηκε μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Το ΝΑΤΟ εξακολουθεί να υπάρχει μόνον στα χαρτιά, αλλά όχι λόγω της στάσεώς του κ. Τραμπ στο Ουκρανικό. Το Ελεγειό στο ΝΑΤΟ γράφτηκε όταν ένας αμυντικός στρατιωτικός συνασπισμός που είχε στόχο να ανακαταστήσει την επέκταση της ΕΣΣΔ στη Δύση κήρυξε «ανθρωπιστικό πόλεμο» -όπως τον είχε χαρακτηρίσει ο τότε Βρετανός πρωθυπουργός Τόνι Μπλερ- εναντίον της Γιουγκοσλαβίας.

Το γεγονός ότι ο πόλεμος εκείνος άρχισε δίχως να έχει προηγηθεί απόφαση του Συμβουλίου Ασφαλείας ήταν η αρχή της μείζονος απαξίωσης του περιωνύμιου αυτού διεθνούς οργανισμού. Παρεμπιπτόντως, ο προηγηθείς πόλεμος εναντίον του Ιράκ επί της προεδρίας του πατρός Τζορτζ Μπους

είχε την έγκριση του Σ.Α. του ΟΗΕ. Εκτοτε άλλαξαν τα πράγματα.

Ελέγχεται ο κ. Τραμπ από τους Ευρωπαίους διότι δεν υιοθετεί σκληρή πολιτική εναντίον του προέδρου Πούτιν. Ο λόγος είναι ότι απλώς δεν είναι τόσο ανόητος όσο ορισμένοι θέλουν να πιστεύουν. Μια κλιμάκωση της αντιπαράθεσης Ουάσινγκτον και Μόσχας ενέχει σοβαρών τον κίνδυνο πυρηνικής αναμετρήσεως των δύο μεγαλύτερων πυρηνικών δυνάμεων του πλανήτη. Τον έλεγχο της Ουάσινγκτον επιδιώκει να επιβάλει ο κ. Τραμπ στην αμερικανική ήπειρο. Αλλά ήδη από τις 2 Δεκεμβρίου 1823 ο τότε πρόεδρος αυτής της χώρας, Τζέιμς Μονρόε, είχε διακηρύξει ότι οι ΗΠΑ δεν θα επιτρέψουν στις ευρωπαϊκές δυνάμεις να αναμειχθούν στις υποθέσεις του δυτικού ημισφαιρίου. Απλώς στις μέρες μας η Κίνα και η Ρωσία κατέλαβαν τη θέση των Μεγάλων Δυνάμεων της Ευρώπης του 19ου αι. Ο πρόεδρος Τραμπ απλώς «επικαιροποιεί» μια πολιτική δύο αιώνων.

Εντύπωση αλγεινή προκάλεσε -δικαίως- η απειλή στρατιωτικής επέμβασέως ακόμη και σε χώρα σύμμαχο του ΝΑΤΟ εάν η Δανία δεν πουλήσει τη Γροιλανδία στις ΗΠΑ. Παλαιά η πρακτική. Ηδη τον 17ο αι. ο Λουδοβίκος XIV διέταξε να εγγραφεί στη λατινική και ανάγλυφα στα κανόνια του η φράση «το τελευταίο επιχείρημα του βασιλέως». Δεν πάμε ούτε δεξιά ούτε αριστερά. Πάμε πίσω.

«Η επιδίωξη απόλυτης ασφαλείας μιας δυνάμεως δημιουργεί απόλυτη ανασφάλεια σε όλους τους άλλους», έγραφε ο Χένρι Κίσιγκερ αναφερόμενος στην ΕΣΣΔ. Αυτός είναι ο εφιάλτης των Ευρωπαίων ηγετών, που βρίσκονται στις μέρες μας μεταξύ σφύρας και άκμωνος.

Η δύση των αγιατολάδων

Του **ΤΑΚΗ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ**

«**Ποιος** δεν φοβάται τους αγιατολάδες;». Ήταν ο τίτλος ενός άρθρου που υπέγραφε ο Αγγελος Ελεφάντης στο περιοδικό «Ο Πολίτης» - το έντυπο της σκεπτόμενης αριστεράς. Ήταν μια απάντηση σε όσους τότε, τέλη δεκαετίας του εβδομήντα, έπλεαν σε πελάγη ενθουσιασμού για τον θρίαμβο της ιρανικής επανάστασης. Κοινώς για την πτώση του Σάχη και την ανάληψη της εξουσίας από τους σίτες αγιατολάδες. Ο Ελεφάντης, με την πνευματική του εντιμότητα και την καθαρότητα της πολιτικής του σκέψης, ήταν σαν να είχε προβλέψει την εξέλιξη του θεοκρατικού καθεστώτος σε έναν από τους σκοτεινότερους ολοκληρωτισμούς που έζησε ο κόσμος. Η ανοϊκή αριστερά έβλεπε μόνον την πτώση της διεφθαρμένης βασιλείας των Πακλαβί και την ικανοποίηση της επιθυμίας του ιρανικού λαού να διοικηθεί από τους σίτες. Θυμάμαι ακόμη τους μύθρους κατά του Ιάκωβ Ζενάκι ο οποίος είχε συμμετάσχει στις μεγάλες γιορτές της Περόσπολης που είχε οργανώσει ο Σάχης. Όταν το αεροπλάνο του Χομείνι απογειώθηκε από το Ορλύ η προοδευτική διάνοηση της Γαλλίας δεν κρατιόταν από τη χαρά της. Επέτλους ο λαός του Ιράν θα ζούσε όπως ήθελε να ζήσει. Θα αποφασίσει ο ίδιος για τις τύχες του.

Μην ξεχνάμε ότι βρισκόμαστε στα χρόνια μετά τον Μάη του '68 όπου στην πραγματικότητα διαμορφώθηκε μια νοοτροπία, εν είδει φιλο-

σοφίας, αντιδυτική. Τότε ο δυτικός πολιτισμός υιοθέτησε τις ενοχές του για την αποικιοκρατία, τον ιμπεριαλισμό και την ανωτερότητά του και οι διανοούμενοι του βάλθηκαν να ανακαλύπτουν τον δικό τους ανθρωπισμό. Ο πολυς Μισέλ Φουκώ που τον καιρό εκείνο κυριαρχούσε όχι μόνον στη Γαλλία, εποικεφόθηκε το Ιράν του Χομείνι για να αποφανθεί ότι επέτλους «κινείται». Τι ήταν αυτό που εκνεύει είναι άλλο θέμα. Το ζήτημα είναι πως ό,τι έλεγε ο Φουκώ τότε γινόταν αδιαμαρτύρητα δεκτό σαν τις σούρες του Κορανίου. Υπήρχαν μόνον μερικοί περιθωριακοί, σαν τον Ελεφάντη, που τολμούσαν να προβάλλουν αντιρρήσεις.

Όσο για τη φιλελεύθερη διάνοηση, αυτή προσπαθούσε ακόμη να συνέλθει από το χτύπημα του Μάη του '68 και αναρωτιόταν πόσες από τις ενοχές του δυτικού πολιτισμού έπρεπε να υιοθετήσει για να μην την καταδικάσουν σε θάνατο.

Αυτά τινά όχι και τόσο μακρινή δεκαετία του εβδομήντα και ογδόνητα. Εκτοτε το Ιράν ξεκάσθηκε, μια μαύρη τρύπα που έβγαζε πετρέλαιο και δεν τολμούσε κανείς να αγγίξει. Μέσα στις δεκαετίες έγινε μια περιφερειακή υπερδύναμη η οποία φιλοδοξούσε να αποκτήσει πυρηνικό οπλοστάσιο. Η παλιά αστική τάξη που είχε διαμορφωθεί επί Σάχη εξαφανίστηκε από προσώπων της και οι ειδήσεις που μας έφταναν αφορούσαν τον τρόπο που φορούσαν

τη μαντίλα οι γυναίκες. Πόσοι ξέραμε ότι χρηματοδοτούσε τη Χαμάς εκτός από τη Χεζμπολάχ στον Λίβανο; Πόσοι ξέραμε ότι οι «Φρουροί της Επανάστασης» σκότωσαν γύρω στους 1.500 αντιφρονούντες ετησίως; Ποιος μιλούσε για τη φτώχεια, όχι μόνον την οικονομική αλλά και την πολιτισμική ενός από τους αρχαιότερους πολιτισμούς της Ιστορίας. Ξέραμε ότι η ιρανική κοινωνία ζούσε σε κάτι σαν νεκρική ακαμψία. Τιποτε δεν κουνιόταν. Κι ό,τι πήγαινε να κουνηθεί εξαφανιζόταν. Και γύρω απ' αυτό το πλέγμα της σιωπής πλεκόταν ο μύθος της υπερδύναμης.

Αναρωτιέμαι αν η Χαμάς ξεκινούσε την τρομοκρατική της επίθεση κατά του Ισραήλ εάν δεν πίστευε στην παντοδυναμία του Ιράν και στη δυνατότητά του να κερδίσει τον πόλεμο με τον μεγάλο αντίπαλο, τους Εβραίους. Η Χεζμπολάχ έσπευσε να την συντρέξει από τον Λίβανο. Το Ισραήλ κατάφερε να καταστρέψει την ηγεσία και των δύο τρομοκρατικών οργανώσεων και να διαλύσει τη δομή της Χεζμπολάχ. Το Ιράν επιτέθηκε από αέρος όμως τα αποτελέσματα ανέδειξαν τις αδυναμίες του. Ο Αλλάχ τιμωρούσε με την άτη του την ύβρη των πιστών του.

Το χτύπημα των Αμερικανών στο πυρηνικό εργαστήριο του Ιράν, απολύτως ορολογητικό, προκάλεσε ένα σοβαρό ρήγμα στο καθεστώς. Και αυτά τα ολοκληρωτικά καθεστώτα

δεν έχουν δυνατότητες ελιγμών. Τα ρήγματα κινδυνεύουν να τα βυθίσουν. Αυτά έγιναν τον Αύγουστο. Σήμερα έχουμε Ιανουάριο και ο λαός του Ιράν είναι στον δρόμο. Είναι τυχαίο ότι η εξέγερση ξεσπάσε αμέσως μετά την παρέμβαση των Αμερικανών στη Βενεζουέλα; Εκεί ο Τραμπ απέδειξε ότι όταν λέει κάτι δεν θα αρηγήσει να το κάνει. Και έχει απειλήσει το Ιράν.

Ερώτηση κρίσεως για όσα έρχονται. Αν όντως παρέμβουν οι Αμερικανοί για να ενισχύσουν την εξέγερση των Ιρανών, τότε θα θεωρήσουμε παραβίαση του διεθνούς δικαίου; Μπορεί ναί. Όμως, γιατί πάντα υπάρχει ένα όμως, δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι ο κόσμος μας δεν είναι ίδιος με αυτόν που ήταν τον προηγούμενο αιώνα.

Και είναι λίγο παράδοξο αυτοί που υπερασπίζονται την κατάργηση των συνόρων να επικαλούνται την αξία τους όποτε τους συμφέρει. Εννοώ τους προοδευτικούς του δυτικού κόσμου που υποθέτω ότι είναι έτοιμοι να εξεγερθούν αν υπάρξει αμερικανική παρέμβαση. Δεν αγνώ τους μακροχρόνιους κινδύνους και την ανισορροπία που επέρχεται στο παγκόσμιο τοπίο. Όμως θα πρέπει να τους αποδεχθούμε και να προσαρμόσουμε τη στάση μας σ' αυτούς.

Να καταλάβουμε τουλάχιστον ότι η επίκληση του διεθνούς δικαίου με τις σημερινές συνθήκες είναι κενό γράμμα.

ΣΚΙΤΟΣ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗΣ. imakris@kathimerini.gr

Οι λέξεις και η σημασία τους

Της **ΒΑΣΩΣ ΚΙΝΤΗ**

Ο **Ευάγγελος** Βενιζέλος έχει πει επανειλημμένως το τελευταίο διάστημα ότι η χώρα είναι «μη διακυβερνησίμη». Είναι μία θέση που διατυπώνεται, διαβάζεται και έχει εκληφθεί ως κριτική προς την κυβέρνηση. Προσπαθούσα να καταλάβω τι σημαίνει. Όταν λέμε ότι ένα σπίτι είναι «μη κατοικήσιμο» εννοούμε ότι αυτό δεν μπορεί να κατοικηθεί γιατί, π.χ., καταρρέει. Όταν λέμε ότι αυτό το πρόσωπο είναι «μη αναγνωρίσιμο» εννοούμε ότι αυτό δεν μπορεί να αναγνωριστεί γιατί, π.χ., έχει παρωχηθεί το πρόσωπό του. Όταν λέμε ότι αυτός ο άνθρωπος είναι μη χειραγωγήσιμος εννοούμε ότι αυτός είναι κάποιος ιδιότυπος, π.χ., δεν εξαπάταται εύκολα και δεν μπορούμε να τον κάνουμε καλά. Ετσι, όταν λέμε ότι η χώρα είναι «μη διακυβερνησίμη», κανονικά πρέπει να εννοούμε ότι αυτή δεν μπορεί να διακυβερνηθεί. Όπως και στην περίπτωση του μη κατοικήσιμου σπιτιού ή των μη αναγνωρίσιμων ή χειραγωγήσιμων ανθρώπων, αυτή θα πρέπει να έχει κάτι που την κάνει μη διακυβερνησίμη. Δηλαδή, κανονικά η φράση αυτή θα έπρεπε να σημαίνει ότι κανένα κόμμα, καμία συμμαχία δεν μπορεί να κυβερνήσει τη χώρα διότι αυτή βρίσκεται, π.χ., σε κατάσταση αναταραχής, διάλυσης, διάχυτης παρανομίας, όπως λίγο-πολύ την εποχή των Ανανακτισμένων και της κρίσης.

Όμως, όπως είπαμε, αυτή η φράση χρησιμοποιείται και κατανοείται ως επικριτική της κυβέρνησης. Ο

ίδιος ο Ευ. Βενιζέλος έχει διευκρινίσει πολλές φορές ότι δεν εννοεί πως η χώρα δεν έχει ή δεν μπορεί να αποκτήσει νόμιμη κυβέρνηση. Η χώρα, γράφει στο «Βήμα» (28/12/2025), είναι μη διακυβερνησίμη «γιατί το πολιτικό σύστημα, η κοινωνία των πολιτών, οι παραγωγικές δυνάμεις, οι διανοούμενοι αδυνατούν να οργανώσουν έναν εθνικό διάλογο που θα οδηγήσει σε επικαιροποίηση της εθνικής στρατηγικής και σε ανασύσταση του κοινωνικού συμβολαίου που διεργάζονται την περίοδο της κρίσης και δεν ανανεώθηκε μετά τη λεγόμενη επιστροφή στην κανονικότητα. Δεν μπορεί να θεωρηθεί συνεκτική και συμπεριληπτική μια κοινωνία όταν, κατά τη Eurostat, η υποκειμενική φτώχεια εκτινάσσεται στην Ελλάδα στο 67% και όταν κυριαρχεί η αίσθηση της ανισότητας και της διαφθοράς».

Να δεχθούμε ότι η κυβέρνηση έχει ευθύνη για το ότι «κυριαρχεί η αίσθηση της ανισότητας και της διαφθοράς», ανεξαρτήτως αν πράγματι αυτές αυξήθηκαν ή όχι. Δηλαδή να δεχθούμε ότι έχει ευθύνη όχι μόνο για το πώς διαμορφώνεται η πραγματικότητα, αλλά και για το πώς προσλαμβάνεται υποκειμενικά η πραγματικότητα. Όμως ακόμη κι έτσι, για τέτοια βαριά και χρόνια θέματα έχει μόνο ευθύνη η παρούσα κυβέρνηση; Δεν έχουν ευθύνη προηγούμενες κυβερνήσεις και αντιπολιτεύσεις; Δεν κάνει η ση-

μερινή αντιπολίτευση ό,τι μπορεί για να εξάψει το υποκειμενικό αίσθημα των πολιτών εναντίον της κυβέρνησης ακόμη και με κατασκευασμένα στοιχεία (βλ. ξυλόλια); Η αίσθηση της ανισότητας και της διαφθοράς κυριαρχεί περισσότερο τώρα απ' όσο κυριαρχούσε την περίοδο της κρίσης με τους Ανανακτισμένους ή την περίοδο που έκανε παικνίδι ο Τσοχατζόπουλος; Τότε η χώρα ήταν διακυβερνησίμη (αφού διακυβερνήθηκε) και τώρα όχι; Να δεχθούμε επίσης ότι η κυβέρνηση έχει ευθύνη για το ότι δεν οργανώνεται εθνικός διάλογος. Μόνο αυτή έχει ευθύνη; Δεν έχει ευθύνη και η αντιπολίτευση, που δεν συναινεί στο παραμικρό και έχει δαιμονοποιήσει την κυβέρνηση και ειδικά τον πρωθυπουργό; Και μόνο τώρα δεν υπάρχει εθνικός διάλογος; Μόνο τώρα υπάρχει πόλωση στην πολιτική ζωή; Ήταν παλαιότερα η χώρα διακυβερνησίμη χωρίς εθνικό διάλογο και τώρα, πάλι χωρίς εθνικό διάλογο, δεν μπορεί να διακυβερνηθεί; Πράγματι, ο Ευ. Βενιζέλος δεν αναφέρεται στην κυβέρνηση, αλλά στο πολιτικό σύστημα, στην κοινωνία των πολιτών, στις παραγωγικές δυνάμεις και στους διανοούμενους ως υπευθύνους για την κατάσταση στην οποία βρίσκεται η χώρα. Αλλά τόσο αυτός όσο και όσοι υποστηρίζουν τη θέση αυτή εγκυλούν την κυβέρνηση και όχι τους υπολοίπους.

Ο Νίκος Αλιβιζάτος στην «Καθημερινή» (21/12/2025) χαρακτήρισε

τον όρο «μη διακυβερνησιμότητα» βαρύγδουπο, κακόηχο και αδόκιμο νεολογισμό. Εγώ λέω ότι ο νεολογισμός αυτός αστοχεί -αν κρίνουμε με βάση το τι σημαίνουν οι λέξεις- ως προς τον στόχο που έχει: να ενοχοποιήσει την κυβέρνηση για τον κίνδυνο να μην είναι η χώρα διακυβερνησίμη. Αυτό δεν σημαίνει βέβαια ότι, παρότι άστοχος, δεν μπορεί να επιτελέσει το έργο για το οποίο έχει εισαχθεί.

Με την ευκαιρία, μια και αναφέρθηκα στο τι σημαίνουν οι λέξεις, να πω ότι αυτό που γράφτηκε σχετικά με την παρουσία των δύο πρώην πρωθυπουργών και του κ. Βενιζέλου στη γιορτή της εφημερίδας «Δημοκρατία», ότι δηλαδή σημασία έχει τι λες και όχι πού το λες, είναι ανακριβές. Το νόημα των όσων λες δεν είναι εκ των προτέρων δεδομένο, αλλά προκύπτει κάθε φορά, μεταξύ άλλων, και από πού το λες. Οι περιστάσεις εντός των οποίων λες κάτι διαμορφώνουν και το νόημα όσων λες. Οι ίδιες ακριβώς λέξεις και προτάσεις μπορεί να σημαίνουν διαφορετικά πράγματα σε διαφορετικά περιβάλλοντα. Επιπλέον, οι λέξεις είναι πράξεις. Με όσα λέμε ταυτοχρόνως πράττουμε. Είναι η επιτελεστική διάσταση της γλώσσας. Μιλώμε και την ίδια στιγμή μπορεί να διαβεβαιώνουμε, να συγχωρούμε, να συνηγορούμε, να αναγνωρίζουμε.

Η κ. Βάσω Κιντή είναι ομότιμη καθηγήτρια του ΕΚΠΑ.

Άρρωστοι με εξουσία

Του ΠΑΡΗ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ

Ανάμεσα στο σκουπιδαριό, τη μετριότητα και την ασημαντότητα που έχουν βασιλεύσει στον καθρέφτη των σημερινών κοινωνιών που είναι τα σόσιαλ μίντια ενίοτε εντοπίζονται ορισμένες σελίδες διαμάντια, όπου παράγεται, προωθείται και δημοσιεύεται καταπληκτικό περιεχόμενο. Μία τέτοια σελίδα είναι η επονομαζόμενη «PUPPET REGIME» στο Instagram—στα ελληνικά θα μπορούσε να μεταφραστεί ενδεχομένως ως «καθεστώς μαριονέτας»— όπου με πνευματώδες και εύστοχο χιούμορ παρουσιάζονται επινοημένοι διάλογοι ανάμεσα στα ανδρείκελα της υψηλίου, με τη μορφή σύγχρονων ψυφιακών μαριονετών.

Με βασικό πρωταγωνιστή στα εμπνευστικά βιντεάκια στα σελίδας τον γελοιωδέστερο όλων των ανδρείκελων που φυσικά δεν είναι άλλος από τον εγωπαθή, αρρωστημένο, νάρκισσο Ντόναλντ Τραμπ και με συμπρωταγωνιστή τον εξίσου γελοίο εγωπαθή, αυταρχικό Βλαντιμίρ Πούτιν, τον οποίο ο Αμερικανός πρόεδρος ανταγωνίζεται πλέον ευθέως σε θέματα δεσποτισμού, ετοιθελισμού και απολυταρχίας, τα δημιουργικά μυαλά πίσω από την ύπαρξη της δημοφιλούς σελίδας κατορθώνουν, πολιτικά μιλώντας, να εστιάσουν στην πεμπουσία των προβλημάτων μας, δίχως ιδεοληπτικό φακό, πράγμα που η σκληρή πραγματικότητα είναι πως έχει καταπνίξει πολύ πάνω στην πολωτική και παντελώς ασυνάρτητη εποχή μας.

Παρουσιάζοντας δηλαδή τα αρρωστημένα και νηπιακού επιπέδου φετιχ και καμώματα τόσο του Ρώσου όσο και του Αμερικανού προέδρου, αλλά κι άλλων προβληματικών ανδρών των ημερών που βρέθηκαν με τεράστια πολιτική εξουσία στα χέρια τους, όπως είναι ο δισεκατομμυριούχος Σαουδάραβας πρίγκιπας Μοχάμεντ μπιν Σαλμάν, ο γεωεμπειρηματίας Έλον Μασκ και ο Βορειοκορεάτης δικτάτορας Κιμ Γιονγκ Ουν, το «PUPPET REGIME» στρέφει την προσοχή εκεί όπου μάλλον πραγματικά πρέπει να στρέφεται: Στην ηθική κατάπτωση και εκφυλισμό των δημοκρατικών θεσμών, παντού στην υψηλή, στην ολική επαναφορά της τοξικής αρρενωπότητας στη χειρότερη της μορφή και κυρίως στην ανατριχιαστική επιβίωση της ασημαντότητας, όπου άνθρωποι αγροίκοι, αιμοδιψείς, μεγαλομανείς και σύγουρα εντελώς ακατάλληλοι για θέσεις ευθύνων, όπως είναι όλοι οι προαναφερθέντες, χειρίζονται ζωές εκατομμυρίων.

Δυστυχώς, η τρομακτική και αυτοκαταστροφική αυτή

συγκυρία για το σύνολο της ανθρωπότητας δεν φαίνεται να γίνεται κατανοητή, ούτε από τα περισσότερα σύγχρονα κράτη ούτε από τους ανθρώπους μεμονωμένα, αφού τόσο σε εθνικό όσο και ατομικό επίπεδο, η πλειοψηφία αρχίζει να παίρνει τη θέση της μιας υπερδύναμης ή της άλλης ή του ενός παρανοϊκού ηγέτη ή του άλλου, για εντελώς λάθος λόγους, που ούτε με την πραγματιστική επιβίωση έχουν να κάνουν, αν θα μιλούσαμε με όρους realpolitik ούτε απαραίτητα με μια στοιχειώδη ανθρωπινή λογική.

Ίσως να είναι παράδοξο, όμως φαίνεται πως το ψυχροπολεμικό κλίμα του προηγούμενου αιώνα δεν έχει ξεπεραστεί: Απεναντίας, η μεροληπτική και οπαδική προσέγγιση απέναντι στα γεγονότα με βάση τα ανύπαρκτα και ετεροχρονισμένα, σήμερα, στρατόπεδα του εικοστού αιώνα, καλά κρατούν, με όλων των αποχρώσεων τις ιδεοληψίες που δεν βγάζουν νόημα να κάνουν, ιδίως την ώρα της κρίσης, ντου από παντού. Κερασάκι στην τούρτα ή, ορθότερα, ελέφαντας στο δωμάτιο η δυστοπική τεχνολογική υπερανάπτυξη του τωρινού αιώνα, η οποία μέσω της ανελέητης υπερπληροφόρησης που χωρίς σταματημό προωθεί έχει αναγάγει την εγχεφαλική σήψη σε κανόνα.

Σε όλο αυτόν τον συρφετό, που σπρώχνει τους ανθρώπους στη δημαγωγία, τον λαϊκισμό και εν τέλει τον δεσποτισμό, η άλλοτε ευημερούσα και ενωμένη Ευρώπη βουλιάζει, παρακμάζει σε όλα τα επίπεδα και αποσυντίθεται. Ενδεικτικά μπορεί να αναφερθεί πως στο «PUPPET REGIME» η αναφορά στους Ευρωπαίους μόνο ως ανέκδοτο γίνεται, συνήθως ανάμεσα στους Πούτιν και Τραμπ, οι οποίοι εμφανίζονται να ξεκαρδίζονται από το γέλιο όποτε τύχει να αναφερθούν στην ανύπαρκτη επιδραστικότητα της Ευρώπης στην παγκόσμια πολιτική σκηνή. Όσο βέβαια συνεχίζουμε να μετράμε τη δύναμη μας μόνο βάσει της στρατιωτικής και πολεμικής μας ισχύος, όσο οι αυταρχικές μέθοδοι εξακολουθούν σε δικτατορίες αλλά και πάλαι ποτέ ισχυρές δημοκρατίες να πολλαπλασιάζονται και όσο οι ανθρωπιστικές σπουδές και γνώσεις, που υποτιθεται πως κάποτε πρόσβουσε η ιδέα της Ευρώπης, συνεχίζουν σταδιακά να υποβαθμίζονται και να οδηγούνται προς πλήρη εξαφάνιση, τόσο πιο σίγουρο καθίσταται πως βαδίζουμε στον λάθος δρόμο. Λόγια του αέρα, θα απαιτούσε μάλλον ο μέσος ευχάριστης περαστικός της διπλανής πόρτας, και για αυτόν ακριβώς τον λόγο έχουμε ήδη πηττηθεί.

demetriadep@spmedia.com

Ιταλοί αγρότες χύνουν γάλα κατά τη διάρκεια συγκέντρωσης διαμαρτυρίας κατά της εμπορικής συμφωνίας Ε.Ε.-Mercosur στο Μιλάνο της Ιταλίας. Η ειδική πλειοψηφία των 27 κρατών μελών της Ε.Ε. ψήφισε στις 9 Ιανουαρίου υπέρ της εμπορικής συμφωνίας με το νοτιοαμερικανικό μπλοκ, Mercosur.

Ενα δίλημμα, δύο ζώνες

Του ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ

Η παρουσία τόνων ηγετών στη νήσο, τόσο από την Ε.Ε., όσο και από τη γειτονία μας, στην εναρκτήρια

εκδήλωση για την ανάληψη της εξάμηνης Προεδρίας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, αναμφίβολα είναι ένα σπάνιο γεγονός. Συμβαίνει κάθε 13μισι χρόνια! Άρα, συγκεντρώνει φώτα, πρόσκληση με επιρροή, όπως ο πρόεδρος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου ή η πρόεδρος της Επιτροπής, αλλά που ενδιαφέρονται να αναπτύξουν διαύλους επικοινωνίας με την ευρωπαϊκή ηγεσία (λ.χ. Λίβανος) ή να αξιοποιήσουν την ευκαιρία για να μάθουν νεότερα γύρω από τρέχουσες υποθέσεις (Ουκρανία). Η άλλα, που (εξειδεύοντας) κατανοούν καλύτερα την ανατολική έκταση της Ε.Ε.

Παρά τα καλά στοιχεία και την πλούσια κάλυψη των εκδηλώσεων, η ευρεία διεθνής συγκυρία διαθέτει άλλη ατζέντα. Στην Κύπρο η ατζέντα είναι «Προεδρία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου», η διεθνής συγκυρία θέτει ερωτήματα: «ποιος ο επόμενος στόχος του Τραμπ»; Ο Π. Παπακωνσταντίνου στην «Καθημερινή» γράφει: «Ποιος θα έχει τώρα ισχύ, τόσο πιο σίγουρο καθίσταται πως βαδίζουμε στον λάθος δρόμο. Λόγια του αέρα, θα απαιτούσε μάλλον ο μέσος ευχάριστης περαστικός της διπλανής πόρτας, και για αυτόν ακριβώς τον λόγο έχουμε ήδη πηττηθεί.

όμως, και για τους Ευρωπαίους, αφού στο εν λόγω ημισφαίριο ανήκει και η Γροιλανδία, αυτόνομη περιοχή της Δανίας, για να μην αναφερθούμε στις υπερπόντιες κτήσεις της Γαλλίας και της Βρετανίας».

Ο αναδυόμενος νέος κόσμος της αστάθειας, γίνεται ολοένα και πιο απρόβλεπτος, νέοι κίνδυνοι ασφάλειας βρίσκονται γύρω μας. Η Γάζα αποτελεί ένα τρομακτικό παράδειγμα τραγωδίας, με τον κόσμο, σχεδόν ολόκληρο, θεατή/πλήρης εκθεμελίωση της

Το Πλαίσιο του γ.γ. των Η.Ε. του 2017, όπως επεξηγήθηκε στους δύο ηγέτες στη συνάντηση του Βερολίνου το 2019, συνιστά τη μόνη βάση για να ολοκληρώσουμε τις διαπραγματεύσεις.

Γάζας, οι ΗΠΑ χορηγός, οι άλλοι, λιγα ή και τίποτα και τα ερείπια επί τόπου. Η έξοδος της Κύπρου από τη ζώνη της αστάθειας και η ένταξη της στη ζώνη της σταθερότητας είναι το κορυφαίο στοιχείο για κάθε Κύπριο. Η ζώνη της αστάθειας, η κατοχή, τα ανεξέλεγκτα σύνορα, τα κλειστά λιμάνια, ο περιορισμένος εναέριος χώρος, η ελάχιστη κυριαρχία στη θάλασσα, οι ατελέσφορες έρευνες στον βυθό. Αυτό είναι το θέμα μας, η αστάθεια μέσα

στον χρόνο, «υπόσχεται» νέους κινδύνους, καθώς, αν δεν ελέγχει το παιχνίδι, αν οι εξωτερικοί παράγοντες ρυθμίζουν το σκάκι στη γειτονία μας, οι πιθανότητες να πας σε πιο βαθιά αδιέξοδα είναι πολύ περισσότερες.

Η εξάμηνη Προεδρία Ε.Ε. είναι χρήσιμη για κάθε κράτος μέλος, συμβολίζει πολλά, κάνει λίγα, όλα όμως ωφέλιμα—ιδίαιτερα για τα μικρά κράτη. Μέσα σε πιο περιβάλλον όμως; Η αλλαγή, η μετάβαση από τη μια ζώνη στην άλλη, δεν μπορεί να επιτευχθεί με εκκλήσεις. Μπορεί όμως να επιτευχθεί:

1) Με ανάγνωση των δεδομένων μέσα και γύρω από την Κύπρο,

2) Με ενίσχυση της δυνατότητας της Κύπρου να συνομιλεί με ειλικρίνεια πάνω σε κείμενα με Η.Ε./Ολγκίν-Ε.Ε./Χαν.

3) Με ανάλυση που μέσα από τα τρέχοντα παραδείγματα, να κάνει την κοινή γνώμη μέτοχο των προκλήσεων γύρω μας.

4) Με κατανόηση του γεγονότος πως αν εσύ δεν οικοδομείς ευκαιρίες, κανένας άλλος δεν θα σου κάνει το χατίρι.

5) Το κεντρικό δίλημμα αφορά όλους: είτε καθοδηγούμε τις εξελίξεις και βγαίνουμε όλοι ωφελιμένοι, είτε αφήνουμε τα πάντα στη στρατηγική της αδράνειας με ό,τι αυτό σημαίνει σε πέντε ή δεκα χρόνια για το σύνολο της νήσου.

Η εξάμηνη προεδρία μπορεί να εξελιχθεί σε εφαλτήριο για την μια Κύπρο. Το Πλαίσιο του γ.γ. των Η.Ε. του 2017, όπως επε-

ξηγήθηκε στους δύο ηγέτες στη συνάντηση του Βερολίνου το 2019, συνιστά τη μόνη βάση για να ολοκληρώσουμε τις διαπραγματεύσεις. Το κεφάλαιο «ασφάλεια στην επίλυση» έχει προσδιοριστεί από τον Α. Γκουτέρες (1η παράγραφος του Πλαισίου του στις 30/6/17): «Χρειαζόμαστε τον τερματισμό του μονομερούς επεμβατικού δικαιώματος και της Συνθήκης Εγγυήσεως, όχι τη συνέχιση του παλιού. Αυτή πρέπει να αντικατασταθεί από ένα στιβαρό σύστημα διασφαλίσεων: το οποίο να είναι πολυμερές με τη συμμετοχή αρκετών χωρών». Πάνω σε αυτό, δυνάμεις από την Ε.Ε. και κράτη-μέλη (μαζί με τις δυνάμεις της ΟΥΝΦΙΚΥΠ) μπορεί να συγκροτήσουν αυτό το «στιβαρό σύστημα διασφαλίσεων».

Ο Γ. Χαν, απεσταλμένος της Επιτροπής για το Κυπριακό, έχει ήδη ανακοινώσει ότι «η πρόταση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για τον επόμενο μακροπρόθεσμο προϋπολογισμό της Ε.Ε. για την περίοδο 2028-2034 περιλαμβάνει διάταξη που ορίζει ότι, σε περίπτωση επανένωσης της Κύπρου, ο προϋπολογισμός της Ε.Ε. θα πρέπει να αναθεωρηθεί, ώστε να αντικατοπτρίζει τη διευθέτηση και τις πρόσθετες οικονομικές ανάγκες που θα προκύψουν από την επανένωση». Πρώτη φορά γίνεται τέτοια κρίσιμη σημασίας αναφορά, μπορούμε έτσι να αποκτήσουμε σαφέστερη εικόνα για τα οικονομικά μεγέθη της επίλυσης.

www.larkoslarkou.org.cy

Να είμαστε ρεαλιστάι;

Του ΣΤΑΘΗ Ν. ΚΑΛΥΒΑ

Με αφορμή την αμερικανική επέμβαση στη Βενεζουέλα, πολλοί ισχυρίστηκαν ότι μπαίνουμε σε μια νέα περίοδο διεθνούς αταξίας όπου οι ανίσχυροι θα γίνονται βορά των ισχυρών. Μια στιγμή όμως, δεν ισχύει αυτό από πάντα; Δεν επενέβαιναν στο παρελθόν οι ΗΠΑ στα εσωτερικά άλλων κρατών, και μάλιστα με πολύ πιο βίαιο τρόπο, από τη Χιλή το 1973 έως το Ιράκ το 2003; Αυτό τουλάχιστον ισχυρίζεται ο ρεαλισμός, που δεν είναι απλώς μια τάση ζωής όπως τραγουδούσε σε απαιτητή λαϊκότροπη καθαρεύουσα το 1973 ο Τόλης Βοσκόπουλος («As είμαστε ρεαλιστάι, τι κι αν υπήρξαμε ερασταί»). Είναι και μια θεωρία διεθνών σχέσεων, που προσεγγίζει τον κόσμο σαν μια ζούγκλα όπου ο ισχυρός επιβάλλεται στον ανίσχυρο.

Και όμως, είναι αλήθεια, κάτι μοιάζει να έχει αλλάξει από τότε που ο Ντόναλντ Τραμπ ανέλαβε τα νηπια της αμερικανικής προεδρίας στη δεύτερη θητεία του. Τι όμως; Η απάντηση έχει να κάνει κυρίως με τον λόγο του, το γεγονός ότι

αποφεύγει τη μεγαλόστομη ρητορική των προκατόχων του, που δικαιολογούσαν τις επεμβάσεις τους στο όνομα της ελευθερίας, της δημοκρατίας και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αλήθεια, τι υποκρισία! Μήπως λοιπόν τελικά η στάση αυτή καθιστά τον Τραμπ, αν μη τι άλλο, αυθεντικότερο—τα κάνει όπως τα λέει; Ή μήπως ο λόγος έχει τελικά κάποια βαθύτερη σημασία;

Ίσως φταίω εγώ, αλλά πάντοτε έβρισκα τις θεωρητικές συζητήσεις για τις διεθνείς εξελίξεις αφόρητα βαρετές. Συχνά, π.χ., ξεκινούν με μια κριτική στον Φράνσις Φουκουγιάμα, ο οποίος είχε διατυπώσει τη γνωστή θέση περί τέλους της Ιστορίας—κάπως σαν να κλέβουν εκκλήσια. Τι εννοούσε όμως ο Φουκουγιάμα με την παράξενη αυτή διατύπωση; Ότι ο ρους του χρόνου θα σταματούσε ή ότι η αμερικανική παντοδυναμία θα έφερνε την ειρήνη στο κόσμο; Μπορεί οι προφήτες της εποχής εκείνης (όπως ο Ρίτσαρντ Κάπλαν), παρασυρμένοι από τον πόλεμο της Βοσνίας, να προφήτευ-

αν έξαρση των συγκρούσεων, αλλά ούτε κάτι τέτοιο προέκυψε.

Ο Φουκουγιάμα εννοούσε απλά πως το τέλος του κομμουνισμού ως αντίπαλο ιδεολογικού δέους στον φιλελευθε-

Άλλο είναι να θέτεις γενικούς κανόνες, ακόμη και όταν προσπαθείς να ξεγλιστρήσεις από αυτούς, και άλλο να δείχνεις πως δεν σε νοιάζει τίποτα, πως η επιβολή σου είναι ωμή και αδιαμεσολάβητη.

ρισμό ήταν μια κοσμοϊστορική εξέλιξη. Μπορεί να παρατηρείται μείωση της εμπιστοσύνης στους δημοκρατικούς θεσμούς, ωστόσο ακόμη δεν έχει προκύψει αντίπαλο ιδεολογικό του δέος σε

παγκόσμιο επίπεδο. Ο Τραμπισμός ή ο Πουτινισμός δεν είναι ούτε ιδεολογίες ούτε παγκόσμιοι, ενώ η Κίνα έχει σημαία της τον τεχνοκρατικό καπιταλισμό, που είναι πρακτική και όχι ιδεολογία. Η «σκέψη του Σι Τζινπίνγκ», που διδάσκει υποχρεωτικά στα κινεζικά σχολεία, έχει τόσο σχέση με μια ιδεολογία που συγκινεί και κινητοποιεί όση είχε και η «Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών» των ανταματάρχων. Ο ισλαμικός θεοκρατισμός είναι πράγματι μια δομημένη ιδεολογία, αλλά δεν είναι παγκόσμια, αφού απευθύνεται μόνο σε μουσουλμάνους. Με άλλα λόγια, παρά την αδυναμία του, ο δημοκρατικός φιλελευθερισμός εξακολουθεί να παίζει μόνος στο γήπεδο. Από την άποψη αυτή, ζούμε ακόμη στον κόσμο του Φουκουγιάμα.

Σε έναν τέτοιο κόσμο, ο λόγος, όπως και οι κανόνες, έχουν τεράστια σημασία ακόμη και όταν οι πράξεις αποκλίνουν από αυτούς. Γιατί άλλο είναι να θέτεις γενικούς κανόνες, ακόμη και όταν προσπαθείς να ξεγλιστρήσεις από αυτούς, ή

να προσπαθείς να δικαιολογήσεις τις πράξεις σου με υποκριτικό τρόπο. Και άλλο να δείχνεις πως δεν σε νοιάζει τίποτα, πως η επιβολή σου είναι ωμή και αδιαμεσολάβητη.

Ο πολιτισμός δεν είναι τίποτε άλλο από το αποτέλεσμα της αργής, μη γραμμικής, συνήθως υποκριτικής και πάντοτε επιδερμικής προσπάθειας των ανθρώπων να ξεφύγουν από τα χειρότερα ενστικτώδη τους—μια προσπάθεια που με την επανάληψη και τον καιρό αποκτά ρίζες και διαμορφώνει συμπεριφορές και ενδεχομένως συνειδήσεις. Το παραδέχεται και ο ίδιος ο Βοσκόπουλος: «Κάτι άλλο, πιο μεγάλο, όλοι περιμένουμε». Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, η επίκληση του ρεαλισμού είναι αποπροσανατολιστική (και ενίοτε ύποπτη), γι' αυτό και οι επιλογές του Τραμπ συνιστούν επικίνδυνη οπισθοδρόμηση.

Ο κ. Στάθης Ν. Καλύβας είναι καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης, κάτοχος της έδρας Gladstone στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης.

Η φιλοκαλία στην Ευρώπη

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΑΡΗ

Όταν υπογράφηκε η συμφωνία για να ενταχθεί η Ελλάδα στην Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα, την τότε ΕΟΚ, το μακρινό 1979, η γαλλική εφημερίδα «Le Monde» είχε τίτλο: «Καλωσορίζουμε τη χώρα της Φιλοκαλίας, τη χώρα του Βασιλείου, του Γρηγορίου και του Χρυσοστόμου.» (Τρεις Ιεράρχες). Η έκπληξη, ήταν ότι δεν γινόταν αναφορά, από την έγκυρη εφημερίδα, στον Σωκράτη, τον Πλάτωνα, στον Αριστοτέλη, τον Ηράκλειτο, τον Αισχύλο, τον Ευριπίδη, τον Μέγα Αλέξανδρο ή άλλους Έλληνες με παγκόσμια ακτινοβολία. Ο συντάκτης της εικόνας, έβλεπε πολύ μπροστά και σίγουρα θαύμαζε την Ορθόδοξη Πατερική Θεολογία. Αποτύπωσε τον πόθο χιλιάδων ρωμαιοκαθολικών και προτεσταντών να γνωρίσουν την Ορθοδοξία. Θεσμικά κατά τη δεύτερη Βατικάνελ Σύννοδο, 1962-65, η Ρωμαιοκαθολική Εκκλησία έκανε μια «φανταστική» στροφή προς την Ορθοδοξία. Ήταν τότε που μπήκαν οι βυζαντινές εικόνες στις ρωμαιοκαθολικές εκκλησίες και αφαιρέθηκε ουσιαστικά το περίφημο «filioque» από το «Πιστεύω», δηλαδή ότι το Άγιο Πνεύμα εκπορεύεται εκ του Υιού, λέξη η οποία ουσιαστικά οδήγησε στο σχίσμα μεταξύ των Χριστιανών. Στην πράξη αυτό σημαίνει ότι υποβαθμίζεται σε κτίσμα ο Χριστός και ανατρέπεται η τάξη στην Αγία Τριάδα. Τότε καταργήθηκε ουσιαστικά και τυπικά το αλάθητο του Πάπα.

Το 1993, ο μέγας βυζαντινολόγος, ο αείμνηστος Βρετανός Σερ Στήβεν Ράνσιμαν έλεγε ότι «ο 21ος αιώνας θα είναι αιώνας της Ορθοδοξίας» και ενδεχομένως να επιβεβαιωθεί με τα απρόσμενα γεγονότα τα οποία αλλάζουν με αστραπιαίους ρυθμούς τον κόσμο, με πιο εντυπωσιακό γεγονός, την τεχνητή νοημοσύνη. Η πρόβλεψη Ράνσιμαν στηριζόταν όχι σε μαντικές ικανότητες, αλλά στη διαπίστωση ότι η θεολογική διάνοξη στη Δύση, αναζητά τον παραδοσιακό Χριστιανισμό. Η Φιλοκαλία πρωτοεκδόθηκε στη Βενετία το 1782 και είχε τίτλο: «Φιλοκαλία των Ιερών Νηπιτικών. Συνερανοσθείσα παρά των Αγίων και Θεοφόρων Πατέρων ημών, εν η δια της κατά την πράξιν και θεωρίαν ηθικής φιλοσοφίας, ο νους καθαίρεται, φωτίζεται και τελειούται...». Με απλά λόγια, καταγράφει την εμπειρία αγίων ανθρώπων, οι οποίοι ενώθηκαν με τον Θεό. Πρώτα καθάρισαν τον εαυτό τους από τα πάθη, ακολουθώντας δέχθηκαν τον θείο φωτισμό και τελικά οδηγήθηκαν στην κατ' χάριν Θέωση, δηλαδή τη μυστική επικοινωνία με τον Θεό. Επί της ουσίας φιλοκαλία σημαίνει αγάπη του ωραίου και ωραίο είναι ο Χριστός. Η σύνδεση με τον Χριστό ωραιοποιεί τη ζωή του ανθρώπου και όπως έλεγε και ο Ντοστογιέφσκι «η ωραιότητα θα σώσει τον κόσμο».

Η Κύπρος είναι συνταγματικά δικοινοτικό και ανεξίτητο κράτος. Ωστόσο, θα μπορούσε κατά τη διάρκεια της Κυπριακής Προεδρίας του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να προσφέρει έστω και άτυπα και σε συνεργασία με την Εκκλησία της Κύπρου, αυτό το οποίο ψάχνουν οι «ψαγμένοι» ηγέτες και αξιωματούχοι της Ευρώπης. Πριν μερικές μέρες ανακοινώθηκε το «πανάκριβο», όπως λέν αυτοί που ξέρουν, Πολιτιστικό Πρόγραμμα της Προεδρίας. Η υφυπουργός Πολιτισμού Βασιλική Κασσιανίδου ανέφερε ότι ο πολιτισμός αποτελεί κεντρικό πυλώνα της Προεδρίας και υπέδειξε ότι πρόκειται για μια συνειδητή πολιτική επιλογή, με στρατηγικό βάθος, θεσμικό περιεχόμενο και ευρωπαϊκό αποτύπωμα. Ωστόσο, όπως τουλάχιστον ανακοινώθηκε επισήμως, ελάχιστα εκθέματα παραπέμπουν στην Ορθόδοξη παράδοση της Κύπρου, κάτι το οποίο σίγουρα θα επιζητούσαν πολλοί «σοβαροί» Ευρωπαίοι. Η Κύπρος διαθέτει ίσως το σπουδαιότερο βυζαντινό μουσείο στον κόσμο, διαθέτει δεκάδες αρχαίες εκκλησίες με τοιχογραφίες, διαθέτει ζωντανά μοναστήρια και το κυριότερο διαθέτει ακόμη ανθρώπους της «Ανατολής», δηλαδή ανθρώπους οι οποίοι κουβαλούν μια παράδοση χιλιάδων χρόνων.

Ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Γεώργιος ανακοίνωσε ότι θα υποδέχεται ορθόδοξους αρχηγούς κρατών, όπως ο Πρόεδρος της Ουκρανίας Βολοντιμίρ Ζελένσκι. Ωστόσο, καλό θα ήταν η νοερή ευωδία της Ορθοδοξίας να άγγιζε όλους τους ηγέτες και όλους τους αξιωματούχους, οι οποίοι θα επισκεφθούν το νησί. Σίγουρα δεν χρειάζεται να γίνουν όλα επισήμως. Θα μπορούσαν μερικοί αξιόλογοι άνθρωποι, με γνώσεις ξένων γλωσσών, να βοηθούσαν όσους εκδήλωναν ενδιαφέρον, για να αγγίξουν την αληθινή παράδοση της Κύπρου.

«Τα μακρά κοντά ήταν» όπως λέν όσοι ασχολούνται με τις προφητείες και μελετούν κείμενα και λόγια αγίων ανθρώπων. Η οικονομική κρίση στη γηραιά ήπειρο έφερε απίστευτες ανακατατάξεις, σκόρπισε τον φόβο, ο οποίος ήδη οδηγεί στην κόλαση της μοναξιάς και της βίας. Ωστόσο, η μεγάλη ταπείνωση αποτελεί και εφελτήριο για μεγάλες αλλαγές. Κάποιες προφητείες, αναφέρουν ότι πρώτοι οι Γερμανοί θα ασπαστούν την Ορθοδοξία, ενώ θα ακολουθήσουν και πολλοί άλλοι λαοί. Στην Ορθοδοξία θα επιστρέψουν και χιλιάδες μουσουλμάνοι Τούρκοι, μετά την τριχοτόμηση της χώρας. Ήδη, πολλοί κρυπτοχριστιανοί αναμένουν τις μεγάλες αλλαγές. Το δύσκολο είναι εμείς να εκπέμπουμε φως, αν θα καταφέρουμε να διαλύσουμε τα σκοτάδια της Δύσης. «Όλα στο σχέδιο του Θεού... όλα», όπως θα έλεγε και η Αγία Γαβριηλίνα.

kaparispan@yahoo.gr

Πότε τελειώνει η δημοκρατία;

Του ΘΟΔΩΡΗ ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Ο κόσμος μας μοιάζει να γίνεται ολοένα και λιγότερο δημοκρατικός. Οι δείκτες το δείχνουν, οι ειδήσεις το επιβεβαιώνουν. Ολοένα και περισσότερες χώρες διολισθαίνουν. Αλλά πώς γίνεται αυτή η διολίσθηση ακριβώς; Πώς αναγνωρίζουμε εμείς, οι πολίτες, ότι μας συμβαίνει; Και ποια είναι η γραμμή που χωρίζει μια χώρα που «έχει δημοκρατία» από μια που δεν έχει; Ποιο είναι το σημείο της διολίσθησης που, όταν ξεπερνιέται, η δημοκρατία έχει σβήσει;

Τον περασμένο Μάιο, όταν η κυβέρνηση Τραμπ στις ΗΠΑ δεν είχε καν συμπληρώσει τετράμηνο, βρήκα μια ενδιαφέρουσα απάντηση σε ένα άρθρο των New York Times που έγραψαν τρεις πολιτικοί επιστήμονες οι οποίοι μελετούσαν ακριβώς το θέμα: πώς, δηλαδή, «πεθαίνουν» οι δημοκρατίες στον κόσμο μας.

Οι Στίβεν Λεβίτσκι, Λούκαν Γουέι και Ντάνιελ Τσιμπίλατ το έθεσαν ως εξής: η δημοκρατία έχει πάψει, λένε, όταν η εναντίωση στην κυβέρνηση αρχίζει να έχει πραγματικές συνέπειες. Όταν ένας πολιτικός αρθρώνει αντιπολιτευτικό λόγο και, ως εκ τούτου, αντιμετωπίζει συνέπειες στην προσωπική ή στην πολιτική του ζωή. Όταν πολίτες το σκέφτονται πριν κατέβουν σε μια διαδήλωση ή πριν αναρτήσουν κάτι εναντίον της κυβέρνησης σε κάποιο δημόσιο φόρουμ, γιατί φοβούνται βάσιμα ότι μπορεί να αντιμετωπίσουν οποιεσδήποτε επιπτώσεις. Όταν δημοσιογράφοι ή ΜΜΕ αυτολογοκρίνονται. Όταν μια επιχείρηση αλλάξει μια διαφημιστική καμπάνια επειδή φοβάται μήπως χαρακτηριστεί αντικυβερνητική. Όταν ένας επιχειρηματίας διστάζει να εκφραστεί δημόσια για κάποιο θέμα επειδή φοβάται ότι μπορεί να αντιμετωπίσει έκτακτους φορολογικούς ελέγχους ή όταν ένα πανεπιστήμιο αλλάζει πολιτική ή εκπαιδευτικές μεθόδους για να μη χάσει την κρατική χρηματοδότηση. Τότε, λένε οι πολιτικοί επιστήμονες,

η δημοκρατία τελειώνει. Όταν η αντιπολίτευση έχει κόστος, πάπαλα. Ακόμα και αν εξακολουθούν να γίνονται κάποιες μορφές εκλογές, ακόμα και αν κάποιος από τους θεσμούς λειτουργούν ακόμα, στην πράξη ο αυταρχισμός έχει νικήσει. Αυτό είναι το όριο.

Τις προάλλες ο Αμερικανός υπουργός Αμυνας Πιτ Χέγκοθ, του οποίου η προηγούμενη θέση εργασίας ήταν τηλεπερσόνα του Fox News, δήλωσε (στα social media, φυσικά) ότι η κυβέρνηση προτίθεται να αφαιρέσει τη στρατιωτική σύνταξη και τους βαθμούς του γερουσιαστή Μαρκ Κέλι, του οποίου η προηγούμενη θέση εργασίας ήταν αστροναύτης, πιλότος του διαστημικού λεωφορείου, με συμμετοχή σε τέσσερις αποστολές στο Διάστημα. Ο λόγος είναι ότι ο Κέλι, Δημοκρατικός γερουσιαστής από την Αριζόνα, που έχει υπηρετήσει και ως αξιωματικός του αμερικανικού ναυτικού, είχε επιστημονικά δημόσια ότι όσοι υπηρετούν στις αμερικανικές ένοπλες δυνάμεις όχι απλώς δικαιούνται να ανοήσουν εντολές των ανωτέρων τους αν αυτές είναι παράνομες, αλλά είναι υποχρεωμένοι από τον κανονισμό να αρνηθούν να τις εκτελέσουν.

Αυτό στην κυβέρνηση που τους προηγούμενους μήνες βομβάρδιζε παράνομα βάρες στην Καραϊβική και που τις προάλλες εισέβαλε παράνομα στη Βενεζουέλα για να απαγάγει τον δικτάτορα της χώρας και τη σύζυγό του δεν άρεσε καθόλου. Και το μήνυμα φυσικά πέρασε και στα δύο εκατομμύρια συνταξιούχους ενστόλους της χώρας: αν πείτε δημόσια πράγματα που δεν αρέσουν στην κυβέρνηση, μπορούμε να σας πάρουμε τη σύνταξη.

Το ίδιο μήνυμα έχει περάσει η κυβέρνηση του Τραμπ με διάφορους τρόπους το προηγούμενο διάστημα στα πανεπιστήμια, στις δικηγορικές εταιρείες, στα τηλεοπτικά κανάλια, στους δημοσίους υπαλλήλους, στους νόμιμους μετανάστες,

στις οργανώσεις της κοινωνίας των πολιτών, στους επιστήμονες και, φυσικά, σε όσους διαδηλώνουν ή διαμαρτύρονται δημόσια εναντίον της. Μεταξύ άλλων.

Την περασμένη Πέμπτη ανοίξαμε όλες και όλοι τα κινητά το πρωί και είδαμε την εκτέλεση μιας 37χρονης ποιήτριας, μητέρας τριών παιδιών, από την Γκεστάπ... συγγνώμη, την ICE στη Μινεάπολη. Η αρμόδια υπουργός Εσωτερικής Ασφάλειας Κρίστι Νόεμα και ο ίδιος ο Τραμπ έσπευσαν (στα social media φυσικά) να χαρακτηρίσουν το θύμα «τρομοκράτισσα» και τον δολοφόνο της ήρωα που έσωσε τον εαυτό του και τους συναδέλφους του από τη μανία της. Αυτή τη φορά, βεβαίως, υπήρχε βίντεο. Που κυκλοφόρησε ευρύτατα και έδειχνε ξεκάθαρα σε όποιον είχε μάτια κάτι που πρακτικά ήταν μια εν ψυχρώ εκτέλεση.

Αλλά ακόμα και τότε οι εκπρόσωποι του καθεστώτος εξακολουθούσαν να επιμένουν ότι το άσπρο είναι μαύρο, ο δολοφόνος ήταν σε αυτοάμυνα, ότι το θύμα «τον πάτησε με το αυτοκίνητο», ότι ο πόλεμος είναι ειρήνη, ότι για τη δολοφονία φταίει «η Ακροαριστέρα», ότι η ελευθερία είναι σκληρά και, βέβαια, ότι στηρίζουν ανεπιφύλακτα τους πράκτορες της Γκεστάπ... συγγνώμη, της ICE σε ό,τι κάνουν. Ο αντιπρόεδρος Τζέι Ντι Βαυς δήλωσε ότι ο δολοφόνος «έκανε τη δουλειά του» και έχει «απόλυτη ασυλία».

Το μήνυμα, φυσικά, ήταν ξεκάθαρο, κρυστάλλινο. Αν διαδηλώσετε στους δρόμους ή αν βρεθείτε στον δρόμο της Γκεστάπ... συγγνώμη, της ICE, τότε οι πράκτορες της δικαιούνται να σας πυροβολήσουν τέσσερις φορές στο κεφάλι, γνωρίζοντας ότι κανενός δεν θα τους πειράξει και ότι, ίσα ίσα, το καθεστώς θα τους πει και μπράβο. Κατά τη γνώμη των συγγραφέων εκείνου του άρθρου στους New York Times, παρεμπιπτόντως, η δημοκρατία στις ΗΠΑ είχε τελειώσει ήδη από τότε, τον Μάιο.

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. imakris@kathimerini.gr

«Οι πρώτοι νεκροί»

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΗΣΤΙΑ*

Η επίθεση του Τραμπ στη Βενεζουέλα και η απαγωγή του προέδρου της χώρας Μαδούρο και της σύζυγού του μονοπόλησαν τη δημόσια σφαίρα τα τελευταία εικοσιτετράωρα. Οι αμερικανικές δυνάμεις, με εντολή Τραμπ και χωρίς έγκριση του Αμερικανικού Κογκρέσου, επιτέθηκαν σε μια κυρίαρχη χώρα, σκοτώνοντας δεκάδες, και απαγάγαν τον πρόεδρό της και τη σύζυγό του. Η ωμή αυτή πράξη βίας στηρίχθηκε σε κατηγορίες των αμερικανικών εισαγγελικών αρχών κατά του Μαδούρο για συμμετοχή σε δικτυο διακίνησης κοκαΐνης από τη Βενεζουέλα στις ΗΠΑ. Ανεξάρτητα από το ποιόν του Μαδούρο και τον ρόλο του στο δικτατορικό και τυραννικό καθεστώς που έχει επιβάλει στον λαό του, η επίθεση καθαυτή, όπως άλλωστε έγκριτοι διεθνολόγοι από όλον τον κόσμο έχουν επισημάνει, αποτελεί σαφή παραβίαση του διεθνούς δικαίου. Δεν είναι μια «πράξη πειρατείας», όπως υποστηρίζουν κάποιοι, διότι οι πειρατές είναι ιδιώτες και δεν ενεργούν στο όνομα της χώρας τους. Είναι μια πολεμική πράξη χωρίς πρωτόστερη κήρυξη πολέμου, κάτι που απαιτεί την έγκριση του Αμερικανικού Κογκρέσου.

Η επίθεση κατά προέδρου ξένου κράτους από τις ένοπλες δυνάμεις ενός κρά-

τους είναι από μόνη της πράξη κήρυξης πολέμου. Συνεπώς ο Τραμπ δεν παραβίασε μόνο το διεθνές δίκαιο αλλά και το συνταγματικό δίκαιο της ίδιας του της χώρας. Η ανατιολόγητη αυτή πολεμική πράξη αναιρεί ταυτόχρονα τόσο την εγχώρια όσο και τη διεθνή έννομη τάξη. Αν υπάρχει κάποια αμφιβολία για τα κίνητρα του καθεστώτος Τραμπ, αν δηλαδή υπάρχουν αφελεύς που πιστεύουν ότι ο Τραμπ θέλει να «απελευθερώσει» τον λαό της Βενεζουέλας από τη συγγή τυραννία Μαδούρο, ας κοιτάξουν τις ωμές αμερικανικές απειλές κατά της Δανίας για την κυριότητα της Γροιλανδίας.

Οι απειλές αυτές και το σενάριο Αμερικανικής στρατιωτικής «παρέμβασης» στη Γροιλανδία εκφράστηκαν παράλληλα με την επείγουσα κατά της Βενεζουέλας και στρέφονται κατά ενός καθόλα δημοκρατικού κράτους μέλους της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Δεν πρόκειται για παιχνίδι ισχύος, που κάποιοι, παραθέτοντας τον Θουκυδίδη, βιάζονται να αντιπαράθουν στο Δίκαιο, αλλά για πράξεις ωμών βίας και αρπαγής. Η πολιορκία και καταστροφή της Μήλου από τους Αθηναίους το 416 π.Χ. ήταν πολεμική στρατηγική κίνηση εν μέσω ενός ανελέητου πολέμου, όπως άλλωστε και η καταστροφή της Καρχηδόνας από τους Ρωμαίους το 146 π.Χ. Ούτε όμως η

Βενεζουέλα ούτε η Δανία βρίσκονται σε εμπόλεμη κατάσταση με τις ΗΠΑ, ούτε και υπάρχει κάποιος κρυμμένος πόλεμος κατά των ΗΠΑ. Το φαινόμενο που παρατηρείται είναι ότι ένας εκλεγμένος πρόεδρος κράτους χρησιμοποιεί τις πανίσχυρες ένοπλες δυνάμεις της χώρας του για να προωθήσει την προσωπική του ατζέντα.

Όμως αυτή η σκηνή είναι μόνο το μισό από τον ολοκληρωμένο πίνακα της τυραννικής διακυβέρνησης Τραμπ. Την Τετάρτη 7 Ιανουαρίου 2026, μια 37χρονη γυναίκα, η Renee Nicole Good, σκοτώθηκε από πυροβολισμό στις 9.30 το πρωί στη Μινεάπολη των ΗΠΑ. Ο πυροβολισμός προήλθε από έναν ομοσπονδιακό πράκτορα της Υπηρεσίας Μεταναστευσης και Τελωνείων των ΗΠΑ (ICE), ο οποίος πυροβόλησε την Good ενώ βρισκόταν στο όχημά της κατά τη διάρκεια μιας επιχειρήσεως επιβολής της μεταναστευτικών νόμων Τραμπ. Το Υπουργείο Εσωτερικής Ασφάλειας (Homeland Security) δήλωσε ότι ο πράκτορας ενήργησε σε αυτοάμυνα, αφού η Good «χρησιμοποίησε ως όπλο» το όχημά της.

Ωστόσο, τοπικοί αξιωματούχοι και μάρτυρες αμφισβητούν αυτό το γεγονός, με τον δήμαρχο του Μινεάπολις Jacob Frey και τον κυβερνήτη Tim Walz να επιμένουν ότι τα βίντεο που

κατατίθενται ως αποδεικτικά στοιχεία δείχνουν χωρίς καμία αμφιβολία ότι ο πράκτορας δεν βρισκόταν σε άμεσο κίνδυνο. Το γεγονός προκάλεσε εκτεταμένες διαμαρτυρίες, οι οποίες προστίθενται στις συνεχιζόμενες διαμαρτυρίες των Αμερικανών πολιτών κατά της διακυβέρνησης Τραμπ σε όλη τη χώρα, οδηγώντας στο κλείσιμο των δημόσιων σχολείων της Μινεάπολις για το υπόλοιπο της εβδομάδας. Η Renee Nicole Good, μια 37χρονη μητέρα τριών παιδιών που είχε μόλις μετακομίσει στην πόλη με τον σύζυγό της και τα παιδιά τους, ήταν βραβευμένη ποιήτρια και ερασιτέχνης κιθαρίστρια. Σύμφωνα με δηλώσεις αξιωματούχων της πόλης, βρισκόταν εκεί ως νόμιμη παρατηρητής των δραστηριοτήτων της Υπηρεσίας Μεταναστευσης και Τελωνείων (ICE). Ωστόσο, η αμερικανική κυβέρνηση τη χαρακτηρίζει «εγχώρια τρομοκράτη» και ο ίδιος ο Τραμπ επικίνδυνη «αριστερή» (leftist). Με τον ίδιο τρόπο που ο Τραμπ χρησιμοποιεί τον στρατό στο εξωτερικό των ΗΠΑ, χρησιμοποιεί τις ομοσπονδιακές δυνάμεις ασφαλείας στο εσωτερικό τους.

Ο Τραμπ χρησιμοποιεί βία τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό της χώρας του, αφήνοντας πίσω του νεκρούς, ξένους υπηκόους όσο και Αμερικανούς πολίτες. Στην περίπτωση της

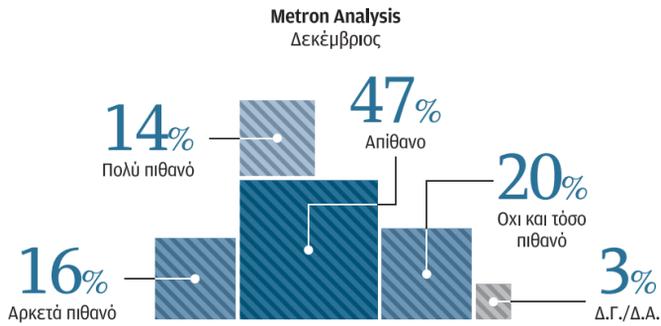
διακυβέρνησής του παρατηρείται το χαρακτηριστικό γνώρισμα κάθε τυραννικού καθεστώτος, κάτι άλλωστε που είναι πασιφανές στις περιπτώσεις του Ιράν, της Ρωσίας ή της Κίνας. Η εξωτερική βία προέρχεται και επιβάλλεται σε μεγάλο βαθμό από την εσωτερική βία που ασκεί ένα ολιγαρχικό καθεστώς πάνω στον λαό.

Το φαινόμενο αυτό έχει παρατηρηθεί ήδη στα κείμενα που θεμελίωσαν την πολιτική φιλοσοφία. Ο Πλάτων παρατηρεί ότι όποιος, άτομο ή πόλις, προξενεί κακό, αποδέχεται ταυτόχρονα το κακό που κάνει στον ίδιο του τον εαυτό. Αντίθετα με τον Θουκυδίδη, ο Πλάτων δεν πιστεύει ότι υπάρχει αντίθεση ανάμεσα σε ισχύ και δίκαιο αλλά σχέση αντιστάθμισης.

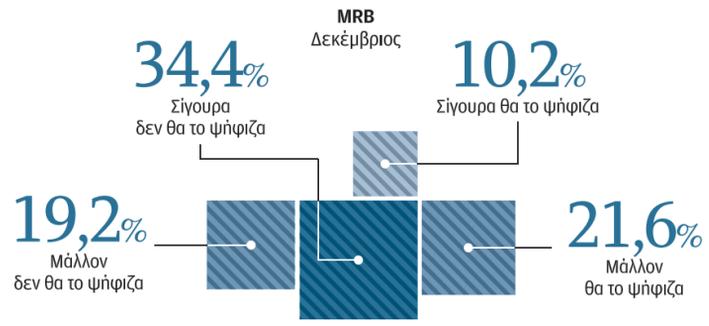
Απέδειξε με λογικά επιχειρήματα ότι όποιος, άτομο ή πόλις, κάνει αλόγιστη και άδικη χρήση της ισχύος του θέτει σε λειτουργία έναν μηχανισμό που καταστρέφει τον ίδιο του τον εαυτό. Η αδικία, είτε ασκείται προς τα έσω είτε προς τα έξω, έχει πάντα το ίδιο αποτέλεσμα: την απορρύθμιση και διάλυση της εσωτερικής δομής και λειτουργίας του ατομικού ή του πολιτικού σώματος.

* Ο Παναγιώτης Χρηστάς είναι αν. καθηγητής πολιτικής και κοινωνικής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κύπρου.

«Πόσο πιθανό είναι στις επόμενες εκλογές να ψηφίζατε ένα κόμμα με επικεφαλής τη Μαρία Καρυστιανού;»

«Πόσο πιθανό είναι να ψηφίσετε ένα κόμμα με αρχηγό τη Μαρία Καρυστιανού;»

Της **ΝΕΚΤΑΡΙΑΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗ**

Η Μαρία Καρυστιανού σήμανε την εκκίνηση για τα νέα κόμματα που αναμένεται να δημιουργηθούν το 2026. Επειτα από αρκετές διαφορούμενες δηλώσεις που μεταφράζονταν ποικιλοτρόπως, η γιατρός από τη Θεσσαλονίκη, που έχασε την κόρη της Μάρθη στο σιδηροδρομικό δυστύχημα των Τεμπών και αναδείχθηκε ως ηγετική φυσιογνωμία ενός κύματος διαμαρτυρίας, άλλαξε γραμμή και ανακοίνωσε ότι τελικά το νέο που ονειρεύεται να δει στην πολιτική, το οργανώνει ταχύτατα η ίδια.

Πέραν όμως της επιβεβαίωσης αυτού που συζητείτο για καιρό ατύπως, όλες οι υπόλοιπες λεπτομέρειες που αφορούν το νέο εγχείρημα καλύπτονται από πέπλο μυστηρίου – πλην της στενής συνεργατίας και δικηγόρου της επίδοξης αρχηγού, Μαρίας Γρατσία. Το όνομα του κόμματος, τα στελέχη που θα το απαρτίζουν, ο χρόνος δημιουργίας του, ακόμη και το πού συναντώνται όσοι συμμετέχουν, τηρούνται ως μυστικά. Ο ιδεολογικός προσανατολισμός του είναι «δημιουργικά ασάφης» και οι παρεμβάσεις δίχως χρώμα, αν και κάποιες πρώτες αποχρώσεις είναι ήδη ορατές. Ο φορέας αυτή τη στιγμή φαντάζει περισσότερο με διάβημα απελπισίας, παρά ελπίδας, που επιχειρεί να εκφράσει το αδιέξοδο ανθρώπων οι οποίοι έχουν πέσει σε τοίχο προσπαθώντας να βρουν δικαιοσύνη και επιχειρεί να συσπειρώσει δυνάμεις που απορρίπτουν συλλήβδην τους «επαγγελματίες» πολιτικούς ως αναξιόπιστους.

Η μητέρα της Μάρθης μέχρι πολύ πρόσφατα διέψευδε, άλλοτε με περισσότερη και άλλοτε με λιγότερη ζέση, όποιον έλεγε ότι αναζητεί τρόπους να μεταβολίσει τη δυσαρέσκεια κατά του «συστήματος» σε πολιτική δύναμη και επαναλάμβανε ότι η συζήτηση για κόμμα συντηρείτο περισσότερο για να προσάψει ιδιοτέλεια στον αγώνα των οικογενειών των θυμάτων των Τεμπών. Όμως την περασμένη εβδομάδα το ανήγγειλε ξεκάθαρα η ίδια.

Οργή γονέων

Οι υπόλοιποι γονείς υποδέχθηκαν με δυσαρέσκεια την ανακοίνωση, η οποία θεωρούν ότι μάλλον δυσχεραίνει τον αγώνα τους. Ο Παύλος Ασλανίδης την κάλεσε να παραιτηθεί από πρόεδρος του συλλόγου θυμάτων, κάνοντας λόγο για «ηθικό ζήτημα» και τονίζοντας πως ο συλλογός δεν δημιουργήθηκε ώστε να γίνει εφαλτήριο για «προσωπικές φιλοδοξίες».

«Σέβομαι τη διαφορετικότητα και την ελεύθερη βούληση κάθε ανθρώπου, πολύ περισσότερο των συγγενών, με τους οποίους μας ενώνει ο κοινός πόνος απώλειας των αγαπημένων μας», αναφέρει στην «Κ» η κ. Καρυστιανού από την πλευρά της. «Με προβληματίζει, όμως, η αντίδραση ορισμένων εξ αυτών στην οργάνωση κινήματος κατά της διαφθοράς, που σκότωσε τα παιδιά μας και ασελγεί πάνω στη μνήμη τους συγκαλύπτοντας τα εγκλήματα που τους στέρναν τη ζωή. Είναι παραπάνω από φανερό ότι η κοινωνική αφύπνιση είναι ο μόνος τρόπος για τη δικαίωση των θυμάτων των Τεμπών. Για να μην το πράττουν όλοι, προφανώς έχουν δικούς τους λόγους,

Κόμμα αρχηγικό με μανιφέστο τη «Χρυσή τομή»

Η Μαρία Καρυστιανού απαντά μέσω της «Κ» στους άλλους γονείς που επικρίνουν τις πολιτικές φιλοδοξίες της και υπερασπίζεται την ιδεολογική αοριστία του εγχειρήματος. Σε ποιους λέει «όχι»

Η Μαρία Καρυστιανού σε ανοικτή συζήτηση για τα Τέμπη, στο θέατρο ΕΛΕΡ στην Αθήνα, στα τέλη Δεκεμβρίου. Όσον αφορά τη δημιουργία του νέου κόμματος, η ίδια σημειώνει ότι ήδη «έχουν συγκροτηθεί ομάδες με αξιόλογα μέλη με γνώση και εμπειρία και εργάζονται σε εθελοντική βάση».

«Το σύστημα με εξώθησε»

Όπως αναφέρει στην «Κ» η Μαρία Καρυστιανού, μέσα από τον συνεχή αγώνα της, είδε «το αδιάτακτο πρόσωπο του συστήματος, το οποίο μου έκλεινε κάθε πόρτα, ενώ προσπαθούσα να δικαιώσω την κόρη μου και τα θύματα των Τεμπών. Συνεχώς αντιμετώπιζα με αυτή τη Λερναία Ύδρα της διαφθοράς, κατάλαβα ότι η μόνη λύση για να έρθει η δικαίωση για το παιδί μου, αλλά και για όλους όσοι μαζί μ' εμένα βιώνουν ατελείωτες αδικίες, είναι ένα κίνημα Κοινωνικής Αφύπνισης από έντιμους και έμπειρους πολίτες, που θα αγωνιστεί για το κοινό καλό». Αρα, προσθέτει, «το ίδιο το διεφθαρμένο πολιτικό σύστημα με εξώθησε να ακολουθήσω αυτόν τον μονόδρομο και να δώσω όλες τις δυνάμεις μου και την ψυχή μου για να έρθει η κάθαρση και να ζήσουμε σε ένα αληθινό κράτος δικαίου. Μόνο σε μια τέτοια, αναγεννημένη Ελλάδα υπάρχουν ουσιαστικές πιθανότητες για πραγματική δικαιοσύνη».

που εκ των πραγμάτων αδυνατώ να συμμεριστώ».

«Καλή προαίρεση»

Ερωτηθείσα για τον ιδεολογικό προσανατολισμό του κόμματος, η κ. Καρυστιανού δηλώνει πως «το κίνημα έχει ως μόνο κριτήριο δράσης το κοινό καλό των πολιτών και τη διαφύλαξη των συμφερόντων της χώρας. Με καλή προαίρεση και συνεκτιμηση όλων των παραμέτρων, είναι παραπάνω από βέβαιον ότι θα βρεθεί χρυσή τομή σε κάθε διαφωνία και θα είναι όλοι ικανοποιημένοι, με βάση τις αρχές της αλληλεγγύης και της αλληλοσυντηρίας».

Παρά το συντηρητικό προ-

φίλ τόσο της κ. Καρυστιανού όσο και της συνεργατίδός της, κ. Γρατσία, το παράδοξο με το νέο κόμμα, όπως δείχνουν και οι πρώτες μετρήσεις, είναι ότι διεμβολίζει περισσότερο τον ήδη κατακερματισμένο αριστερό και κεντροαριστερό χώρο και τα κόμματα που μέχρι τώρα είχαν στηρίξει πολλές από τις κινήσεις τους. Εκτιμάται λοιπόν ότι θα πλήξει πολύ περισσότερο την προσπάθεια επανόδου του πρώην πρωθυπουργού Αλέξη Τσίπρα. Αναμένεται να πλήξει ιδιαίτερα την Πλεύση Ελευθερίας και την πρώην δικηγόρο της κ. Καρυστιανού, Ζωή Κωνσταντοπούλου, αλλά και τον ΣΥΡΙΖΑ. Από τα κόμματα στα δεξιά της Νέας Δημοκρατίας, αναμένεται

να επηρεάσει περισσότερο το κόμμα του Κυριάκου Βελόπουλου. Πάντως, δημοσκοπικοί επισημαίνουν πως δεν αποκλείεται να φέρει και κόσμο στην κάλπη που δεν είχε ψηφίσει τα τελευταία χρόνια, αλλάζοντας περαιτέρω τα δεδομένα. Όσον αφορά στα θέματα εξωτερικής πολιτικής και στις σχέσεις με τα εθνικά μας συμφέροντα. Το να έχουμε ήρεμα νερά και να βλέπουμε τα τουρκικά αλιευτικά να κόβουν βόλτες στα δικά μας χωρικά ύδατα, για εμένα δεν είναι ήρεμα νερά». Για την παιδεία, «βασική και

άμεση στόχευση είναι η ενίσχυση της δημόσιας παιδείας και η αναβάθμισή της, ώστε να καταστεί πρότυπη, υποδειγματική». Το πρόγραμμα για την οικονομία, «βασικό στόχο έχει την καταπολέμηση των πρακτικών που εκτοξεύουν την ακρίβεια και πλήττουν το ελληνικό νοικοκυριό, καθώς και η παροχή σταθερού φορολογικού περιβάλλοντος, και βέβαια και φορολογικών κινήτρων για οικονομική ανάπτυξη και επενδύσεις».

«Αξιόλογοι», πλην ανώνυμοι

Η κ. Καρυστιανού σημειώνει ότι οι διαδικασίες εξελίσσονται γρήγορα και πως ήδη έχουν συγκροτηθεί ομάδες με αξιόλογα μέλη με γνώση και εμπειρία και εργάζονται σε εθελοντική βάση ανά αντικείμενο: οικονομία, δικαιοσύνη, παιδεία, υγεία, εξωτερική πολιτική και άμυνα.

Η ίδια έχει δεχθεί πολλές προσεγγίσεις – τόσο δημοσίως, όσο και ατύπως – και έχει αποκλείσει κάθε συνεργασία με πρόσωπα που είχαν ουσιαστική ανάμιξη με την πολιτική. Βασική συνεργατίς της είναι η Μαρία Γρατσία, η οποία στις εκλογές του 2023 ήταν υποψήφια με το κόμμα «Νίκη». Ελαβε μάλιστα στην Α' Αθηνών τις περισσότερες ψήφους, μετά τον πρόεδρο του κόμματος Δημήτρη Νατσιό, όμως το κόμμα δεν πήρε έδρα. Είναι ιδιαίτερος θρησκευόμενο άτομο, όπως και η κ. Καρυστιανού.

Φαίνεται πως όσοι επιχειρήσαν και ήλπιζαν να έχουν μια θέση στον καινούργιο φορέα έχουν απορριφθεί. Ονόματα που έχουν πέσει στο τραπέζι είτε οικειοθελώς είτε επειδή η κ. Καρυστιανού έχει εκφραστεί θετικά γι' αυτούς, όπως για παράδειγμα ο πρόεδρος του Κινήματος Δημοκρατίας Στέφανος Κασσελάκης ή ο ευρωβουλευτής Νικόλας Φαραντούρης, που διεγράφη την περασμένη εβδομάδα από τον ΣΥΡΙΖΑ λόγω των θετικών σχολίων του για το νέο κόμμα, δεν θα έχουν θέση σε αυτό. Για την ακρίβεια, στόχος είναι κανείς από όσους έχουν εκλεγεί ή είχαν θέση σε κάποιο κόμμα στο παρελθόν να μη συμμετέχει στο εγχείρημα, εκτός από όσους ήταν υποψήφιοι κάποια στιγμή, αλλά δεν εξελέγησαν (όπως ακριβώς η κ. Γρατσία).

Και «Σπίθα»

Στο περιβάλλον της κ. Καρυστιανού βρίσκεται και ο Μιχαήλ Πατωκάς. Στο παρελθόν είχε πρωταγωνιστήσει στη διοργάνωση των συλλαλητηρίων κατά της Συμφωνίας των Πρεσπών, διενθώντας συνεντεύξεις ως επικεφαλής της κίνησης «Επος». Ξεκίνησε την πολιτική δράση του το 2010 από την ίδρυση του Κινήματος Ανεξάρτητων Πολιτών - «Σπίθα» του Μίκη Θεοδωράκη, ενώ κατά τη διάρκεια της πανδημίας πρωτοστάτησε στο αντιεμβολιαστικό κίνημα μαζί με τον καθηγητή Φαρμακολογίας Δημήτρη Κούβελα για την ίδρυση ενός άλλου πολιτικού φορέα με τίτλο «Πνοή Δημοκρατίας». Ο κ. Κούβελας είχε βρεθεί κατηγορούμενος για διασπορά ψευδών ειδήσεων κατά τη διάρκεια του κορωνοϊού. Ο ίδιος έχει οργανώσει, μέσα από το προφίλ του στο Facebook, συλλαλητήρια πολιτών στη Θεσσαλονίκη προκειμένου να οργανωθεί το νέο κόμμα. Όταν επισκέπτεται την Αθήνα, τη βοηθάει ο πρώην πρόεδρος της ομοσπονδίας άρσης βαρών Νίκος Σκιαδάς.

Μόνο η δικηγόρος

Πλην της στενής συνεργατίδός της, δικηγόρου και υποψήφιας το 2023 με τη Νίκη, Μαρίας Γρατσία, δεν αποκαλύπτεται ποιο άλλος μετέχουν στην προετοιμασία για το κόμμα, ούτε καν πού γίνονται οι συναντήσεις και με ποια ατζέντα.

«Με καλή προαίρεση»

Πολλοί απορούν για τον προσανατολισμό του σχήματος. Η ίδια φαίνεται ότι δεν θέλει να χαλάσει τη «δημιουργική ασάφεια»: «Το κίνημα έχει ως μόνο κριτήριο δράσης το κοινό καλό... Με καλή προαίρεση και συνεκτιμηση όλων των παραμέτρων...».

Γαστρονόμος

Όχι άλλο
κρέας!

παραδοσιακά και μοντέρνα λαδερά για να ξεχειμωνιάσουμε
φαγητά που μας κάνουν καλό, με λαχανικά, χόρτα, όσπρια, ρύζι, ζυμαρικά.

Μια συλλογή με τις καλύτερες συνταγές μας

ΚΥΡΙΑΚΗ
18.1.26

Τρεις γραμμές στον Λευκό Οίκο

Τζέι Ντι Βανς, ο απών

Ο αντιπρόεδρος απουσίαζε από το «κάδρο» της επικείμενης κατά της Βενεζουέλας. Η απουσία του ερμηνεύθηκε ως έμμεση δήλωση ότι μένει πιστός στην τραμπική επαγγελματία για αποφυγή νέων πολέμων. Τελικώς στήριξε με πολύ προσεκτική γλώσσα την επίθεση, με μια μακροσκελή ανάρτηση στο X.

Στίβεν Μίλερ, ο δογματικός

Ο αναπληρωτής προσωπάρχης του Λευκού Οίκου και ιθύνων νους της (αντι)μεταναστευτικής πολιτικής έχει αναπτύξει τη θεωρία ότι η Δύση υφίσταται «αντίστροφο αποικισμό», δεχόμενη μετανάστες από τις πρώην αποικίες της. Όταν ρωτήθηκε για τη Γροιλανδία, απάντησε: «Ο σιδηρούς νόμος του κόσμου είναι η ισχύς».

Ρούμπιο, ο αντικομμουνιστής

Ως γόνος Κουβανών μεταναστών, ο υπουργός Εξωτερικών έχει το πιο καθαρό στίγμα: την εχθρική στάση απέναντι στα «κομμουνιστικά» (sic) καθεστώτα της περιοχής. Λίγες ώρες μετά τη σύλληψη Μαδούρο, απήυθνε ευθεία απειλή: «Αν ζούσα στην Αβάνα και ήμουν στην κυβέρνηση, θα ανησυχούσα».

Ποιος έχει σειρά τώρα

Το ερώτημα μετά τη Βενεζουέλα είναι αν ο Τραμπ θα επιτεθεί σε ευρωπαϊκό έδαφος – στη Γροιλανδία

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΤΟΥ ΤΡΑΜΠ

Του ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Στις 14 Φεβρουαρίου του 2025, μόλις τρεις εβδομάδες μετά την ορκωμοσία Τραμπ, ο αντιπρόεδρος του Τζέι Ντι Βανς προειδοποιούσε τους Ευρωπαίους και όλο τον κόσμο από το βήμα της διεθνούς διάσκεψης ασφαλείας του Μονάχου ότι «ήρθε νέος σειρίφης στην πόλη» και ότι οφείλουν στο εξής να συμπεριφέρονται αναλόγως. Προτού ακόμη κλείσει χρόνο στη δεύτερη θητεία του, ο Αμερικανός πρόεδρος έδειξε, με τη στρατιωτική επιδρομή στη Βενεζουέλα και την απαγωγή του προέδρου της, Νικολά Μαδούρο, ότι όντως εννοεί να επιβάλει στο δυτικό ημισφαίριο, αν όχι σε ολόκληρο τον πλανήτη, τα ήθη της Αγρίας Δύσης, όπου το δίκαιο βγαίνει από την κάννη του ρεβόλβερ.

Η προϊστορία

Δεν ήταν, βέβαια, η πρώτη φορά που η Ουάσιγκτον βάλθηκε να μετατρέψει μια χώρα της Λατινικής Αμερικής σε μπιρνανία με τη δύναμη των όπλων. Τόμοι θα χρειάζονταν για να αφηγηθεί κάποιος τις δεκάδες στρατιωτικές επεμβάσεις και πραξικοπήματα, με επιτομή την άλλη, ξεχασμένη, 11η Σεπτεμβρίου (του 1973) στη Χιλή του Σαλβαδόρ Αλιέντε, την οποία δικαιολόγησε ο Χένρι Κίσινγκερ με το αμίμητο: «Δεν βλέπω γιατί πρέπει να μένουμε με τα χέρια σταυρωμένα όταν μια χώρα γίνεται κομμουνιστική λόγω της ανευθυνότητας του λαού της». Ο Ρόναλντ Ρέιγκαν δεν δίστασε να εισβάλει, το 1983, στη Γρενάδα, ένα νησάκι μικρότερο σε έκταση από τη Ζάκυνθο. Ακόμη και ο Μπαράκ Ομπάμα είχε τη δική του μετριοπαθή συμβολή όταν στήριξε το πραξικόπημα για την ανατροπή του αριστερού προέδρου της Ονδούρας, Μανουέλ Ζελάγια, το 2009. Ενα χρόνο νωρίτερα, η τότε πρόεδρος της Χίλης Μισέλ Μπατσσελέτ έλεγε ότι «ο λόγος που οι Ηνωμένες Πολιτείες δεν γνώρισαν ποτέ στρατιωτικό πραξικόπημα είναι ότι δεν υπάρχει αμερικανική προέβεια στην Ουάσιγκτον». Στην περίπτωση της Βενεζουέλας, το «Σοκ και Δέος» της 3ης Ιανουαρίου 2026 δεν ήταν μια ξαφνική απόφαση του Τραμπ, αλλά η δραματική κορύφωση μιας εκστρατείας αποσταθεροποίησης που ξεκίνησε αμέσως μετά τη νίκη του δημοφιλούς αριστερού στρατιωτικού Ούγκο Τσάβες στις εκλογές του Δεκεμβρίου του 1999 και συνεχίστηκε επί τεσσάρων Αμερικανών προέδρων. Το 2002, η κυβέρνηση του υιού Μπους στήριξε το αποτυχημένο πραξικόπημα εναντίον του Τσάβες, με αποτέλεσμα τη ριζοσπαστικοποίηση της «Μπολιβαριανής Επανάστασης». Και πάλι ο Μπους επέβαλε το 2006 τις πρώτες κυρώσεις εναντίον του Καρακάς, ξεκινώντας την προσπάθεια αλλαγής καθεστώτος μέσω του οικονομικού στραγγαλισμού. Από την πλευρά του, ο Μπαράκ Ομπάμα χαρακτήρισε, το 2015, απειλή εθνικής ασφαλείας τη Βενεζουέλα, όπου την εξουσία είχε αναλάβει, μετά τον θάνατο του Τσάβες, ο λιγότερο δημοφιλής Νικολά Μαδούρο.

Επενδυτικό «όραμα»

Μεγιστάνες σύμμαχοι του Τραμπ περιλαμβάνουν στη Γροιλανδία στα φουτουριστικά οράματά τους, με μεγάλες επενδύσεις στα πεδία της τεχνητής νοημοσύνης, των αυτόνομων αυτοκινήτων, των διαστημικών εκτοξεύσεων κ.α.

Ο Τραμπ επιδεικνύει στους δημοσιογράφους των New York Times το σημείωμα με το οποίο οι συνεργάτες του τον ειδοποιούν ότι τον αναζητεί στο τηλέφωνο ο πρόεδρος της Κολομβίας, την Τετάρτη. Αφού τους δέσμευσε ότι δεν θα γράψουν όσα άκουσαν, ο Τραμπ δέχθηκε την κλήση που, όπως φάνηκε αργότερα, άλλαξε εντελώς τη διάθεσή του απέναντι στον Κολομβιανό ομόλογό του Γκουστάβο Πέτρο.

Στην πρώτη προεδρία Τραμπ, ο Μαδούρο κατηγορήθηκε, χωρίς την παραμικρή ένδειξη, για διακίνηση ναρκωτικών προς τις ΗΠΑ και επικηρύχθηκε αντί αμοιβής 15 εκατ. δολαρίων. Συνεχίζοντας αυτή την πολιτική, ο Μπάιντεν θα αυξήσει το ποσό σε 25 εκατ. λίγες ημέρες πριν από το τέλος της θητείας του, ενώ ο Τραμπ 2.0 θα το διπλασιάσει στα 50 εκατ. τον Αύγουστο του 2025. Ενα μήνα αργότερα, μια τρομερή αμερικανική ομάδα επέβαλε ναυτικό αποκλεισμό της Βενεζουέλας. Η αντίστροφη μέτρηση είχε ξεκινήσει.

Χωρίς προσχήματα

Αν κάποιος δικαιολογημένα προκάλεσε έκπληξη και σοκ, ήταν η πρωτοφανής ωμότητα, ο ακραίος κινισμός με τον οποίο ο Τραμπ και οι επιτελείς του κήρυξαν το πέρας σε μια νέα εποχή αυτοκρατοριών, ανάλογη με τον κλασικό ιμπεριαλισμό στα τέλη του 19ου – αρχές του 20ού – αιώνα, όταν οι μεγάλες δυνάμεις μοιράζαν μεταξύ τους το 80% του πλανήτη, και ύστερα αλληλοσφάζονταν για να τον ξαναμοιράσουν με ευνοϊκό-

τερους όρους. Χωρίς κανένα διπλωματικό πρόσημο, χωρίς καμία επίκληση σε φιλελεύθερες αξίες, ανθρώπινα δικαιώματα και τα συναφή, ο Τραμπ μας είπε ορθό-κοφτά ότι το δυτικό ημισφαίριο είναι δικό του κατά το Δόγμα Ντονρούε (σύνθεση του Ντόναλντ και του Μονρόε), ότι έκανε ό,τι έκανε γιατί ήθελε να βουτήξει τα πετρέλαια της Βενεζουέλας και ότι σειρά θα έχουν η Κούβα, η Γροιλανδία, ίσως η Κολομβία, πιθανότατα το Ιράν. «Είμαστε υπερδύναμη και, υπό τον πρόεδρο Τραμπ, θα συμπεριφερόμαστε σαν υπερδύναμη», διακήρυξε μέσω CNN ο αναπληρωτής προσωπάρχης του Λευκού Οίκου, Στίβεν Μίλερ. Πανικόβλητοι για το ενδεχόμενο να τους αφήσει μόνους και βοήθητους στο Ουκρανικό, οι περισσότεροι από τους Ευρωπαίους ηγέτες κατόπιαν την πειρατική επιδρομή του στη Βενεζουέλα και περιορίστηκαν να ψελλίσουν σεμνές ενστάσεις για το ενδεχόμενο προσάρτησης της Γροιλανδίας, μιας αυτόνομης περιοχής της Δανίας, δηλαδή ευρωπαϊκού εδάφους. Ενδεχομένως ελπίζουν να βρουν κατανόηση από τον Αμερικανό υπουργό Εξωτερικών

Μάρκο Ρούμπιο, με τον οποίο θα έχουν συνομιλίες αυτή την εβδομάδα, αλλά είναι πολύ πιθανό να απογοητευθούν: ο Τραμπ είναι αποφασισμένος είτε να αγοράσει τη Γροιλανδία από τη Δανία (όπως προσπάθησε ανεπιτυχώς ο Χάρι Τρούμαν το 1946) είτε να την προσαρτήσει διά της βίας – πράγμα όχι δύσκολο για μια παγωμένη νήσο 54.000 κατοίκων, όπου οι ΗΠΑ έχουν ήδη σημαντική στρατιωτική παρουσία και δεν θα συναντήσουν σοβαρή αντίσταση.

Οι λόγοι που επιμένει ο Τραμπ, ήδη από την πρώτη θητεία του, στο θέμα της Γροιλανδίας δεν εξαπλώνονται στην υποτιθέμενη ναυτική παρουσία της Ρωσίας και της Κίνας, ούτε μόνο στη γεωστρατηγική θέση και στο πλούσιο σε σπάνιες γαίες και άλλα ορυκτά υπέδαφος της νήσου. Μεγιστάνες της αμερικανικής οικονομίας και σύμμαχοι του Τραμπ, όπως ο Πίτερ Τιελ και ο Ελον Μασκ, περιλαμβάνουν τη Γροιλανδία στα φουτουριστικά, τουρμπο-φιλελεύθερα οράματά τους για τη δημιουργία «Πόλεων της Ελευθερίας», με μηδενικά εργατικά δικαιώματα και περιβαλλοντικούς περιορισμούς, όπου θα εισ-

ρεύσουν μεγάλες επενδύσεις στα πεδία της τεχνητής νοημοσύνης, των αυτόνομων αυτοκινήτων, των διαστημικών εκτοξεύσεων κ.α. Ούτε είναι τυχαίο ότι πρεσβευτής των ΗΠΑ στη Δανία διορίστηκε από τον Τραμπ ο Κεν Χάουερνι, συνιδρυτής του PayPal με τον Τιελ και φίλος του Μασκ.

Το τέλος του ΝΑΤΟ;

Ενδεχόμενη προσάρτηση της Γροιλανδίας από τις ΗΠΑ, φυσικά, θα σπάνει το ουσιαστικό τέλος του ΝΑΤΟ. Ακόμη και αν η Συμμαχία επιβιώσει τυπικά, θα είναι στο εξής άδειο κέλυφος. Αυτό το ενδεχόμενο, στην περίπτωση που ο Τραμπ περιορίσει τις ορέξεις του στο δυτικό ημισφαίριο, αφήνοντας τη Ρωσία ανενόχλητη στη δική της σφαίρα επιρροής, ίσως να εξηγήσει την εκκωφαντική σιωπή του Βλαντιμίρ Πούτιν για την απαγωγή και διαπόμπευση του συμμάχου του Νικολά Μαδούρο. Ωστόσο, η κατάληψη τάνκερ του «σκιάδους στόλου», μέσω του οποίου η Ρωσία παρακάμπτει τις δυτικές κυρώσεις, από τον αμερικανικό στρατό, την περασμένη Τετάρτη, έστειλε σκληρό μήνυμα προς τη Μόσχα, καθιστώντας αμφίβολη την προοπτική μιας αμερικανορωσικής συνεννόησης στο Ουκρανικό.

Όλοι αναρωτιούνται ποιος θα έχει τώρα σειρά, καθώς προτού καλά καλά κλείσει χρόνο ο Τραμπ έχει ήδη επιτεθεί σε επτά χώρες (Ιράν, Συρία, Ιράκ, Υεμένη, Νιγηρία, Σομαλία, Βενεζουέλα). Η αλήθεια είναι ότι σε όλες τις προηγούμενες περιπτώσεις επιρόκειτο για αστραπιαία πλήγματα, τύπου hit and run, χωρίς απώλειες και χωρίς συνέχεια – περισσότερο επίδειξη ισχύος, παρά επίδωξη στρατηγικών στόχων. Στη Βενεζουέλα, ο Τραμπ κινδυνεύει για πρώτη φορά να εγκλωβιστεί σε μια μακρόχρονη στρατιωτική παρουσία – κάτι που θα θεωρηθεί προδοσία από μεγάλο μέρος της βάσης του, που αλλιώς κατάλαβε το America First – αν η αντιπρόεδρος του Μαδούρο, Ντέλι Ροντριγκες, που ανέλαβε τα νηία, δεν του κάνει τα χατίρια. Αν έτσι εξελιχθούν τα πράγματα, τα φαντάσματα του Ιράκ και του Αφγανιστάν, που τόσο πεισματικά ξόρκιζε ο Τραμπ, θα στοιχειώσουν και τον ίδιο. Επί του παρόντος, κάθε πρόβλεψη για την επόμενη μέρα είναι αδύνατη. Την περασμένη Κυριακή, ο Τραμπ χαρακτήριζε τον αριστερό πρόεδρο της Κολομβίας Γκουστάβο Πέτρο «αρρωστημένο μυαλό», που διαθέτει «εργοστάσια κοκαΐνης» με προορισμό τις ΗΠΑ και τον προειδοποιούσε «να φυλάει τα νώτα του» (δεν είπε ακριβώς «νώτα», αλλά αυτό ήταν το νόημα). Την Τετάρτη, αναζήτησε τον Πέτρο, την ώρα που εκείνος μιλούσε σε μεγάλη αντιιμπεριαλιστική διαδήλωση στην Μπογκοτά, και αργότερα μίλησε μαζί του μία ώρα. Στη συνέχεια δήλωσε ότι ήταν μεγάλη του χαρά που επικοινωνούσε «με τον αξιότιμο πρόεδρο της Κολομβίας», προσθέτοντας ότι τον κάλεσε σε συνάντηση στον Λευκό Οίκο. Με αυτά τα δεδομένα, πρέπει να συμβιβαστούμε με την ιδέα ότι, αν μακρομερέσει ο τραμπισμός, η ανάλυση της διεθνούς πολιτικής θα καταλήξει στο μουσείο των παραχωμένων επαγγελμάτων, πλάι σε εκείνα του γαλατά, του καρεκλά, του πεταλωτή και του φανοκόρου.

«Μήνυμα» στη Μόσχα

Η κατάληψη τάνκερ του «σκιάδους στόλου», μέσω του οποίου η Ρωσία παρακάμπτει τις δυτικές κυρώσεις, από τον αμερικανικό στρατό καθιστά αμφίβολη την προοπτική μιας αμερικανορωσικής συνεννόησης στο Ουκρανικό.

Ντέλι Ροντριγκες
56 ετών

Κόρη μαρξιστή αντάρτη, συνιδρυτή της Σοσιαλιστικής Ομάδας, ενός ιδιαίτερα δραστήριου επαναστατικού κόμματος στη δεκαετία του 1970, η αποκαλούμενη «τίγρης» του Μαδούρο οικοδόμησε την πολιτική της καριέρα πάνω στη μνήμη του πατέρα της, ο οποίος πέθανε σε ηλικία 34 ετών όντας υπό αστυνομική κράτηση. Γνωστή για το ακριβό της γούστο στο ντύσιμο, κατέλαβε ποικίλες θέσεις στα καθεστώτα Τσάβες και Μαδούρο προτού γίνει αντιπρόεδρος.

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΤΟΥ ΤΡΑΜΠ

Των **ΞΕΝΙΑΣ ΚΟΥΝΑΛΑΚΗ**
και **ΗΛΙΑΝΑΣ ΜΑΓΡΑ**

Δύο γυναίκες, σχεδόν συνομήλικες, αλλά με πολύ διαφορετικές ιδεολογικές αφηγήσεις, η διάδοχος του Νικολάσ Μαδούρο και μέχρι πρότινος αντιπρόεδρος της Βενεζουέλας Ντέλι Ροντριγκες, κόρη μαρξιστή αγωνιστή, και η γκέτις της αντιπολίτευσης Μαρία Κορίνα Ματσάδο, γόνος συντηρητικής καθολικής οικογένειας βιομηχάνων, είναι τα πρόσωπα που αναμένεται να καθορίσουν το μέλλον της χώρας.

Πόλη - ζόμπι

Δίδυμο εξουσίας
Η Ντέλι Ροντριγκες φέρεται να προσπαθεί να περπατήσει εδώ και μήνες, μαζί με τον αδελφό της Χόρχε, πρόεδρο της Εθνοσυνέλευσης, να πείσει τους Αμερικανούς ότι είναι εφικτή μια πιο ήπια εκδοχή του τσαβισμού χωρίς τον Μαδούρο, μια αναίμακτη μετάβαση της εξουσίας.

Μετά την κινηματογραφική σύλληψη του Μαδούρο, η οποία παρουσιάστηκε μεταξύ άλλων και ως επικείμενη εκδημοκρατισμού, οι διεθνείς αναλυτές θεωρούσαν δεδομένο ότι οι Αμερικανοί θα προχωρούσαν σε καθεστωτική αλλαγή και θα καλούσαν την προσφάτως τιμημένη με Νομπέλ Ειρήνης Ματσάδο να ηγηθεί της χώρας. Διαψεύστηκαν οικτρά, μαζί τους και οι κάτοικοι της χώρας, ιδίως όσοι ήλπιζαν ότι έπεσε οριστικά το καθεστώς Μαδούρο. Αυτόπτες μάρτυρες περιγράφουν το Καράκας τις τελευταίες ημέρες σαν μια πρωτεύουσα-ζόμπι, όπου οι πολίτες αποφεύγουν είτε να πανηγυρίσουν είτε να διαμαρτυρηθούν. Περιμένουν να δουν ποια θα είναι η επόμενη ημέρα και προς ποια πλευρά θα γείρει η πλάστιγγα.

Από την πλευρά τους, «οι εξοριστικοί Βενεζουελάνοι είναι χαρούμενοι. Αλλά η καρδιά τους είναι πικρή, γιατί στην εξουσία βρίσκεται η ίδια κυβέρνηση. Μάλιστα, στην πραγματικότητα τα πράγματα είναι μάλλον χειρότερα. Αυτοί που είναι τώρα επικεφαλής είναι πιο σκληροπυρηνικοί από τους προηγούμενους. Και δεν υπάρχει καμία ένδειξη ότι θα φύγουν», λέει στην «Κ» η Εύα Γκόλινγκερ, Αμερικανίδα δικηγόρος, που έχει διατελέσει σύμβουλος του Ούγκο Τσάβες κι έγραψε τα βιβλία «Κώδικας Τσάβες» και «Μπους εναντίον Τσάβες».

Παρότι οι περισσότεροι παρατηρητές θεωρούν ότι η σχέση του Λευκού Οίκου με τη Ματσάδο άρχισε να επιδεινώνεται όταν η δεύτερη έλαβε το Νομπέλ Ειρήνης, το οποίο εποφθαλμιούσε και ο Αμερικανός πρόεδρος, η αντίστροφη

μέτρηση ξεκίνησε πολύ νωρίτερα, στις αρχές του 2025.

Όπως ανέφεραν οι New York Times, ενόψει μιας επίσκεψης του στο Καράκας, ο στενός συνεργάτης του Τραμπ, Ρίτσαρντ Γκρενέλ, πρώην πρέσβης των ΗΠΑ στη Γερμανία και άνθρωπος ειδικών αποστολών του Λευκού Οίκου, ζήτησε να συναντηθεί κατ' ιδίαν με την επικεφαλής της αντιπολίτευσης. Εκείνη αρνήθηκε και αρκέστηκε σε τηλεφωνική συνομιλία μαζί του, εγκαινιάζοντας έναν προβληματικό διάλογο με την Ουάσινγκτον καθ' όλη τη διάρκεια της περυσινής χρονιάς. Το ίδιο ρεπορτάζ εμφανίζει τη Ματσάδο να μην παρέχει στις ΗΠΑ συγκεκριμένα στοιχεία για την κατάσταση στη Βενεζουέλα και να χάνει μέρα με τη μέρα τη λαϊκή νομιμοποίηση στη χώρα. Η ίδια φερόταν, εξάλλου, από τους New York Times ενοχλημένη από τη συστηματική επικοινωνία των ΗΠΑ με το καθεστώς: ως ακραιφνής αρνείτο οποιονδήποτε συμβιβασμό με τον Μαδούρο.

Επιλογή συνέχειας

Ειδικά ο υπουργός Εξωτερικών Μάρκο Ρούμπο, παιδί Κουβανών μεταναστών στο Μάϊαμι και γνώστης ισπανικών, φαίνεται πως συμβούλευσε τον Τραμπ να επιχειρήσει να συνηνοθηθεί με την αντιπρόεδρο της Βενεζουέλας, καθώς και καλή γνώση των πετρελαϊκών υποδομών. Κατά τη γνώμη του, η εγκαθίδρυση της «μιστικής» στο τσαβικό κατεστημένο- Μα-

τσάδο στην εξουσία θα μπορούσε να προκαλέσει βίαιη εξέγερση και να τερπυλίσει τη σταθερότητα, βασική προϋπόθεση ώστε να πειστούν οι αμερικανικοί πετρελαϊκοί κολοσσοί να επενδύσουν δισεκατομμύρια δολάρια για τον εκσυγχρονισμό των εθνικοποιημένων εγκαταστάσεων που παραπαίουν. Υπενθυμίζεται πως η Ματσάδο έχει κατηγορηθεί στο παρελθόν ότι στήριξε το σύντομο πραξικόπημα το 2002 κατά του Ούγκο Τσάβες, καταγγέλλοντας την οποία η ίδια αρνείται.

Στον αντίποδα, η Ροντριγκες ήταν εξ αρχής η αγγελιαφόρος των Αμερικανών στις διαπραγματεύσεις με τον Μαδούρο. Η εφημερίδα Miami Herald είχε γράψει μάλιστα ότι μαζί με τον αδελφό της Χόρχε Ροντριγκες, πρόεδρο της Εθνοσυνέλευσης, προσπαθούσαν εδώ και μήνες να πείσουν τους Αμερικανούς ότι είναι εφικτή μια πιο ήπια εκδοχή του τσαβισμού χωρίς τον Μαδούρο, μια αναίμακτη μετάβαση της εξουσίας ερήμην του κρατικού άνδρα της χώρας. Ρεπορτάζ της εφημερίδας της Φλόριντα έκανε λόγο για διαπραγματεύσεις που λάμβαναν χώρα στο Κατάρ, με το οποίο το δίδυμο διατηρεί στενές σχέσεις. Αγνωστο παραμένει αν αυτή τη στιγμή η διάδοχος του Μαδούρο λειτουργεί ως «προδότης» του καθεστώτος ή δεν έχει άλλη εναλλακτική λύση, με δεδομένο ότι ο Τραμπ έχει απειλήσει πως θα πάθει τα ίδια και χειρότερα με τον τέως πρόεδρο της χώρας εάν δεν συνεργαστεί με τις ΗΠΑ.

Κοσμοπολίτισσα με σπουδές στη Σορβόνη και πατέρα ήρωα που βασανίστηκε και δολοφονήθη-

Μαρία Κορίνα Ματσάδο

58 ετών

Κάτοχος του Νομπέλ Ειρήνης, η ντε φάκτο γκέτις της αντιπολίτευσης επί Τσάβες και Μαδούρο δεν μπόρεσε να θέσει υποψηφιότητα για την προεδρία το 2024 επειδή έχει αποκλειστεί από δημόσια αξιώματα λόγω της αντικαθεστωτικής της δράσης. Γόνος συντηρητικής, καθολικής οικογένειας βιομηχάνων, εμφανιζόταν ως επικρατέστερη γκέτις της Βενεζουέλας, αλλά ο Αμερικανός πρόεδρος απεφάνθη ότι δεν έχει την απαραίτητη λαϊκή νομιμοποίηση.

Δύο πρόσωπα, δύο δρόμοι για τη Βενεζουέλα

Γιατί η Ουάσινγκτον επενδύει στη συνέχεια του καθεστώτος, στηρίζοντας την πρώην αντιπρόεδρο του Μαδούρο και όχι την επικεφαλής της αντιπολίτευσης

κινήματος του Τσάβες, αυτός και η σύζυγός του. Προφανώς πολλοί πολίτες είναι δυσαρεστημένοι λόγω της οικονομικής κατάστασης, λόγω της έλλειψης ελευθεριών σε ορισμένους τομείς και της καταστολής που έχουν δει. Δεν υπάρχει καμία αμφιβολία γι' αυτό, αλλά πολλοί τον βλέπουν σήμερα σαν μάρτυρα.

Ο πλέον αστάθμητος παράγοντας θα μπορούσε να αποδειχθεί ο δεύτερος πόλος εξουσίας, το δίδυμο Ντισοντάντο – που σημαίνει «θεόσταλτος» – Καμπέγιο και Βλαντιμίρ Παντρίνο. Ο Καμπέγιο, υπουργός Εσωτερικών, ελέγχει την αστυνομία, τις μυστικές υπηρεσίες και τους «κολεκτίβος», την ένοπλη παραστρατιωτική οργάνωση που ξεκίνησε από το αντάρτικο πόλης κατά τη δεκαετία του 1960 και μετεξελίχθηκε σε βίαιο τιμωρό των αντιφρονούντων. Ο Παντρίνο, ο υπουργός Αμυνας, ελέγχει τον στρατό και τις εξορμήσεις. Σύμφωνα με άρθρο της Wall Street Journal, ο Καμπέγιο είναι ο πλέον παθιασμένος υπερασπιστής του καθεστώτος και οι «κολεκτίβος» ξεχύθηκαν αυτή την εβδομάδα στους δρόμους του Καράκας, πραγματοποιώντας επίδειξη ισχύος.

Με το ρόπαλο

Το βασικό δίλημμα του ισχυρού υπουργού Εσωτερικών είναι να στηρίξει την Ντέλι Ροντριγκες ή να καταλάβει ο ίδιος την εξουσία και να κινδυνεύσει να βρεθεί αντιμέτωπος με Αμερικανούς κομάντος. Αρέσκειται να κραδαίνει ρόπαλο του μπέιζμπολ με καρφί σε τηλεοπτική εκπομπή που διαθέτει στην κρατική τηλεόραση. Η εκπομπή του, που βρίσκεται στο 556ο επεισόδιό της, προωθεί με τη συμπλοκή με την Ντέλι, αλλά το βράδυ της ορκωμοσίας της ο 62χρονος υπουργός εμφανίστηκε σε βίντεο να κρατάει αυτόματο τουφέκι και να ενθαρρύνει τους μαυροφορεμένους άνδρες του να διαλύσουν διαδηλώσεις αντιφρονούντων. Αμερικανοί αξιωματούχοι ελπίζουν ότι η Ροντριγκες θα περιορίσει τη δράση του Καμπέγιο, ο οποίος θεωρείται ο πιο αδιάλλακτος του καθεστώτος. «Ο Καμπέγιο είναι μια βίαιη προσωπικότητα του καθεστώτος και δεν είναι χαζός. Ξέρει ότι η επιβίωσή του εξαρτάται από την απειλή ότι θα τινάξει τη χώρα στον αέρα εάν δεν ικανοποιηθούν τα συμφέροντά του», εξήγησε στη Washington Post ο αναλυτής Τζεφ Ράμσεϊ του Atlantic Council.

Ανάγκη σταθερότητας

Κατά τον Αμερικανό ΥΠΕΕ, η εγκαθίδρυση της –μιστικής στο τσαβικό κατεστημένο– Μαρία Κορίνα Ματσάδο στην εξουσία θα μπορούσε να τερπυλίσει τη σταθερότητα, προϋπόθεση ώστε να πειστούν οι αμερικανικοί κολοσσοί να επενδύσουν.

Πολλές φατρίες

Όπως επισημαίνει η Γκόλινγκερ, «στη Βενεζουέλα δεν υπάρχει ένας ενιαίος πόλος εξουσίας, αλλά διαφορετικές φατρίες που ασκούν πολιτική, ελέγχουν την αστυνομία και τον στρατό, καθώς και τις επιχειρήσεις. Τα αδέρφια Ροντριγκες, η Ντέλι και ο αδελφός της Χόρχε, ελέγχουν τη βιομηχανία πετρελαίου. Η βάση εξουσίας της Ντέλι δεν είναι ο στρατός και οι δυνάμεις ασφαλείας. Ηδη προσπαθεί να το αλλάξει αυτό, απομακρύνει δηλαδή ανθρώπους του Μαδούρο και φέρνει τους δικούς της. Στο μεταξύ, η διαφθορά στη χώρα είναι διάχυτη. Ολοι χρειάζονται ο ένας τον άλλον για να παραμείνουν στην εξουσία. Ο Μαδούρο κρατούσε όλους αυτούς τους πύλωνες ενωμένους – ήταν από τους πρωτεργάτες του

Τιμή πετρελαίου προσαρμοσμένη στον πληθωρισμό

Παγκόσμια βεβαιωμένα αποθέματα αργού πετρελαίου

Παραγωγή ενέργειας από πετρέλαιο στη Βενεζουέλα

Μαύρος, αλλά όχι χρυσός

Ειδικοί εξηγούν γιατί είναι εντελώς ασύμφορη η εκμετάλλευση των πετρελαίων της Βενεζουέλας

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΤΟΥ ΤΡΑΜΠ

Του ΒΑΣΙΛΗ ΚΩΣΤΟΥΛΑ

Ήταν το πετρέλαιο πίσω από την επέμβαση των ΗΠΑ στη Βενεζουέλα; Η ερώτηση είναι εκτός θέματος, χάρη στην αφοπλιστική ειλικρίνεια της εξωτερικής πολιτικής Τραμπ. Ο Λευκός Οίκος αρνείται να τηρήσει ακόμη και τα προσχήματα. Ο ορκετός πλούτος της χώρας κατείχε δεσπόζουσα θέση στο δημόσιο αφήγημα του σχεδίου που κατέληξε στη σύλληψη Μαδούρο. Υπάρχουν όμως συγκεκριμένοι λόγοι για τους οποίους οι ειδικοί δεν συμμερίζονται τον ενθουσιασμό του Αμερικανού προέδρου, τουλάχιστον για την οικονομική διάσωση της επιχείρησής στη χώρα της Λατινικής Αμερικής.

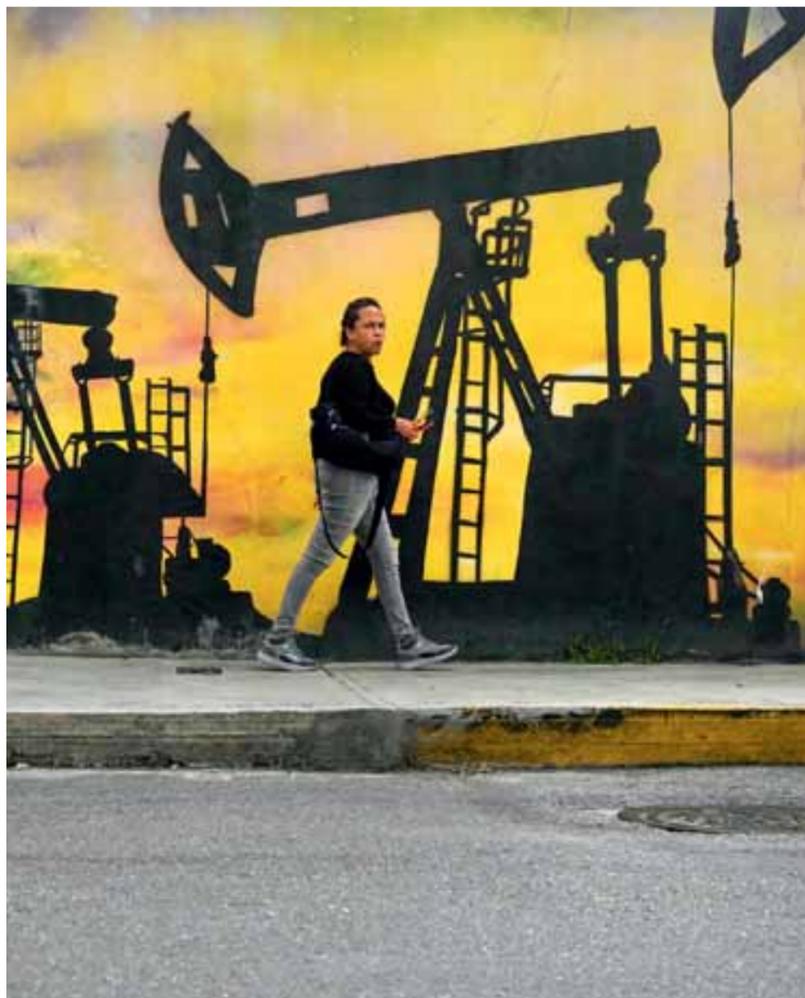
Παρακμή εικοσαετίας

Η Βενεζουέλα φιλοξενεί τα μεγαλύτερα αποδεδειγμένα αποθέματα αργού πετρελαίου στον πλανήτη, τα οποία ανέρχονται στο 19,4% του παγκόσμιου συνόλου όπως αυτό διαμορφώθηκε το 2024. Εδώ τελειώνουν οι καλές ειδήσεις σε σχέση με την ικανότητα της χώρας να συνεισφέρει στην παγκόσμια προσφορά του «μαύρου χρυσού». «Θα πρέπει να είμαστε ρεαλιστές. Υπάρχει μεγάλη απόσταση από το να έχεις αποθέματα στο έδαφος και το να είσαι σε θέση να τα παράγεις και να τα εμπορεύεσαι. Η βιομηχανία της Βενεζουέλας γνώρισε την ακμή της πριν από δεκαετίες και βρίσκεται σε παρατεταμένη παρακμή εδώ και τουλάχιστον 20 χρόνια, με παθογένειες που κορυφώθηκαν στην περίοδο Τσάβες. Πολλές από τις πολύπλοκες αλυσίδες εφοδιασμού και τις υποδομές έχουν λεηλατηθεί, διαλυθεί και πωληθεί. Είναι δύσκολο να καταλάβει κανείς πώς θα υπάρξει κάποια βραχυπρόθεσμη ανοδική πορεία στον εφοδιασμό πετρελαίου από τις τελευταίες εξελίξεις. Δεν νομίζω ότι θα υπάρξει ουσιαστική επίδραση στην αγορά πετρελαίου. Χαρακτηριστική είναι η αντίδραση των αμερικανικών εταιρειών, οι οποίες υποδέχθηκαν σιωπηλές τα γεγονότα. Κι αυτό διότι θα πρέπει να τσεκάρουν πολλά κουτάκια προτού δεσμεύσουν μακροπρόθεσμα κεφάλαια σε μια χώρα όπως η Βενεζουέλα. Υπάρχουν νομικά ζητήματα και φυσικά ζητήματα ασφαλείας. Και θα πρέπει να

Ζητήματα ασφαλείας

Οι αμερικανικές εταιρείες θα πρέπει να τσεκάρουν πολλά κουτάκια προτού δεσμεύσουν μακροπρόθεσμα κεφάλαια στη Βενεζουέλα. Υπάρχουν νομικά ζητήματα και φυσικά ζητήματα ασφαλείας.

Μπιλ Φάρεν-Πράις, Ινστιτούτο Ενέργειακών Μελετών της Οξφόρδης

Γκράφιτι σε δρόμο του Καρακάς απεικονίζει γεωτρήσεις πετρελαίου. Η άλλοτε κραταιά «βιομηχανία» της Βενεζουέλας βρίσκεται σε παρακμή εδώ και 20 χρόνια, με πολλές υποδομές να είναι πρακτικώς διαλυμένες.

αποδεχθούμε ότι αυτό που έχουμε μπροστά μας δεν είναι πραγματικά μια αλλαγή καθεστώτος. Από αυτήν την άποψη, δεν έχουν αλλάξει πολλά με την περίπτωση της Βενεζουέλας», τονίζει στην «Κ» ο Μπιλ Φάρεν-Πράις, ανώτερος ερευνητής στο Ινστιτούτο Ενέργειακών Μελετών της Οξφόρδης.

Ζητούν εγγυήσεις

Μόλις λίγες ώρες μετά την επικοινωνία μας, οι Financial Times μετέδιδαν την πληροφορία ότι οι μεγάλοι πετρελαϊκοί όμιλοι των ΗΠΑ απύθνηταν την προειδοποίηση στην αμερικανική κυβέρνηση πως θα χρειαστούν εγγυήσεις για να εξετάσουν το ενδεχόμενο

να επενδύσουν στη Βενεζουέλα, επιβεβαιώνοντας εμμέσως τις εκτιμήσεις των αναλυτών που αντιπερνούν με σκεπτικισμό τις προσδοκίες της Ουάσινγκτον.

«Θα χρειαστεί πολύ περισσότερη σαφήνεια προτού δούμε εταιρείες έτοιμες να εξετάσουν καν το ενδεχόμενο δέσμευσης των δεκάδων δισ. δολαρίων που θα απαιτούνταν για μια ουσιαστική προσπάθεια επαναφοράς της παραγωγής πετρελαίου της Βενεζουέλας στα υψηλά επίπεδα που είδε πριν από 20 χρόνια. Τότε παρήγαγε πάνω από 3 εκατ. βαρέλια την ημέρα. Αν τοποθετήσουμε αυτό το νούμερο σε όρους παγκόσμιας αγοράς, η οποία υπερβαίνει τα

100 εκατ. βαρέλια την ημέρα, τότε έχουμε περίπου ένα 3%. Σήμερα, η Βενεζουέλα παράγει περίπου 800.000 βαρέλια την ημέρα. Αυτό δεν αποτελεί ένα ουσιαστικό κομμάτι της παγκόσμιας αγοράς, όπως θα ήταν για παράδειγμα η Σαουδική Αραβία ή η Ρωσία», έλεγε στην «Κ» ο ερευνητής του Ινστιτούτου της Οξφόρδης.

Σε δεκαετίες

Θα μπορούσαν όμως οι ΗΠΑ να αναβιώσουν την πετρελαϊκή βιομηχανία της Βενεζουέλας έστω μακροπρόθεσμα; «Είναι αλήθεια ότι η Βενεζουέλα διαθέτει πολύ ισχυρά αποθέματα, τα οποία δυνητικά οδηγούν σε περίπου 300

δισ. βαρέλια. Αλλά είναι καθοριστικός εδώ ο τύπος του αργού πετρελαίου. Πρόκειται για εξαιρετικά βαρύ πετρέλαιο, το οποίο θα πρέπει να υποστεί επεξεργασία προτού καν μεταφερθεί και φορτωθεί στα δεξαμενόπλοια. Αυτό απαιτεί πολύπλοκη και ακριβή τεχνολογία, όπως και σύνθετες αλυσίδες εφοδιασμού. Θα πρέπει να εισάγεις ελαφρύτερο αργό πετρέλαιο για να το αναμιγνύεις με αυτό το βαρύ υλικό, προτού μπορέσεις να το εξάγεις. Και όλα αυτά απαιτούν σταθερότητα, νομιμότητα και μακροπρόθεσμα κεφάλαια. Και δεν θα πρέπει να ξεχνάμε ότι η παγκόσμια πετρελαϊκή βιομηχανία βρίσκεται ήδη σε φάση ενεργειακής μετάβασης, η οποία είναι σε εξέλιξη, παρά τις αντιστάσεις των ΗΠΑ μετά την εκλογή του Ντόναλντ Τραμπ. Μέσα σε ένα τέτοιο περιβάλλον, δεν μπορείς να αναπτύξεις επενδυτικά σχέδια που θα χρειάζονταν ορίζοντες δεκαετιών για να αποδώσουν», μας είπε ο Μπιλ Φάρεν-Πράις.

Ακριβή διύλιση

Κοινή παραδοχή αποτελεί η διαπίστωση ότι η πετρελαϊκή βιομηχανία έχει αλλάξει από τη δεκαετία του 1950. «Με τρόπους που ο πρόεδρος Τραμπ προφανώς δεν κατανοεί. Τα αποθέματα αργού πετρελαίου της Βενεζουέλας, αν και άφθονα, είναι ουσιαστικά πίσσα, γεγονός που τα τοποθετεί στο υψηλότερο άκρο του φάσματος σε όρους κόστους παραγωγής σε σύγκριση με άλλα είδη αποθεμάτων πετρελαίου. Το βαρύ πετρέλαιο πρέπει να περάσει από μια διαδικασία που ονομάζεται «αναβάθμιση» και οι εγκαταστάσεις που απαιτούνται κοστίζουν δισεκατομμύρια δολάρια η καθένα, εκτός του ότι χρειάζονται αρκετά χρόνια για να κατασκευαστούν», έγραφε τις προάλλες σε ανάλυση για το National Interest ο Γκρεγκ Πρίντι, πρώην διευθυντής του Eurasia Group για την Παγκόσμια Αγορά Πετρελαίου. Σημειωτέον, σύμφωνα με τη Rystad Energy, ο τριπλασιασμός της παραγωγής πετρελαίου της Βενεζουέλας έως το 2040, από σχεδόν 1 εκατομμύριο σε περίπου 3 εκατομμύρια βαρέλια πετρελαίου την ημέρα (b/d), θα κόστιζε περίπου 183 δισ. δολάρια. Επιπλέον, το βαρύ αργό πετρέλαιο συνήθως πωλείται με έκπτωση, λόγω των πολύπλοκων τεχνικών διυλίσις για τη μετατροπή του σε καταναλωτικά προϊόντα, όπως το πετρέλαιο και το ντιζέλ.

Αποθέματα... πίσσας

Τα αποθέματα αργού πετρελαίου της Βενεζουέλας είναι ουσιαστικά πίσσα, γεγονός που τα τοποθετεί στο υψηλότερο άκρο του φάσματος σε όρους κόστους παραγωγής.

Γκρεγκ Πρίντι, πρώην διευθυντής του Eurasia Group για την Παγκόσμια Αγορά Πετρελαίου

Τιμές σε σταθερά καθοδική πορεία

Υπάρχει ακόμη ένα ζήτημα, το οποίο θέτει ούτως ή άλλως εμπόδια στην εκμετάλλευση του ορκετού πλούτου της Βενεζουέλας. Αφορά στο τρέχον καθεστώς των διεθνών τιμών του πετρελαίου. «Πλέον είναι καμπίλες και θα συνεχίσουν να μειώνονται, εν μέσω των οικονομικών επιπλοκών από την παγκόσμια οικονομική αβεβαιότητα, της υπερπροσφοράς στην αγορά και της προοπτικής μιας μεγάλης μόνιμης καθίζησης της ζήτησης, καθώς τα ηλεκτρικά οχήματα αντικαθιστούν τους

κινητήρες καύσης», τονίζει στην «Κ» ο Κρις Έιλετ, εξειδικευμένος ερευνητής στη βρετανική δεξαμενή σκέψης Chatham House. Εξηγεί ότι σήμερα η προσφορά ξεπερνάει τη ζήτηση. Από τα υψηλά στα μέσα του 2022, μετά τις απότομες αυξήσεις τους λόγω των lockdowns αλλά και την άνοδο που προκλήθηκε από την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, η τιμή του Brent βρίσκεται σε σταδιακή πτώση. Τα γεωπολιτικά σοκ έχουν προκαλέσει βίαιες διακυμάνσεις, αλλά υπάρχει τώρα μια

καθοδική πορεία. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον, οι αμερικανικές εταιρείες πετρελαίου και φυσικού αερίου έχουν δώσει προτεραιότητα στις αποδόσεις των μετόχων έναντι της ενίσχυσης των επενδύσεων. Οι χαμηλές τιμές του πετρελαίου δεν είναι από τα στοιχεία που θα τις ενθαρρύνουν να αλλάξουν στρατηγική. «Παραμυθισμένοι, αυτό αναγνωρίστηκε—συμπτωματικά—στο δελτίο της 5ης Ιανουαρίου της Υπηρεσίας Πληροφοριών Ενέργειας των ΗΠΑ, με τον τίτλο: «Οι τιμές

του αργού πετρελαίου μειώθηκαν το 2025 εν μέσω υπερπροσφοράς», παρατηρεί ο αναλυτής του Chatham House.

Μία άλλη παράμετρος που ασκεί καθοδικές πιέσεις στις τιμές, μειώνοντας τα κίνητρα για επενδύσεις των πετρελαϊκών ομίλων τα χρόνια που θα ακολουθήσουν, είναι επίσης η αυξημένη προσφορά που οδηγείται από το οξιστολιθικό πετρέλαιο. «Η δυνατότητα για περισσότερο fracking είναι πιθανό να τις διατηρήσει χαμηλές και στο άμεσο μέλλον. Η

τιμή στην οποία το οξιστολιθικό πετρέλαιο είναι κερδοφόρο για να γίνει μια νέα γεώτρηση διαμορφώνεται περίπου στα 62 δολάρια το βαρέλι, στις πιο σημαντικές περιοχές παραγωγής των ΗΠΑ. Οι παγκόσμιες τιμές πετρελαίου επιστρέφουν σε αυτήν την τιμή, σε αυτό το νεκρό σημείο, ύστερα από λίγα χρόνια. Και τα 62 δολάρια το βαρέλι δεν θα ήταν αρκετά υψηλά για να υλοποιηθούν οι απαιτούμενες επενδύσεις στη Ζώνη του Ορινόκο, όπου το εκτιμώμενο νεκρό σημείο είναι πά-

νω από 80 δολάρια, ακόμη και αν προσπεράσει κανείς τους πολιτικούς κινδύνους», παρατηρεί ο νεοπελιώτης Πολ Κρούγκμαν στο newsletter του, θέτοντας εαυτών ανάμεσα στους οικονομολόγους οι οποίοι προσεγγίζουν τις τοποθετήσεις Τραμπ για τον ορκετό πλούτο της Βενεζουέλας ως μια «μη ρεαλιστική φαντασίωση» και χωρίς να υπεισέρχονται στο κατά πόσον η Ουάσινγκτον θα έχει πραγματικά τον έλεγχο της χώρας όπου τα μέλη του καθεστώτος Μαδούρο παραμένουν στην εξουσία.

Ο Χ.Ρ. ΜακΜάστερ συμμετέχει -ως σύμβουλος Εθνικής Ασφαλείας των ΗΠΑ- σε σύσκεψη στον Λευκό Οίκο υπό τον πρόεδρο Ντόναλντ Τραμπ, τον Νοέμβριο του 2017. «Ο Τραμπ δεν είναι δογματικός άνθρωπος», λέει στην «Κ». «Είναι, πρωτίστως, επιχειρηματίας και έτσι αντιλαμβάνεται τον κόσμο και την πολιτική. Βλέπει τα κράτη και τις σχέσεις τους μέσα από ένα πρίσμα συναλλαγής και συμφωνιών».

Χ.Ρ. ΜακΜάστερ, στρατηγός ε.α., γεωστρατηγικός αναλυτής του Ινστιτούτου Χούβερ

Πού θα φτάσει το νέο δόγμα

Ο Τραμπ αντιμετωπίζει αλλιώς τα ζητήματα ασφαλείας στο δυτικό ημισφαίριο, κάτι που οι προηγούμενες κυβερνήσεις είχαν παραμελήσει. Η πίεση ασκείται τώρα στην Κολομβία και στην Κούβα

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΤΟΥ ΤΡΑΜΠ

Συνέντευξη στον **ΑΘΑΝΑΣΙΟ ΚΑΤΣΙΚΙΔΗ**

«**Η σύνθετη** επιχείρηση που οδήγησε στη σύλληψη του Νικολάσ Μαδούρο και της συζύγου του αποτέλεσε την εσχάτη λύση», δηλώνει στην «Κ» ο πρώην σύμβουλος Εθνικής Ασφαλείας του Ντόναλντ Τραμπ, στρατηγός Χ.Ρ. ΜακΜάστερ.

Σύμφωνα με τον γεωστρατηγικό αναλυτή του Ινστιτούτου Χούβερ, ο Αμερικανός πρόεδρος οδήγησε την περασμένη εβδομάδα σε αυτήν την απόφαση λόγω της ενέρργειας των ΗΠΑ των αντιαμερικανικών κινήσεων και ακροαριστερών δυνάμεων από το καθεστώς Μαδούρο. Παράλληλα, ο ΜακΜάστερ συγχαίρει τον Έλληνα πρωθυπουργό και υπογραμμίζει: «Σε όσους θεωρούν ότι οι ενέργειες των ΗΠΑ ήταν παράνομες, θα παρέπεμπα στις δηλώσεις του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη».

«**Η αναθεωρημένη στρατηγική Εθνικής Ασφαλείας του Λευκού Οίκου αναφέρει:** «Επειτα από χρόνια παραμέλησης, οι ΗΠΑ θα επαναβεβαιώσουν και θα επιβάλουν το Δόγμα Μονρόε για να αποκαταστήσουν την αμερικανική υπεροχή στο δυτικό ημισφαίριο». Βλέπουμε την αναβίωση του Δόγματος Μονρόε και, αν ναι, τι σημαίνει αυτό για την παγκόσμια ασφάλεια;

«Αυτό που διαπιστώνετε είναι η αναγνώριση ότι τα ζητήματα ασφαλείας στο δυτικό ημισφαίριο δεν είχαν την προσοχή που θα έπρεπε από σειρά κυβερνήσεων. Ο πρόεδρος Τραμπ το έχει αντιληφθεί αυτό, ιδίως στον τομέα της αντιπυραυλικής άμυνας, που αποτελεί υψηλή προτεραιότητα του. Οι αντιπάλαι των ΗΠΑ, κυρίως η Ρωσία και η Κίνα, έχουν ενισχύσει την παρουσία τους στην περιοχή χωρίς να αντιμετωπίσουν ουσιαστική αντίσταση.

Υπάρχει επίσης η συνειδητοποίηση ότι η Βενεζουέλα δεν αποτελεί μόνο σημείο εισόδου κακόβουλης επιρροής στο δυτικό ημισφαίριο, αλλά και ότι το καθεστώς Μαδούρο υπήρξε σημαντική πηγή στήριξης αντιαμερικανικών κινήσεων σε ολόκληρη την περιοχή. Πρόκειται κυρίως για ακροαριστερά κόμματα και αυταρχικά καθεστώτα, όπως η μακροχρόνια κομμουνιστική δικτατορία της Κούβας και η επιστροφή του Ντανιέλ Ορτέγκα στη Νικαράγουα.

Κατά συνέπεια, παρατηρείται μια σαφής προτεραιοποίηση των ζητημάτων ασφαλείας στο ημισφαίριο, η οποία μοιάζει με δραματική αλλαγή σε σχέση με το παρελθόν, όταν η περιοχή θεωρείτο απαλλαγμένη από σοβαρές απειλές. Παράλληλα, ο Τραμπ δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη διακίνηση ναρκωτικών, αλλά και στη μεξικανική και βενεζουελανική επιδότηση του κουβανικού καθεστώτος μέσω ενεργειακών πόρων.

«**Είναι στόχος της κυβέρνησης Τραμπ να αναλάβει τον ρόλο του «παγκόσμιου σερίφη»;**

«Οχι, δεν το πιστεύω. Εκείνο που φαίνεται να ενδιαφέρει περισσότερο τον Τραμπ είναι αυτό που ο ίδιος αποκαλεί «αμοιβαιότητα». Επιδιώκει αμοιβαίες επωφελείς συμφωνίες σε θέματα ασφαλείας, εμπορίου, οικονομικών και χρηματοοικονομικών σχέσεων. Γι' αυτό και δίνει τόσο μεγάλη έμφαση στην κατανομή των βαρών, ιδίως στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ, τόσο με τις ευρωπαϊκές χώρες όσο και με τους συμμάχους των ΗΠΑ στην περιοχή του Ινδο-Ειρηνικού.

Στην ουσία, ο Τραμπ επιδιώκει την επιμερισμένη ευθύνη για τη διεθνή ασφάλεια. Πολλοί από τους ψηφοφόρους του θεωρούν ότι τα χρήματα των Αμερικανών φορολογουμένων χρηματοδοτούσαν έμμεσα τα ευρωπαϊκά κοινωνικά προγράμματα, καλύπτοντας ταυτόχρονα τις αμυντικές ανάγκες της Ευρώπης. Έτσι, η κατανομή των βαρών αποτελεί κεντρικό άξονα της πολιτικής ατζέντας του.

«**Υπό το πρίσμα του διεθνούς δικαίου, ήταν νόμιμη η σύλληψη του προέδρου ενός κυρίαρχου κράτους;**

«Κατά την άποψή μου, ναι, διότι δεν επρόκειτο για μια νόμιμη κυβέρνηση. Το καθεστώς στη Βενεζουέλα είχε ήδη κριθεί παράνομο, μεταξύ άλλων και από την Κολομβία, με βάση τις τελευταίες εκλογές, όπου πάνω από το 70% του πληθυσμού φέρεται να ψήφισε εναντίον του Μαδούρο, ενώ τα αποτελέσματα αλλοιώθηκαν. Η αντιπολίτευση, μάλιστα, δημοσιοποίησε αναλυτικά τα εκλογικά δεδομένα από τα εκλογικά τμήματα.

Σε όσους θεωρούν ότι οι ενέργειες των ΗΠΑ ήταν παράνομες, θα παρέπεμπα στις δηλώσεις του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη, ο οποίος υπήρξε σαφής: «Η νομιμότητα και η κυριαρχία στη Βενεζουέλα ανήκουν στον λαό της». Χρειαζόμαστε ηγέτες που χαράσσουν ξεκάθαρες και ρεαλιστικές πολιτικές και «βγάξω το καπέλο» στον πρωθυπουργό σας.

«**Μιλάτε για μη νομιμοποίηση του καθεστώτος. Αν η περίπτωση του Μαδούρο ήταν η αρχή, θα μπορούσαμε να δούμε παρόμοιες επιχειρήσεις στην Κούβα ή στην Κολομβία, την οποία ο Τραμπ χρησιμοποιεί ως παράδειγμα;**

«Δεν πιστεύω ότι κάτι τέτοιο θα συμβεί στην Κολομβία. Το 2026 διεξάγονται εκλογές και το ζητούμενο είναι να σταλεί ένα σαφές μήνυμα ότι οι ΗΠΑ επιθυμούν ο λαός της Κολομβίας να ασκήσει την κυριαρχία του. Μεγάλο μέρος του πληθυσμού είναι δυσαρεστη-

μένο με την ακροαριστερή «προοδευτική» κυβέρνηση του Πέτρο, τόσο λόγω της επανενίσχυσης των καρτέλ όσο και λόγω της αποτυχίας υλοποίησης των υποσχέσεων του για οικονομική βελτίωση.

Όσον αφορά την Κούβα, αναμένω σοβαρές συνέπειες και ο Τραμπ θα συνεχίσει να ασκεί πίεση στο καθεστώς. Το κουβανικό καθεστώς εξαρτιόταν σε μεγάλο βαθμό από την οικονομική και υλική στήριξη της Βενεζουέλας. Σήμερα, η κουβανική οικονομία βρίσκεται σε ελεύθερη πτώση, λόγω διαφθοράς και διοικητικής ανικανότητας της κυβέρνησης και του στρατού. Οι στρατιωτικοί, άλλωστε, σπάνια γνωρίζουν πώς να διαχειρίζονται οικονομίες και το τίμημα το πληρώνει ο κουβανικός λαός.

«**Επεκτείνοντας το ερώτημα, θα μπορούσε να συμβεί κάτι παρόμοιο στο Ιράν, όπου ο πρόεδρος Τραμπ δήλωσε ότι θα στηρίξει τους διαδηλωτές;**

«Ολα εξαρτώνται από τον βαθμό επιρροής που μπορούν να ασκήσουν οι ΗΠΑ, ή οποιαδήποτε άλλη χώρα, στην ιρανική κυβέρνηση. Το ιρανικό καθεστώς είναι εξαιρετικά αδύναμο. Πρόκειται για μια δικτατορία που, από τη δεκαετία του 1980, έχει καταστρέψει συστηματικά τη χώρα χωρίς να επενδύσει σε βασικές υποδομές. Το σοβαρό πρόβλημα ύδρευσης στην Τεχεράνη είναι ενδεικτικό και δεν μπορεί να αποδοθεί στις κυρώσεις, αλλά σε εσωτερική κακοδιαχείριση.

Οι διαδηλώσεις στο Ιράν είναι πιθανό να ενταθούν, αν και δεν είναι βέβαιο ότι θα φτάσουν σε

σημείο καμπίς που θα επιφέρει αναγκαστική αλλαγή καθεστώτος. Το σύνθημα «Θάνατος στην Αμερική» έχει πλέον ελάχιστη απήκηση στον ιρανικό λαό. Ο ανώτατος ηγέτης, αγιατολάχ Χαμενέι, είναι 86 ετών και η ηγεσία του καθεστώτος αποδυναμώθηκε σημαντικά κατά τη διάρκεια της δωδεκαήμερης ισραηλινής εκστρατείας. Το Ισραήλ εξετάζει το ενδεχόμενο νέων επιθέσεων σε πυραυλικά προγράμματα και αλυσίδες εφοδιασμού που συνδέονται με την ανασυγκρότηση του πυρηνικού προγράμματος.

Επομένως, το Ιράν βρίσκεται σε θέση βαθιάς αδυναμίας. Ωστόσο, η σκληρή πραγματικότητα είναι ότι τα αυταρχικά καθεστώτα δεν χρειάζεται να είναι ιδιαίτερα ισχυρά, αρκεί να είναι ισχυρότερα από οποιαδήποτε οργανωμένη αντιπολίτευση. Τελικά, το τι θα συμβεί στο Ιράν εξαρτάται από τον ίδιο τον ιρανικό λαό.

«**Ζούμε επομένως στην εποχή του δόγματος «Μονρόε» (σ.σ. σύνθεση του Μονρόε με το όνομα Ντόναλντ);**

«Δεν το πιστεύω. Ο Ντόναλντ Τραμπ δεν είναι δογματικός άνθρωπος. Είναι, πρωτίστως, επιχειρηματίας και έτσι αντιλαμβάνεται τον κόσμο και την πολιτική. Βλέπει τα κράτη και τις σχέσεις τους μέσα από ένα πρίσμα συναλλαγής και συμφωνιών.

Αν πάρουμε ως παράδειγμα τη Βενεζουέλα, μια χώρα που διαθέτει τα μεγαλύτερα αποθέματα πετρελαίου στον κόσμο, ο Τραμπ δυσκολεύεται να αποδεχθεί πως μπορεί να κυβερνιέται από ένα τόσο διεφθαρμένο και εχθρικό καθεστώς, τη στιγμή που θα μπορούσε να οδηγηθεί σε ευημερία. Το βασικό μοτίβο της εξωτερικής πολιτικής του είναι ξεκάθαρο: προσπαθεί πρώτα να καταλήξει σε μια συμφωνία.

Το είδαμε αυτό με το Ιράν, στο οποίο έδωσε διορία 60 ημερών για διαπραγματεύσεις. Όταν αυτή παρήλθε χωρίς αποτέλεσμα, συντάχθηκε με τη στρατιωτική εκστρατεία του Ισραήλ. Το ίδιο προσπαθεί να κάνει με την Κίνα. Δεν είμαι βέβαιος ότι θα πετύχει, αλλά θα επιχειρήσει μια συμφωνία πριν στραφεί σε πιο ανταγωνιστική, κυρίως οικονομική, προσέγγιση. Αντιστοίχως, επιδίωξε συμφωνία με τη Ρωσία για την Ουκρανία, η οποία, κατά την άποψή μου, δεν προκώρπησε λόγω της αδιαλλαξίας του Βλαντιμίρ Πούτιν.

Το μοτίβο είναι σαφές: πρώτα διπλωματία και διαπραγματεύσεις και μετά οποιαδήποτε ενέργεια. Ο Τραμπ δεν είναι πολεμοχαρής.

Επωφελείς συμφωνίες

Ο Τραμπ επιδιώκει αμοιβαίες επωφελείς συμφωνίες σε θέματα ασφαλείας, εμπορίου, οικονομικών και χρηματοοικονομικών σχέσεων. Γι' αυτό και δίνει τόσο μεγάλη έμφαση στην κατανομή των βαρών, ιδίως στο πλαίσιο του ΝΑΤΟ.

Η δήλωση Μητσοτάκη

Σε όσους θεωρούν ότι οι ενέργειες των ΗΠΑ ήταν παράνομες, θα παρέπεμπα στις δηλώσεις του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη, ο οποίος υπήρξε σαφής: «Η νομιμότητα και η κυριαρχία στην Βενεζουέλα ανήκουν στον λαό της».

Τι μάθημα πρέπει να πάρει ο Ερντογάν

«**Στο πρόσφατο βιβλίο σας «At War with Ourselves» γράψατε ότι ο Ερντογάν παραπλάνωσε τον Τραμπ σχετικά με τη Συρία. Σε έκθεση του Middle East Forum με τίτλο «Είναι το παρελθόν του Μαδούρο το μέλλον του Ερντογάν;» υποστηρίζεται ότι η αλαζονική στάση του απέναντι στις Ηνωμένες Πολιτείες έχει κόψει τις γέφυρες. Είναι λοιπόν ο Ερντογάν ένας ηγέτης που πρέπει να ανησυχεί;**

«Πιστεύω ότι ο Ερντογάν έχει λόγους να ανησυχεί, καθώς έχει λάβει μια σειρά από ιδιαίτερα κακές αποφάσεις. Αν εξετάσει κανείς τα τουρκικά κρατικά μέσα ενημέρωσης, ιδίως τις αγγλικές μετα-

φράσεις των δημοσιευμάτων τους, γίνεται σαφές τι λέγεται για τις ΗΠΑ. Όταν ήμουν σύμβουλος Εθνικής Ασφαλείας, τα παρουσίαζα αυτά στον πρόεδρο Τραμπ και του έλεγα: «Γνωρίζω ότι έχετε καλές προσωπικές σχέσεις με τον Ερντογάν, αλλά κρατάει παράνομα Αμερικανούς πολίτες και αυτή είναι η εικόνα που προβάλλει για τη χώρα μας».

Επομένως, ο πρόεδρος Ερντογάν καλείται να αποφασίσει αν θα επιστρέψει στην παλαιότερη εξωτερική πολιτική των «μηδενικών προβλημάτων με τους γείτονες» ή αν θα συνεχίσει την πολιτική ισορροπίας και αντιστάθμισης των κινδύνων μεταξύ ΗΠΑ, Ευρώ-

πης και Ρωσίας. Η Τουρκία είναι στρατηγικά εξαιρετικά σημαντική χώρα και δεν θεωρώ ότι αξίζει να διατηρεί μια αμφίσημη στάση απέναντι στη Ρωσία λόγω έλλειψης στρατηγικής σαφήνειας. Η στάση του προέδρου Τραμπ απέναντι στη Ρωσία είναι σχετικά θετική, γεγονός που ενδεχομένως δίνει στον πρόεδρο Ερντογάν περιορισμένο περιθώριο κινήσεων. Ωστόσο, η Αγκυρα θα πρέπει να μειώσει ή να διακόψει τη στήριξή της σε οργανώσεις που λειτουργούν ως δίαυλοι προς την τζιχαντιστική τρομοκρατία, συμπεριλαμβανομένων ορισμένων τμημάτων της Μουσουλμανικής Αδελφότητας.

Ουκρανός βετεράνος του πολέμου συμμετέχει στους εορτασμούς των Θεοφανίων στο Κίεβο, την Τρίτη. «Προς το παρόν, δεν υπάρχουν ενδείξεις κατάρρευσης του ουκρανικού μετώπου», εκτιμά ο Κάρλο Μασάλα. «Στον πόλεμο, φυσικά, είναι δύσκολο να κάνεις προβλέψεις και το μέτωπο είναι αδύναμο, αλλά οι Ουκρανοί καταφέρνουν να το σταθεροποιήσουν όποτε δέχονται επίθεση».

Κάρλο Μασάλα, καθηγητής Διεθνούς Πολιτικής στο Πανεπιστήμιο της Bundeswehr στο Μόναχο

Αν τη θέλει, θα την πάρει

Το NATO διαλύεται και μόνο με την απειλή Τραμπ για τη Γροιλανδία. Κανείς δεν μπορεί να τον σταματήσει

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΤΟΥ ΤΡΑΜΠ

Συνέντευξη στον **ΓΙΑΝΝΗ ΠΑΛΛΙΟΛΟΓΟ**

Όταν κανονίσαμε τη συνέντευξη με τον Κάρλο Μασάλα πριν από λίγες εβδομάδες, ο σκοπός ήταν να εστιάσουμε στο πρόσφατο βιβλίο του, «If Russia Wins», που εξετάζει ένα ανατριχιαστικά αληθοφανές σενάριο ρωσικής εισβολής σε μικρή χώρα-μέλος του NATO και την αποτυχία της Συμμαχίας να αντιδράσει αποφασιστικά. Όταν όμως συζητήσαμε μέσω τηλεδιάσκεψης το πρωί της Τετάρτης, η πιο πειστική απειλή για το NATO έμοιαζε να προέρχεται από τα δυτικά – από την ανανεωμένη όρεξη του Ντόναλντ Τραμπ να προσαρτήσει τη Γροιλανδία, με ή χωρίς τη συναίνεση της Δανίας στην οποία σήμερα ανήκει. Ξεκίνησα λοιπόν την κουβέντα με τον Μασάλα, καθηγητή Διεθνούς Πολιτικής στο Πανεπιστήμιο της Bundeswehr στο Μόναχο, ρωτώντας αν πλέον οι Ηνωμένες Πολιτείες αποτελούν πιο άμεση απειλή για την ευρωπαϊκή ασφάλεια από ό,τι η Ρωσία – και αν έχει δίκιο η πρωθυπουργός της Δανίας ότι η προσάρτηση της Γροιλανδίας από τον Τραμπ θα σήμαινε το τέλος του NATO.

«Η Ευρώπη θα πρέπει να ανησυχεί εξίσου για τις δύο απειλές, από τις ΗΠΑ και από τη Ρωσία, καθώς η μία ενισχύει την άλλη», απαντάει. «Το άρθρο 5 (του καταστατικού χάρτη του NATO) ήδη βρίσκεται σε κατάσταση διάλυσης. Η απειλή της χρήσης βίας είναι κάτι που το έχουμε ξαναδεί, από την Τουρκία προς την Ελλάδα. Αλλά αυτές είναι δύο μεσαιωνικές μέγιστες χώρες-μέλη. Τώρα έχουμε την ισχυρότερη δύναμη του NATO να απειλεί στρατιωτικά ένα άλλο

μέλος της Συμμαχίας. Αυτό είναι ήδη ένα μείζον πλήγμα για το άρθρο 5, ανεξαρτήτως αν θα πραγματοποιηθεί η απειλή».

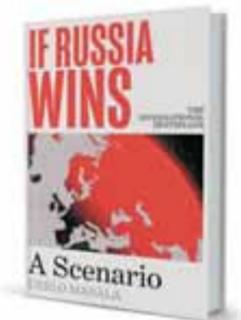
Τώρα όλα είναι πιθανά

Θα το κάνει όμως ο Τραμπ; Θα επιχειρήσει να καταλάβει τη Γροιλανδία διά της βίας; «Μέχρι πριν από δύο εβδομάδες θα απαντούσα ότι δεν πρόκειται ποτέ να συμβεί κάτι τέτοιο. Θεωρούσα ότι ήταν απλώς μια εκστρατεία πίεσης προς τη Δανία και προς την αυτόνομη κυβέρνηση της Γροιλανδίας για να έχει την πρόσβαση που θέλει στην περιοχή. Εδώ που φτάσαμε, δεν θα απέκλεια τίποτα. Ο Ρούμπιο σε μια ρωσόφωνη πόλη στην Εσθονία, το 2028. «Θεωρώ ότι θα δοκιμάσουν το μαλακό υπογάστριο του NATO – πόλεις με ρωσικές μειονότητες κ.λπ.», εξηγεί. «Μπορεί να εκτιμούν σωστά ότι για τέτοια μικρά κομμάτια γης, το NATO δεν θα ενεργοποιούσε το άρθρο 5».

Πώς σκέφτεται η Μόσχα για τα γεγονότα στη Βενεζουέλα, της οποίας ήταν στενή σύμμαχος; «Έχουμε μια ανάμεικτη αντίδραση. Από τη μία, οι Ηνωμένες Πολιτείες είναι αποφασισμένες να διώξουν τη Ρωσία και την Κίνα από το δικό τους ημισφαίριο. Αυτό είναι μέρος του σκεπτικού για (το χτύπημα) στη Βενεζουέλα (όπως είναι και η έξωση της Χεζμπολάχ από τη χώρα). Από την άλλη, είναι πλέον πιο δύσκολο για τις Ηνωμένες Πολιτείες να αμφισβητήσουν

Ο Κάρλο Μασάλα στο βιβλίο του «If Russia Wins» εξετάζει το σενάριο ρωσικής εισβολής σε μια ρωσόφωνη πόλη στην Εσθονία, το 2028. «Θεωρώ ότι θα δοκιμάσουν το μαλακό υπογάστριο του NATO – πόλεις με ρωσικές μειονότητες κ.λπ.», εξηγεί. «Μπορεί να εκτιμούν σωστά ότι για τέτοια μικρά κομμάτια γης, το NATO δεν θα ενεργοποιούσε το άρθρο 5».

το ρωσικό αφήγημα σχετικά με την Ουκρανία. Εξ ου και η κριτική (για την αμερικανική επίθεση) που προέρχεται από τη Μόσχα είναι λιγότερο σκληρή από την κριτική που προέρχεται από το Πεκίνο. Η Ρωσία βλέπει τώρα ένα παράθυρο ευκαιρίας».

Μιλώντας τον Νοέμβριο στο BBC, ο Μασάλα είχε προβεί στην εκτίμηση ότι βιώνουμε την πιο επικίνδυνη συγκυρία για την Ευρώπη από την αρχή του Β' Παγκοσμίου Πολέμου. Πλέον, μετά τη δημοσίευση της νέας Στρατηγικής Εθνικής Ασφαλείας των ΗΠΑ και τις πρόσφατες απειλές κατά της Γροιλανδίας, πιστεύει ότι η κατάσταση είναι ακόμη πιο κρίσιμη, «καθώς δεχόμαστε πίεση από δύο πλευρές – από τη Ρωσία και από τις Ηνωμένες Πολιτείες, που αμφότερες ευθυγραμμίζονται στη θεώρηση της Ευρωπαϊκής Ενωσης ως εχθρικής δύναμης. Και αυτό γιατί αμφότερες θέλουν μια αδύναμη Ευρώπη».

Ισχυρή εξάρτηση

Η «χλιαρή» αντίδραση των Ευρωπαίων στην αμερικανική επίθεση στη Βενεζουέλα, όπως σημειώνει ο Μασάλα, αναδεικνύει «τον βαθμό εξάρτησης που εξακολουθεί να έχει η Ευρώπη από τις Ηνωμένες Πολιτείες – στην άμυνα αλλά και στην τεχνολογία». Αναδεικνύει επίσης, λέει, τον ευρωπαϊκό φόβο ότι μια πιο σθεναρή στάση θα είχε αρνητικές συνέπειες στη στάση της Ουκρανίας στις διαπραγματεύσεις για την Ουκρανία. «Πρόκειται για μια καταστροφική για την Ευρώπη».

Μιλώντας για την Ουκρανία, θεωρεί ότι θα υπάρξει ειρήνη ή συμφωνία κατάπαυσης του πυρός μέσα στο 2026; Η απάντηση έρχεται πριν προλάβω να ολοκληρώσω την ερώτηση: «Όχι, δεν το πιστεύω καθόλου». Και εξηγείται: «Αυτά που συμφωνήθηκαν χθες

στο Παρίσι (σ.σ.: στη συνάντηση της Συμμαχίας των Προθύμων με τους Αμερικανούς) έχουν απορριφθεί επανειλημμένως από τους Ρώσους – η παρουσία ευρωπαϊκών στρατευμάτων στην Ουκρανία, με την υποστήριξη των Αμερικανών. Δεν βλέπω γιατί τώρα θα τα αποδεχθούν. Επιπλέον, εξ όσων γνωρίζω, δεν υπάρχει ακόμη συμφωνία για το Ντονμπάς, για το αν θα αποχωρήσουν οι Ουκρανοί από περιοχές που εξακολουθούν να ελέγχουν, ούτε για το πυρηνικό εργοστάσιο στη Ζαπορίζια. Αυτό που δεν μπορώ να αποκλείσω – και το λέω με επιφύλαξη, γιατί δεν είμαι οικονομολόγος – είναι οι οικονομικές δυσκολίες που αντιμετωπίζει η Ρωσία να την οδηγήσουν σε αλλαγή στάσης στο δεύτερο εξάμηνο του έτους, αν το καθεστώς θεωρήσει ότι η συνέντευξη του πολέμου το αποδυναμώνει οικονομικά σε βαθμό που θα δημιουργήσει πρόβλημα στο εσωτερικό».

Το αντίστροφο σενάριο; Να επιταχυνθεί η ρωσική προέλαση και να πετύχει η Μόσχα στο πεδίο μάχης αυτά που δεν μπορεί να πετύχει στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων; «Κι αυτό είναι ένα πιθανό σενάριο. Αυτό που βλέπουμε είναι δύο παράλληλοι πόλεμοι φθοράς: ο ένας κατά των ουκρανικών δυνάμεων, που αντιμετωπίζουν θέμα αναπλήρωσης προσωπικού, και των βασικών υποδομών της Ουκρανίας, και ο άλλος κατά των βασικών υποδομών της Ρωσίας. Και το ερώτημα είναι ποιος θα εξαντληθεί πρώτος. Προς το παρόν, πάντως, δεν υπάρχουν ενδείξεις κατάρρευσης του ουκρανικού μετώπου. Στον πόλεμο, φυσικά, είναι δύσκολο να κάνεις προβλέψεις και το μέτωπο είναι αδύναμο – αλλά οι Ουκρανοί καταφέρνουν να το σταθεροποιήσουν όποτε δέχονται επίθεση».

Εξάρτηση από τις ΗΠΑ

Η «χλιαρή» αντίδραση των Ευρωπαίων στην επίθεση στη Βενεζουέλα αναδεικνύει «τον βαθμό εξάρτησης που εξακολουθεί να έχει η Ευρώπη από τις ΗΠΑ – στην άμυνα, αλλά και στην τεχνολογία».

Διπλή πίεση

Δεχόμαστε πίεση από τη Ρωσία και τις ΗΠΑ, που αμφότερες ευθυγραμμίζονται στη θεώρηση της Ευρωπαϊκής Ενωσης ως εχθρικής δύναμης. Και αυτό γιατί αμφότερες θέλουν μια αδύναμη Ευρώπη.

Μάρτιος 2028: Το σενάριο της ρωσικής νίκης

Η **συζήτηση** στρέφεται στο «If Russia Wins», το βιβλίο του Μασάλα που έγινε σχεδόν εν ριπή οφθαλμού μπεστ σέλερ στη Γερμανία. Στο σενάριο που περιγράφει, τον Μάρτιο του 2028, λίγο μετά τη νίκη της Ρωσίας στην Ουκρανία, ρωσικές δυνάμεις καταλαμβάνουν τη ρωσόφωνη πόλη Νάρβα στην Εσθονία και ένα μικρό εσθονικό νησί και το NATO βρίσκεται αντιμέτωπο με υπαρκτή κρίση.

Η επιλογή της ημερομηνίας συνδέεται με το γεγονός ότι βρίσκεται εντός της δεύτερης τετραετίας Τραμπ; «Επέλεξα το 2028 γιατί όταν έγραφα αυτό το μικρό βιβλίο, οι εκτιμήσεις των υπηρεσιών πληροφοριών ανέφεραν το

2029 ως το έτος που οι Ρώσοι θα είναι έτοιμοι να επιτεθούν στην Ευρώπη, αν το θέλουν. Και σκέφτηκα ότι οι Ρώσοι, γνωρίζοντας το αυτό, θα επιχειρούσαν να το κάνουν νωρίτερα, ώστε να επωφεληθούν από το στοιχείο του αιφνιδιασμού. Δεύτερον, στάθηκαν στους στόχους της Ρωσίας, όπως τους διατύπωσε ο Λαβρόφ στην επιστολή του προς τον Λευκό Οίκο και το αρχηγείο του NATO τον Δεκέμβριο του 2021: Η Μόσχα επιδιώκει την αναδιάρθρωση του ευρωπαϊκού τοπίου ασφαλείας, να ανακτήσει τη σφαίρα επιρροής της. Δεν θέλουν αναγκαστικά περισσότερα εδάφη, την ανασύσταση της ΕΣΣΔ. Αλλά θέλουν να κυριαρχούν πολιτικά και οικονο-

μικά επί των γειτόνων τους. Δεν έχουμε λόγο να πιστεύουμε ότι οι στόχοι αυτοί έχουν αλλάξει. Και επέλεξα το σενάριο μιας μικρής κλίμακας εισβολής γιατί δεν είμαι από αυτούς που πιστεύουν ότι θα εισέβαλλαν στην Πολωνία – το ρίσκο επίκλησης του άρθρου 5 θα ήταν σε αυτήν την περίπτωση υπερβολικά μεγάλο. Αντ' αυτού, θεωρώ ότι θα δοκιμάσουν το μαλακό υπογάστριο του NATO – πόλεις με ρωσικές μειονότητες, μικρά νησιά με λίγους κατοίκους κ.ο.κ. Και μπορεί να εκτιμούν σωστά ότι για τέτοια μικρά κομμάτια γης, το NATO δεν θα ενεργοποιούσε το άρθρο 5. Αλλά –όπως και με τη Γροιλανδία– η μη επίκληση του άρθρου 5 σημαίνει ότι το NA-

TO είναι νεκρό, και οι Ρώσοι θα έχουν πετύχει τον σκοπό τους».

Οι παλινωδίες

Πόσο επιτυχής έχει υπάρξει η προσέγγιση των Ευρωπαίων απέναντι στον Τραμπ – κολακεία, κατευνασμός και απειγνώσιμες επιχειρήσεις αποτροπής μιας συμφωνίας στην Ουκρανία κομμένων και ραμμένων στα μέτρα του Κρεμλίνου;

«Στην αρχή, η στρατηγική αυτή ήταν σωστή. Πλέον, μετά 11 μήνες κυβέρνησης Τραμπ, πρέπει να αποδεχθούμε πως δεν υπάρχει τρόπος διασφάλισης ότι θα συνεχίσει να εμπλέκεται στο πλευρό της Ουκρανίας», σημειώνει. Οσο πρόδος και γίνεται στο διπλωματικό μέτω-

πο για μια κοινή ευρωαμερικανική γραμμή, «ο Τραμπ πάντα στρέφεται ξανά (υπέρ της Μόσχας). Ήταν σαφές ξανά πρόσφατα, με το τηλεφώνημα με το οποίο ο Πούτιν τον έπεισε ότι οι Ουκρανοί επιτέθηκαν στην οκία του. Συνεπώς, ό,τι και να συμφωνήθηκε χθες (σ.σ.: την Τετάρτη) στο Παρίσι, δεν υπάρχει καμία εγγύηση ότι έως αύριο ο Τραμπ δεν θα αλλάξει πάλι πλευρά». Η καλύτερη έκβαση, βραχυπρόθεσμα, για την Ουκρανία και την ευρωπαϊκή ασφάλεια, αναγνωρίζει ο Μασάλα, είναι ο Τραμπ να αναστείλει τις αμερικανικές προσπάθειες διαμεσολάβησης, αλλά να συνεχίσει να παρέχει υποστήριξη σε επίπεδο πληροφοριών και πουλώντας αμυντικά συστήματα

στους Ευρωπαίους για να τα δώσουν στους Ουκρανούς.

«Αυτό που δεν κατανοώ είναι γιατί η Ευρώπη δεν κατήρτισε το δικό της σχέδιο ειρήνης, ώστε να το προωθήσει στη συνέχεια στον Τραμπ. Ο λόγος, νομίζω, είναι ότι, παρά τα όσα έχουν συμβεί τους τελευταίους 11 μήνες, οι Ευρωπαίοι εξακολουθούν να πιστεύουν ότι οι ΗΠΑ είναι στο πλευρό μας. Και λίγες μόνο χώρες –αυτές που είναι πιο κοντά στα ρωσικά σύνορα, και η Γερμανία (στην Ελλάδα ήταν υψηλές ούτως ή άλλως)– έχουν αυξήσει τις αμυντικές τους δαπάνες. Ακόμη δεν έχουμε πάρει στα σοβαρά την ιδέα ότι κάτι θεμελιώδες έχει αλλάξει στις διατλαντικές σχέσεις».

Τα λάτιν όνειρα της Αριστεράς

Από τον Αλιέντε έως τον Μαδούρο, η Νότια Αμερική λειτούργησε ως υπόσχεση ενός «άλλου δρόμου»

ΤΟ ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΤΟΥ ΤΡΑΜΠΙ

Του ΚΩΣΤΗ ΚΟΡΝΕΤΗ

Η Βενεζουέλα υπήρξε ένας από τους τελευταίους σταθμούς μιας μακρόχρονης σχέσης αγάπης της ευρωπαϊκής Αριστεράς με τη Λατινική Αμερική. Μιας σχέσης που ξεκινά τουλάχιστον από τη Μεξικανική Επανάσταση και διατρέχει ολόκληρο τον 20ό αιώνα ως πολιτικό φαντασιακό, ως σημείο αναφοράς και ως υπόσχεση ενός «άλλου δρόμου». Από τον Ζαπάτα και τον Πάντσο Βίγια έως τον Τσε Γκεβάρα, η Λατινική Αμερική δεν υπήρξε απλώς γεωγραφικός χώρος, αλλά εργαστήρι εναλλακτικών μορφών πολιτικής.

Στη Λατινική Αμερική, όμως, δοκιμάστηκαν μορφές πολιτικής που δεν ταίριαζαν στα ευρωπαϊκά πολιτικά καλούπια: εθνικολογικά καθεστώτα που οικοδόμησαν μαζικά εργατικά κινήματα, κυβερνήσεις που επικείμενες ριζικούς κοινωνικούς μετασχηματισμούς χωρίς να καταργήσουν τη δημοκρατία, επαναστάσεις που δεν περιμεναν την «ωρίμανση» των μαρξιστικών σταδίων. Αυτό ακριβώς ήταν που μπέρδευε –και ταυτόχρονα γοήτευε– την ευρωπαϊκή Αριστερά: η αίσθηση πως η Ιστορία μπορεί να κινηθεί λοξά, έξω από τον ευρωπαϊκό «κανόνα».

Στην ελληνική περίπτωση, το πραξικόπημα των συνταγματαρχών το 1967 συντονίστηκε πλήρως με τις αποκαλύψεις αμερικανικές επεμβάσεις στη Λατινική Αμερική λόγω Ψυχρού Πολέμου και τα πραξικοπήματα. Την ίδια στιγμή, η μορφή του νεκρού Τσε, το αντάρτικο πόλης του Κάρλος Μαρινγκέλα στη Βραζιλία και τον Τουπαμάρος στην Ουρουγουά συμβόλιζαν για ένα ριζοσπαστικοποιημένο κομμάτι της αντιδικτατορικής νεολαίας μια «βίαιη ουτοπία»: την ιδέα της «τριτοκοσμικής» αντίστασης από τα κάτω ενάντια στον ιμπεριαλισμό της Δύσης. Το βαθύτερο αποτύπωμα, πάντως, άφησε ο Σαλβαδόρ Αλιέντε και το πείραμα του ειρηνικού δρόμου προς τον σοσιαλισμό,

που έγινε σημείο αναφοράς για την ελληνική Αριστερά της δικτατορίας και της Μεταπολίτευσης. Η κατάληξη του, γνωστή και τραυματική, μετέτρεψε τη Χιλή σε σύμβολο, αλλά και σε προειδοποίηση: ότι ακόμη και οι πιο θεσμικές, δημοκρατικές εκδοχές ριζικής αλλαγής μπορούν να συντριβούν όταν οι συσχετισμοί το επιβάλλουν.

Από εκεί και πέρα, η Λατινική Αμερική δεν εξαφανίστηκε από το αριστερό φαντασιακό. Αντιθέτως, επανήλθε δυναμικά τη δεκαετία του 2000, αυτή τη φορά όχι ως επανάσταση, αλλά ως κυβερνητική εμπειρία. Το λεγόμενο «ροζ κύμα» –με επίκεντρο τη Βολιβία, τον Ισημερινό, αλλά και τη Βραζιλία– προσέφερε στη νότια Ευρώπη ένα νέο λεξιλόγιο αριστερόστροφου λαϊκισμού,

στα πρότυπα του Αργεντινίου θεωρητικού Ερνέστο Λακλάου. Οι Podemos στην Ισπανία υπήρξαν οι πρώτοι που ενσωμάτωσαν ανοικτά αυτές τις αναφορές, αντιλώντας θεωρητικά εργαλεία από τη λατινοαμερικανική εμπειρία και μεταφράζοντάς τα στο ευρωπαϊκό πεδίο: λιγότερο ως «εξωτικό» παράδειγμα και περισσότερο ως πρακτικό οπλοστάσιο πολιτικών κινήσεων τους.

Περίπλοκη σχέση

Στην Ελλάδα, ένα μέρος αυτού του ρεύματος εκφράστηκε μέσω του ΣΥΡΙΖΑ: η έμφαση στη λαϊκή κυριαρχία, η αντιπαράθεση με τις «ελίτ», η καχυποψία απέναντι στους θεσμούς της φιλελεύθερης συναίνεσης, η συ-

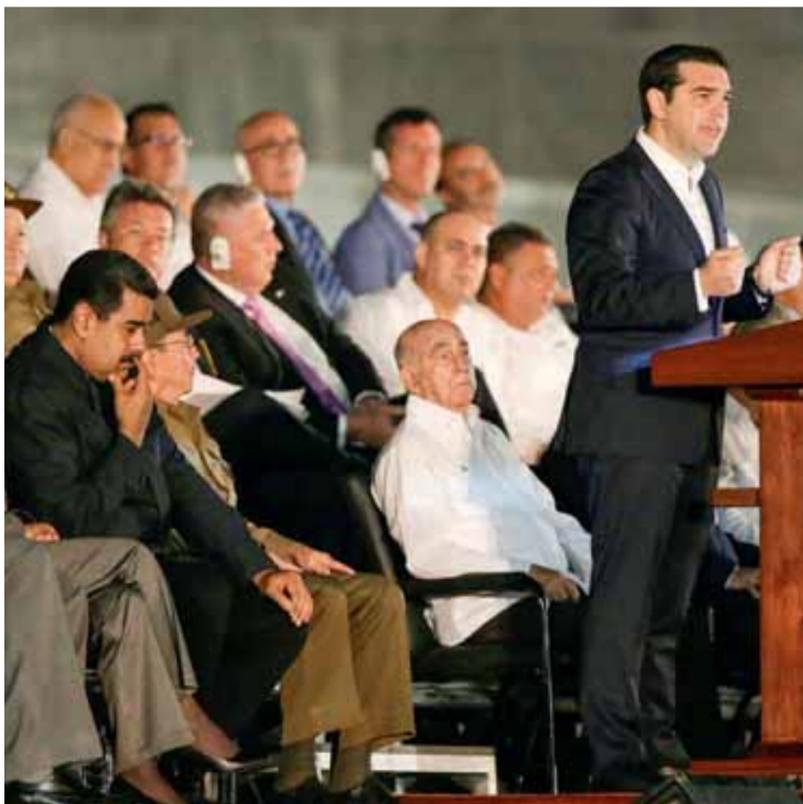
χνή επίκληση της «αξιοπρέπειας των λαών» ως κομμάτι μιας αντι-νεοφιλελεύθερης ηθικής αντανακλούσαν αυτή τη σχολή σκέψης. Εδώ όμως αρχίζει και το πρόβλημα: η σχέση ειδικά με τη Βενεζουέλα αποδείχθηκε πολύ πιο περίπλοκη – και αυτό ισχύει για την ευρωπαϊκή Αριστερά γενικότερα: η αμφισημιά της απέναντι στον Τσάβες και αργότερα στον Μαδούρο προσέφερε συχνά άλλοθι στον αυταρχισμό τους. Η δυσκολία να ειπωθεί ξεκάθαρα ότι το τσαβικό καθεστώς είχε μετατραπεί σε στιγμιαία δικτατορία και το φλερτ υψηλόβαθμων στελεχών της κυβέρνησης μαζί του λειτούργησαν ως πολιτικό βαρίδι για τον ΣΥΡΙΖΑ.

Η σημερινή συγκυρία ωστόσο άλλαξε τα πάντα. Η Βενεζουέλα

μετατράπηκε εν μια νυκτί σε πεδίο άσκησης ωμής αμερικανικής ρεαλπολιτικής, χωρίς φτιασιδία, και μάλλον έπονται Κολομβία, Νικαράγουα και Κούβα. Είναι μια αναβίωση του Δόγματος Μονρόε, όμως αυτή τη φορά χωρίς τα αντιαποικιακά χαρακτηριστικά του. Η Λατινική Αμερική αντιμετωπίζεται και πάλι ως περιφέρεια, όπου «επιτρέπονται» πράγματα που αλλού θεωρούνται αδιανόητα, καθιστώντας επίκαιρο τον μεγάλο Ουρουγουανό συγγραφέα Εδουάρδο Γκαλέανο. Στο «Οι Ανοικτές φλέβες της Λατινικής Αμερικής» (1971) –κλασικό αριστερό ανάγνωσμα κάποτε– περιγράφει με λεπτομέρειες όχι απλώς ένα παρελθόν αποικιακής λεηλασίας, αλλά ένα μηχανισμό εξαγωγής πρώτων υλών και διαρκούς εξάρτησης, που επαναλαμβάνεται στο διηνεκές, μετατρέποντας τις λατινοαμερικανικές χώρες σε «μπατανιές» της Δύσης. Από τον Αλιέντε έως τον Μαδούρο, η λατινοαμερικανική ήπειρος λειτούργησε άλλοτε ως υπόσχεση και άλλοτε ως προειδοποίηση: για τα όρια της δημοκρατικής μετάβασης, για το κόστος της σύγκρουσης με την ηγεμονία, αλλά και για τον κίνδυνο ο ριζοσπαστισμός να εκφυλιστεί σε αυταρχισμό όταν χάσει τη δημοκρατικά του αντίβαρο. Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, η Λατινική Αμερική λειτουργεί ως καθρέφτης ενός κόσμου που μοιάζει να επιστρέφει ολοταχώς στον 19ο αιώνα: σε μια διεθνή τάξη όπου οι ζώνες επιρροής, οι πρώτες ύλες και τα μεγάλα οικονομικά συμφέροντα προηγούνται, με το διεθνές δίκαιο να έχει καταστεί εκ των πραγμάτων κενό γράμμα. Για την ελληνική και την ευρωπαϊκή Αριστερά εν γένει, το μεγάλο στοίχημα θα είναι η ικανότητα διάκρισης ανάμεσα στην καίρια αντι-ιμπεριαλιστική κριτική, τόσο απαραίτητη αυτή τη στιγμή, και στην επιστροφή σε παρελθούσες αυταπάτες σε σχέση με τις όποιες αρετές του λατινοαμερικανικού «μοντέλου».

Podemos και ΣΥΡΙΖΑ

Οι Podemos στην Ισπανία άντλησαν πρώτοι θεωρητικά εργαλεία από τη λατινοαμερικανική εμπειρία και τα μετέφρασαν στο ευρωπαϊκό πεδίο. Στην Ελλάδα, μέρος του ρεύματος εκφράστηκε μέσω ΣΥΡΙΖΑ.

29 Νοεμβρίου 2016. Ο Αλέξης Τσίπρας εκφωνεί επικήδειο στην Αβάνα για τον Φιντέλ Κάστρο. Πίσω του, δίπλα στον Ραούλ Κάστρο, τον ακούει σκεπτικός ο Νικόλας Μαδούρο. Ακόμη και στην «Ιθάκη», οι αναφορές του Τσίπρα στη Λατινική Αμερική είναι εγκωμιαστικές - ιδίως για τις δημαγωγικές ικανότητες του Ούγκο Τσάβες.

Το ροζ κύμα

Τη δεκαετία του 2000 το λεγόμενο «ροζ κύμα» – με επίκεντρο τη Βολιβία, τον Ισημερινό, αλλά και τη Βραζιλία – προσέφερε στη νότια Ευρώπη ένα νέο λεξιλόγιο αριστερόστροφου λαϊκισμού.

Τσάβες, Ερνέστο και «Patria o muerte»

Της ΑΓΓΕΛΙΚΗΣ ΣΠΑΝΟΥ

Μετά την εκλογική νίκη του Αλέξη Τσίπρα, τον Ιανουάριο 2015, οι Financial Times αναρωτήθηκαν αν ο πρώτος αριστερός πρωθυπουργός της Ελλάδας θα αποδειχθεί Ούγκο Τσάβες ή Λούλα ντα Σίλβα, αν δηλαδή στις βασικές επιλογές του θα επικρατούσε ο ριζοσπαστισμός ή ο ρεαλισμός. Είναι απολύτως κατανοητό γιατί η βρετανική εφημερίδα αναζήτησε παραδείγματα στην πολιτική ζωή της Λατινικής Αμερικής, που αποτελεί, διαχρονικά, πηγή έμπνευσης σε βαθμό εμφανής –κάποιες φορές– για την ελληνική Αριστερά.

Στις κηδείες

Ο Αλέξης Τσίπρας είχε παραστεί στην κηδεία του Ούγκο Τσάβες ως αρχηγός της αξιωματικής αντιπολίτευσης (2013) και εκφώνησε επικήδειο για τον Φιντέλ Κάστρο ως πρωθυπουργός, ο μόνος Ευρωπαίος ηγέτης που βρέθηκε, τότε (2016), στην Αβάνα. Και ενώ είχε κάνει ήδη τη μνημονιακή στροφή, ήταν τόσο συναισθηματικά φορτισμένος, που ανακάλυψε δεσμούς μεταξύ ελληνικού και κουβανικού λαού αναγόμενος στο σύνθημα της κουβανικής επανάστασης «Patria o muerte» (Πατρίδα ή θάνατος), το 1959, εμπνευσμένο από το ελληνικό 1821, κατά την άποψή του.

Μετά την απαγωγή-σύλληψη του Μαδούρο από τις αμερικανικές δυνάμεις, προέταξε την κατάλυση του διεθνούς δικαίου χωρίς ισχυρή αναφορά στη βαρβαρότητα του καθεστώτος του Καράκας. Ακόμη πιο σιωπηλός ήταν ο ΣΥΡΙΖΑ. Για τον εκπρόσωπο του κόμματος Κώστα Ζαχαριάδη, η αποσιώπηση δεν δείχνει «αμφιθυμία», αλλά αναγνώριση της «εντελώς διαφορετικής πολιτικής πραγματικότητας στη Λατινική Αμερική σε σχέση με την Ευρώπη». «Εκεί υπάρχει περισσότερος ή λιγότερος αυταρχισμός, χωρίς ενδιάμεσο χώρο και αποχρώσεις».

Ο Αλ. Τσίπρας δεν έκρυψε ποτέ τη γοητεία που του ασκεί η Λατινική Αμερική. Όταν επισκέφθηκε την Κούβα, θέλησε να γίνει γνωστό με τηλεγράφημα του ΑΠΕ ότι ο πρόεδρος Ραούλ Κάστρο ενδιαφέρθηκε να μάθει για τον μικρό γιο του, που έχει το όνομα «Ερνέστο», στη μνήμη του Τσε Γκεβάρα.

Όσοι διάβασαν την «Ιθάκη» θυμούνται ίσως την αφήγηση του Αλ. Τσίπρα για το πώς έμαθε από τον Αλέκο Φλαμπουράρη ότι θα γίνει πρόεδρος του ΣΥΝ, διαδεχόμενος τον Αλέκο Αλαβάνο (2008). Είχε μόλις επιστρέψει από το Καράκας στην Αθήνα και συναντήθηκε με τον αείμνηστο μέντορά του, στον οποίο εξήγησε «τις αιτίες της προσωπολατρίας και το αίσθη-

μα περηφάνιας που ένιωθαν εκατομμύρια φτωχοί και μικρομεσαίοι Βενεζουελάνοι για τον ηγέτη τους», Ούγκο Τσάβες. «Του διηγήθηκα –γράφει– περιστατικά από την κεντρική προεκλογική του συγκέντρωση, που κράτησε πάνω από τέσσερις ώρες και εκατοντάδες χιλιάδες άνθρωποι παραληρούσαν, πότε έκλαιγαν και πότε γελοούσαν, σε κάθε φράση του».

Ο ΣΥΡΙΖΑ δεν έπαψε να εμπνέεται από την Αριστερά της Λατινικής Αμερικής. Στη νεολαία του φέρεται να ανήκει η πατρότητα του συνθήματος «Ο Τσάβες μας δίνει τζάμπα τη βενζίνη, Μαριέττα, θα σου ανοίξουμε φωτιά που δεν θα σβήνει», που ακουγόταν σε μαθητικά συλλαβητήρια πριν από το ξέσπασμα της οικονομικής κρίσης. Το ταξίδι του Νίκου Παππά στη Βενεζουέλα το 2013, για τη διερεύνηση δυνατοτήτων ανάπτυξης εμπορικών σχέσεων, όπως έχει υποστηρίξει ο ίδιος, έγινε διακεκριμένος στόχος του αντι-ΣΥΡΙΖΑ μετώπου προκειμένου να αναδείξει ύποπτες σχέσεις με το Καράκας.

Εργαστήριο πειραμάτων

Δεν είναι παράξενο που η Λατινική Αμερική συγκίνησε τόσο πολύ την Αριστερά. Ακόμη και σήμερα υπάρχουν εκεί έξι αριστερές κυβερνήσεις, σε Βραζιλία, Χιλή, Κολομβία, Μεξικό,

Ουρουγουάη, Κούβα. Όπως εξηγεί ο Κώστας Ελευθερίου, επ. καθηγητής Πολιτικής και Ιστορικής Κοινωνιολογίας στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης, «η Λατινική Αμερική από τη δεκαετία του '90 και μετά έγινε εργαστήριο αριστερών πειραμάτων και κυβερνητικών εγχειρημάτων, ενώ, αντίθετα, την ίδια περίοδο, στον ευρωπαϊκό χώρο υπήρχε υποχώρηση της Αριστεράς μετά την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού».

Η «χρυσή εποχή» της Αριστεράς στη Λατινική Αμερική κράτησε από τα τέλη της δεκαετίας του 1990 έως τις αρχές της δεκαετίας του 2010, όταν οι πολίτες σε Αργεντινή, Βολιβία, Βραζιλία, Ισημερινό και Βενεζουέλα ανέτρεψαν την εγχώρια εκδοχή του νεοφιλελευθериσμού και εξέλεξαν αριστερές κυβερνήσεις. Ηταν η «ροζ παλίρροια», που έφερε επεκτατικές πολιτικές υπέρ των ασθενέστερων και μεγαλύτερο προστατευτισμό στην οικονομία.

Ο Κ. Ελευθερίου υπογραμμίζει ότι το μυστικό βρίσκεται στο αόρατο νήμα που ένωσε Αθήνα και Σαντιάγο το 1973. Το αιματηρό πραξικόπημα στη Χιλή σπένεσε με την εξέγερση του Πολυτεχνείου και η ελληνική Αριστερά, ακολουθώντας την ευρωπαϊκή, βούτηξε στα σκο-

τεινά νερά της αναζήτησης των αιτιών της ανατροπής του Σαλβαδόρ Αλιέντε.

Κατά την ανάλυσή του, επικράτησε η άποψη πως «η επίθεση του ιμπεριαλισμού στη Χιλή διευκολύνθηκε από το γεγονός ότι δεν είχαν γίνει από τον Αλιέντε οι αναγκαίες συμμαχίες με μικροαστικά στρώματα και δυνάμεις στον συντηρητικό χώρο με δημοκρατική κουλτούρα. Ο ευρωκομμουνισμός υιοθέτησε αυτή την ανάγνωση και οδνηγήθηκε, τελικά, στον ιστορικό συμβιβασμό, ενώ το ΠΑΣΟΚ του Ανδρέα Παπανδρέου ανέλυσε διεξοδικά την εμπειρία της Χιλή, που καθόρισε την αντίληψη για τους “μην προνομιούχους”».

Η κορνίζα

Το πορτρέτο του Τσε Γκεβάρα με το πούρο δέσποζε στο γραφείο του Αλ. Τσίπρα στην Κουμουνδούρου τον καιρό του αντιμνημονιακού αγώνα που τον έφερε στην εξουσία. Εκτοτε αποφεύγει την επίδειξη επαναστατικότητας λατινοαμερικανικού τύπου, αλλά ποτέ δεν ξεχνάει τον θρύλο των εξεγερμένων του κόσμου. Στην πρόσφατη ομιλία του στη Σορβόνη επανέλαβε, στερεοτυπικά, ως σύνθημα του Μάη '68, μια φράση του Τσε: «Είμαστε ρεαλιστές, επιδιώκουμε το αδύνατο!» (Seamos realistas, pidamos lo imposible!).

Ο κύκλος των... χαμένων προπονητών

«Πέτρινα» χρόνια στη σκιά του σερ Αλεξ

Αναλυτές της Premier League προσπαθούν να αποκωδικοποιήσουν το «μαύρο κουτί» της Μάντσεστερ Γιουνάιτεντ

Μεγαλόνοο σκέδιο
Εδώ και δύο χρόνια, ο νέος ιδιοκτήτης Τζιμ Ράτκλιφ έχει θέσει ως στόχο την κατασκευή γηπέδου που θα είναι από τα πιο σύγχρονα στον κόσμο. Στο αγωνιστικό σκέλος, όμως, τίποτα δεν άλλαξε.

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΓΕΩΡΓΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

Όταν τον Ιούνιο του 2013 ο σερ Αλεξ Φέργκιουσον αποχωρούσε από τον πάγκο της Μάντσεστερ Γιουνάιτεντ ύστερα από 26 έτη δόξας, πολλοί υπέθεταν ότι άρχιζε μια δύσκολη εποχή για την τότε πολυτιμή ομάδα του αγγλικού πρωταθλήματος. Ελάχιστοι όμως θα μπορούσαν να φανταστούν τον σημερινό ξεπεσμό της. Το κορυφαίο ποδοσφαιρικό brand στην πρώτη 20ετία της Premier League, αν όχι συνολικά του παγκοσμίου ποδοσφαίρου τότε, παλεύει εδώ και σχεδόν 13 χρόνια να ξαναβρεί τον δρόμο του, σπαταλώντας εκατοντάδες εκατομμύρια λίρες κάθε χρόνο για συμβόλαια, μεταγραφές, υποδομές και ακαδημίες. Ολα αυτά χωρίς το παραμικρό αντίκρισμα στην Premier League, στην οποία κάποτε ξεκινούσε κάθε σεζόν ως το αδιαφιλονίκητο φαβορί. Δέκα προπονητές πέρασαν από τον πάγκο στο Ολντ Τράφορντ, με τελευταίο τον Πορτογάλο Ρούμπεν Αμορίμ, και το μόνο που πέτυχαν εντός συνόρων ήταν δύο κύπελλα Αγγλίας και ένα League Cup, συν την επιτυχία επί Ζοζέ Μουρίνιο με την κατάκτηση του Europa League εκτός συνόρων. Είναι κάποια... κατάρα; Είναι η αδυναμία της Γιουνάιτεντ να προσαρμοστεί στη νέα εποχή αφήνοντας το ποδόσφαιρο του σερ Αλεξ,

ενώ τα πάντα έχουν αλλάξει; Είναι η ανικανότητα της νέας διοίκησης να κατανοήσει το αγγλικό ποδόσφαιρο; Ή μήπως η εμμονή της εξεύρεσης ενός νέου σερ Αλεξ, που να συγκεντρώνει πάνω του την ιδιότητα του προπονητή, του μάνατζερ και της διοίκησης; Η απάντηση είναι σύνθετη και δεν έχει δοθεί ακόμη στην ολόκληρη της. Πολλές από τις παραπάνω εξηγήσεις –με εξαίρεση την... κατάρα– έχουν κάποια βάση και βοηθούν στην κατανόηση του αδιεξόδου στο οποίο έχει βρεθεί η δημοφιλέστερη ομάδα της Αγγλίας. Δεύτερος σερ Αλεξ δεν υπάρχει και η εμμονή για εξεύρεσή του αντι για την προσαρμογή στο μοντέρνο ποδόσφαιρο, όπου ο ρόλος του προπονητή είναι περισσότερο εκτός των τεσσάρων γραμμών του γηπέδου και λιγότερο σε συστήματα και κοουτσάρισμα, κοστίζει στην ομάδα. Ακόμη και τώρα, που υπηρεσιακός ανέλαβε ο Ντάρεν Φλέτσερ, κάποιοι σπεύδουν να πουν ότι είναι αυθεντικό τέκνο του Φέργκιουσον και ιδανικός διάδοχος, βασιζόμενοι στο ότι είναι και αυτός Σκωτσέζος... **Σπασμωδικές κινήσεις** Αποτελεί γεγονός ότι η αλλαγή ιδιοκτησίας και των κορυφαίων αξιωματούχων στον σύλλογο δεν τον έχουν βοηθήσει να ορθοποδήσει στη νέα εποχή αφήνοντας ξανά τον τίτλο, όπως έκανε στις

πρώτες δεκαετίες. Με κινήσεις σπασμωδικές δεν γίνεται να χτιστεί μια νέα αυτοκρατορία όπως εκείνη της εποχής Φέργκιουσον. Η Γιουνάιτεντ δεν επενδύει στα δικά της παιδιά όπως έκανε παλαιότερα, παρασυρόμενη από το πνεύμα της εποχής όπου οι παίκτες πάνε κι έρχονται, προερχόμενοι από κάθε γωνιά της υπερηλιού. Και στην εποχή του σερ Αλεξ έρχονταν καινούργιοι παίκτες από το εξωτερικό, όμως αυτοί εντάσσονταν άμεσα στον κορμό των παικτών που κουβαλούσαν το μοναδικό DNA της Γιουνάιτεντ. Είτε αυτοί ήταν Βρετανοί, είτε Ιρλανδοί (Γκιγκς, Ιργουιν), είτε ακόμη Σκανδιναβοί (Σμάιχελ, Γιόνσον, Σόλσκιερ, Μπλόμκβιστ). Οι «κόκκινοι διάβολοι» δεν διαθέτουν πια χαρακτήρα, δεν έχουν πλέον ένα χαρακτηριστικό στυλ πάνω στο οποίο θα χτιστεί μια ομάδα με στόφα πρωταθλητή όπως εκείνες από το 1992 έως το 2013. Επιπλέον, οι μάνατζερ πωγαίνοφέρνην παίκτες κατά βούληση, αφού η Γιουνάιτεντ σπεύδει συνεχώς να κάνει «ενέσεις» έμφυκου υλικού στην ομάδα, συχνά αδιακρίτως. Η αγγλική ιδιοκτησία έδωσε τη θέση της στους Αμερικανούς Γκλέιζερ κι εκείνοι πρόπερσι έφυγαν αποτυχημένοι (σχεδόν κτηνημένοι) για να αναλάβει τον σύλλογο ο δισεκατομμυριούχος Τζιμ Ράτκλιφ, ένας από τους πλουσιό-

τερους Βρετανούς, που έχει θέσει ως μεγάλο όραμα την κατασκευή του νέου γηπέδου του συλλόγου που θα είναι από τα πιο σύγχρονα στον κόσμο. Στο αγωνιστικό κομμάτι, όμως, τίποτα δεν άλλαξε στην πράξη. Άλλος παράγοντας που επιτείνει την κρίση στο Ολντ Τράφορντ είναι οι, κατά τον σερ Αλεξ, «θορυβώδεις γείτονες», η έτερη ομάδα του Μάντσεστερ. Η Σαρωτική Σίτι, με τα χρήματα του Αμπου Ντάμπι, αλλά και τη σπουδαία ηγεσία του Πεπ Γουαρδιόλα, πήρε εδώ και χρόνια το πάνω χέρι στο Μάντσεστερ. Την ίδια ώρα, με τα επιτυχημένα πρότζεκτ των Γιούργκεν Κλοπ και Αρνε Σλοτ, σκαρφάλωσε στην κορυφή και η –μισπη για τους φίλους της Γιουνάιτεντ– Λίβερπουλ. Ολα αυτά αύξησαν την πίεση και τη βιασύνη στις επιλογές στο Ολντ Τράφορντ. Κανείς δεν μπορεί να παραλείψει και τις ευθύνες των προπονητών, με εμμονές όπως εκείνες των Ερικ Τεν Χακ (με τα δυσκαμπίτα σχέδιά του) και Ρούμπεν Αμορίμ (με το ανεπιτυχές 3-4-3) αλλά και των κατά καιρούς ακριβοπληρωμένων παικτών (Σάντσεζ, Πογκμπά, Ντι Μαρία, Ντεπέια, Φαν ντε Μπέικ) που δεν απέδωσαν τα αναμενόμενα. **Έλλειψη σχεδιασμού** Πάνω από όλα, όμως, φαίνεται ότι ευθύνεται η έλλειψη μακρο-

χρόνιου σχεδιασμού, αυτού δηλαδή που υπήρχε επί σερ Αλεξ, με εμπιστοσύνη στις ακαδημίες της ομάδας και στους Αγγλους ποδοσφαιριστές που, σε αντίθεση με... μισθοφόρους, είναι προτοίμαστοι να αντέξουν την πίεση και να βάλουν στην άκρη τους εγωισμούς. Η έλλειψη υπομονής και ποδοσφαιρικής γνώσης αφήνει τη Γιουνάιτεντ έρμαιο στις ορέξεις ατζέντηδων ποδοσφαιριστών και προπονητών. Το μόνο που φαντάζει πως μπορεί να τη σώσει είναι πιθανότατα ένας άνθρωπος που θα ζητήσει τον χρόνο και τη δυνατότητα για να δουλέψει σε βάθος πενταετίας ώστε να την επαναφέρει στην κορυφή, έστω και χωρίς να χτίσει τη δυναστεία του σερ Αλεξ. Όπως επισημιάζουν βετεράνοι όσοι του συλλόγου, απαιτείται να αναλάβει τις τύχες του μια στιβαρή ποδοσφαιρική προσωπικότητα, όπως έκανε η Λίβερπουλ με τον Κλοπ, που θα έχει μεν φιλοδοξίες αλλά συνάμα και εμπειρίες σε κορυφαίο επίπεδο. Αυτός θα πρέπει να συντάξει ένα μακρόπνοο πλάνο αναγέννησης, όχι με φθαρμένα υλικά, αλλά με παίκτες που θα δώσουν ό,τι έχουν για τη Γιουνάιτεντ, πιθανώς προερχόμενοι από τα σπλάκνα της ή με κάποια στενή σχέση, ώστε να χτιστεί πάνω τους η ομάδα του 2030.

Κέντρο διερχομένων
Η εμπιστοσύνη στις ακαδημίες της ομάδας δεν υπάρχει και η έλλειψη υπομονής και ποδοσφαιρικής γνώσης αφήνει τη Γιουνάιτεντ έρμαιο στις ορέξεις ατζέντηδων ποδοσφαιριστών και προπονητών.

ΑΠΟΦΕΙΣ

Σημαντικές αποφάσεις, κριτήριο και συνέπειες

Τα βιαστικά συμπεράσματα συνήθως δεν είναι για καλό και οι σημαντικές αποφάσεις κάτω από συναισθηματική φόρτιση, τις περισσότερες φορές δεν αποδεικνύονται σοφές. Ο Κύπριος φιλάθλος εύκολα ενθουσιάζεται και με την ίδια ευκολία απογοητεύεται. Όταν όμως ανάλογα... συμπεριφέρεται και κυρίως αποφασίζει μια διοίκηση ποδοσφαιρικής ομάδας, προκύπτουν συνέπειες σε αγωνιστικό και όχι μόνο επίπεδο. Κάπως έτσι, Δεκέμβριο μήνα πέρσι, η διοίκηση του Απόλλωνα αποφάσισε ότι ο προπονητής ο οποίος κρίθηκε πριν από μερικά χρόνια πως δεν μπορεί να πετύχει το κάτι παραπάνω, είναι τελικά ο καταλληλότερος και μάλιστα για «κλειστό» τριετές συμβόλαιο. Ένα χρόνο μετά, η διοίκηση του Απόλλωνα κατέληξε σε συμφωνία με τον Σωφρόνη Αυγουστή, για αποζημίωση σε ποσοστό 65% του

συνολικού ποσού που προνοούσε το τριετές συμβόλαιο... Στην πιο δύσκολη περίοδο της σύγχρονης ιστορίας της Ανόρθωσης, σε μια περίοδο με... άγνωστη την κάθε επόμενη μέρα που της ξημερώνει, η διοίκηση προχώρησε σε συμφωνία μέχρι το καλοκαίρι του 2028 με τον Τιμούρ Κετσπάγια! Δεδομένη η ιδιαίτερη σχέση των δύο πλευρών, δεδομένη και η αποτυχημένη τελευταία θητεία του Τιμούρ στον πάγκο πριν από τρία χρόνια. Αποτέλεσμα; Πριν από λίγες μέρες και περίπου τρεις μήνες μετά, ο προβληματισμός της διοίκησης για τις εμφανίσεις... άγγιξε και τον προπονητή, έστω και αν δεν υπήρξε επίσημη παραδοχή. Κάτι ανάλογο και σε αρκετές περιπτώσεις ποδοσφαιριστών. Αρκετές «πχηρές» μεταγραφές του καλοκαιριού ετοιμάζονται να κουνήσουν μαντίλι. Για σημαντικό αριθμό... παικταράδων, διοικησιμής ψάχνουν τρόπους για λύση των συμβολαίων τους. Γιατί, κατ'επανάληψη αποδεικνύεται πως οι επι-

δόσεις σε ομάδες κατώτερου επιπέδου, το επικοινωνιακό κομμάτι και τα «ακριβά» ή και μακράς διάρκειας συμβόλαια, από μόνο τους δεν εξασφαλίζουν την επιτυχία. Με την ίδια λογική και με κριτήριο περισσότερο το συναίσθημα, προκύπτουν κατά καιρούς και αντίθετες αποφάσεις. Όταν ένα αποτέλεσμα και μια αποτυχία, σε συνδυασμό με την πίεση του κόσμου, κρίνουν και πολύ περισσότερο μηδενίζουν ένα πολύ μεγαλύτερο χρονικό διάστημα με πρόσμη θετικό για προπονητές ή ποδοσφαιριστές... Αποφάσεις με σημαντικό κριτήριο το συναίσθημα, παρά με τον ψυχρό επαγγελματισμό. Πέραν από τους διοικούντες ή γενικότερα τους αρμόδιους των ομάδων για τέτοιες αποφάσεις, ευθύνη βαρύνει και το δικό μας σνάφι, το δημοσιογραφικό. Γιατί, συνήθως, έστω όχι όλοι, λέμε ή γράφουμε ό,τι αρέσει στον φιλάθλο-οπαδό ή έστω αποφεύγουμε να εκφράσουμε αντίθετη άποψη...

Cash

Νοών το νερό που ρέει στα φράγματα, ωσάν το οζυγόνο που αναπνέει ο άνθρωπος για να ζήσει, το cash σε τούτο τον τόπο λογίζεται ως ζωτικής σημασίας στοιχείο, για όποιον θέλει να επιβιώσει. Cash θέλει ο μικροπωλητής για να πουλήσει τηνπραμάτεια του, cash θέλει και ο «διαχειριστής» για να βάλει μπρος τα κονέ του με το Προεδρικό. Cash ρίχνει στο παγκάρι της εκκλησίας ο πιστός για ν'ανάψει το κεράκι του, cash ρίχνει και ο «επενδυτής» που θέλει να εξασφαλίσει πολιτικές πλάτες. Cash προσφέρει σε φακελάκι, κάθε φορά που εύχεσαι στους νεόνυμφους, cash προσφέρουν και οι εταιρείες που επιθυμούν να συμβάλουν στην προσπάθεια του υποψηφίου, λαμβάνοντας άλλων ειδών

χάρες. Cash προτείνεις στον αγοραστή, μήπως πέσει η τιμή του ακινήτου που επιθυμείς ν'αγοράσεις, cash προτείνεις και στους ενδιαφερόμενους, ο επικεφαλής της προεκλογικής καμπάνιας του προέδρου. Cash πληρώνει ο χρήστης για να πάρει τη δόση του, με cash πληρώνεται και η grande persona, που συστήνεται στους μαϊμού επενδυτές, ως κολλητός του πρώτου πολίτη της χώρας. Cash ανταλλάσσουν στις χαρτοπαικτικές λέσχες ανά την Κύπρο, cash, με cash ανταλλάσσεται η πρόσβαση στα κέντρα εξουσίας. Cash δίνει στον λαχειοπώλη αγοράζοντας κανένα λαχνό, cash δίνουν και οι Ρώσοι ολιγάρχες που προσπαθούν να αποφύγουν τις κυρώσεις. Cash καταβάλλεις στο παιδί σου καθημερινά στέλεχοντάς το στο σχολείο με την ελπίδα να μορφωθεί, cash καταβάλλουν και οι επιχειρήσεις που επιθυμούν μετά εντολής

του προέδρου να παρακάμψουν τη γραφειοκρατία. Cash στην εργαζόμενη που θα σε βοηθήσει στο καθάρισμα του σπιτιού, cash και ο εργολάβος που νιώθει σαν φιλενάδα του τον πρώτο πολίτη της χώρας. Cash ποθεί και ο άπορος που στέκεται έξω από το μαγαζί προτάσσοντάς σου ένα άδαιο ποτήρι, cash ποθεί και η «πρώτη κυρία» στα φιλανθρωπικά γκαλά της. Cash συνεισφέρει κανείς σε εκστρατείες φιλανθρωπίας, cash συνεισφέρουν υπό τη μορφή αγαθοεργιών και στο γραφείο της συζύγου του προέδρου. Cash ανέδειξαν τον πρόεδρο της Δημοκρατίας στις προηγούμενες εκλογές, cash προφανώς θα κρίνουν και ποιος θα είναι ο επόμενος. Με cash αγοράζεις λουκουμάδες από τον πλανόδιο μήπως δώξεις τους καλικάντζαρους ανήμερα των Φώτων, με cash εδραιώνονται στην εξουσία άλλοι ειδους καλικάντζαροι.

Μεταβολές εβδομάδας

	Χ.Α.Κ.		Χ.Α.		Dow Jones		Nasdaq		Nikkei		Dax		FTSE 100		Πετρέλαιο		€/€
	0,99%		0,16%		0,47%		0,83%		3,11%		2,60%		1,14%		1,81%		-0,58%

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΣΚΟΥΡΙΔΗΣ

Αυξητική τάση στο πεδίο της έρευνας

Την ανάπτυξη του οικοσυστήματος έρευνας και καινοτομίας αναλύει σε συνέντευξή του στην «Κ» ο επικεφαλής επιστήμονας της Κυπριακής Δημοκρατίας Δημήτρης Σκουριδής. Επιδιώκουμε να φτάσουμε σε ένα σημείο όπου η εφαρμοσμένη έρευνα να παράγει ουσιαστικό αντίκτυπο, ώστε το οικοσύστημα να μην περιορίζεται αποκλειστικά στη βασική έρευνα, τόνισε. Στόχος μέχρι το 2035 η Κύπρος να προσελκύσει δύο νεοφυείς επιχειρήσεις αξίας άνω του 1 δισ. δολαρίων και μία άνω των 10 δισ. δολαρίων. **Σελ. 4**

Χτίζονται κεφαλαιακά «μαξιλάρια»

Η Κεντρική Τράπεζα ανεβάζει στις επόμενες μέρες το ποσοστό του αντικυκλικού αποθέματος ασφαλείας στο 1,5%

Η Κύπρος εισέρχεται σε αυστηρότερο μακροπρόθεσμο καθεστώς, καθώς από τις 14 Ιανουαρίου 2026 τίθεται σε εφαρμογή το αντικυκλικό απόθεμα ασφαλείας (CCyB) στο 1,5%, αυξάνοντας τις

κεφαλαιακές απαιτήσεις για τις τράπεζες. Η απόφαση της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου βασίζεται στην αξιολόγηση αυξημένων κυκλικών συστημικών κινδύνων και στοχεύει στη δημιουργία κε-

φαλαιακού «μαξιλαριού» που μπορεί να απελευθερωθεί σε περιόδους κρίσης, διασφαλίζοντας τη συνέχιση της χρηματοδότησης της οικονομίας. Το κόστος της αύξησης εκτιμάται σε 71 εκατ. ευρώ,

δεσμεύοντας μέρος των κερδών του τραπεζικού τομέα. Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Κύπρος κινείται πλέον στη μεσαία και άνω κλίμακα μακροπρόθεσμων αυστηρότητας, ευθυγραμμισμένη με χώρες

όπως η Ιρλανδία και η Εσθονία, παραμένοντας όμως πιο συντηρητική από κράτη με υψηλότερα CCyB έως 2,5% και σαφώς αυστηρότερη από χώρες που διατηρούν μηδενικό ποσοστό. **Σελ. 6**

Κούρσα διαδοχής στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα

Το ζήτημα της διαδοχής στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) έχει ήδη αρχίσει να προκαλεί έντονες συζητήσεις, παρόλο που η θητεία της Κριστίν Λαγκάρντ λήγει στο τέλος του 2027. Η κούρσα διεξάγεται την ώρα που οι αποδοχές της «σιδηράς κυρίας» της ΕΚΤ προκαλούν έντονες αντιδράσεις, αλλά και συζητήσεις για τη διαφάνεια του ιδρύματος. Η πρόεδρος της ΕΚΤ είναι η πιο ακριβοπληρωμένη αξιωματούχος στην Ε.Ε., με τις πραγματικές της αποδοχές να είναι 50% υψηλότερες από αυτές που ανακοινώνει επίσημα η Κεντρική Τράπεζα. **Σελ. 11**

ΜΕΤΟΧΕΣ

Οι 16 εισηγμένες που ξεχώρισαν το 2025

Υψηλό βαθμό συγκέντρωσης καταδεικνύει η δομή της αγοράς, καθώς το 2025 οι τρεις μεγαλύτεροι παίχτες στο ταμπλό συγκεντρώνουν συνολικά πάνω από το 70% του μεριδίου της αγοράς. Το σύνολο των συναλλαγών της περιόδου ανήλθε σε €340,9 εκατ., εκ των οποίων τα €56,4 εκατ. αφορούσαν προσυμφωνημένες συναλλαγές. **Σελ. 5**

ΤΑΞΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ

Ταξίδια με τρένα και κρουαζιέρες

Μαζί με την ανάπτυξη της παγκόσμιας βιομηχανίας ταξιδιών αναδύονται και νέες τάσεις. Ταξίδια με τρένο, νέα σύγχρονα αεροδρόμια που φιλοδοξούν να αποτελέσουν τα ίδια προορισμούς, είναι μερικές από τις τάσεις του 2026 που καταγράφουν οι συντάκτες του κορυφαίου διεθνούς ταξιδιωτικού περιοδικού Condé Nast Traveller. **Σελ. 7**

ΑΝΑΛΥΣΗ / Των **ΑΝΔΡΕΑ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ** και **ΟΜΗΡΟΥ ΠΙΣΣΑΡΙΔΗ**

Παγκόσμια οικονομία 2026: Προκλήσεις και ευκαιρίες

Μετά από μια χρονιά έντονων αναταράξεων, η παγκόσμια οικονομία εισέρχεται στο 2026 με ένα σύνθετο μείγμα προκλήσεων και ευκαιριών. Οι πλείστοι οικονομολόγοι εκτιμούν ότι η ανάπτυξη θα είναι συγκρατημένη, γύρω στο 2,4%, καθώς οι αγορές προσαρμόζονται σε ένα περιβάλλον γεωπολιτικών αβεβαιοτήτων, υψηλών εμπορικών δασμών, περιορισμένων, σε πολλές χώρες, νομισματικών και δημοσιονομικών περιθωρίων τόνωσης των οικονομιών και ταυτόχρονα, ταχέων τεχνολογικών μετασχηματισμών, που αναδιαμορφώνουν ολόκληρους παραδοσιακούς κλάδους και μεταβάλλουν παραδοσιακές ισορροπίες. Παρά την επιβράδυνση, η διάψευση σεναρίων απότομης ύφεσης και έντονων πληθωριστικών πιέσεων, όπως επίσης η σχετική ανθεκτικότητα που κα-

ταγράφηκε το 2025, δημιουργεί συνθήκες ομαλής προσαρμογής. Οι γεωπολιτικές εντάσεις εξακολουθούν να αποτελούν βασικό παράγοντα κινδύνου. Η αναδιάρθρωση εμπορικών σχέσεων, με τη δυναμική παρουσία αναδυόμενων οικονομιών (π.χ. Κίνα, Ινδία), η επιβολή περιορισμών στις εξαγωγές τεχνολογίας και οι μεταβολές στις ενεργειακές ροές, επηρεάζουν τις αλυσίδες εφοδιασμού και αυξάνουν το κόστος συναλλαγών. Ως αντίδραση, πολλές χώρες, περιλαμβανομένης και της Ε.Ε., προσπαθούν να πραγματοποιήσουν στροφή προς μεγαλύτερη περιφερειοποίηση της παραγωγής, καθώς επιδιώκουν στρατηγική αυτονομία και μείωση της εξάρτησης από γεωπολιτικά ευαίσθητες περιοχές. Το παγκόσμιο δημόσιο χρέος παραμένει σε ιστορικά υψηλά

επίπεδα, περιορίζοντας τη δημοσιονομική ευελιξία των πιο ευάλωτων οικονομιών, ιδιαίτερα αυτών που εξαρτώνται από εξωτερικό δανεισμό. Η διαχείριση του χρέους, σε συνάρτηση με τη διατήρηση ενός ανθεκτικού τραπεζικού και χρηματοοικονομικού τομέα, αποτελούν κρίσιμους παράγοντες για τη διατήρηση της εμπιστοσύνης των αγορών και τη διενέργεια των απαιτούμενων επενδύσεων στα πλαίσια της ψηφιακής και ενεργειακής μετάβασης. Η τεχνολογική πρόοδος στην τεχνητή νοημοσύνη, την αυτοματοποίηση, την ανάλυση δεδομένων και την πράσινη ενέργεια, δημιουργεί νέες επενδυτικές ευκαιρίες και λειτουργεί ως βασικός μοχλός ανάπτυξης, ενισχύοντας την παραγωγικότητα και αντισταθμίζοντας μέρος των μακροοικονομικών

πιέσεων. Επιπλέον, αρκετές οικονομίες αναμένεται να επωφεληθούν από τη συνεχιζόμενη αποκλιμάκωση του ενεργειακού κόστους και τη σταθεροποίηση των εφοδιαστικών αλυσίδων. Καθώς το 2026 ξεκινά, η παγκόσμια οικονομία βρίσκεται σε μια λεπτή ισορροπία: οι κίνδυνοι είναι υπαρκτοί και πολυδιάστατοι, αλλά η τεχνολογική επιτάχυνση, η προσαρμοστικότητα των επιχειρήσεων και η σταδιακή σταθεροποίηση των αγορών δημιουργούν ένα περιβάλλον όπου η ανάπτυξη, αν και σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα, παραμένει εφικτή. Όσον αφορά την Ε.Ε., εισέρχεται στο 2026 με μια ιδιόμορφη ισορροπία ανάμεσα σε σταθερότητα και πίεση. Από τη μία πλευρά, η αποκλιμάκωση του πληθωρισμού και η σταδιακή ενίσχυση της βιομηχανικής παραγωγής δημιουργούν

θετικές προοπτικές. Από την άλλη, η Ε.Ε. αντιμετωπίζει σημαντικές προκλήσεις: την ανάγκη επιτάχυνσης της πράσινης μετάβασης, την ενίσχυση της ενεργειακής και στρατιωτικής της αυτονομίας και την αντιμετώπιση των δημογραφικών πιέσεων, που περιορίζουν την πρόσφορα εργασίας. Η επιτυχία θα εξαρτηθεί από την ικανότητά της να υλοποιήσει διαισθητικές μεταρρυθμίσεις, να ενισχύσει την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων και να διασφαλίσει ότι, η ψηφιακή και πράσινη μετάβαση θα συνοδεύεται από επαρκή χρηματοδότηση και κοινωνική συνοχή. Ο Ανδρέας Χαράλαμπος και ο Όμηρος Πισσαρίδης είναι οικονομολόγοι και οι απόψεις που εκφράζουν είναι προσωπικές.

ΕΛΛΑΔΑ

Αύξηση τιμών κατοικιών έως 94%

Μια νέα πραγματικότητα έχει διαμορφωθεί στην αγορά ακινήτων από το 2019 και μέχρι σήμερα, επιβεβαιώνοντας την άρρηκτη σύνδεσή της με την πορεία της οικονομίας. Οι μεγαλύτερες ανατιμήσεις καταγράφονται στις πιο προσιτές οικονομικά περιοχές, όπου η ανέγερση νέων πολυκατοικιών έχει μειωθεί τα τελευταία χρόνια. **Σελ. 12**

Απόδοση δεκαετών ομολόγων

	Απόδοση	Εβδομαδιαία αλλαγή
Κύπρος	3,53%	0,34%
Γερμανία	2,86%	-0,04%
Γαλλία	3,53%	-0,08%
Ιταλία	3,51%	-0,10%
Ισπανία	3,25%	-0,08%
Ιρλανδία	2,98%	-0,07%
Ελλάδα	3,37%	-0,12%
Ην. Βασίλειο	4,54%	0,01%

Βαθμολογία από Οίκους Αξιολόγησης

Οίκος Αξιολόγησης	Μακρο-πρόθεσμο χρέος	Προοπτικές (outlook)
DBRS	A	Σταθερή
Fitch	A-	Θετική
Moody's	A3	Σταθερή
S&P	A-	Θετική
Scope Ratings	A-	Σταθερή

ΔΗΚΤΗΣ

diktis@kathimerini.com.cy

Αποκλειστική ευθύνη και προνόμιο

Νέα δάνεια άνω των τεσσάρων δισεκατομμυρίων ευρώ κατέγραψε η κεντρική τράπεζα το ενδεκάμηνο του 2025. Η ετήσια αύξηση ξεπερνά το 30% δημιουργώντας αξιοπρόσεκτα δεδομένα για την κατάσταση της κυπριακής οικονομίας. Τα δάνεια σε επιχειρήσεις προσεγγίζουν τα 3 δισ. ευρώ παρουσιάζοντας ετήσια αύξηση 40%. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι οι τράπεζες μετά το 2013 ακολουθούν μια νέα προσέγγιση και εστιάζονται σε μεγάλα εταιρικά δάνεια και όχι στα πολλά μικρά δάνεια ιδιωτών όπως γινόταν στο παρελθόν. Η αλλαγή στάσης έχει να κάνει με τη δυσκολία ανάκτησης σε σχέση με τα επιχειρηματικά δάνεια που θεωρούνται ευκολότερα. Ένα άλλο στοιχείο που προκύπτει αν συνοψολογιστεί και το ρεκόρ καταθέσεων είναι ότι οι πολίτες δυσκολεύονται να εμπιστευτούν την οικονομία για επενδύσεις και άρα οι τράπεζες έχουν αφεθεί με την αποκλειστική ευθύνη και προνόμιο να αποφασίζουν για κάθε επένδυση που γίνεται στο νησί.

Κυπριακά επιτόκια

Η κατάσταση στο τραπεζικό σύστημα όπως αναλύθηκε πιο πάνω, επηρεάζει άμεσα και τα καταθετικά επιτόκια, που σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, είναι τα χαμηλότερα στην Ευρωζώνη. Ισχύει όμως και το αντίθετο για τα δανειακά. Συγκεκριμένα, τα στεγαστικά και επιχειρηματικά δάνεια που βρίσκονται σε πρώτη ζήτηση στην Κύπρο χρεώνονται επιτόκια πάνω από τον ευρωπαϊκό μέσο όρο. Οι τράπεζες λοιπόν «τιμωρούν» την υπερβάλλουσα ρευστότητα που προκύπτει λόγω της άρνησης των Κυπρίων να επενδύσουν στην πραγματική

Η νέα συμφωνία για την ΑΤΑ, που η κυβέρνηση θεώρησε μεγάλη επιτυχία, προσφέρει μηδενική προστασία κατά της ακρίβειας για το 2026.

οικονομία, ενώ χρεώνουν ακριβά τον ρόλο που τους έχει ανατεθεί ως αποκλειστικοί χρηματοδότες.

Ο χαμηλός πληθωρισμός είναι πρόβλημα

Στον πάτο της Ευρωζώνης βρίσκεται η Κύπρος όσον αφορά στον πληθωρισμό Νοεμβρίου. Εξαιρουμένων των επιδράσεων της ενέργειας και των νωπών τροφίμων (δομικός πληθωρισμός) η οικονομία λειτουργεί σε συνθήκες αποπληθωρισμού. Τι σημαίνει όμως για μια οικονομία που αναπτύσσεται ραγδαία αυτή η συνθήκη; Σημαίνει ότι η παραγωγικότητα βρίσκεται στα ύψη και η αξιό-

ποίηση των πόρων είναι βέλτιστη, κάτι όμως που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Και άρα καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η ανάπτυξη οφείλεται σε δυνάμεις του εξωτερικού. Και πού είναι το κακό, θα αναρωτηθείτε; Το κακό είναι ότι το βάρος των δανείων δεν αποκλιμακώνεται όσο περνούν τα χρόνια, ενώ οι μισθοί παραμένουν κατηλωμένοι. Και το χειρότερο είναι ότι μόλις διακοπεί η ανάπτυξη, η οικονομία θα μπει σε κατάσταση αποπληθωρισμού.

Σωσίβιο λιτότητας

Τα χρόνια μετά το μνημόνιο υπήρξαν χρόνια οικονομικής νηνεμίας για τις κυβερνήσεις. Το σκηνικό στήθηκε αφενός λόγω της

αναστολής των δημοσιονομικών κανόνων, αφετέρου λόγω της διάθεσης αυξημένων πόρων από το ταμείο ανάκαμψης και ανθεκτικότητας. Την τελευταία πενταετία «είδαμε» ελλείμματα, αυξημένες δημόσιες δαπάνες και κυρίως άρνηση αντιμετώπισης των διαρθρωτικών προβλημάτων. Χώρες όπως η Γερμανία και η Γαλλία μετέτρεψαν τις δύσκολες οικονομικές συνθήκες σε συστημικό πρόβλημα της Ευρώπης. Δεν θα αργήσει η ώρα που οι αγορές θα επιτεθούν στον αδύναμο κρίκο και τότε όλοι θα ψάχνουν σωσίβιο λιτότητας. Είναι όμως σε κατάσταση η Ευρωζώνη να επιστρέψει στις εποχές που η Γερμανία κουνούσε το δάκτυλο στους μικρούς απειθαρχούς εταίρους της;

Η ΛΕΞΗ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ

Μετατρέψιμα Χρεόγραφα

Πρόκειται για επενδυτικούς τίτλους (ομόλογα, αξιόγραφα, ομολογίες, κ.ά.) με σκοπό τη συγκέντρωση δανειακών πόρων από επενδυτές, δηλαδή δανεισμό κεφαλαίων από το επενδυτικό κοινό, και οι οποίοι μπορούν σε συγκεκριμένο χρονικό σημείο να μετατραπούν σε μετοχές του ίδιου εκδότη. Μάριος Χαραλαμπίδης Καθηγητής Διοίκησης και Οικονομικών

Gap analysis Βασιλικού

Με τον όρο gap analysis σε ένα έργο υποδομής εννοούμε την καταγραφή των υφιστάμενων ελλείψεων σε σχέση με την επιθυμητή μορφή του έργου. Έτσι λοιπόν γίνεται στόχευση των πόρων, αντιμετωπίζονται τα προβλήματα και κυρίως επιβεβαιώνεται ότι το έργο εξακολουθεί να ικανοποιεί του λόγους αρχικής επιλογής. Στην περίπτωση του Βασιλικού, όπου σύμφωνα με τις ενδείξεις εντοπίστηκαν ελλείψεις στους αρχικούς σχεδιασμούς, βρισκόμαστε στο στάδιο των αποφάσεων για συμπλήρωση των κενών και ολοκλήρωση του έργου. Όσον δε αφορά στην πλωτή μονάδα που λειτουργεί συμπληρωματικά στη κερσαία υποδομή, αναμένεται πως τώρα που έχει επισκευαστεί θα πλεύσει σε τερματικό που προς το παρόν παραμένει άγνωστο, για να λάβει πιστοποίηση FSRU.

Για πόσο καιρό μπορεί κάποιος να παίρνει αντικαταθλιπτικά

της ΚΡΙΣΤΙΝΑ ΚΑΡΟΝ

Όταν η Μάρτζορι Αϊζακσον άρχισε να παίρνει φαρμακευτική αγωγή για την κατάθλιψη, λίγο πριν μπει στα 30, το θεώρησε σωτήριο. Εκείνη την περίοδο αντιμετώπιζε έναν προβληματικό γάμο και σοβαρές δυσκολίες με τη διατροφή της. Όπως διαπίστωσε, το φάρμακο τη βοήθησε να ξαναβρεί την ισορροπία της. «Ήμουν πραγματικά ευγνώμων που μπορούσα να λειτουργώ», λέει. Σήμερα, όμως, στα 69 της χρόνια, η Αϊζακσον αναρωτιέται αν θέλει να συνεχίσει να παίρνει αντικαταθλιπτικά για το υπόλοιπο της ζωής της.

Συγκεκριμένα, προβληματίζεται για τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της αγωγής της – ενός αναστολέα επαναπρόσληψης σεροτονίνης - νορεπινεφρίνης, ο οποίος είναι γνωστό ότι μπορεί να αυξήσει την αρτηριακή πίεση. Παράλληλα έχει αναστατωθεί από το αυξανόμενο αρνητικό κλίμα απέναντι στα ψυχιατρικά φάρμακα, το οποίο εστιάζει στις παρενέργειές τους και στα συμπτώματα στέρεσης.

«Με το πέρασμα των χρόνων το αφήγημα έχει μετατοπιστεί από το “πάρε το και βλέπουμε, δεν υπάρχει λόγος ανησυχίας προς το παρόν”, στο “λοιπόν, φαίνεται ότι τα πράγματα ίσως είναι πιο περίπλοκα απ’ όσο νομίζαμε”», λέει. «Και αυτό είναι ανησυχητικό».

Τα αντικαταθλιπτικά συγκαταλέγονται στα πιο συχνά συνταγογραφούμενα και ευρέως προσβάσιμα φάρμακα στις ΗΠΑ, με πολλούς ανθρώπους να τα λαμβάνουν επί σειράν ετών.

Ωστόσο, παρότι τα σύγχρονα αντικαταθλιπτικά κυκλοφορούν εδώ και δεκαετίες –η Υπηρεσία Τροφίμων και Φαρμάκων (FDA) ενέκρινε το Prozac για τη θεραπεία της κατάθλιψης το 1987–, οι γνώσεις μας για τη μακροχρόνια χρήση τους παραμένουν περιορισμένες. Η FDA τα ενέκρινε βάσει κλινικών δοκιμών που διήρκε-

σαν, στην καλύτερη περίπτωση, λίγους μήνες, ενώ οι τυχαίοι-ημένες ελεγχόμενες μελέτες για τα αντικαταθλιπτικά συνήθως δεν ξεπερνούν τα δύο χρόνια. Επιπλέον, οι ισχύουσες κλινικές οδηγίες δεν καθορίζουν με σαφήνεια ποιο είναι το βέλτιστο χρονικό διάστημα λήψης τους.

Παράγοντες

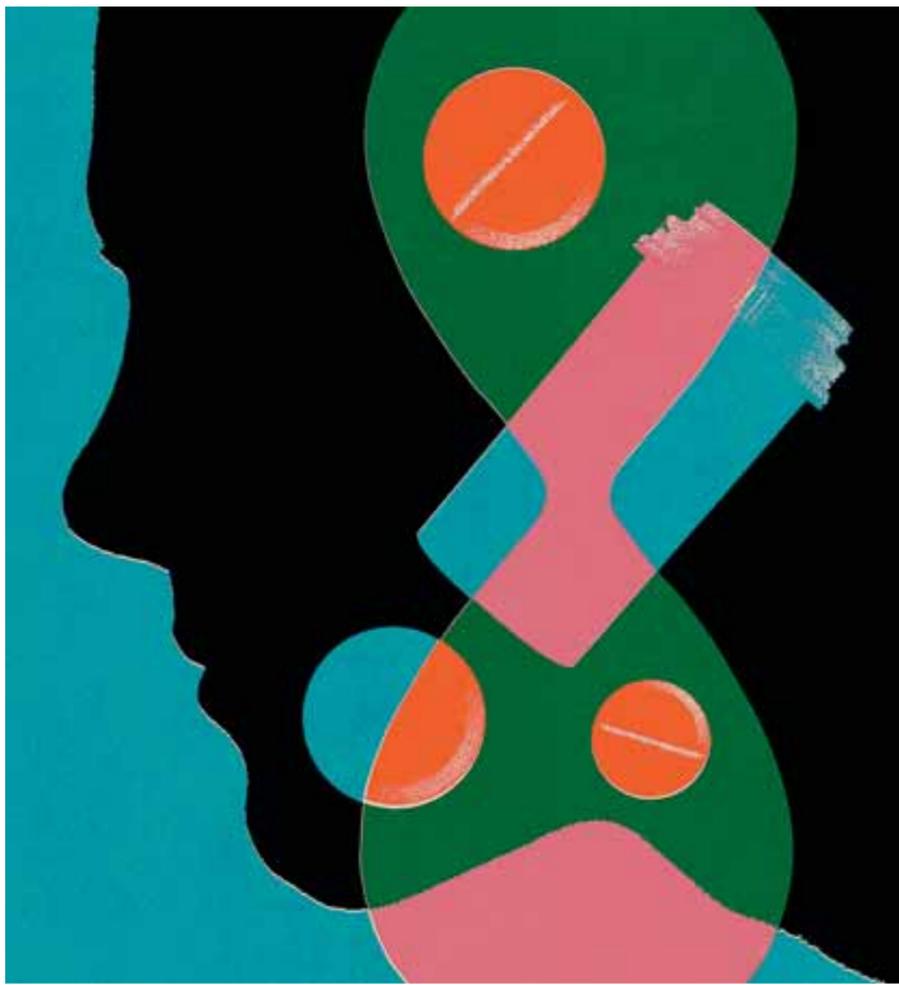
Η έλλειψη επαρκών δεδομένων καθιστά δύσκολο για πολλούς να γνωρίζουν πότε –ή και αν– θα πρέπει να διακοπεί η φαρμακευτική αγωγή. Ετσι, απευθυνθήκαμε σε ψυχιάτρους με το ερώτημα: Για πόσο καιρό μπορεί κανείς να παίρνει αντικαταθλιπτικά; Ποιοι παράγοντες πρέπει να ληφθούν υπόψη;

Οι ψυχίατροι επισημαίνουν ότι πρόκειται για μια απόφαση που πρέπει να λαμβάνεται από κοινού με τον θεράποντα γιατρό. Η απάντηση εξαρτάται από τα συμπτώματα, τη διάγνωση, την ανταπόκριση στη φαρμακευτική αγωγή, τις παρενέργειες και μια σειρά άλλων παραμέτρων – ζητήματα που χρειάζεται να συζητούνται με έναν γιατρό.

Ωστόσο, σύμφωνα με τον Αουάις Αφτάμπι, ψυχίατρο στο Κλίβελαντ, αυτές οι συζητήσεις συχνά δεν γίνονται. Όπως προσθέτει, οι επαγγελματίες συνεχίζουν να συνταγογραφούν αντικαταθλιπτικά σε άτομα με χαμηλό κίνδυνο υποτροπής της κατάθλιψης «από αδράνεια». «Αυτό είναι το προβληματικό σημείο και πρέπει να αντιμετωπιστεί».

Τα αντικαταθλιπτικά είναι γνωστό ότι προκαλούν ανεπιθύμητες παρενέργειες, οι οποίες συχνά μειώνονται καθώς ο οργανισμός προσαρμόζεται. Ωστόσο ορισμένες, όπως η αύξηση βάρους και η σεξουαλική δυσλειτουργία, μπορεί να επιμεινούν.

Ενα από τα σημαντικότερα ερωτήματα αφορά το αν είναι πιο δύσκολο να σταματήσει κάποιος τα αντικαταθλιπτικά έπειτα από μακροχρόνια χρήση.

VAHIDA SHARMA / THE NEW YORK TIMES

Οι ειδικοί απαντούν ότι χρειάζομαστε περισσότερα δεδομένα, ωστόσο ορισμένες μελέτες υποδηλώνουν ότι η μακροχρόνια χρήση μπορεί να συνδέεται με πιο έντονα συμπτώματα στέρεσης.

Σε γενικές γραμμές εκτιμάται ότι περίπου ένας στους έξι ασθενείς που διακόπτει τα αντικαταθλιπτικά εμφανίζει παρενέργειες. Αυτές μπορεί να περιλαμβάνουν ζάλη, κόπωση και το λεγόμενο «brain zap» (μια αισθησιακή επίθεση σαν ηλεκτροπληξία στο κεφάλι). Για περίπου έναν στους 35 ασθενείς τα συμπτώματα μπορεί να είναι ιδιαίτερα σοβαρά. Σε ορισμένες περιπτώσεις είναι τόσο έντονα, που η προσπάθεια διακοπής της αγωγής καθίσταται εξαιρετικά δύσκολη.

Σύμφωνα με τους γιατρούς, η σταδιακή μείωση της δόσης μπορεί να βοηθήσει στον περιορισμό αυτών των συμπτωμάτων.

Κίνδυνοι

Είναι δύσκολο να απαντήσουμε με σιγουριά αν υπάρχει κίνδυνος από τη μακροχρόνια χρήση των φαρμάκων αυτών. Ορισμένες παρατηρητικές μελέτες δείχνουν ότι τα αντικαταθλιπτικά είναι γενικά ασφαλή. Όμως, δεν έχουν χρηματοδοτηθεί από τις φαρμακοβιομηχανίες τυχαίοι-ημένες ελεγχόμενες μελέτες που να εξετάζουν τη χρήση τους εις βάθος δεκαετιών.

Δεδομένου ότι ένα μεγάλο ποσοστό του πληθυσμού λαμβάνει αντικαταθλιπτικά (περίπου το 11% των ενηλίκων στις Ηνωμένες Πολιτείες), αν υπήρχαν σοβαρά πρόσθετα προβλήματα που να σχετίζονται με τη μακροχρόνια χρήση τους «θα ήταν πολύ δύσκολο να μην τα έχουμε ήδη εντοπίσει», υποστηρίζει ο Πολ Νεστάντ, ιατρικός διευθυντής του Κέντρου Πρόληψης Αυτοκτονιών της Johns

Hopkins Bloomberg School of Public Health.

Παρά ταύτα, τα φάρμακα δεν στερούνται κινδύνων και αυτοί διαφέρουν ανάλογα με τη δραστησική ουσία. Ορισμένα αντικαταθλιπτικά έχουν συσχετιστεί με αύξηση της αρτηριακής πίεσης, του καρδιακού ρυθμού και της χοληστερίνης. Μπορούν επίσης να μειώσουν τα επίπεδα νατρίου στο αίμα και να αυξήσουν τον κίνδυνο θρόμβων.

Μελέτη που έγινε στη Δανία και δημοσιεύθηκε τον Μάιο, έδειξε ότι άτομα που λάμβαναν αντικαταθλιπτικά για διάστημα από ένα έως πέντε χρόνια παρουσίαζαν αυξημένο κίνδυνο αφνίδιου θανάτου από καρδιακή νόσο σε σύγκριση με άτομα χωρίς ιστορικό χρήσης των φαρμάκων. Ωστόσο, παραμένει ασαφές αν οι θάνατοι αυτοί οφείλονταν στα ίδια τα φάρμακα ή στην υποκείμενη ψυχιατρική νόσο.

Τα κριτήρια των ιατρικών συστάσεων

Για τη μείζονα κατάθλιψη οι κλινικές κατευθυντήριες οδηγίες συνιστούν τη συνέχιση της φαρμακευτικής αγωγής έως ότου οι ασθενείς αισθανθούν «ότι έχουν ουσιαστικά ξαναβρεί τον εαυτό τους», αναφέρει ο δρ Τζόνθαν Ε. Αλπερτ, πρόεδρος του τμήματος ψυχιατρικής στο Montefiore Einstein της Νέας Υόρκης. Όταν εξετάζει το ενδεχόμενο μακροχρόνιας χρήσης, ο Αλπερτ λαμβάνει υπόψη μια σειρά παραγόντων. Πρώτον, πόσο καιρό νοσεί ο ασθενής; Έχει παρουσιάσει πολλαπλά επεισόδια κατάθλιψης; Έρευνες δείχνουν ότι άτομα τα οποία έχουν βιώσει κατάθλιψη διαρκείας δύο ή περισσότερων ετών ή έχουν εμφανίσει τουλάχιστον δύο καταθλιπτικά επεισόδια, διατρέχουν σαφώς αυξημένο κίνδυνο να βιώσουν και νέα επεισόδια στο μέλλον.

Δεύτερον, αξιολογεί τη σοβαρότητα της νόσου. Χρειάστηκε να νοσηλευθεί ο ασθενής; Υπήρξαν σοβαρές δυσκολίες στην καθημερινότητα του ή χρειάστηκε η δοκιμή πολλών φαρμάκων μέχρι να βρεθεί αποτελεσματική αγωγή; Μια νόσος σοβαρή και ανθεκτική στη θεραπεία υποδηλώνει την ανάγκη για μακροχρόνια φαρμακευτική αντιμετώπιση, εξηγεί.

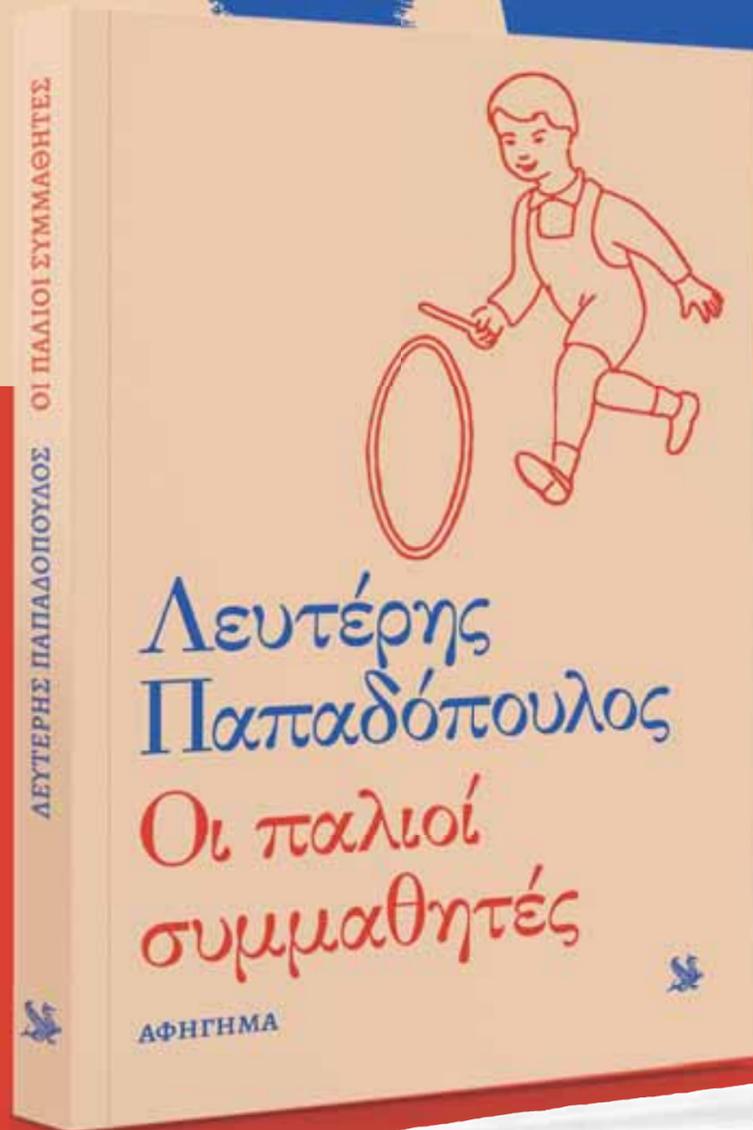
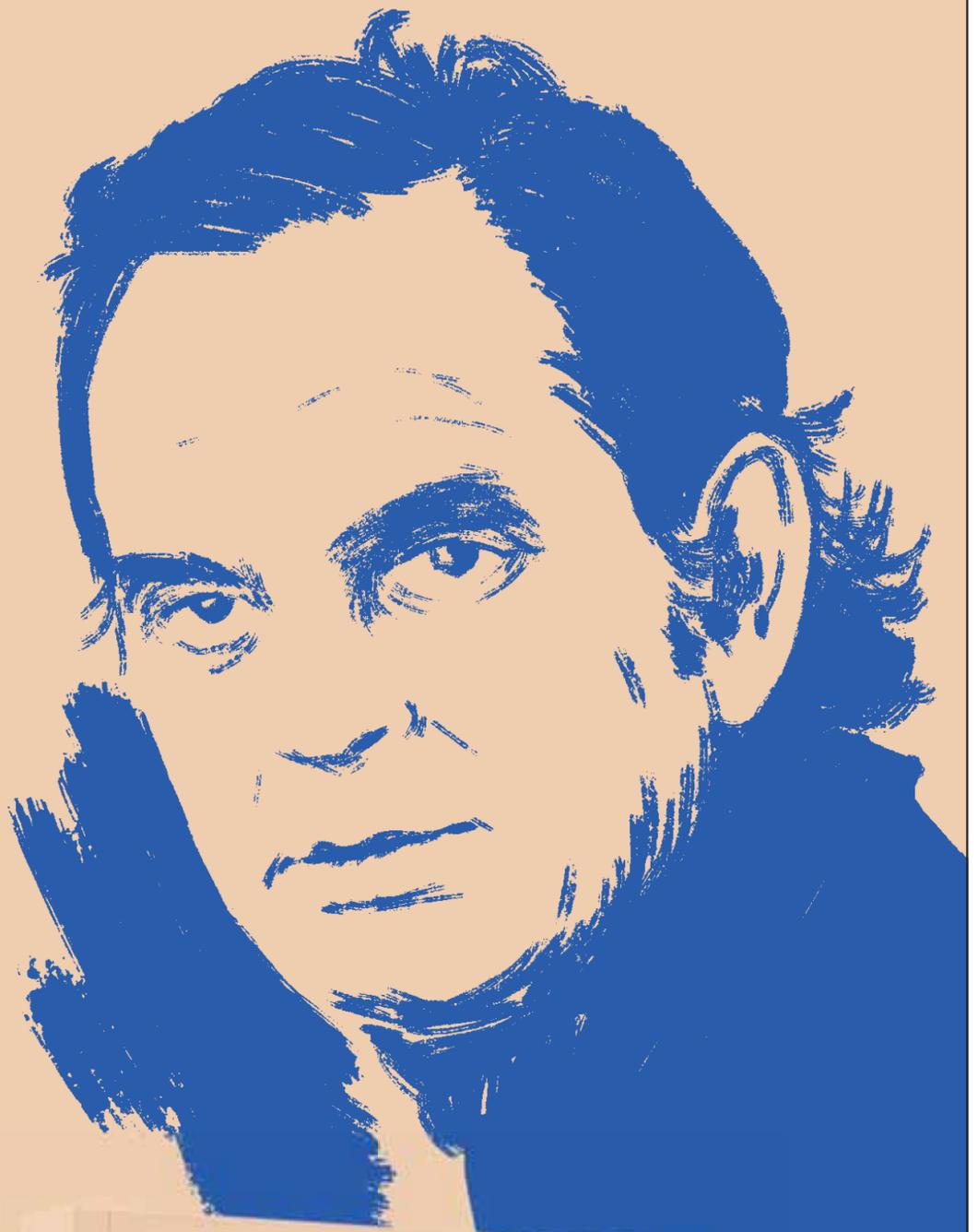
Τέλος, εξετάζει την αποτελεσματικότητα της αγωγής; Έχει το φάρμακο ουσιαστικό αποτέλεσμα; Ορισμένοι ασθενείς παρουσιάζουν βελτίωση, αλλά εξακολουθούν να έχουν κάποια συμπτώματα. Σε αυτές τις περιπτώσεις η συνέχιση της θεραπείας συχνά έχει νόημα, σημειώνει ο Αλπερτ, προκειμένου να μειωθεί «ο κίνδυνος έξαρσης».

Τα αντικαταθλιπτικά, τέλος, δεν χρησιμοποιούνται μόνο για την κατάθλιψη, αλλά και για την αντιμετώπιση μιας ευρείας γκάμας άλλων παθήσεων, όπως το άγχος, η ιδεοψυχαναγκαστική διαταραχή, η διαταραχή μετατραυματικού στρες και ο χρόνιος πόνος. Για πολλές από αυτές τις καταστάσεις, λένε οι ειδικοί, συχνά απαιτείται μακροχρόνια θεραπεία.

Οι παλιοί συμμαθητές

Το απολαυστικό
αφήγημα του Λευτέρη
Παπαδόπουλου για
τα παιδικά του χρόνια
στην Αθήνα μιας άλλης
εποχής, όταν οι τσέπες
ήταν αδειανές, αλλά
τα όνειρα περίσσευαν,
επανεκδίδεται 30 χρόνια
μετά την πρώτη του
κυκλοφορία.

“ Πολυκατοικία, άσφαλτος
και αυτοκίνητο κατέργησαν
ένα σωρό παιχνίδια, που βγάζαν
το παιδί απ' το σπίτι και
το κάναν ευτυχισμένο... ”

ΚΥΡΙΑΚΗ
18
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

Κυριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα

www.kathimerini.com.cy

Συνέντευξη στη ΔΩΡΙΤΑ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ

Ο επικεφαλής επιστήμονας της Κυπριακής Δημοκρατίας και πρόεδρος του Δ.Σ. του Ιδρύματος Έρευνας και Καινοτομίας (ΙΔΕΚ) Δημήτρης Σκουριδής αναλύει στην «Κ» την ανάπτυξη του οικοσυστήματος έρευνας και καινοτομίας στην Κύπρο. Ο στόχος μας είναι να δημιουργήσουμε δυνατή έρευνα σε τομείς όπως η καινοτομία και η τεχνητή νοημοσύνη και να αναπτύξουμε σημαντικές επιδόσεις σε τομείς που αφορούν την υγεία και πιο τεχνολογικά έργα, όπου ήδη είμαστε αρκετά δυνατοί, τόνισε. Αυτή τη στιγμή είμαστε σε επαφή με 15 επιχειρήσεις από το Ντουμπάι, τη Νέα Υόρκη, την Αυστραλία και από αυτές περίπου οι επτά βρίσκονται σε αρκετά ώριμο στάδιο για δραστηριοποιηθούν στην Κύπρο το επόμενο διάστημα, επισήμανε.

-Πόσο έχει εξελιχθεί σήμερα το οικοσύστημα της έρευνας και της καινοτομίας στην Κύπρο;

-Σήμερα έχουμε ένα οικοσύστημα, το οποίο βλέπουμε ότι έχει εξελιχθεί και συνεχίζει να εξελίσσεται. Δεν είναι αυτό το sporadic ecosystem όπως ήταν προηγουμένως, αλλά έχει μετεξελιχθεί σε ένα οικοσύστημα που πλέον έχει μια δομή και συνεχώς αυξάνεται με ταχύτητα.

Έχει μετατραπεί σε ένα οικοσύστημα που δεν λειτουργεί αποσπασματικά, αλλά έχει συγκεκριμένη δομή, έχει ρυθμό ανάπτυξης και έχει τη δυνατότητα να παράγει αποτελέσματα σε συνεχή βάση, με τρόπο που να ενισχύεται χρόνο με τον χρόνο.

-Ποιο είναι το όραμά σας για το οικοσύστημα αυτό μέχρι το 2030;

-Ουσιαστικά, αυτό που οραματίζομαστε είναι ένα οικοσύστημα στο οποίο έχουμε πιο δυνατές επιδόσεις όσον

Σήμερα βρισκόμαστε στη θέση 25 στον παγκόσμιο δείκτη καινοτομίας και στόχος είναι να προσεγγίσουμε τη θέση 23.

αφορά την ερευνητική μας αριστεία. Δηλαδή να ανεβάσουμε τις επιτυχίες μας σε ερευνητικές επιδόσεις, όπως είναι τα European Research Council Grants που αφορούν επικυρωμένες για έρευνα από την Ε.Ε. Αν δείτε τα στοιχεία από το 2023 μέχρι σήμερα, έχουν αυξηθεί κατά 12 τα συμβόλαια ERC που έχουν έρθει στην Κύπρο. Συγκεκριμένα, έχουμε τρία Starting Grants (επικυρωτήσεις για νέους ερευνητές), τρία Consolidator Grants (επικυρωτήσεις εδραίωσης ερευνητικής σταδιοδρομίας), ένα Advanced Grant (επικυρωτήρηση για καταξιωμένους ερευνητές) και ένα Proof of Concept (επικυρωτήρηση απόδειξης σκοπιμότητας/ αξιοποίησης ερευνητικών αποτελεσμάτων). Αυτό, είναι σημαντικό γιατί δείχνει ότι, παρά το μικρό μας μέγεθος, παρά το γεγονός ότι είμαστε μια χώρα με περιορισμένο αριθμό ερευνητών, υπάρχει μια ξεκάθαρη αυξητική τάση στο επίπεδο της έρευνας.

Υπάρχει και το Synergy Grant, δηλαδή η επικυρωτήρηση συνεργατικής έρευνας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Έρευνας (ERC). Αυτό δείχνει ότι η Κύπρος όχι μόνο παράγει έρευνα, αλλά είναι και αρκετά ελκυστική για

Η έρευνα στην Κύπρο παράγει μετρήσιμο αντίκτυπο

Στόχος μέχρι το 2035 να προσελκύσει δύο νεοφυείς επιχειρήσεις αξίας άνω του 1 δις. δολαρίων και μία άνω των 10 δις. δολαρίων

Επιδιώξη μας είναι να δημιουργήσουμε πιο δυνατή έρευνα σε τομείς όπως η καινοτομία και η τεχνητή νοημοσύνη και να αναπτύξουμε δυνατές επιδόσεις που αφορούν την υγεία και τεχνολογικά έργα.

ερευνητές παγκόσμιας κλάσης να θέλουν να κάνουν την έρευνά τους εδώ. Ο στόχος μας είναι να δημιουργήσουμε πιο δυνατή έρευνα σε τομείς όπως η καινοτομία και η τεχνητή νοημοσύνη και να αναπτύξουμε δυνατές επιδόσεις που αφορούν την υγεία και πιο τεχνολογικά έργα, όπου ήδη είμαστε αρκετά δυνατοί.

Επιδιώκουμε να φτάσουμε σε ένα σημείο όπου η εφαρμοσμένη έρευνα να παράγει μετρήσιμο και ουσιαστικό αντίκτυπο, ώστε το οικοσύστημα να μην περιορίζεται αποκλειστικά στη βασική έρευνα, η οποία παραδοσιακά κατείχε τον κυρίαρχο ρόλο.

-Έχουν γίνει βήματα προς αυτή την κατεύθυνση;

-Ναι, έχουν ξεκινήσει να γίνονται μεγάλα βήματα στη μετάβαση από τη βασική έρευνα προς την εμπορευματοποίηση. Αυτή η προσπάθεια θα συνεχιστεί, με στόχο μέχρι το 2030 να μπορέσουμε να ανεβάσουμε τη θέση της Κύπρου στον παγκόσμιο δείκτη έρευνας και καινοτομίας.

Σήμερα βρισκόμαστε στη θέση 25 στον παγκόσμιο δείκτη καινοτομίας και στόχος είναι να προσεγγίσουμε

τη θέση 23. Αντίστοιχα, σε ευρωπαϊκό επίπεδο, από τη θέση 17 θέλουμε σταδιακά να μπούμε στη δεκάδα. **-Με δεδομένο τον διεθνή ανταγωνισμό, ποια είναι τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Κύπρου;**

-Στην Κύπρο υπάρχουν συγκεκριμένα στοιχεία που την καθιστούν ικανή να λειτουργήσει ως περιφερειακός κόμβος καινοτομίας. Το γεγονός ότι μέσα σε δύο χρόνια ανεβήκαμε από τη θέση 28 στη θέση 25 στον παγκόσμιο δείκτη καινοτομίας δείχνει ότι όχι μόνο το οικοσύστημα είναι ελκυστικό, αλλά εντοπίζεται ικανότητα ταχείας εκτέλεσης δράσεων.

Αυτό δείχνει ότι έχουμε καταφέρει να τοποθετήσουμε την Κύπρο σε διεθνές επίπεδο, από την Αμερική μέχρι την Αυστραλία, την Ινδία, τη Σαουδική Αραβία και τη Ηνωμένη Αραβική Εμιράτα, μέσα από δράσεις και διμερείς συνεργασίες.

-Ποιο είναι το επόμενο μεγάλο στοιχείο για εσάς προσωπικά;

-Το προσωπικό μου στοιχείο είναι να δημιουργηθούν οι σωστές δομές ώστε μέχρι το 2035 να έχουμε τουλάχιστον δύο unicorns και μία decacom

εταιρεία στην Κύπρο, πράγμα που μεταφράζεται σε δύο νεοφυείς επιχειρήσεις αξίας άνω του 1 δις. δολαρίων και μία άνω των 10 δις. δολαρίων. Αν αυτό επιτευχθεί, θα πρόκειται για ένα τεράστιο επίτευγμα για μια χώρα του μεγέθους της Κύπρου. Στη στρατηγική μας για την έρευνα και την καινοτομία υπάρχουν συγκεκριμένοι τομείς τους οποίους έχουμε στο επίκεντρο. Ένας από αυτούς είναι οι Βασικές Ψηφιακές Τεχνολογίες (Key Digital Technologies – KDT), που περιλαμβάνουν την τεχνητή νοημοσύνη, τα μικροσιπ και συναφείς τεχνολογίες. Βλέπουμε ότι η Κύπρος έχει αρκετή απήκηση σε αγορές όπως τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, η Ινδία, η Αμερική και η Αγγλία. Αυτές οι αγορές βλέπουν την Κύπρο ως έναν καλό κόμβο ή έναν αξιόπιστο συνεργάτη για την επέκταση συγκεκριμένων προϊόντων.

-Υπάρχουν συγκεκριμένες εταιρείες που έχουν ήδη έρθει στην Κύπρο;

-Ναι, εταιρείες έχουν έρθει στην Κύπρο για να δραστηριοποιηθούν, τόσο από την Αμερική όσο και από την Αγγλία. Από την Αμερική έχουμε, για παράδειγμα, την Tenstorrent,

την Bcentrige.ai, ενώ από την Αγγλία έχουμε την Covaler, η οποία ήδη ψάχνει προσωπικό για να στελεχώσει το γραφείο της στην Κύπρο.

Η παρουσία αυτών των εταιρειών δείχνει ότι η Κύπρος δεν είναι απλώς ένας προορισμός εγκατάστασης, αλλά ένας τόπος όπου μπορούν να δημιουργηθούν προστιθέμενη αξία, συνεργασίες και προοπτικές ανάπτυξης, τόσο για τις ίδιες τις εταιρείες όσο και για το εγχώριο οικοσύστημα.

Στον τομέα της υγείας και της βιοτεχνολογίας υπάρχει επίσης έντονο ενδιαφέρον. Είμαστε αρκετά δυνατοί σε αυτόν τον τομέα, με πολύ καλή ερευνητική δουλειά που γίνεται σε μονάδες όπως το Γερμανικό Ογκολογικό Κέντρο, το Ινστιτούτο Νευρολογίας και σε πανεπιστημιακά ερευνητικά κέντρα, όπως συγκεκριμένες μονάδες του Πανεπιστημίου Κύπρου. Μάλιστα είναι σημαντικό να αναφέρω ότι έχουμε δει συγκεκριμένο ενδιαφέρον από διεθνείς ερευνητικούς οργανισμούς για συνεργασίες, ειδικά στα κομμάτια της υγείας και της βιοτεχνολογίας. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι συνεργασίες που ξεκίνησαν μέσα από δράσεις που πραγματοποιήθηκαν τον Σεπτέμβριο, με τη χρήση στρατηγικών υποδομών που χρηματοδοτήθηκαν από το ΙΔΕΚ.

Στον τομέα της ενέργειας σημειώνουμε επίσης πολύ καλές επιδόσεις. Γίνεται ουσιαστική και σημαντική δουλειά σε πεδία όπως τα έξυπνα δίκτυα (smart grids) και τα έξυπνα καύσιμα (smart fuels), ενώ έχουμε εταιρείες με πολύ ισχυρή παρουσία, όπως η EnergyIntel, η οποία διαθέτει πάνω από 80 πατέντες και αυτή τη στιγμή τρέχει πιλοτικά έργα στις ΗΠΑ και στη Σαουδική Αραβία.

Υπάρχουν και άλλες μικρότερες εταιρείες που εργάζονται σε θέματα ενέργειας σε συνδυασμό με την τεχνητή νοημοσύνη, προσαθώντας να προχωρήσουν ακόμη πιο μπροστά σε καινοτόμες εφαρμογές. Παράλληλα, οι τομείς του διαστήματος και της άμυνας είναι δύο τομείς που αναδύονται δυναμικά. Έχουμε δει μεγάλους διεθνείς οργανισμούς και εταιρείες να επισκέπτονται την Κύπρο. Για παράδειγμα, η Embraer, και η Lockheed Martin, στο πλαίσιο του συνεδρίου COSPAR που πραγματοποιήθηκε στην Κύπρο. Από την άλλη, η τεχνητή νοημοσύνη είναι σημείο reset για την Κύπρο. Μας δίνει τη δυνατότητα να υπερκεράσουμε άλλες οικονομίες και χώρες, κάτι που υπό κανονικές συνθήκες δεν θα ήταν εύκολο. Αυτό όμως προϋποθέτει στρατηγική, ταχύτητα και σωστή εκτέλεση.

Το 2025 ήταν κομβικό έτος. Ξεκινήσαμε με στόχο την αναβάθμιση της εθνικής στρατηγικής για την τεχνητή νοημοσύνη. Παράλληλα, από τον Ιούλιο ξεκίνησε ένα project χαρτογράφησης του κυπριακού οικοσυστήματος AI όπου εντοπίστηκαν περίπου 300 εταιρείες και οργανισμοί μέσα από περισσότερες από 1.700 συναντήσεις που έγιναν εντός και εκτός Κύπρου. Από αυτές, απάντησαν πάνω από 110 οργανισμοί, startups, ερευνητικά κέντρα που υφιστάμενες εταιρείες που αναπτύσσουν λύσεις τεχνητής νοημοσύνης. Τα δεδομένα κατηγοριοποιήθηκαν βάσει διεθνών μοντέλων, προσαρμοσμένων στα κυπριακά δεδομένα. Αυτό μας δίνει ουσιαστικά ανατροφοδότηση για το τι πρέπει να κάνουμε ώστε να αυξήσουμε τον ρυθμό ανάπτυξης της Κύπρου στην τεχνητή νοημοσύνη.

Η Κύπρος σημειώνει δυνατές επιδόσεις στην ερευνητική αριστεία

-Τι ρόλο παίζουν τα κέντρα αριστείας σε αυτή την προσπάθεια;

-Κέντρα αριστείας όπως το C-SPARC, το ERATOSTHENES, το PHAETHON και άλλες δομές λειτουργούν ως πολλαπλασιαστές για την οικονομία και τη θέση της Κύπρου ως κόμβου. Ενισχύουν τη συνολική ικανότητα του οικοσυστήματος και δημιουργούν συνέργειες με τη βιομηχανία.

Κάποιοι τομείς, όπως οι ψηφιακές τεχνολογίες και η υγεία, μπορούν να έχουν άμεσο αντίκτυπο μέσα στα επόμενα δύο με τρία χρόνια. Άλλοι, όπως το διάστημα και η άμυνα, είναι πιο μακροπρόθεσμοι και μπορούν να αποδώσουν σε βάθος τριών έως πέντε ετών.

Δεν μπορεί κάθε χώρα να είναι ταυτόχρονα ισχυρός κόμβος σε κρίσιμες υποδομές, στην ενέργεια, στο διάστημα και στην άμυνα. Αυτό που κάνουμε εμείς είναι να εντοπίζουμε τα συστατικά στα οποία είμαστε δυνατοί και να κτιζουμε πάνω σε αυτά σταδιακά και μεθοδικά.

Οι τέσσερις αυτοί τομείς είναι

εξαιρετικά σημαντικοί γιατί μπορούν να αναδείξουν την Κύπρο ως ένα διαφοροποιημένο, ποιοτικό περιφερειακό κόμβο καινοτομίας, με πραγματικό οικονομικό και κοινωνικό αντίκτυπο.

-Ποια είναι τα βασικά οφέλη για την κοινωνία και την αγορά εργασίας από όλα αυτά την προσπάθεια;

-Καταρχήν, όταν αναγάγεις την Κύπρο και δείχνεις προς τα έξω ότι είναι ένας αξιόπιστος εταίρος με τεχνογνωσία, αυτό δημιουργεί τις προϋποθέσεις για συνεργασίες μεταξύ κρατών, ερευνητικών οργανισμών και εταιρειών. Αυτές οι συνεργασίες οδηγούν στη δημιουργία νέων προϊόντων, νέας έρευνας και νέων αντικειμένων που έχουν άμεσο αντίκτυπο στην οικονομία.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η Tenstorrent. Η εταιρεία αυτή έχει πειστεί ότι η Κύπρος μπορεί να βοηθήσει ουσιαστικά σε συγκεκριμένους τομείς, σε τέτοιο βαθμό ώστε να επενδύσει και να ανοίξει ένα R&D γραφείο στην Κύπρο, το οποίο

Να εδραιώσουμε την ιδέα ότι η Κύπρος δημιουργήσε ένα οικοσύστημα με μηχανισμούς που βοηθούν τις εταιρείες να αναπτύσσονται, να ωριμάζουν και να παράγουν πραγματική αξία.

σταδιακά θα εξελιχθεί και σε κόμβο υποστήριξης πελατών της. Είναι σημαντικό γιατί δημιουργούνται ποιοτικές θέσεις εργασίας, ελκυστικές για κορυφαίους επιστήμονες, τόσο Κύπριους όσο και ξένους, και δίνεται η δυνατότητα σε ανθρώπους που βρίσκονται στο εξωτερικό να επιστρέψουν. Παράλληλα, δημιουργούνται οι υποδομές για να εκουγχριστούν τα πανεπιστήμια σε συγκεκριμένους τομείς αιχμής.

Ήδη, βλέπουμε συνεργασίες της Tenstorrent με το Πανεπιστήμιο

Κύπρου και το ΤΕΠΑΚ, με στόχο να ενταχθούν προγράμματα σε τομείς όπως το chip design και οι προηγμένοι μηχανισμοί. Παραδοσιακά, η Κύπρος δεν ήταν γνωστή για την παραγωγή τέτοιου είδους μηχανικών, αυτό αρχίζει να αλλάζει.

Αρα μιλάμε και για αλλαγή στο προφίλ του ανθρώπινου δυναμικού. Εκτός από τη δημιουργία θέσεων εργασίας στη βιομηχανία, δημιουργείται και μια διαφοροποίηση του ταλέντου που παράγεται από τα κυπριακά πανεπιστήμια. Σιγά-σιγά αρχίζουμε να λειτουργούμε ως πυλώνας για την περιοχή, με κοινωνικό αλλά και οικονομικό αντίκτυπο. Εξάλλου, η εγκατάσταση συγκεκριμένων εταιρειών λειτουργεί ως παράδειγμα για άλλες. Για παράδειγμα, η έλευση της Bcentrige.ai, επηρέασε θετικά και άλλες εταιρείες πληροφορικής να εξετάσουν την Κύπρο ως προορισμό.

-Πόσες εταιρείες εξετάζουν την εγκατάσταση των δραστηριοτήτων τους στην Κύπρο;

-Αυτή τη στιγμή μιλάμε με 15 επιχειρήσεις από το Ντουμπάι, τη Νέα Υόρκη, την Αυστραλία και άλλα. Από αυτές, οι επτά βρίσκονται σε αρκετά ώριμο στάδιο για να έρθουν στην Κύπρο.

Το βασικό μήνυμα είναι ότι η Κύπρος δεν είναι πλέον μόνο μια πύλη εισόδου στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Διαθέτει ταλέντο, διαθέτει τεχνολογία και έχει τη δυνατότητα να προσθέσει αξία στις ίδιες τις εταιρείες, βοηθώντας τις να αναπτυχθούν. Επιτυχία θα είναι να εδραιώσουμε την ιδέα ότι η Κύπρος δημιούργησε ένα οικοσύστημα με μηχανισμούς που βοηθούν τις εταιρείες να πολλαπλασιάζονται, να ωριμάζουν και να παράγουν πραγματική αξία για την κοινωνία και την οικονομία.

-Ποια είναι τα επόμενα βήματα;

-Το επόμενο βήμα είναι η διαβούλευση για τη στρατηγική τεχνητής νοημοσύνης, ώστε να εντοπιστούν και Κύπριοι στο εξωτερικό που θα μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν την Κύπρο ως βάση.

CISCO, MEGA και Atlantic κυριάρχησαν στο ΧΑΚ το 2025

Η κατανομή των μεριδίων αγοράς, οι 16 εισηγμένες που ξεχώρισαν και οδήγησαν σε άνοδο του γενικού δείκτη τιμών ύψους 27%

Της **ΔΩΡΙΤΑΣ ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ**

Χρονιά έντονης δραστηριότητας αποτέλεσε το 2025 για τις εταιρείες μέλη του ΧΑΚ, με αξιοσημείωτες μεταβολές στα μερίδια αγοράς και σημαντικές διαφοροποιήσεις στη δυναμική των συναλλαγών. Σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία του ΧΑΚ για την περίοδο 1 Ιανουαρίου - 31 Δεκεμβρίου 2025, η αγορά χαρακτηρίστηκε από ξεκάθαρη συγκέντρωση μεριδίων, αλλά και από την ισχυρή παρουσία συγκεκριμένων χρηματιστηριακών οίκων. Το σύνολο των συναλλαγών της περιόδου ανήλθε σε €340,9 εκατ., εκ των οποίων τα €56,4 εκατ. αφορούσαν προσημωμένες συναλλαγές. Η δομή της αγοράς δείχνει υψηλό βαθμό συγκέντρωσης, αφού οι τρεις μεγαλύτεροι παίκτες σε μερίδια αγοράς -CISCO, MEGA Equity και Atlantic Securities- συγκεντρώνουν πάνω από 70% του συνολικού μεριδίου. Μέχρι τις 29 Δεκεμβρίου 2025, ο Γενικός Δείκτης Τιμών του ΧΑΚ κατέγραψε άνοδο 27,29%, σε σύγκριση με τις 31 Δεκεμβρίου 2024, ενώ η μέση ημερήσια συναλλακτική δραστηριότητα ανήλθε στις €699 κιλ., αποτυπώνοντας τη σταδιακή ενίσχυση της ρευστότητας. Η συνολική κεφαλαιοποίηση διαμορφώθηκε στα €35,7 δισ.,

σημειώνοντας αύξηση άνω του 50% σε σχέση με το 2024, με τη συμμετοχή επενδυτών του εξωτερικού να ανέρχεται στο 37,8% της κεφαλαιοποίησης. Καθοριστικό ρόλο στη διεύρυνση της κεφαλαιοποίησης διαδραμάτισαν η παράλληλη διαπραγμάτευση των

Οι μεγαλύτεροι παίκτες στο ταμπλό συγκεντρώνουν συνολικά πάνω από το 70% του μεριδίου της αγοράς.

Ευρωπαϊκών Ομολόγων της Κυπριακής Δημοκρατίας (EMTN's), καθώς και η εισαγωγή της μετοχής της Τράπεζας Eurobank A.E. στο ΧΑΚ από τις 19 Δεκεμβρίου 2025.

Η κατάταξη

Στην πρώτη θέση βρέθηκε η CISCO LTD, η οποία κατέκτησε το μεγαλύτερο μερίδιο αγοράς τόσο με πακέτα (30,43%) όσο και χωρίς πακέτα (35,20%). Η MEGA Equity Financial Services Ltd ακολούθησε στη δεύτερη θέση με 23,89% με πακέτα και 23,31% χωρίς πακέτα, ενώ η Atlantic Securities Ltd, με ποσοστό 16,78% με πακέτα και 12,18% χωρίς πακέτα, ολοκλήρωσε

την τριάδα των κορυφαίων μελών.

Ακολουθώντας η Argus Stockbrokers Ltd κατέγραψε μερίδιο 10,80% με πακέτα και 9,86% χωρίς πακέτα, διατηρώντας σταθερά τη θέση της μέσα στη δεκάδα των σημαντικών παικτών της αγοράς ενώ η ProChoice χρηματιστηριακή με μερίδιο 4,17% με πακέτα και 4,66% χωρίς πακέτα, σημείωσε μια ιδιαίτερα ευέλικτη και ανοδική πορεία.

Η Eurobank συμμετείχε με ποσοστά 3,26% με πακέτα και 3,82% χωρίς πακέτα, ενώ η Πειραιώς με μερίδιο 2,99% με πακέτα και 2,54% χωρίς πακέτα διατήρησε μια αξιοσημείωτη παρουσία στην αγορά. Ακολούθησε η ΑΛΦΑ Finance συγκεντρώνοντας μερίδιο 2,39% με πακέτα και 2,87% χωρίς πακέτα, καταγράφοντας σταθερές επιδόσεις και ενισχύοντας τον ρόλο της σταθερής επενδυτικής διαμεσολάβησης. Με ποσοστό 1,54% με πακέτα και 1,84% χωρίς πακέτα, η Global Capital διατήρησε ενεργή συμμετοχή στη χρηματιστηριακή δραστηριότητα, ενώ την πρώτη δεκάδα συμπληρώνει η Athlos Capital Investments με μερίδιο 1,54% με πακέτα και 1,30% χωρίς πακέτα, επιδεικνύοντας σταθερότητα και συνεχώς αυξανόμενη παρουσία στη διαχείριση επενδυτικών κεφαλαίων, καθώς και στη διεκπε-

Το σύνολο των συναλλαγών ανήλθε σε €340,9 εκατ., εκ των οποίων €56,4 εκατ. αφορούσαν προσημωμένες συναλλαγές.

ραίωση συναλλαγών διαφόρων μεγεθών. Ακολούθησαν και άλλες εταιρείες με μικρότερο, αλλά ουσιαστικό, αποτύπωμα στη συνολική δραστηριότητα, όπως η One Plus Capital που κατέγραψε μερίδιο 0,77% με πακέτα και 0,93% χωρίς πακέτα, διατηρώντας ενεργή συμμετοχή στη χρηματιστηριακή δραστηριότητα, η Euroxx με ποσοστά 0,51% με πακέτα και 0,61% χωρίς πακέτα, η Optima Bank με μερίδια 0,26% με πακέτα και 0,31% χωρίς πακέτα, αποτελώντας έναν μικρό αλλά σταθερό παίκτη και η Εθνική Χρηματιστηριακή κατέγραψε 0,25% με πακέτα και 0,22% χωρίς πακέτα. Στις τρεις τελευταίες θέσεις των μεγαλύτερων μεριδίων του έτους βρέθηκαν η Solidus Securities με μερίδια 0,22% με πακέτα και 0,27% χωρίς πακέτα, η Beta AXE, με ποσοστά 0,15% με πακέτα και 0,11% χωρίς πακέτα και η Skanestas Investment Ltd, με μερίδιο 0,05% με πακέτα και μηδενική συμμετοχή στις συναλλαγές χωρίς πακέτα.

Η αποκρατικοποίηση

Έτος κομβικής σημασίας ήταν το 2025 για το ΧΑΚ σύμ-

φωνα με τον πρόεδρο του Συμβουλίου του ΧΑΚ Μαρίνο Χριστοδουλίδη, καθώς επετεύχθη ουσιαστική πρόοδος στο σημαντικό έργο της αποκρατικοποίησης του. Υπενθυμίζεται ότι μέχρι το τέλος του 2026 υπολογίζεται να περάσει στα χέρια ιδιωτή στρατηγικού επενδυτή, το ΧΑΚ. Ωστόσο, σε εκκρεμότητα βρίσκεται ακόμα το σχετικό νομοσχέδιο το οποίο θα αναθεωρηθεί μετά από διαβουλεύσεις του χρηματιστηρίου με το υπουργείο Οικονομικών. Όπως λέχθηκε από πλευράς του ΧΑΚ, μετά την προώθηση του αναθεωρημένου νομοσχεδίου για την αποκρατικοποίηση, θα πρέπει να εγκριθεί πριν την ολοκλήρωση της θητείας της υφιστάμενης Βουλής, δηλαδή πριν από το Μάρτιο του 2026. Το σχετικό νομοσχέδιο κατατέθηκε στη Βουλή, μετά από δημόσια διαβούλευση, με έμφαση στην ανάγκη ποιοτικών κριτηρίων επιλογής στρατηγικού επενδυτή, ώστε να διασφαλιστεί τεχνολογία, εμπειρία και βιώσιμο επιχειρηματικό σχέδιο. Στη συνέχεια, θα προκηρυχθεί ο διαγωνισμός, ενώ εκτιμάται

πως ο επενδυτής θα εξευρεθεί έξι μήνες μετά.

Παράλληλα, ιδιαίτερη βαρύτητα έδωσε το ΧΑΚ το 2025 και στο κομμάτι της εξωστρέφειας, καθώς διοργάνωσε ημερίδες, παρουσιάσεις και road-shows σε Κύπρο και Ελλάδα, ενισχύοντας την προβολή των εισηγμένων εταιρειών και τη διασύνδεσή τους με θεσμικούς επενδυτές.

Ο κ. Χριστοδουλίδης υπογράμμισε ότι η Κύπρος διαθέτει δυναμικές επιχειρήσεις σε τομείς όπως τουρισμός, υγεία, ενέργεια, τεχνολογία, καινοτομία και χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, οι οποίες θα μπορούσαν να αναπτυχθούν περαιτέρω μέσω του ΧΑΚ.

Συνοψίζοντας, το 2025 αποτέλεσε έτος στρατηγικής ενίσχυσης και προετοιμασίας για το ΧΑΚ, το οποίο θα συνεχίσει να στηρίζει ενεργά τις επιχειρήσεις και την κυπριακή οικονομία τα επόμενα χρόνια, ανέφερε ο κ. Χριστοδουλίδης για την πορεία της χρηματιστηριακής αγοράς του ΧΑΚ, τις πρωτοβουλίες αλλά και για τη σημασία του στην εταιρική και οικονομική ανάπτυξη των επιχειρήσεων και της οικονομίας.

The Black Range Nutrients

Pharma
LEAD®
PHARMACY
CARE PRODUCTS

Αντοχή
Ενέργεια - Τόνωση
Ενίσχυση των αρθρώσεων

Pharma
LEAD®
PHARMACY
CARE PRODUCTS

OSTEJOINTS COMPLEX PLUS HYALURONIC ACID

*** Fresh Freeze-dried

with micronutrients | sustained release

0% Sugar • Salt • GMO
Gluten • Lactose
Additives • Preservatives

Food Supplement
30 capsules

Σφίγγουν τα λουριά οι επόπτες στις τράπεζες

Η Κεντρική διατηρεί το ποσοστό του αντικυκλικού αποθέματος ασφαλείας στο 1,5%, από τις 14 Ιανουαρίου 2026

Του ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ

Προσέχουν.. για να έχουν οι επόπτες για τις κυπριακές τράπεζες, με τη νέα τρέχουσα χρονιά να φέρνει μεγαλύτερες κεφαλαιακές απαιτήσεις και έτσι οι τράπεζες καλούνται να «παρκάρουν» επιπλέον κεφάλαια σε περίπτωση κρίσης. Η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (ΚΤΚ), σύμφωνα με τους περί Μακροπροληπτικής Εποπτείας των Ιδρυμάτων Νόμους του 2015 έως 2022, έκρινε αναγκαίο όπως διατηρήσει, το ποσοστό του αντικυκλικού αποθέματος ασφαλείας (CCyB) στο 1,5%, ποσοστό που υιοθετήθηκε με βάση την απόφαση της

Επιβλήθηκαν το 2025 στις τράπεζες μέτρα 208 εκατ. -αντικυκλικό κεφάλαιο 71 εκατ. και ΤΕΚ 137 εκατ.- για τη θωράκιση της ανθεκτικότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

ΚΤΚ που ανακοινώθηκε στις 14 Ιανουαρίου 2025 και το εν λόγω ποσοστό θα εφαρμοστεί σε λίγες ημέρες, συγκεκριμένα από τις 14 Ιανουαρίου 2026. Ένα χρόνο πριν, στις 14 Ιανουαρίου 2025 η ΚΤΚ είχε λάβει την απόφαση για αύξηση του ποσοστού του αντικυκλικού αποθέματος ασφαλείας από 1,0% σε 1,5%, αφού τότε κατά την τριμηνιαία αξιολόγηση της σοβαρότητας του κυκλικού συστημικού κινδύνου και της καταλληλότητας του ποσοστού του αντικυκλικού αποθέματος ασφαλείας (countercyclical buffer - CCyB) για τη Δημοκρατία, αναγνώρισε αυξημένους κυκλικούς συστημικούς κινδύνους, όπως αυτοί αντικατοπτρίζονται από αριθμό δεικτών.

Πρακτικά, αυτό το κεφάλαιο μπορεί να απελευθερωθεί σε περίπτωση κρίσης, ώστε οι τράπεζες να συνεχίσουν να δανειοδοτούν την οικονομία. Το κόστος από αυτή την κίνηση της αύξησης υπολογίζεται σε 71 εκατ. ευρώ και με την απόφαση αυτή, δε-

σμεύεται μέρος των κερδών του τραπεζικού τομέα, ενισχύοντας τη δυνατότητα του για απορρόφηση ζημιών και την ικανότητά του για επαρκή χρηματοδότηση της πραγματικής οικονομίας σε περιόδους κρίσης.

Η Κύπρος αποφάσισε τον Φεβρουάριο του 2022 να προχωρήσει σε αύξηση του αντικυκλικού αποθέματος ασφαλείας των τραπεζών της από το 0%, στο 0,5%, μέτρο που εφαρμόστηκε τον Νοέμβριο του 2023. Τον Ιούνιο του 2023 αποφάσισε να το αυξήσει στο 1% και το μέτρο αυτό εφαρμόστηκε τον Ιούνιο του 2024. Πρώτη φορά «σταρίστηκε» στο 0% τον Δεκέμβριο του 2015 και έκτοτε, μέχρι και τον Φεβρουάριο του 2022 που πάρθηκε η απόφαση για αύξηση ήταν στο 0%.

Από «μεθαύριο» στο 1,5

Με βάση τα δεδομένα για το αντικυκλικό απόθεμα ασφαλείας (CCyB) στις χώρες της Ευρώπης που παρέχει ο European Systemic Risk Board (ESRB), η Κύπρος τοποθετείται σήμερα στην κλίμακα των χωρών ως προς το επίπεδο μακροπροληπτικής αυστηρότητας, του 1%, όμως θα γίνει σε μερικές ημέρες αυστηρότερο το πλαίσιο.

Συγκεκριμένα, η Κύπρος εφαρμόζει από τις 2 Ιουνίου 2024 CCyB στο 1%, ενώ έχει ήδη ανακοινωθεί περαιτέρω αύξηση στο 1,5% από τις 14 Ιανουαρίου 2026. Η κίνηση αυτή την ευθυγραμμίζει με χώρες όπως η Ιρλανδία, η Εσθονία, η Κροατία και η Σλοβακία, που κινούνται επίσης στο εύρος του 1,5%, ενώ δεν έχουν ανακοινώσει κάποια αύξηση αυτού του ποσοστού.

Σε σύγκριση με τις χώρες που ακολουθούν πιο επιθετική μακροπροληπτική πολιτική, όπως η Δανία, η Νορβηγία και η Ισλανδία (όλες στο 2,5%), αλλά και η Σουηδία, η Βουλγαρία, η Ολλανδία και η Πολωνία από τον Σεπτέμβριο του 2026 (στο 2%), η Κύπρος παραμένει πιο «συντηρητική».

Σημειώνεται πως, υπάρχουν χώρες με μηδενικό CCyB, όπως η Ιταλία, η Αυστρία, η Φινλανδία, η Μάλτα και η Λιχτενστάιν. Σύνολο, όπως η Κύπρος που προχωρά σε αύξηση του ποσοστού,

Όταν κρίνεται ότι ο κυκλικός συστημικός κίνδυνος αυξάνεται, τα ιδρύματα θα πρέπει να συσσωρεύουν κεφάλαια για τη δημιουργία αποθεματικών που ενισχύουν την ανθεκτικότητα του τραπεζικού τομέα σε περιόδους πίεσης.

η Πολωνία, το Βέλγιο, η Ισπανία, η Πορτογαλία και η Ελλάδα, είναι χώρες που επίσης έχουν προαναγγείλει σταδιακές αυξήσεις, στο πλαίσιο αυξημένων προληπτικής θωράκισης.

208 εκατ. το 2025

Ανατρέχοντας στην ομιλία του διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου, κ. Χριστόδουλου Πατσαλίδη, στη συνεδρία της Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Οικονομικών και Προϋπολογισμού για τον Κρατικό Προϋπολογισμό του 2026, αλλά και σε κομμάτι της συνέντευξής του στην «Κ» μέσα στο φθινόπωρο, είχε τονίσει πως, στο πλαίσιο ενίσχυσης της ανθεκτικότητας των τραπεζών, η Κεντρική έχει λάβει στοχευμένα μακροπροληπτικά μέτρα. Πέραν του αντικυκλικού, τον Ιούλιο του 2025, είχε αποφασιστεί η αύξηση του επιπέδου-στόχου των διαθέσιμων χρηματοδοτικών μέσων του Ταμείου Εγγύησης Καταθέσεων (ΤΕΚ) από το ελάχιστο ποσοστό του 0,8% των καλυπτόμενων καταθέσεων που ορίζει η νομοθεσία, στο 1,25%. Το νέο επίπεδο-στόχος είχε δηλώσει πως, κατατάσσει την Κύπρο στην 7η θέση ανάμεσα στα κράτη μέλη της Ευρωζώνης. Η προαναφερόμενη αύξηση, επιτυγχάνεται με την καταβολή πρόσθετων εισφορών συνολικού ύψους περίπου 137 εκατομμυρίων από τις

τράπεζες, σε δέκα εξαμηνιαίες δόσεις. Ως εκ τούτου, τα διαθέσιμα χρηματοδοτικά μέσα του ΤΕΚ αναμένεται ότι θα ανέλθουν περίπου στα 360 εκατομμύρια.

Συνοψίζοντας, όπως είχε τονίσει ο διοικητής, επιβλήθηκαν το 2025 στις τράπεζες μέτρα ύψους 208 εκατομμυρίων -αντικυκλικό κεφάλαιο 71 εκατομμύρια και ΤΕΚ 137 εκατομμύρια- για τη θωράκιση της ανθεκτικότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος και την ενίσχυση της προστασίας των καταθετών.

Με λίγα λόγια

Το αντικυκλικό κεφαλαιακό αποθεματικό (CCyB) έχει σχεδιαστεί για να αντισταθμίζει την προκυκλικότητα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Όταν κρίνεται ότι ο κυκλικός συστημικός κίνδυνος αυξάνεται, τα ιδρύματα θα πρέπει να συσσωρεύουν κεφάλαια για τη δημιουργία αποθεματικών που ενισχύουν την ανθεκτικότητα του τραπεζικού τομέα σε περιόδους πίεσης, όταν υλοποιούνται ζημιές. Αυτό θα συμβάλει στη διατήρηση της προσφοράς πιστώσεων στην οικονομία και θα μετριάσει την πτώση του χρηματοπιστωτικού κύκλου. Ο CCyB μπορεί επίσης να συμβάλει στην άμβλυση της υπερβολικής πιστωτικής επέκτασης κατά τη διάρκεια της ανοδικής φάσης του χρηματοπιστωτικού κύκλου.

Ποσοστό του αντικυκλικού αποθέματος ασφαλείας (CCyB)

ΧΩΡΑ	ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	ΤΡΕΧΟΝ ΠΟΣΟΣΤΟ (%)
Δανία	31 Μαρτίου 2023	2,5
Ισλανδία	15 Μαρτίου 2024	2,5
Νορβηγία	31 Μαρτίου 2023	2,5
Βουλγαρία	1 Οκτωβρίου 2023	2
Ολλανδία	31 Μαΐου 2024	2
Πολωνία	25 Σεπτεμβρίου 2025 30 Σεπτεμβρίου 2026	1 2
Σουηδία	22 Ιουνίου 2023	2
Κροατία	30 Ιουνίου 2024	1,5
Κύπρος	2 Ιουνίου 2024 14 Ιανουαρίου 2026	1 1,5
Εσθονία	1 Δεκεμβρίου 2023	1,5
Ιρλανδία	7 Ιουνίου 2024	1,5
Σλοβακία	1 Αυγούστου 2023	1,5
Βέλγιο	1 Οκτωβρίου 2024 1 Ιουλίου 2026	1 1,25
Τσεχία	1 Ιουλίου 2024	1,25
Γαλλία	2 Ιανουαρίου 2024	1
Ουγγαρία	1 Ιουλίου 2025	1
Λετονία	18 Ιουνίου 2025	1
Λιθουανία	1 Οκτωβρίου 2023	1
Ρουμανία	23 Οκτωβρίου 2023	1
Σλοβενία	1 Ιανουαρίου 2025	1
Ισπανία	1 Οκτωβρίου 2025 1 Οκτωβρίου 2026	0,5 1
Γερμανία	1 Φεβρουαρίου 2023	0,75
Πορτογαλία	1 Ιανουαρίου 2016 1 Ιανουαρίου 2026	0 0,75
Ελλάδα	1 Οκτωβρίου 2025 1 Οκτωβρίου 2026	0,25 0,5
Λουξεμβούργο	1 Ιανουαρίου 2021	0,5
Αυστρία	1 Ιανουαρίου 2016	0
Φινλανδία	16 Μαρτίου 2015	0
Ιταλία	1 Ιανουαρίου 2016	0
Λιχτενστάιν	1 Ιουλίου 2019	0
Μάλτα	1 Ιανουαρίου 2016	0

Πηγή: European Systemic Risk Board (ESRB)

Σε τροχιά βιώσιμης κερδοφορίας οι τράπεζες

Ψήφος εμπιστοσύνης από Deutsche Bank για το εγχώριο χρηματοπιστωτικό σύστημα

Της ΕΥΓΕΝΙΑΣ ΤΖΩΡΤΖΗ

Με την ανάπτυξη των επιχειρηματικών δανείων να καταγράφει διψήφια ποσοστά από έτος σε έτος, ο ελληνικός τραπεζικός τομέας αποτελεί την εξαίρεση στην Ευρώπη, επιβεβαιώνοντας ότι ο κλάδος έχει εισέλθει σε μια φάση ωριμότερης και πιο βιώσιμης κερδοφορίας. Αυτό επισημαίνει η Deutsche Bank σε έκθεσή της για τις ελληνικές και κυπριακές τράπεζες, υπογραμμίζοντας ότι έπειτα από μια δεκαετία αναδιρθρώσεων, απομείωσης κινδύνων και κεφαλαιακής ενίσχυσης, οι τράπεζες εμφανίζουν πλέον ισχυρούς δείκτες αποδοτικότητας, βελτιωμένη ποιότητα ενεργητικού και αυξημένη ικανότητα δημιουργίας κεφαλαίου.

Η Deutsche Bank υπογραμμίζει ότι παρά την κάμψη που εκτιμά ότι θα υπάρξει το 2025 (από 2% έως 9% ανάλογα με την τράπεζα με εξαίρεση τη Eurobank, που θα καταγράψει αύξηση 2% στα καθαρά έσοδα από τόκους), η υψηλή ευαισθησία του καθαρού επιτοκιακού αποτελέσματος έχει υποχωρήσει. Καθώς η απόδοση των επιτοκιακών κερδών ευθυγραμμίζεται με την ανάπτυξη κυρίως των επιχειρηματικών δανείων, η Deutsche Bank προεξοφλεί συνεχή βελτίωση του επι-

τοκιακού αποτελέσματος ακόμα και σε περιβάλλον χαμηλότερων επιτοκίων.

Όπως παρατηρεί, η βαρύτητα των επιχειρηματικών δανείων στο συνολικό χαρτοφυλάκιο των ελληνικών τραπεζών είναι σημαντικά μεγαλύτερη από τον μέσο ευρωπαϊκό όρο, γεγονός που αποδίδεται στην επένδυση επενδύσεων για πολλά χρόνια και το χαμηλό ιδιωτικό χρέος. Για τον λόγο αυτό εκτιμά ότι η

Η ανάπτυξη δανείων μπορεί να παραμείνει σε υψηλά μονοψήφια επίπεδα - λίγο κάτω από το 10% τη διετία 2026-2027.

ανάπτυξη δανείων μπορεί να παραμείνει σε υψηλά μονοψήφια επίπεδα - λίγο κάτω από το 10% τη διετία 2026-2027.

Η αυξανόμενη δραστηριότητα, σημειώνει η Deutsche Bank, δεν υποστηρίζει μόνο το καθαρό επιτοκιακό αποτέλεσμα αλλά και τις προμήθειες που σχετίζονται με τα δάνεια, εκτιμώντας ότι το ποσοστό των εσόδων από προμήθειες στο σύνολο του ενεργη-

Επειτα από μια δεκαετία αναδιρθρώσεων, απομείωσης κινδύνων και κεφαλαιακής ενίσχυσης, οι ελληνικές και κυπριακές τράπεζες εμφανίζουν πλέον ισχυρούς δείκτες αποδοτικότητας, βελτιωμένη ποιότητα ενεργητικού και αυξημένη ικανότητα δημιουργίας κεφαλαίου, σημειώνει σε έκθεσή της η Deutsche Bank.

τικού θα υπερδιπλασιαστεί το επόμενο διάστημα από 0,58% το 2025 έως και σε 1,63% το 2027.

Για τη λιανική τραπεζική παρατηρεί ότι παρά το γεγονός ότι παραμένει αρνητική σε ετήσια βάση, τα στεγαστικά έχουν ήδη αγγίξει το χαμηλότερο σημείο ύστερα από πολλά χρόνια απομύκλευσης.

Σύσταση «αγοράς»

Σε αυτό το περιβάλλον, η

Deutsche Bank διατηρεί σύσταση «αγοράς» για όλες τις τράπεζες που καλύπτει, με κορυφαία επιλογή τη Eurobank (τιμή στόχος 4,10 ευρώ), λόγω του συνδυασμού οργανικής ανάπτυξης και υπερβαλίων από συγχωνεύσεις και εξαγορές.

Ακολουθούν η Τράπεζα Πειραιώς που ξεχωρίζει για την ανθεκτική χρηματοοικονομική υγεία (τιμή-στόχος 8,75 ευρώ), η Alpha Bank για την τα-

χύτερη ανάκαμψη του καθαρού επιτοκιακού αποτελέσματος και τη δραστηριότητά της σε επίπεδο εξαγορών και συγχωνεύσεων (τιμή στόχος 4,10 ευρώ).

Η Deutsche Bank αναβάθμιζε την Εθνική Τράπεζα σε σύσταση για αγορά με τιμή στόχο τα 15,30 ευρώ, καθώς αναγνωρίζεται ως ισχυρός παίκτης, ενώ για την Τράπεζα Κύπρου επισημαίνει ότι θεωρεί την αποτίμηση της υπερβολικά χαμηλή

που δεν μπορεί να αγνοηθεί, δεδομένων των θεμελιωδών της μεγεθών.

Δάνεια σε ελβετικό φράγκο

Ειδική αναφορά κάνει η Deutsche Bank στη ρύθμιση που ψήφισε η κυβέρνηση για τα δάνεια σε ελβετικό φράγκο, εκτιμώντας ότι το συνολικό κόστος για τις ελληνικές τράπεζες θα κυμανθεί μεταξύ 400-600 εκατ. ευρώ, ανάλογα με το «κούρεμα» της συναλλαγματικής ισοτιμίας και τη συμμετοχή των δανειοληπτών.

Μεταξύ των τεσσάρων μεγάλων τραπεζών, εκείνες με τη μεγαλύτερη έκθεση είναι η Eurobank (πάνω από 1,7 δισ. ευρώ) και η Πειραιώς (που κατέχει πάνω από 0,5 δισ. ευρώ), με πολύ χαμηλότερη έκθεση για την Εθνική Τράπεζα (κάτω από 0,2 δισ. ευρώ) και την Alpha Bank (κάτω από 0,1 δισ. ευρώ).

Οι τράπεζες δηλώνουν ότι έχουν κάνει τις αναγκαίες προσαρμογές και προβλέψεις ήδη κατά το δεύτερο και τρίτο τρίμηνο του 2025, με την Τράπεζα Πειραιώς να έχει αναγνωρίσει συνολικά 93 εκατ. ευρώ και τη Eurobank -αν και δεν παρέχει συγκεκριμένο ποσό- να δηλώνει ότι οι συνολικές προβλέψεις καλύπτουν τις απώλειες.

Ταξίδια με τρένα και κρουαζιέρες με σούπερ γιοι

Ποιες είναι οι ταξιδιωτικές τάσεις του 2026 – Από τις διακοπές με μπάτλερ στις εμπειρίες ζωής σε ιστορικούς τόπους

Του **ΗΛΙΑ Γ. ΜΠΕΛΛΟΥ**

Μαζί με την ανάπτυξη της παγκόσμιας βιομηχανίας ταξιδιών αναδύονται και νέες τάσεις. Ταξίδια με τρένο, νέα σύγχρονα αεροδρόμια που φιλοδοξούν να αποτελέσουν τα ίδια προορισμούς, διακοπές με μπάτλερ, διακοπές για αγορές τροφίμων και κρουαζιέρες με προορισμό τα... άστρα είναι μερικές από τις τάσεις του 2026 που καταγράφουν οι συντάκτες του κορυφαίου διεθνούς ταξιδιωτικού περιοδικού Condé Nast Traveller.

Μία από αυτές είναι η αναδυόμενη νέα «χρυσή εποχή» των πολυτελών σιδηροδρομικών ταξιδιών, με τη ζήτηση να αυξάνεται χρόνο με τον χρόνο. Πολλές νέες γραμμές έχουν ανοίξει σε όλο τον κόσμο· όχι μόνο μεγάλα διηπειρωτικά ταξίδια, αλλά και λιγών ημερών. Η La Dolce Vita Orient Express λάνσαρε οκτώ δρομολόγια μετ' επιστροφής, με αναχώρηση από τη Ρώμη και διάρκεια από μία έως τέσσερις νύχτες το καθένα. Ολοένα και περισσότεροι τουρίστες αναζητούν πολυτελή ρομαντικά σιδηροδρομικά ταξίδια προς νέους προορισμούς, με τα ταξιδιωτικά γραφεία να προωθούν πλέον τέτοια δρομολόγια.

Μια άλλη τάση που καταγράφει το Condé Nast Traveller είναι τα ταξίδια επιστροφής στις ρίζες. Ταξίδια που έχουν σκοπό την αναζήτηση της καταγωγής, με ένα μεγάλο μέρος της ζήτησης να προέρχεται από τις ΗΠΑ για προορισμούς όπως η Ιρλανδία και η Ιταλία, δύο χώρες οι οποίες τους προηγούμενους αιώνες έστειλαν μαζικά μετανά-

στες στη Βόρεια Αμερική. Λιγότερο γνωστά στην Ελλάδα, αλλά ήδη δημοφιλή στο εξωτερικό, είναι και τα ταξίδια χωρίς αλκοόλ. Η ζήτηση είναι αυξημένη, είτε αυτό οφείλεται σε γενεαλογική αλλαγή είτε στην άνοδο των κατασταλτικών της όρεξης όπως το Ozempic, τα οποία μπορεί να μειώσουν την επιθυμία για αλκοόλ, σημειώνει το Condé Nast Traveller. Μια έκθεση του StudentUniverse του 2024 διαπίστωσε ότι το 77% της γενιάς Z (άτομα που γεννήθηκαν από τα μέσα της δεκαετίας του 1990 έως το 2012) επιλέγει διακοπές χωρίς αλκοόλ. Ως αποτέλεσμα, σύμφωνα με την Expedia, το 49% των ταξιδιωτών και έως και το 66% των ατόμων ηλικίας 25 έως 35

Λιγότερο γνωστά στην Ελλάδα, αλλά ήδη δημοφιλή στο εξωτερικό, είναι και τα ταξίδια χωρίς αλκοόλ.

ετών ενδιαφέρονται να διαμείνουν σε ξενοδοχεία με ποτά χωρίς αλκοόλ.

Για να καλύψουν αυτήν την αναπτυσσόμενη αγορά, όλο και περισσότερα ξενοδοχεία επεκτελούνται σε εναλλακτικές λύσεις, δηλαδή ποτά χωρίς αλκοόλ, είτε αυτά βρίσκονται στο μίνι μπαρ είτε στο ίδιο το μπαρ. Δεν είναι λίγοι οι Έλληνες που τα τελευταία χρόνια έχουν επιλέξει μια κρουαζιέρα στον Αρκτικό Κύκλο. Ολοένα και περισσότε-

Ολοένα και περισσότεροι τουρίστες αναζητούν πολυτελή ρομαντικά σιδηροδρομικά ταξίδια προς νέους προορισμούς. Η La Dolce Vita Orient Express (φωτογραφία) λάνσαρε οκτώ δρομολόγια μετ' επιστροφής, με αναχώρηση από τη Ρώμη και διάρκεια από μία έως τέσσερις νύχτες το καθένα.

ρα δρομολόγια έχουν ως προορισμό τα βορειότερα πλάτη της υδρογειού, καθώς η βιομηχανία της κρουαζιέρας στρέφεται στα εντυπωσιακά θεάματα του ουράνιου θόλου. Περισσότερες εταιρείες προωθούν πλέον «αστρο-κρουαζιέρες», με σκοπό τη θέαση του βόρειου σέλαος ή πλιακών εκλείψεων.

Και ενώ αυξάνεται η ζήτηση για κρουαζιέρες σε θάλασσες όπου είναι ορατό το βόρειο σέλας, παράλληλα αυξάνονται και

οι κρουαζιέρες υπερπολυτελείας. Η Ritz-Carlton λάνσαρε το τρίτο superyacht στα μέσα του 2025. Διαθέτει μόλις 226 σουίτες με μπαλκόνια, εστιατόρια από σεφ βραβευμένου με αστέρια Michelin και ένα κατάστημα Cartier εντός του πλοίου. Πολυτελείς ξενοδοχειακές εταιρείες λανσάρουν τα πρώτα τους κρουαζιέρηπλοια το 2026. Ένα από αυτά είναι το «Four Seasons I» της Four Seasons με 95 σουίτες, ενώ ένα άλλο είναι το 54 σουιτών

«Orient Express Corinthian». Βεβαίως το κόστος εκτοξεύεται σε πενταψήφιους και εξαψήφιους αριθμούς, με τις καλές σουίτες να ξεκινούν από περίπου 10.000 ευρώ το βράδυ.

Σύμφωνα με το Condé Nast Traveller, ενισχύεται και η τάση των ταξιδιωτών προς προορισμούς που διαθέτουν πλούσια γαστρονομική παράδοση και τοπικά παντοπωλεία, από τα οποία μπορούν να προμηθευτούν υλικά και εδέσματα χαρα-

κτηριστικά της τοπικής κουλτούρας. Η έκθεση τάσεων της Hilton για το 2026 αποκάλυψε ότι 48% των ταξιδιωτών μαγειρεύουν οι ίδιοι τα γεύματά τους στις διακοπές και 77% απολαμβάνουν τον «τουρισμό σε παντοπωλεία». Η πρόσφατη έκθεση τάσεων της Skyscanner το επιβεβαιώνει: διαπίστωσε ότι το 35% των ταξιδιωτών σχεδιάζει να ψωνίσει σε τοπικά παντοπωλεία κατά τη διάρκεια των επόμενων διακοπών του.

Την ίδια ώρα, τα αεροδρόμια αλλάζουν τους χώρους τους. Πολλές περιοχές check-in μετατρέπονται σε μεγάλους νέους τερματικούς σταθμούς, ενώ έργα επέκτασης, όπως αυτά στον Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών, φιλοδοξούν να αποτελούν αυτοτελείς προορισμούς για shopping και άλλες εμπειρίες.

Νέα τάση είναι και τα ταξίδια περιήγησης σε ιστορικούς τόπους και περιοχές όπου έχουν γυριστεί ταινίες και σειρές εποχής, αναφέρουν οι συντάκτες του έγκυρου διεθνούς ταξιδιωτικού περιοδικού. Όπως και τα ταξίδια «σκανδιναβικής ευεξίας», με έμφαση στη θερμοθεραπεία, στα παγωμένα μπάνια και στις ομαδικές τελετουργίες κοντά στη φύση, εμπνευσμένα από την κουλτούρα των Vikings.

Ταξιδιώτες που είναι διατεθειμένοι να πληρώσουν δεκάδες χιλιάδες ευρώ για κρουαζιέρες και υπερπολυτελή ξενοδοχεία αναζητούν πλέον και υπηρεσίες μπάτλερ, ενός ανθρώπου που πέραν των γνωστών καθηκόντων του ως δουλιά του έχει να προβλέπει τι επιθυμεί ο πελάτης πριν καν το ζητήσει.

Δύσκολο παραμένει το επιχειρείν στην Ελλάδα

Το ρυθμιστικό πλαίσιο βελτιώθηκε, αλλά τα εμπόδια παραμένουν

Της **ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΜΑΝΙΦΑΒΑ**

Στη θεωρία είμαστε καλοί, στην πράξη πάσχουμε. Αυτό είναι το κεντρικό συμπέρασμα που προκύπτει από την έκθεση της Παγκόσμιας Τράπεζας «Business Ready 2025», η οποία αξιολογεί τις συνθήκες του επιχειρείν σε 101 χώρες.

Ετσι, η Ελλάδα βαθμολογείται με «άριστα» σε ό,τι αφορά το ρυθμιστικό πλαίσιο που διέπει την άσκηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας, αλλά περνάει οριακά πάνω από τη βάση όταν πρόκειται για την εφαρμογή των νόμων, τη λεγόμενη επιχειρησιακή αποτελεσματικότητα. Το πρόβλημα, μάλιστα, σύμφωνα με την έκθεση, έγκειται συνήθως στην ανατιστοιχία που συχνά παρατηρείται μεταξύ των νόμων και της ευκολίας εφαρμογής τους, καθώς τα κράτη δεν παρέχουν τα απαιτούμενα εργαλεία για να διευκολύνουν τις επιχειρήσεις, όπως είναι για παράδειγμα η απλοποίηση των διαδικασιών και η περαιτέρω ψηφιοποίησή τους.

Και πράγματι είναι θετικό που η Ελλάδα κατατάσσεται τρίτη σε ό,τι αφορά π.χ. την έναρξη νέας επιχείρησης, με το Γενικό Εμπορικό Μητρώο και τις υπηρεσίες του να έχουν παρουσιάσει αξιοσημείωτη πρόοδο από το 2012, οπότε δημιουργήθηκε. Την ίδια ώρα, όμως, η Ελλάδα κατατάσσεται μεταξύ των δέκα τελευταίων χωρών ως προς την έκδοση οικοδομικών αδειών. Ετσι, η σύσταση μιας επιχείρησης

μπορεί να γίνει ακόμη και μέσα σε λίγα λεπτά στο ΓΕΜΗ, αλλά εάν θέλει να φτιάξει μια καινούργια εγκατάσταση για την παραγωγική επένδυσή της θα πρέπει να περιμένει ακόμη και χρόνια.

Ειδικότερα, σύμφωνα με την έκθεση «Business Ready 2025», η οποία αντικατέστησε την έκθεση Doing Business, η Ελλάδα ως προς τους τρεις βασικούς πυλώνες αξιολόγησης των συνθηκών του επιχειρείν κατατάσσεται:

- Στη 2η θέση ως προς το ρυθμιστικό πλαίσιο με βαθμολογία 79,46 (με άριστα το 100) και με τον μέσο όρο των 101 χωρών που εξετάζονται να διαμορφώνεται σε 66,32.
- Στην 27η θέση ως προς τις δημόσιες υπηρεσίες με βαθμολογία 66,91 και με τον μέσο όρο των 101 χωρών να είναι 53,97.
- Στην 45η θέση ως προς την επιχειρησιακή αποτελεσματικότητα με βαθμολογία 61,64 και με τον μέσο όρο σε αυτόν τον πυλώνα να διαμορφώνεται σε 60,03 βαθμούς.

Προκειμένου να αξιολογηθούν οι διάφορες πτυχές του επιχειρείν, η Παγκόσμια Τράπεζα εξετάζει δέκα θεματικές αναλύοντας δεκάδες κριτήρια, τα οποία υπάρχουν στους τρεις βασικούς πυλώνες. Τα «δυνατά χαρτιά» της Ελλάδας είναι η έναρξη μιας επιχείρησης, καθώς συγκεντρώνει βαθμολογία 93,78 και καταλαμβάνει την 3η θέση μεταξύ 101 χωρών, οι υπηρεσίες κοινής ωφελείας, καθώς η Ελλάδα κατατάσσεται στη 14η θέση με βαθμο-

Η βαθμολογία της Ελλάδας στην έκθεση Business Ready 2025

ΚΑΤΑΤΑΞΗ	(σε παρένθεση ο μέσος όρος βαθμολογίας)
Ρυθμιστικό πλαίσιο	2η 79,46 (66,32)
Δημόσιες υπηρεσίες	27η 66,91 (53,97)
Επιχειρησιακή αποτελεσματικότητα	45η 61,64 (60,03)

ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ ΑΝΑ ΘΕΜΑ

Εναρξη επιχείρησης	Τοποθεσία/χωροθέτηση επιχείρησης	Υπηρεσίες κοινής ωφελείας	Εργασία	Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες	Διεθνές εμπόριο	Φορολογία	Επίλυση διαφορών	Ανταγωνισμός στην αγορά	Πτώχευση επιχείρησης
93,78	55,07	86,63	65,65	62,6	75,92	57,38	60,19	61,92	74,24
3η	63η	14η	59η	77η	15η	42η	38η	25η	12η

ΠΗΓΗ: Παγκόσμια Τράπεζα, Business Ready 2025

Μεγαλύτερα «αγκάθια» η έλλειψη κωροταξικού σχεδίου για εγκατάσταση επιχειρήσεων και η πρόσβαση στη χρηματοδότηση.

λογία 86,63, το διεθνές εμπόριο (15η θέση και 75,92 βαθμοί), ενώ σημαντική πρόοδο έκανε η Ελλάδα σε ό,τι αφορά την πτώχευση των επιχειρήσεων (12η θέση με 74,24 βαθμούς). Στην αντίστοιχη έκθεση του 2024, η οποία εξέταζε τις συνθήκες του επιχειρείν σε 50 χώρες, η Ελλάδα είχε καταταχθεί στην 34η θέση, συγκεντρώνοντας πολύ χαμηλή βαθμολογία (43,71 βαθμούς).

Τα πλέον προβληματικά πεδία είναι αυτά που αφορούν την τοποθεσία –ουσιαστικά τη χωροθέτηση– μιας επιχειρηματικής δραστηριότητας, με την Ελλάδα να έχει πολύ χαμηλή βαθμολογία (55,07 βαθμούς), και τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, κυρίως σε ό,τι αφορά την πρόσβαση στη χρηματοδότηση. Η Ελλάδα ως προς το ζήτημα αυτό κατατάσσεται στην 77η θέση και δεν είναι τυχαίο ότι σε αντίστοιχα συμπεράσματα κατάληγον αρκετές αναλύσεις εκθέσεις, με την αιτία, βεβαίως, να βρίσκεται στα όσα συνέβησαν στον τραπεζικό τομέα την προηγούμενη δεκαετία.

Μέτριες επιδόσεις εμφανίζει η Ελλάδα σε ό,τι αφορά τη νομοθεσία που διέπει τις εργασιακές σχέσεις, καθώς και την επίλυση διαφορών, με την αργή απονομή δικαιοσύνης να αποτελεί σημαντικό «αγκάθι» για τις επιχειρή-

σεις. Πρόκειται, πάντως, για τομέα στον οποίο το τελευταίο διάστημα πραγματοποιούνται, επιτέλους, μεταρρυθμίσεις, με τον χρόνο έκδοσης των πρωτόδικων αποφάσεων να έχει μειωθεί κατά 53,2%. Καθιερωτικό ρόλο στις μέτριες επιδόσεις διαδραματίζει το γεγονός ότι αν και έχει θεσμοθετηθεί η διαμεσολάβηση, δεν επιλέγεται συχνά από τις επιχειρήσεις για την επίλυση διαφορών.

Σε ό,τι αφορά τον ανταγωνισμό στην αγορά, η Ελλάδα μπορεί να κατατάσσεται στο πρώτο τεταρτημόριο των χωρών (στην 25η θέση), υπάρχουν όμως αρκετά μελανά σημεία, όπως αυτά που αφορούν τις δημόσιες συμβάσεις, σημεία κρίσιμα τόσο διότι αφορούν κρατικό χρήμα όσο και γιατί πρέπει να ενισχυθεί η παραγωγικότητα και να προσαρμοστεί η αγορά εργασίας σε ένα εργατικό δυναμικό μεγαλύτερης ηλικίας.

ό,τι αφορά λοιπόν το εμπόρευμα πεδίο των δημοσίων συμβάσεων η Ελλάδα κατατάσσεται στην 95η θέση, ενώ ειδικά ως προς τον χρόνο παράδοσης των συμβάσεων βρίσκεται στην τελευταία θέση και ως προς τον χρόνο πληρωμής από το κράτος στην 84η θέση.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η έκθεση «Business Ready 2025» επικεντρώνεται στη σύνδεση με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, επισημαίνοντας πως στις χώρες στις οποίες το εργατικό δυναμικό είναι ώριμο, όπως είναι η περίπτωση της Ελλάδας, προτεραιότητα πρέπει να δοθεί στην καινοτομία και στις μεταρρυθμίσεις για να δημιουργηθούν ποιοτικές θέσεις εργασίας, ενώ θα πρέπει να ενισχυθεί η παραγωγικότητα και να προσαρμοστεί η αγορά εργασίας σε ένα εργατικό δυναμικό μεγαλύτερης ηλικίας.

Η ακρίβεια συνεχίζει να ροκανίζει το εισόδημα

Κοντά στο 3% ο πληθωρισμός το 2025, ανατιμήσεις σε τρόφιμα και υπηρεσίες

Της ΔΗΜΗΤΡΑΣ ΜΑΝΙΦΑΒΑ

Με άνοδο του πληθωρισμού έκλεισε το 2025, καθώς τα όποια κυβερνητικά μέτρα δεν στάθηκαν ικανά να τιθασεύσουν τις τιμές, οι οποίες στην καλύτερη περίπτωση παρέμειναν σταθερές σε υψηλά επίπεδα. Τα δομικά προβλήματα της ελληνικής αγοράς, αλλά και η εμφάνιση νέων παραγόντων, εγχώριων και διεθνών, πυροδότησαν τον πληθωριστικών πιέσεων βρίσκονται πίσω από την εξέλιξη αυτή. Έτσι, αν και η μέση ετήσια αύξηση του δείκτη τιμών καταναλωτή του 2025 ήταν αρκετά μικρότερη σε σύγκριση με την τριετία 2022-2024, οι καταναλωτές είδαν το εισόδημά τους να «ροκανίζεται» εξαιτίας των υψηλών τιμών σε σειρά αγαθών και υπηρεσιών.

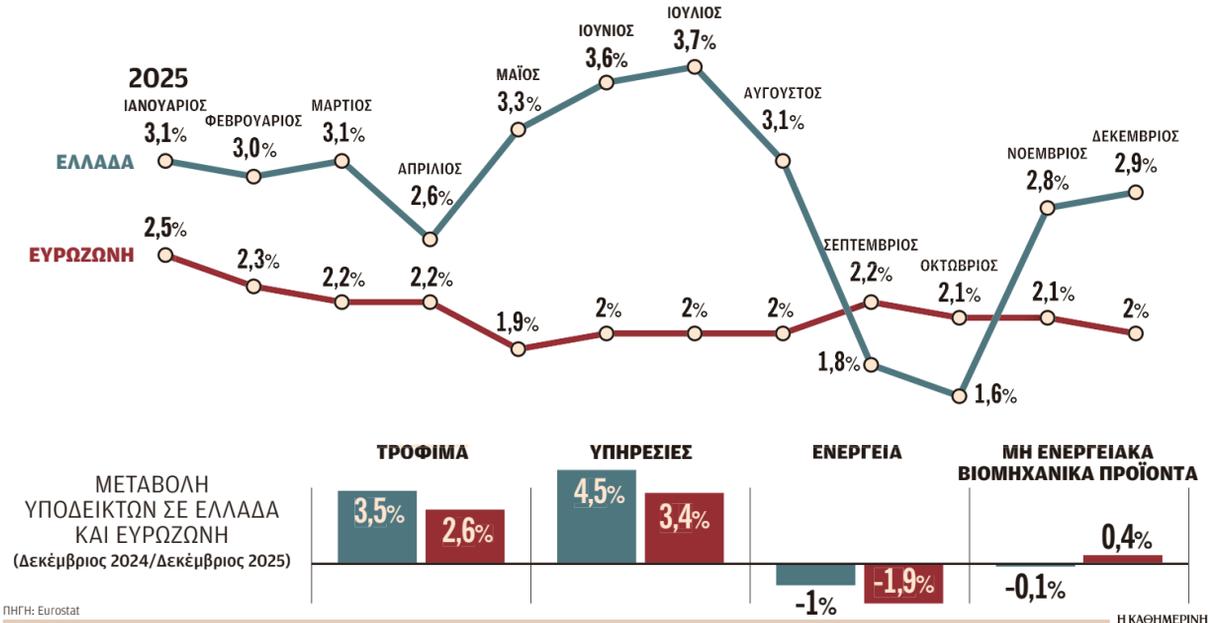
Μάλιστα, αυτό που χαρακτήρισε το 2025 ήταν η εμφάνιση μιας νέας εστίας ανατιμήσεων, αυτή τη φορά στην κατηγορία των υπηρεσιών, ενώ ούτε στα τρόφιμα υπήρξε η επιθυμητή μείωση των τιμών, παρά μόνον η επιβράδυνση του ρυθμού αύξησής τους. Ακόμη και εάν καταγράφηκε υποχώρηση

των τιμών σε βασικά είδη διατροφής, όπως για παράδειγμα στο ελαιόλαδο, μετά το ράλι του 2024, εμφανίστηκαν νέες πηγές «πληγές», όπως το μοσχαρίσιο κρέας, ο καφές και η σοκολάτα. Κάμψη των τιμών καταγράφηκε στα ενεργειακά προϊόντα, όχι, ωστόσο, ικανή να αντισταθμίσει την επιβάρυνση που υπήρξε σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις από τις μεγάλες αυξήσεις του 2022 και του 2023. Το 2022 η μέση ετήσια μεταβολή του εθνικού Δείκτη Τιμών Καταναλωτή ήταν 9,6%, το 2023 ήταν 3,5% και το 2024 2,7%.

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Eurostat ο εναρμονισμένος δείκτης τιμών καταναλωτή αυξήθηκε στην Ελλάδα τον Δεκέμβριο του 2025 κατά 2,9% σε σύγκριση με τον Δεκέμβριο του 2024, έναντι ετήσιας αύξησης 2,8% τον Νοέμβριο. Ο πληθωρισμός στην Ελλάδα ακολούθησε μάλιστα αντίστροφη πορεία σε σύγκριση με το σύνολο της Ευρωζώνης, ο οποίος τον Δεκέμβριο σημείωσε μικρή επιβράδυνση και διαμορφώθηκε σε 2% από 2,1% τον Νοέμβριο.

Με βάση τις εξελίξεις του Δεκεμβρίου το 2025 ο μέσος πληθωρισμός για το σύνολο της

Εξέλιξη εναρμονισμένου δείκτη τιμών καταναλωτή

ΠΗΓΗ: Eurostat

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Στη λίστα με τις μεγαλύτερες αυξήσεις το μοσχαρίσιο κρέας, ο καφές και η σοκολάτα.

χρονιάς που πέρασε διαμορφώθηκε στην Ελλάδα κοντά στο 3%, επιβεβαιώνοντας στην πραγματικότητα τις αναθεωρημένες εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος περί ετήσιου πληθωρισμού 3,1% το 2025 έναντι 2,5% που ήταν η αρχική της εκτίμηση. Αρνητικό έκπληξη για την Ελλάδα τον Δεκέμβριο του 2025 ήταν ο λεγόμενος πληθωρισμός των τροφίμων, ο οποίος διαμορφώθηκε σε 3,5%, στο υψηλότερο επίπεδο του δωδεκαμήνου Ιανουαρίου - Δεκεμβρίου 2025, ενώ τον Νοέμβριο του 2025 είχε διαμορφωθεί σε 2,7%. Στην Ευρωζώνη ο πληθωρισμός των τροφίμων σημείωσε

μεν αύξηση, αλλά πολύ χαμηλότερη, και διαμορφώθηκε σε 2,6% από 2,4% τον Νοέμβριο.

Υψηλό ρυθμό αύξησης κατέγραψαν για μια ακόμη φορά οι τιμές των υπηρεσιών με την ετήσια αύξηση τον Δεκέμβριο να φτάνει το 4,5% έναντι 3,4% στην Ευρωζώνη, ενώ τον Νοέμβριο η ετήσια αύξηση ήταν 4,7%. Από την άλλη, για έναν ακόμη μήνα καταγράφηκε αρνητικό πρόσημο στις τιμές της ενέργειας (-1% στην Ελλάδα έναντι -1,9% στην Ευρωζώνη).

Η επιτάχυνση των αυξήσεων τιμών στα τρόφιμα ήρθε, παρά την εφαρμογή της πολυσυζητημένης και πολυδιαφομισμένης πρωτοβουλίας «Μείωση Τιμών» σε πάνω από 2.000 κωδικούς προϊόντων.

Πρωτοβουλία η οποία εκ των πραγμάτων αποδεικνύεται ότι έχει περιορισμένη επίδραση στις τιμές των τροφίμων, κάτι άλλο που αναμενόταν, αφού στην πραγματικότητα πρόκειται για ένα είδος προωθητικής

ενέργειας και μάλιστα περιορισμένης χρονικής διάρκειας για κάθε κωδικό.

Από το καλοκαίρι έχει καταργηθεί το μέτρο που αφορούσε στην επιβολή πλαφόν στο περιθώριο κέρδους των σούπερ μάρκετ, ενώ το φθινόπωρο καταργήθηκε και το «Καλάθι του Νοικοκυριού».

Αντιθέτως, σε ισχύ μέχρι τις 30 Ιουνίου 2026 είναι τρία μέτρα: η υποχρέωση Ανακοίνωσης στο υπουργείο Ανάπτυξης των ανατιμήσεων σε βασικές κατηγορίες ειδών σούπερ μάρκετ, η υποχρέωση ανακοίνωσης των τιμών των οπωροκηπευτικών και η τριμηνιαία απαγόρευση προσφορών σε περίπτωση ανατιμήσεων.

Το μεγάλο ερώτημα, βεβαίως, είναι εάν οι πληθωριστικές πιέσεις οι οποίες εμφανίστηκαν στο δεύτερο ήμισυ του 2021, λόγω των διαταραχών στην εφοδιαστική αλυσίδα που προέκυψαν από την ξαφνική υψηλή ζήτηση μετά την άρση των

περιοριστικών μέτρων για την πανδημία, και κορυφώθηκαν το 2022 μετά την εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, θα συνεχισθούν και το 2026. Τόσο η κυβέρνηση, όσο και η Τράπεζα της Ελλάδος εκτιμούν αποκλιμάκωση του πληθωρισμού στην Ελλάδα με τη μεν πρώτη να έχει ως στόχο το 2,2%, τη δε δεύτερη να εκτιμά ότι θα διαμορφωθεί σε 2,6%.

Υπό το εξαιρετικά ασταθές διεθνές γεωπολιτικό περιβάλλον, με την αβεβαιότητα να είναι εμφανής από τα πρώτα οικονομικά στοιχεία του νέου έτους και με δεδομένο ότι το 2026 είναι μια προεκλογική χρονιά για την Ελλάδα, ουδείς μπορεί να αποκλείσει ότι η πραγματικότητα ως προς το επίπεδο τιμών θα εξελιχθεί διαφορετικά. Υπάρχει, τέλος, και η βεβαιότητα της κλιματικής αλλαγής, η οποία πλέον καθορίζει σε σημαντικό βαθμό την εξέλιξη των τιμών των τροφίμων.

Μεγάλοι χαμένοι οι Έλληνες με προθεσμιακές καταθέσεις

Κέρδισαν ελάχιστα σε σχέση με άλλους Ευρωπαίους από την άνοδο των επιτοκίων

Της ΕΥΓΕΝΙΑΣ ΤΖΩΡΤΖΗ

Οι Έλληνες καταθέτες είναι οι μεγάλοι χαμένοι του ανοδικού κύκλου των επιτοκίων που υπήρξε από την ΕΚΤ την προηγούμενη τριετία και οι οποίοι ακόμη και σήμερα απολαμβάνουν χαμηλότερες αποδόσεις σε σχέση με τον μέσο όρο της Ευρωζώνης. Αυτό προκύπτει από τα στοιχεία για την πορεία των επιτοκίων που δημοσιεύει η ΕΚΤ, τα οποία δείχνουν ότι το μέσο επιτόκιο των προθεσμιακών καταθέσεων για τα νοικοκυριά διαμορφώνεται σήμερα στο 1,12% έναντι 1,80% που είναι το αντίστοιχο μέσο επιτόκιο στην Ευρωζώνη.

Το επιτόκιο για προθεσμιακές καταθέσεις με βάση τα τελευταία στοιχεία του Νοεμβρίου 2025, που δημοσιεύθηκαν, είναι στη χώρα μας το δεύτερο χαμηλότερο στην Ευρωζώνη

Με βάση τα τελευταία στοιχεία, το επιτόκιο είναι το δεύτερο χαμηλότερο στην Ευρωζώνη μετά την Κύπρο.

μετά την Κύπρο, η οποία κρατάει τα σκίπτρα των χαμηλών αποδόσεων στις προθεσμιακές καταθέσεις των νοικοκυριών με μέσο επιτόκιο 1,11%. Τα υψηλότερα επιτόκια έχουν η Ιταλία και η Ολλανδία, χώρες στις οποίες οι καταθέτες ανταμείβονται με μέσο επιτόκιο 2,32%, ενώ ακολουθούν η Φινλανδία με 2,16%, η Γαλλία με 2,09%, η Γερμανία με 1,83%,

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

είναι οι συνολικές καταθέσεις των ελληνικών νοικοκυριών. Μικρότερη είναι η απόκλιση που υπάρχει στα επιτόκια για προθεσμιακές καταθέσεις από επιχειρήσεις, που σήμερα διαμορφώνεται μόλις στο 0,26%, με το επιτόκιο στη χώρα μας να διαμορφώνεται στο 1,67% έναντι 1,93% στην Ευρωζώνη. Στη μεγάλη διαφορά επιτοκίων ειδικά στις προθεσμιακές καταθέσεις των νοικοκυριών αποδίδεται και η διατήρηση σε υψηλά επίπεδα του περιθωρίου επιτοκίου μεταξύ των νέων καταθέσεων και δανείων, που σύμφωνα με τα στοιχεία της ΤτΕ αυξήθηκε τον Νοέμβριο στις 4,35 εκατοστιαίες μονάδες.

Η σύγκριση των επιτοκίων μεταξύ Ελλάδας και Ευρωζώνης δείχνει ότι η μεγαλύτερη σύγκλιση υπάρχει στα επιτό-

κια διαμορφώθηκε στο 3,35%. Έτσι, το κόστος για την αγορά κατοικίας στη χώρα μας είναι εξίσου ή ακόμη πιο προσitto με το αντίστοιχο σε χώρες όπως η Γαλλία, που το μέσο επιτόκιο διαμορφώθηκε τον Νοέμβριο στο 3,22% ή την Ισπανία, που διαμορφώθηκε στο 3,18%, επιβεβαιώνοντας ότι ο τομέας της στεγαστικής πίστης αποτελεί τον πιο ωφελημένο της συγκλίσεως των επιτοκίων.

Αντιθέτως, στην καταναλωτική πίστη οι διαφορές είναι ακόμη σημαντικές, με το μέσο επιτόκιο στην Ελλάδα να διαμορφώνεται τον Νοέμβριο του 2025 στο 10,04% έναντι 7,33% στην Ευρωζώνη, κατατάσσοντας τη χώρα μας στην 3η θέση των χωρών με τα υψηλότερα επιτόκια. Με βάση την ανάλυση της ΤτΕ, το μέσο επιτόκιο για καταναλωτικά δάνεια χωρίς καθορισμένη διάρκεια, που περιλαμβάνει τα επιτόκια των πιστωτικών καρτών, διαμορφώθηκε σε υψηλά επίπεδα και συγκεκριμένα στο 14,66%, ενώ το μέσο επιτόκιο για καταναλωτικά δάνεια με συγκεκριμένη διάρκεια διαμορφώθηκε στο 11,14%.

Ωφελημένες από την πτωτική τάση των επιτοκίων και τη σύγκλιση με τα ευρωπαϊκά επιτόκια είναι και οι μεγάλες επιχειρήσεις, που δανειζονται ποσά άνω του ενός εκατ. ευρώ, με μέσο επιτόκιο 3,68% έναντι 3,15% στην Ευρωζώνη. Οι μικρές επιχειρήσεις που δανείζονται ποσά έως 250.000 ευρώ δανείζονται ακριβότερα στη χώρα μας και συγκεκριμένα με επιτόκιο 4,55% έναντι 3,67%, που είναι το μέσο επιτόκιο δανεισμού των μικρών επιχειρήσεων στην Ευρωζώνη.

η Ισπανία με 1,64% και η Πορτογαλία με 1,37%.

Τα επίσημα στοιχεία της ΕΚΤ δείχνουν ότι τα επιτόκια στις προθεσμιακές καταθέσεις των νοικοκυριών στην Ελλάδα αυξήθηκαν μεν μετά το 2022, αλλά με σαφώς βραδύτερο ρυθμό και σε χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με τον μέσο όρο της Ευρωζώνης. Η μεγαλύτερη διαφορά, που έφτασε το 1,45%, υπήρξε

τον Δεκέμβριο του 2023, όταν οι ελληνικές τράπεζες προσέφεραν μέσο επιτόκιο 1,84% έναντι 3,29% που ήταν ο μέσος όρος της Ευρωζώνης.

Ένα χρόνο μετά η διαφορά περιορίστηκε στο 0,81%, με το μέσο επιτόκιο στην Ελλάδα να διαμορφώνεται στο 1,64% έναντι 2,45% στην Ευρωζώνη, ενώ σήμερα η διαφορά βρίσκεται στο 0,68%, δείχνοντας ότι η

απόκλιση μειώνεται έστω και με αργό ρυθμό, αλλά συντηρείται εν μέσω πτωτικής τάσης των επιτοκίων. Τα χαμηλά επιτόκια στις προθεσμιακές καταθέσεις ερμηνεύουν και τα χαμηλά υπόλοιπα που διατηρούν οι Έλληνες σε προθεσμιακούς λογαριασμούς, που με βάση τα τελευταία στοιχεία διαμορφώθηκαν στα 34,2 δισ. ευρώ σε σύνολο 152,4 δισ. ευρώ που

κια δανείων και ειδικότερα στα επιτόκια των στεγαστικών δανείων, ενώ η μεγαλύτερη απόκλιση εντοπίζεται στα επιτόκια των καταναλωτικών δανείων. Με βάση τα στοιχεία του Νοεμβρίου 2025, το μέσο επιτόκιο με σταθερή περίοδο έως πέντε χρόνια για νέα στεγαστικά δάνεια διαμορφώθηκε στη χώρα μας στο 3,04%, ενώ το αντίστοιχο μέσο επιτόκιο στην Ευρωζώνη

Εκρηξη φτώχειας και αύξηση ανεργίας στη Βενεζουέλα

Απρόσιτα τρόφιμα, είδη πρώτης ανάγκης, ενώ η Κίνα την έχει εγκαταλείψει

Την ώρα που η διεθνής κοινότητα παρακολουθεί τις εξελίξεις μετά τη σύλληψη του τέως προέδρου της Βενεζουέλας Νικολάς Μαδούρο, δίνονται στη δημοσιότητα δημοσκοπήσεις που ζωγραφίζουν με τα πιο μελανά χρώματα την καθημερινή ζωή στη χώρα, όπως ήταν τους τελευταίους μήνες πριν από την επίμαχη στρατιωτική επέμβαση των ΗΠΑ. Η οικονομική κρίση έχει πλήξει όλα τα στρώματα της κοινωνίας, με τις έρευνες που διεξήχθησαν τον Ιούνιο και τον Ιούλιο του περασμένου έτους να φέρουν τους τρεις στους πέντε πολίτες της Βενεζουέλας να μην μπορούν να διαθέσουν τα αναγκαία χρήματα για την αγορά βασικών ειδών διατροφής και ειδών πρώτης ανάγκης.

Πρόκειται για ένα από τα μεγαλύτερα ποσοστά φτώχειας ανάμεσα στις χώρες της Λατινικής Αμερικής, με την οικονομική κρίση στη χώρα να έχει φθάσει μέχρι και στα υψηλά εισοδήματα. Ακόμη και ανάμεσα στο πλουσιότερο 20% των νοικοκυριών της Βενεζουέλας, πάνω από το 50% δηλώνει πως δυσκολεύεται να αγοράσει τα αναγκαία τρόφιμα, κάτι που σημαίνει ότι πλύττονται τα υψηλότερα στρώματα που άλλο-

τε ήταν θωρακισμένα έναντι των οικονομικών κρίσεων στη χώρα. Όλα αυτά δείχνουν πως η χώρα αντιμετωπίζει μεγάλες προκλήσεις εν μέσω της πολιτικής και οικονομικής αβεβαιότητας που έχει προκαλέσει η σύλληψη του Μαδούρο. Και η σημαντικότερη

Το 2025 οι κινεζικές εισαγωγές από τη Βενεζουέλα δεν ήταν παρά το 8% των αντίστοιχων του 2013.

πηγή αβεβαιότητας αφορά το ενδεχόμενο να μην πραγματοποιηθεί η συμφωνία με τις ΗΠΑ και να παραμείνει εν ισχύ ο αποκλεισμός της χώρας, που σημαίνει πως η Βενεζουέλα θα χάσει τη σημαντικότερα έσοδά της και η δυστυχία θα επιδεινωθεί.

Οι πολίτες της Βενεζουέλας είναι συνθησιμένοι στις οικονομικές κρίσεις, καθώς στο πρόσφατο παρελθόν έχουν γνωρίσει τον υπερπληθωρισμό, τις ελλείψεις τροφίμων και την κακοδιαχείριση στον πετρελαϊκό το-

Τρεις στους πέντε πολίτες της Βενεζουέλας δεν μπορούν να διαθέσουν τα αναγκαία χρήματα για την αγορά βασικών ειδών διατροφής και ειδών πρώτης ανάγκης. Ακόμη και ανάμεσα στο πλουσιότερο 20% των νοικοκυριών, πάνω από το 50% δηλώνει πως δυσκολεύεται να αγοράσει τα αναγκαία τρόφιμα.

μέα της χώρας που αποτελεί και την ατιμωμένη της οικονομίας της. Όταν η οικονομία της γνώρισε πρωτοφανή συρρίκνωση την περίοδο 2016-2019 και κατεγράφησαν ασύλληπτα ύψη υπερπληθωρισμού που έφθασαν στο 1.000%, τότε τα τρόφιμα και τα είδη πρώτης ανάγκης ήταν απρόσιτα για το 80% του πληθυσμού. Εκτοτε είχε δρομολογηθεί μια ήπια ανάκαμψη της οικονομίας. Και μολονότι είναι λιγότεροι σήμερα οι πολίτες της χώρας που αγωνίζονται να επιβιώσουν, οι δημοσκοπήσεις προδίδουν πως ακόμη και τώρα παραμένει μείζον πρόβλημα για τα νοικοκυριά της η εξασφάλιση της αναγκαίας τροφής. Εχει, άλλωστε, αυξηθεί η ανεργία και μόλις το 20% των πολιτών δηλώνει πως έχει εργασία πλήρους απασχόλησης, ενώ το 64% των πολιτών δηλώνει

πως αυτό είναι και το μεγαλύτερο πρόβλημα στη χώρα.

Σε ό,τι αφορά την Κίνα και τους στενούς δεσμούς της με τη Βενεζουέλα είναι γεγονός πως είναι ο υπ' αριθμόν ένα πελάτης της σε ό,τι αφορά το πετρέλαιο που αγοράζει από το Καρακάς. Το διμερές εμπόριο είχε φθάσει, πάντως, στην κορύφωσή του προτού αναλάβει ο Μαδούρο τα νήια της χώρας. Και τα δάνεια του Πεκίνου στη Βενεζουέλα έφθασαν στο υψηλότερο επίπεδό τους το 2012 και στη συνέχεια άρχισαν να μειώνονται σταθερά, όπως σχολιάζει ο Τανγκ Σιαογιάνγκ, καθηγητής Διεθνών Σχέσεων στο Πανεπιστήμιο της Τσιγγκούα. Και μολονότι παρουσιάζεται ως προστάτης του «παγκόσμιου Νότου», η Κίνα ουσιαστικά εγκατέλειψε τη Βενεζουέλα όταν αυτή διολίσθησε σε ένα οικονομικό

χάος εν μέσω υποχώρησης των τιμών των εμπορευμάτων και ειδικότερα του πετρελαίου. Από το 2012 και μετά οι οικονομικές σχέσεις της Κίνας με τη Βενεζουέλα άρχισαν να «παγώνουν» και να μειώνονται όλο και περισσότερο. Και το 2025 οι εισαγωγές της από τη Βενεζουέλα δεν ήταν παρά το 8% των αντίστοιχων του 2013 και αντιπροσώπευαν μόλις το 4% του συνόλου των εισαγωγών της Κίνας σε πετρέλαιο. Επιπλέον, οι άμεσες επενδύσεις της Κίνας στη Βενεζουέλα ήταν μόλις 318 εκατ. δολ. το 2024, κάτω από το ένα δέκατο των αντίστοιχων του 2018.

Το Καρακάς πρέπει να αποπληρώσει στην Κίνα περίπου 20 δισ. δολ., καθώς η Κίνα υπήρξε ο σημαντικότερος δανειστής της Βενεζουέλας από το 2007 και μετά, όταν ήταν ακόμη πρόεδρος

ο Ούγκο Τσάβες, οπότε άρχισε να τη χρηματοδοτεί για την κατασκευή υποδομών και σχεδίων εκμετάλλευσης πετρελαίου. Εκτιμάται πως το Πεκίνο δάνεισε στο Καρακάς τουλάχιστον 60 δισ. δολ. με δάνεια που βασίζονταν στο πετρέλαιο και κορηγήθηκαν από κρατικές τράπεζες μέχρι το 2015. Η Κίνα έχει ουσιαστικά αποχωρήσει από τη Βενεζουέλα, αλλά δεν έχει πάψει να κορηγεί δάνεια σε άλλες οικονομίες της Λατινικής Αμερικής, όπως η Βραζιλία και η Αργεντινή που την προμηθεύουν με στρατηγικής σημασίας μέταλλα και ιδιαιτέρως μέταλλα αναγκαία για την κατασκευή μπαταριών. Όπως τονίζει ο Τανγκ του Πανεπιστημίου της Τσιγγκούα, «η Βενεζουέλα βρίσκεται πλέον στις τελευταίες θέσεις σε ό,τι αφορά τους δεσμούς της Κίνας με τις χώρες της Λατινικής Αμερικής».

ΤΟ ΠΡΩΙΝΟ ΠΟΥ ΑΚΟΥΕΙ ΟΛΗ Η ΚΥΠΡΟΣ!

LOVE 100.7 FM 98.1 & 105.7

ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΑ 06:00 - 10:00

cyta
ένα με σένα

Τάσος Τρύφωνος - Χριστιάνα Αρτεμίου
Σύλια Ιωαννίδου - Γρηγόρης Αυγουστή

ΑΘΛΗΤΙΚΑ ΜΕ ΑΠΟΨΗ

ΣΠΟΡ FM 95.0

ΑΥΤΟ ΑΚΟΥΣ!

Κρατικός καπιταλισμός με σφραγίδα Τραμπ στις ΗΠΑ

Αποφασίζει επενδύσεις σε εταιρείες
και παρεμβαίνει στη βιομηχανία

Οι αγορές είναι αυτές που καθορίζουν ποιοι θα κερδίσουν και ποιοι θα χάσουν. Οι ισχυροί ευημερούν, οι αδύναμοι αποτυγχάνουν. Αυτό υπήρξε επί αιώνες το δόγμα του καπιταλισμού και ασφαλώς του αμερικανικού καπιταλισμού που όριζε πως η κυβέρνηση τπρεί πιστά το laissez-faire και δεν συμμετέχει ως παράγων της αγοράς. Οχι, όμως, υπό τον Ντόναλντ Τραμπ, καθώς ο απρόβλεπτος πρόεδρος των ΗΠΑ αλλάζει την κατεύθυνση της αμερικανικής οικονομίας, υιοθετεί μια πολύ πιο παρεμβατική στάση, μετατρέπεται την Ουάσινγκτον σε παικτη της αγοράς και τα πράγματα κινούνται και με το δικό του χέρι. Κάποιοι θεωρούν πως οδηγεί την αμερικανική οικονομία σε ακαρτογράφητα νερά.

Στον πρώτο χρόνο της δεύτερης θητείας Τραμπ, οι ΗΠΑ αγόρασαν έναντι 8,9 δισ. δολ. το 10% της Intel για να αυξήσουν την αμερικανική παραγωγή μικροεπεξεργαστών, επένδυσαν σε πολλές βιομηχανίες μετάλλων και πρώτων υλών όπως στις MP Materials, Lithium Americas και Trilogy Metals, προκειμένου να διασφαλίσουν επάρκεια σπάνιων γαιών, λιθίου και άλλων στρατη-

γικής σημασίας μετάλλων αναγκαίων στη σύγχρονη τεχνολογία, και τοποθέτησαν κρατικό χρήμα στην εταιρεία πυρηνικής ενέργειας Westinghouse για να καλύψουν, μεταξύ άλλων, τις ανά-

Στον πρώτο χρόνο της δεύτερης θητείας Τραμπ, οι ΗΠΑ αγόρασαν το 10% της Intel και επένδυσαν σε πολλές επιχειρήσεις πρώτων υλών.

γκες των ενεργοβόρων κέντρων δεδομένων. Αγόρασαν επίσης την «κρυσφή μετοχή» στη US Steel ως αντάλλαγμα επειδή ενέκρινε την εξαγορά της εταιρείας από την ιαπωνική Nippon Steel. Κατοχυρώνεται, έτσι, το δικαίωμα της Ουάσινγκτον να προβάλλει βέτο σε κρίσιμες αποφάσεις όπως τη μεταφορά θέσεων εργασίας εκτός ΗΠΑ και τη διακοπή λειτουργίας μονάδων.

Όπως επισημαίνει σχετικό ρεπορτάζ του BusinessInsider, αυ-

Οι ΗΠΑ κατά τον προηγούμενο χρόνο επένδυσαν στις MP Materials (φωτογραφία), Lithium Americas και Trilogy Metals, προκειμένου να διασφαλίσουν επάρκεια σπάνιων γαιών, λιθίου και άλλων στρατηγικής σημασίας μετάλλων αναγκαίων στη σύγχρονη τεχνολογία, και τοποθέτησαν κρατικό χρήμα στην εταιρεία πυρηνικής ενέργειας Westinghouse για να καλύψουν, μεταξύ άλλων, τις ανάγκες των ενεργοβόρων κέντρων δεδομένων.

τή η προσέγγιση δεν φαίνεται παράλογη σε άλλες χώρες. Η κινεζική εκδοχή του καπιταλισμού βασίζεται κατά κύριο λόγο στις παρεμβάσεις του κράτους, ενώ πολλές ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, της Γαλλίας, της Ιταλίας και της Βρετανίας, επενδύουν στις εγχώριες εταιρείες. Η αμερικανική κυβέρνηση έχει αναγκαστεί να παρέμβει στη βιομηχανία, αλλά συνήθως σε περιόδους κρίσης, όπως, για παράδειγμα, κατά τη χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, οπότε ανέλαβε μερίδια σε χρηματοπιστωτικά ιδρύματα της χώρας αλλά και σε αυτοκινητοβιομηχανίες προκειμένου να αποτρέψει μια γενικευμένη οικονομική κατάρρευση. Τώρα όμως δεν υφίσταται ανάγκη, αλλά η κυβέρνηση Τραμπ επιλέγει εταιρείες κάπως στην τύχη. Διότι κατανοεί κανείς για ποιο λόγο ενδιαφέρεται για τους συγκεκριμένους τομείς, αλλά όχι και για τα κριτήρια με τα οποία επιλέγει τις

εταιρείες, ούτε και τον ρόλο που θα παίξει η κυβέρνηση με αυτές τις επενδύσεις.

Εν ολίγοις αναδύεται ένα νέο όραμα του αμερικανικού καπιταλισμού, ένας κρατικός καπιταλισμός με τον Λευκό Οίκο να ορίζει την κατάσταση είτε διοικετούς κεφάλαια σε μια εταιρεία διακυβευόντας συγχωνεύσεις είτε να επιβάλλει αμφισβητούμενες νομιμότητες δασμούς. Πολλοί εκφράζουν φόβους για τους κινδύνους που απορρέουν από τις επιλογές της κυβέρνησης Τραμπ, για το ενδεχόμενο αποφάσεων που θα βασίζονται σε μεροληπτικές κρίσεις, για την ανάδυση ενός καπιταλισμού της διαφθοράς και για πιθανές στρεβλώσεις στην αγορά. Όταν δει κανείς τη μεγάλη εικόνα, οι ελιγμοί αυτοί ίσως είναι ελάχιστος σημασίας από οικονομικής άποψης, αλλά είναι μείζονος σημασίας από διαρθρωτικής άποψης.

Όλα αυτά δεν προέκυψαν εκ

του μηδενός. Εδώ και μια δεκαετία στις ΗΠΑ έχει αλλάξει η επικρατούσα αντίληψη και γίνεται όλο και περισσότερο αποδεκτός ένας πιο ενεργός ρόλος της κυβέρνησης στην οικονομία. Στην πρώτη του θητεία ο Τραμπ επέβαλε σειρά πολιτικών προστατευτισμού όπως τους δασμούς στον χάλυβα και στο αλουμίνιο, τον εμπορικό πόλεμο που κήρυξε στην Κίνα και την επαναδιαπραγμάτευση της NAFTA με τον Καναδά και το Μεξικό. Και ο Τζο Μπάιντεν διατήρησε σε ισχύ πολλούς από τους δασμούς του Τραμπ, ενώ προχώρησε στην ίδια κατεύθυνση του κρατικού παρεμβατισμού με το νομοσχέδιο για τους μικροεπεξεργαστές, που στοχεύει στη στήριξη της αμερικανικής βιομηχανίας μικροεπεξεργαστών, καθώς και με το νομοσχέδιο IRA, που μεταξύ άλλων πρόσφερε φοροαπαλλαγές και επιδοτήσεις σε τομείς όπως τα ηλεκτροκίνητα οχήματα και η ηλιακή ενέργεια.

Καλώς ή κακώς η κυβέρνηση Τραμπ εισήγαγε νέα κατηγορία εργαλείων στην εργαλειοθήκη της κρατικής ελεγχόμενης οικονομίας. Σε γενικές γραμμές μπορεί κανείς να δει ότι οι εταιρείες στις οποίες επενδύει η κυβέρνηση Τραμπ ανήκουν σε σημαντικούς τομείς στους οποίους έχουν μείνει πίσω οι ΗΠΑ και ταιριάζουν καλά με τη συνολική θεωρία του προέδρου για την οικονομία: είναι καλύτερα να παράγουμε εδώ και να έχουμε εδώ.

Η κυβέρνηση Τραμπ θέλει να διασφαλίσει πως η αμερικανική οικονομία δεν θα εξαρτάται από εταιρείες της Ταϊβάν για τους μικροεπεξεργαστές που χρειάζεται. Το ίδιο ισχύει για τις εταιρείες και τα ορυχεία που παράγουν και επεξεργάζονται μέταλλα στρατηγικής σημασίας απαραίτητα για τον σύγχρονο τρόπο ζωής, καθώς χρειάζονται για τα πάντα, από τα έξυπνα κινητά μέχρι την αμυντική τεχνολογία.

Πρόταση Φον ντερ Λάιεν για πρόωρη πρόσβαση σε αγροτικές επιδοτήσεις 45 δισ. ευρώ

της ανταποκριτριάς μας
στις ΒΡΥΞΕΛΛΕΣ
ΑΛΕΞΑΝΔΡΑΣ ΒΟΥΔΟΥΡΗ

Πρόωρη πρόσβαση σε αγροτικές επιδοτήσεις –μέσω του νέου ευρωπαϊκού προϋπολογισμού– υποσχέθηκε η πρόεδρος της Κομισιόν, ενόψει της κρίσιμης ψηφοφορίας την ερχόμενη Παρασκευή επί του κειμένου της εμπορικής συμφωνίας μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και χωρών της Λατινικής Αμερικής (Mercosur) και ενώ σήμερα στις Βρυξέλλες πραγματοποιείται άτυπη συνάντηση των υπουργών Γεωργίας της Ε.Ε.

Στην κίνηση αυτή προέβη η Ούρσουλα Φον ντερ Λάιεν προκειμένου να εξασφαλίσει τη θετική ψήφο Γαλλίας και Ιταλίας, που τον περασμένο Δεκέμβριο λίγο πριν από τη Σύνοδο Κορυφής της Ε.Ε. πάτησαν «φρένο» στην επικύρωση της εν λόγω συμφωνίας, υπό την «πίεση» των αγροτών τους. Η Κομισιόν επικριρεί να υπογραφεί η συμφωνία Mercosur –

ύστερα από 25 χρόνια διαπραγματεύσεων– στις 12 Ιανουαρίου, στην Παραγωγή. Ωστόσο, για να επικυρωθεί απαιτείται ειδική πλειοψηφία, δηλαδή ψήφοι από τουλάχιστον 15 κράτη-μέλη, που αντιστοιχούν στο 65% του συνολικού πληθυσμού της Ε.Ε. Για τον λόγο αυτόν, η Κομισιόν προχώρησε –μέσω της χθεσινής επιστολής της πρόεδρου της– σε διαβεβαιώσεις κυρίως προς την Ιταλία για πρόωρη πρόσβαση σε αγροτικές

Επιστολή της προέδρου της Κομισιόν ενόψει της κρίσιμης ψηφοφορίας για τη συμφωνία Mercosur.

επιδοτήσεις στο πλαίσιο του νέου προϋπολογισμού (2028-2034), που όμως αφορούν σχετικά αιτήματα και άλλων κρατών-μελών περιλαμβανομένης της Ελλάδας.

Σήμερα στις Βρυξέλλες πραγματοποιείται άτυπη συνάντηση των υπουργών Γεωργίας της Ε.Ε., ενώ η κρίσιμη ψηφοφορία επί του κειμένου της εμπορικής συμφωνίας μεταξύ Ευρωπαϊκής Ένωσης και χωρών της Λατινικής Αμερικής έχει προγραμματιστεί για την ερχόμενη Παρασκευή.

Το ζήτημα αναμένεται να απασχολήσει τη σημερινή συνάντηση των Ευρωπαϊκών υπουργών Γεωργίας, που έχουν συγκαλέσει ο αρμόδιος επίτροπος Κριστόφ

Χάνσεν με τη Μαρία Παναγιώτου, υπουργό Γεωργίας της Κύπρου, που ασκεί πλέον την προεδρία του Συμβουλίου της Ε.Ε. Στην επιστολή της, η Φον ντερ

Λάιεν υπενθυμίζει ότι βάσει της πρότασης για τον νέο προϋπολογισμό αναμένεται να διατεθούν συνολικά 293,7 δισ. ευρώ στους αγρότες, όμως, για να διασφαλιστεί ότι από το 2028 θα διατεθούν «πρόσθετοι πόροι για την αντιμετώπιση των αναγκών τους», προτείνεται πρόσβαση των κρατών-μελών κατά την υποβολή των αρχικών εθνικών σχεδίων τους σε ποσό ύψους 45 δισ. ευρώ, που «μπορεί να κινητοποιηθεί άμεσα για τη στήριξη των αγροτών».

Στην επιστολή αναφέρεται, εξάλλου, ότι τα κονδύλια αυτά θα προστεθούν στο διπλασιασμένο πλέον ποσό των 6,3 δισ. ευρώ για την αντιμετώπιση τυχόν αναταραχών και τη σταθεροποίηση των αγροτικών αγορών, ενώ οι γεωργοί θα επωφεληθούν και από τη δυνατότητα έκτακτων πληρωμών σε περιόδους κρίσεων από το προβλεπόμενο 10% «ποσό ευελιξίας», στο πλαίσιο εθνικών σχεδίων για αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών και ασθενών ζώων.

Σε ό,τι αφορά τις ανησυχίες των Ευρωπαίων αγροτών για αθέμιτο ανταγωνισμό έναντι γεωργικών προϊόντων που θα εισαχθούν από χώρες της Mercosur, πηγή από την Κομισιόν εξήγησε στην «Κ» ότι από τα τέλη Νοεμβρίου έχει ξεκινήσει εκτίμηση των σχετικών επιπτώσεων, «για να δούμε πως μπορούμε να απαγορεύσουμε τοξικές ουσίες που χρησιμοποιούνται στην παραγωγή προϊόντων που εισάγονται στην Ε.Ε.». «Η ρήτρα διασφάλισης, που έχουμε, είναι άνευ προηγουμένου», σημειώνει χαρακτηριστικά.

Το θέμα θα απασχολήσει τη σημερινή συνάντηση στις Βρυξέλλες, ενώ η ελληνική πλευρά –σύμφωνα με πληροφορίες– θα επιμείνει στην περαιτέρω βελτίωση του μέτρου διασφάλισης ευαίσθητων αγροτικών προϊόντων, δηλαδή με ευκολότερη ενεργοποίηση από το προβλεπόμενο 10% «ποσό ευελιξίας», στο πλαίσιο εθνικών σχεδίων για αντιμετώπιση φυσικών καταστροφών και ασθενών ζώων.

Ρεκόρ αρνητικών τιμών ενέργειας στην Ευρώπη το 2025

Πιο συχνές από ποτέ ήταν κατά το 2025 οι αρνητικές τιμές του ρεύματος στην Ευρώπη, καθώς η αυξανόμενη παραγωγή ανανεώσιμων πηγών ενέργειας κατέκλυσε το ηλεκτρικό δίκτυο. Οι αρνητικές τιμές μαρτυρούν ότι η ταχεία ανάπτυξη της παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές συγκρούεται με τη στάσιμη ζήτηση και τους επιμονούς περιορισμούς των δικτύων στην Ευρώπη. Η Γερμανία κατέγραψε 573 ώρες αρνητικών τιμών το 2025, κατά 25% περισσότερες σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Η Ισπανία, η οποία βίωσε αρνητικές τιμές για πρώτη φορά το 2024, τις είδε να διπλασιάζονται έκτοτε, σε ετήσια βάση.

Όταν οι ισχυροί άνεμοι ή η άφθονη ηλιοφάνεια κατακλύζουν το σύστημα με ενέργεια από ΑΠΕ, η ζήτηση συχνά δεν επαρκεί για

να απορροφήσει το πλεόνασμα, οδηγώντας τις τιμές της ηλεκτρικής ενέργειας σε αρνητικό έδαφος. Αυτό το μοτίβο πρόκειται να συνεχιστεί το 2026, προβλέπει το BloombergNEF, καθώς η δυναμικότητα των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας συνεχίζει να επεκτείνεται

Η αυξανόμενη παραγωγή ΑΠΕ κατέκλυσε το ηλεκτρικό δίκτυο.

ταχύτερα από τα δίκτυα, την αποθήκευση και την κατανάλωση. Η αυξανόμενη συχνότητα των αρνητικών τιμών αναδιαμορφώνει τις αγορές ενέργειας της Ευρώπης, συμπιέζοντας τα έσοδα για τις εταιρείες ΑΠΕ και δημιουργώντας παράλληλα νέες ευκαιρίες

αλλού. Οι εταιρείες trading στοιχηματίζουν όλο και περισσότερο στην αποθήκευση σε μπαταρίες, αγοράζοντας ηλεκτρική ενέργεια όταν οι τιμές πέφτουν κάτω από το μηδέν και πουλώντας την πίσω σε περιόδους υψηλότερης ζήτησης. Η στρατηγική αυτή τους επιτρέπει να επωφελούνται από τις αυξανόμενες διακυμάνσεις των τιμών που προκαλούνται, καθώς οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας εξαρτώνται πολύ από τον καιρό.

Εν τω μεταξύ, οι αναβαθμίσεις του δικτύου για τη μεταφορά της ηλεκτρικής ενέργειας εκεί όπου χρειάζεται, καθώς και η αποθήκευση σε μπαταρίες για τη διατήρηση της πλεονάζουσας ενέργειας για μεταγενέστερη χρήση, υστερούν σε σχέση με τον ρυθμό αύξησης της παραγωγής.

Παρά την ταχεία επέκταση των ανανεώσιμων πηγών ενέρ-

γιας, τα ορυκτά καύσιμα παραμένουν κρίσιμο μέρος του συστήματος ηλεκτρικής ενέργειας, παρέχοντας εφεδρεία όταν η αιολική και η ηλιακή παραγωγή μειώνεται. Κατά τη διάρκεια αυτών των περιόδων, οι τιμές μπορούν να εκτοξευθούν απότομα.

Η περιορισμένη χωρητικότητα των δικτύων μεταφοράς, η ανεπαρκής αποθήκευση και η έλλειψη ευέλικτων ζήτησης σημαίνουν ότι η εξάρτηση των ανανεώσιμων πηγών ενέργειας από τις καιρικές συνθήκες μεταφράζεται σε πιο συχνές τιμές υπό το μηδέν κατά τη διάρκεια της υπερπροσφοράς, παράλληλα με απότομες αυξήσεις τιμών όταν η προσφορά περιορίζεται.

«Αυτές οι διαφορές τιμών είναι πιθανό να συνεχιστούν το 2026», εκτιμά η Φλόρενς Σμιτ, αναλύτρια της Rabobank.

Η Γερμανία κατέγραψε 573 ώρες αρνητικών τιμών το 2025, κατά 25% περισσότερες σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Το ζήτημα της διαδοχής στην Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) έχει ήδη αρχίσει να προκαλεί έντονες συζητήσεις, παρόλο που η θητεία της Κριστίν Λαγκάρντ λήγει στο τέλος του 2027. Η κούρσα διεξάγεται την ώρα που οι αποδοχές της «σιδηράς κυρίας» της ΕΚΤ προκαλούν έντονες αντιδράσεις αλλά και συζητήσεις για τη διαφάνεια του ιδρύματος.

Σύμφωνα με πρόσφατη ανάλυση των FT, η πρόεδρος της ΕΚΤ είναι η πιο ακριβοπληρωμένη αξιωματούχος στην Ε.Ε., με τις πραγματικές της αποδοχές να είναι 50% υψηλότερες από αυτές που ανακοινώνει επίσημα η Κεντρική Τράπεζα.

Ενώ ο βασικός της μισθός ανέρχεται σε 466.000 ευρώ, το συνολικό ποσό που έλαβε το 2024 εκτιμάται στις 726.000 ευρώ, αν συυπολογιστούν τα επιδόματα στέγασης (135.000 ευρώ) και η αμοιβή για τη συμμετοχή της στο διοικητικό συμβούλιο της Τράπεζας Διεθνών Διακανονισμών (125.000 ευρώ).

Με άλλα λόγια η Λαγκάρντ κερδίζει σχεδόν τέσσερις φορές περισσότερα από τον ομόλογό της στην αμερικανική Fed, Τζερόμ Πάουελ και 21% περισσότερα

Η Λαγκάρντ κερδίζει σχεδόν τέσσερις φορές περισσότερα από τον ομόλογό της στη Fed και 21% περισσότερα από την πρόεδρο της Κομισιόν.

από την πρόεδρο της Κομισιόν, Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν. Αναλυτές και πολιτικοί, όπως ο ευρωβουλευτής Φάμπιο Ντε Μάσι, χαρακτηρίζουν «σκανδαλώδη» την έλλειψη λεπτομερούς ενημέρωσης, τονίζοντας ότι η ΕΚΤ θα έπρεπε να αποτελεί το «χρυσό πρότυπο» λογοδοσίας και ότι ακόμα και οι CEO ιδιωτικών τραπεζών –όπως της Deutsche Bank– παρέχουν πλέον πιο λεπτομερή στοιχεία για τις αμοιβές τους. Η κεντρική τράπεζα σμειωωτόν δεν υπόκειται στους ίδιους αυστηρούς κανόνες με τις εισηγμένες εταιρείες στο μπλοκ, οι οποίες υποχρεούνται να πρέπει να παρέχουν «πλήρη και αξιόπιστη

Κούρσα διαδοχής στην ΕΚΤ με βέλη για τις αποδοχές Λαγκάρντ

Ποιοι έχουν εκφράσει ανοικτά ενδιαφέρον και ποιοι υποψήφιοι προηγούνται

Η πρόεδρος της ΕΚΤ είναι η πιο ακριβοπληρωμένη αξιωματούχος στην Ε.Ε., με τις πραγματικές αποδοχές της να είναι 50% υψηλότερες από αυτές που ανακοινώνει επίσημα η Κεντρική Τράπεζα. Ενώ ο βασικός της μισθός ανέρχεται σε 466.000 ευρώ, το συνολικό ποσό που έλαβε το 2024 εκτιμάται στις 726.000 ευρώ.

εικόνα των αμοιβών» κάθε διευθυντικού στελέχους τους.

Η κορυφαία θέση στο ίδρυμα με έδρα τη Φρανκφούρτη ανοίγει επίσημα τον Νοέμβριο του 2027, όταν λήξει η μη ανανεώσιμη οκταετής θητεία της Κρι-

στίν Λαγκάρντ. Αρκετοί υποψήφιοι ωστόσο προετοιμάζονται ήδη για τον ρόλο εν μέσω ενός σημαντικού ανασχηματισμού των κορυφαίων στελεχών της ΕΚΤ μέσα στα επόμενα δύο χρόνια. Τόσο ο πρόεδρος της Bundesbank, Γιο-

ακίμ Νάγκελ, όσο και το μέλος του εκτελεστικού συμβουλίου της ΕΚΤ, Ιζαμπέλ Σνάμπελ, έχουν εκφράσει ανοικτά το ενδιαφέρον τους να διαδεχθούν τη Λαγκάρντ.

Σύμφωνα πάντως με δημοσκοπήση των FT σε δείγμα 70 οικο-

νομολόγων, στην κούρσα της διαδοχής προηγούνται δύο τεχνοκράτες: ο πρώην διοικητής της Κεντρικής Τράπεζας της Ισπανίας Πάμπλο Ερνάντες ντε Κος, ο οποίος θεωρείται ο υποψήφιος με την ισχυρότερη τεχνική κατανόηση της νομισματικής πολιτικής. Και ο Ολλανδός Κλάας Κνοτ, ο πρώην διοικητής της κεντρικής τράπεζας της Ολλανδίας, που χαιρεί μεγάλης εκτίμησης για την προσήλωσή του στη σταθερότητα και την ευελιξία του να προσαρμόζεται στις μεταβαλλόμενες οικονομικές συνθήκες.

Ο διορισμός ενός «τεχνοκράτη καριέρας» όπως ο Ερνάντες ντε Κος θα έστειλε «ένα ισχυρό μήνυμα ότι η Ευρώπη δεν θα ταλαντευθεί και ότι το ευρώ θα παραμείνει ένα σκληρό νόμισμα», σε μια εποχή όπου η ανεξαρτησία των κεντρικών τραπεζών έχει δεχθεί πιέσεις σε χώρες όπως οι ΗΠΑ, λέει ο Κρίστιαν Κοφφ, αναλυτής στην εταιρεία διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων Union Investment.

Παρόλο που η Γερμανία είναι η μεγαλύτερη οικονομία της Ευρώζωνης, δεν είχε ποτέ την προεδρία της ΕΚΤ. Οι Ιζαμπέλ Σνάμπελ και Γιοακίμ Νάγκελ είναι ισχυρά ονόματα για τη διαδοχή της Λαγκάρντ, η υποψηφιότητά τους ωστόσο προσκρούει σε δύο εμπόδια: Υπάρχουν αμφιβολίες για το αν η Σνάμπελ μπορεί νομικά να μεταπηδήσει από το εκτελεστικό συμβούλιο στην προεδρία, ενώ πολλοί θεωρούν μη ρεαλιστικό το σενάριο γερμανικής ηγεσίας τόσο στην Κομισιόν (με την Ούρσουλα φον ντερ Λάιεν) όσο και στην ΕΚΤ.

Όποιος κι αν διαδεχθεί τη Λαγκάρντ, θα κληθεί να αντιμετωπίσει μεγάλες προκλήσεις, όπως το αυξανόμενο δημόσιο χρέος. Σε μια εποχή ανόδου του ευρωσκεπτικισμού, ο επόμενος πρόεδρος της ΕΚΤ θα πρέπει επίσης να αποδείξει ότι το ευρώ δεν είναι «εργαλείο» πολιτικών σκοπιμοτήτων αλλά πυλώνας σταθερότητας. Ο ισχυρότερος κεντρικός τραπεζίτης της Ευρώπης σμειωωτόν διορίζεται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο και η θέση υπόκειται ιστορικά σε παρασκηνιακές διαπραγματεύσεις της τελευταίας στιγμής.

Αγώνας δρόμου για να τερματιστεί η κινεζική εμπλοκή στην Pirelli

Στόχος, να διασφαλιστεί η πρόσβαση του ομίλου στην αγορά των ΗΠΑ

Ενόψει της απαγόρευσης των ΗΠΑ για το λογισμικό και το υλικό αυτοκινήτων που υποστηρίζονται από την Κίνα, τα προϊόντα της Pirelli θα μπορούσε να απαγορευθούν από τις ΗΠΑ λόγω της μετοχικής συμμετοχής της κινεζικής Sinochem. Η Pirelli προμηθεύει τα ελαστικά που χρησιμοποιούνται από τα αυτοκίνητα της Formula 1.

Στο επίκεντρο μιας γεωπολιτικής καταγίδας που υπερβαίνει τα όρια των επιχειρηματικών ισολογισμών βρίσκεται εσχάτως ο κολοσσός ελαστικών Pirelli, το εμβληματικό «κόσμημα» της ιταλικής βιομηχανίας. Με φόντο τον αυξανόμενο ανταγωνισμό ΗΠΑ - Κίνας, η κυβέρνηση της Τζόρτζια Μελόνι και η διοίκηση της εταιρείας έχουν αποδυθεί σε έναν διπλωματικό και οικονομικό αγώνα δρόμου, για να διασφαλίσουν την επιβίωση του ομίλου στην κρίσιμη αμερικανική αγορά.

Αιτία της κινητοποίησης, η επερχόμενη απαγόρευση των ΗΠΑ σε λογισμικό και υλικό αυτοκινήτων που υποστηρίζεται από κινεζικά συμφέροντα, η οποία θα τεθεί σε ισχύ τον Μάρτιο. Για την Pirelli, το διακύβευμα είναι υπαρκτό, μιας και οι ΗΠΑ αντιπροσωπεύουν το 20% των συνολικών εσόδων της. Η κινεζική εταιρεία Sinochem είναι ο μεγαλύτερος μέτοχος της Pirelli με ποσοστό 37%, γεγονός που καθιστά την ιταλική εταιρεία «κόκκινο πανί» για τις αμερικανικές ρυθμιστικές αρ-

Η κυβέρνηση Μελόνι αναζητεί μια «βελούδινη» έξοδο για την κινεζική Sinochem, τον μεγαλύτερο μέτοχο του κολοσσού ελαστικών.

χές. Καθώς τα ελαστικά της Pirelli ενσωματώνουν πλέον εξελιγμένη ιδιόκτητη τεχνολογία και αισθητήρες που αλληλεπιδρούν με το λογισμικό των σύγχρονων οχημάτων, η Ουάσιγκτον εκφράζει φόβους για την ασφάλεια των δεδομένων και την κινεζική επιρροή στην εφοδιαστική αλυσίδα.

Υπό την πίεση των Αμερικανών αξιωματούχων, η κυβέρνηση Μελόνι αναζητεί μια «βελούδινη» έξοδο για τη Sinochem, με τον Ιταλό υπουργό Βιομηχανίας Αντόλφο Ούρσο να καθιστά σαφές ότι η Ιταλία θα πράξει τα δέοντα για να προστατεύσει την

πρόσβαση της εταιρείας στις διεθνείς αγορές. Η ισορροπία ωστόσο είναι λεπτή. Η Ρώμη επιδιώκει μια συμφωνημένη πώληση του μεριδίου της Sinochem –για την οποία ο κινεζικός όμιλος έχει ήδη επιστρατεύσει ως σύμβουλο την BNP Paribas– προκειμένου να αποφευχθεί μια μετωπική σύ-

γκρουση με το Πεκίνο. Αν όμως οι διαπραγματεύσεις οδηγηθούν σε αδιέξοδο εντός του Ιανουαρίου, η Ιταλία είναι έτοιμη να ενεργοποιήσει τις λεγόμενες «χρυσές εξουσίες» (golden powers), επικαλούμενη λόγους εθνικής ασφάλειας και θέτοντας συγκεκριμένους όρους για την υλοποίηση της συμφωνί-

ας (αναστολή δικαιωμάτων ψήφου της Sinochem, περαιτέρω περιορισμό στην πρόσβαση των Κινέζων σε στρατηγικές πληροφορίες, βέτο σε αποφάσεις που αφορούν την τεχνολογία της Pirelli).

Η κρατικά υποστηριζόμενη ChemChina, η οποία έλαβε τελική έγκριση για συγχώνευση με τη

Sinochem το 2021, αγόρασε την Pirelli το 2015 και επανεισήγαγε την εταιρεία κατασκευής ελαστικών στο χρηματιστήριο του Μιλάνου το 2017. Η σχέση της Pirelli με τη Sinochem, όμως, έχει κλονιστεί εδώ και καιρό.

Ο πρώην διευθύνων σύμβουλος της Pirelli, Μάρκο Τρονκέτι Προβέρα, ο άνθρωπος που ταυτίστηκε με την αναγέννηση της εταιρείας, είχε επανειλημμένως κρούσει τον κώδωνα του κινδύνου για την απόπειρα της Sinochem να ελέγξει τη διοίκηση. Η ήδη τεταμένη κατάσταση επιδεινώθηκε τον Απρίλιο του 2025, όταν το διοικητικό συμβούλιο αφαιρέσε επί της ουσίας τον έλεγχο από τους Κινέζους μετόχους. Παρά την «προσφορά κλάδου ελαίας» από τη Ρώμη τον περασμένο Σεπτέμβριο (σ.σ.: εγκαταλείποντας την έρευνα για την China National Rubber Company, η οποία ανήκει στη Sinochem, για φερόμενη παραβίαση των κανονισμών της Ρώμης), η Sinochem παραμένει ένας μέτοχος που πλέον μοιάζει περισσότερο με εμπόδιο παρά με εταίρο.

Οι επόμενες εβδομάδες θα είναι καθοριστικές για το μέλλον του ιταλικού κολοσσού στις ΗΠΑ, με την ιταλική κυβέρνηση να εργάζεται εντατικά το τελευταίο διάστημα για να φέρει ξανά τα δύο μέρη πίσω στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων: «Είναι θετικό το γεγονός ότι έχουν ξαναρχίσει τον διάλογο τώρα», δήλωσε στις 30 Δεκεμβρίου ο Αντόλφο Ούρσο.

Η Pirelli, η οποία προμηθεύει τα ελαστικά που χρησιμοποιούνται από τα αυτοκίνητα της Formula 1, κατέχει επίσης ιδιόκτητη τεχνολογία που μπορεί να συνδέσει τις πληροφορίες που λαμβάνονται από τους αισθητήρες ελαστικών με τις εντολές οδήγησης των οχημάτων. Η τεχνολογία έχει μεγάλη ζήτηση στις ΗΠΑ, αλλά η Pirelli φοβάται πως θα αποκλειστεί από μια δυναμική επενδυτική αγορά λόγω του μεριδίου της Sinochem στον όμιλο.

Αύξηση τιμών κατοικιών έως 94% σε 7 χρόνια

Υψηλότερες κατά 7,14% από το ρεκόρ του 2008 και 86% από το χαμηλό του 2017, με τις μεγαλύτερες μεταβολές στην Αττική

Του **ΝΙΚΟΥ ΡΟΥΣΑΝΟΓΛΟΥ**

Μια νέα πραγματικότητα έχει διαμορφωθεί στην αγορά ακινήτων από το 2019 και μέχρι σήμερα, επιβεβαιώνοντας την άρρηκτη σύνδεσή της με την πορεία της οικονομίας. Η έξοδος από την οικονομική κρίση, η μείωση του επενδυτικού ρίσκου και η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας ενίσχυσαν τις ροές κεφαλαίων από το εξωτερικό και, σε συνδυασμό με την πολυετή συσσώρευση ζήτησης και από τα ελληνικά νοικοκυριά, έχουν εκτινάξει τις τιμές πώλησης κατοικιών και οικοπέδων.

Η εικόνα στην αγορά κατοικίας είναι ίσως η πιο χαρακτηριστική για να περιγράψει τον βαθμό της ανάπτυξης που έχει σημειωθεί από το 2019 μέχρι σήμερα. Σύμφωνα με την επεξεργασία των στοιχείων του SPI (Δείκτης Τιμών Spiotogatos.gr), οι ζητούμενες τιμές πώλησης στην Αττική έχουν σημειώσει αύξηση μέχρι και 94%. Μάλιστα το ποσοστό αυτό εντοπίζεται στις πιο προσιτές περιοχές του λεκανοπεδίου και συγκεκριμένα στα προάστια του Πειραιά, όπου η μέση ζητούμενη τιμή κατά το φετινό τρίτο τρίμηνο έχει αυξηθεί σε 2.130 ευρώ/τ.μ., από μόλις 1.100 ευρώ/τ.μ. που ήταν κατά το αντίστοιχο τρίμηνο του 2019. Πολύ μεγάλη αύξηση, κατά 85,3%, παρατηρείται επίσης στον Πειραιά (δήμος), όπου η μέση ζητούμενη τιμή ανήλθε φέτος σε 2.522 ευρώ/τ.μ., από 1.360 ευρώ/τ.μ. πριν από έξι χρόνια.

Τα δυτικά προάστια

Άλλη μία περιοχή προσιτής κατοικίας, τα δυτικά προάστια, καταγράφουν αυξήσεις κατά 75%, σε 2.155 ευρώ/τ.μ., από 1.230 ευρώ/τ.μ. Το γεγονός ότι οι περιοχές αυτές δεν αποτελούν παραδοσιακούς προορισμούς για ξένους επενδυτές καταδεικνύει το μέγεθος της έλλειψης προσφοράς κατοικιών σε σχέση με τη ζήτηση. Όπως αναφέρουν πηγές της αγοράς, οι περισσότεροι κατασκευαστές τα τελευταία χρόνια επικέντρωσαν τις νέες επενδύσεις τους σε περιοχές όπως τα νότια και τα βόρεια προάστια, που

Η έξοδος από την οικονομική κρίση, η μείωση του επενδυτικού ρίσκου και η ανάκτηση της επενδυτικής βαθμίδας ενίσχυσαν τις ροές κεφαλαίων από το εξωτερικό και, σε συνδυασμό με την πολυετή συσσώρευση ζήτησης και από τα ελληνικά νοικοκυριά, έχουν εκτινάξει τις τιμές πώλησης κατοικιών και οικοπέδων.

Οι μεγαλύτερες ανατιμήσεις καταγράφονται στις πιο προσιτές οικονομικά περιοχές, όπου η ανέγερση νέων πολυκατοικιών έχει μειωθεί τα τελευταία χρόνια.

έχουν διαφορετικά χαρακτηριστικά και απευθύνονται σε ανθρόπους υψηλότερων εισοδημάτων, Έλληνες και ξένους. Στον αντίποδα, οι νέες οικοδομές στις πιο προσιτές περιοχές ήταν λιγότερες, με αποτέλεσμα να μεγεθύνεται το έλλειμμα προσφοράς και οι τιμές να καταγράφουν μεγαλύτε-

ρες αυξήσεις, με δεδομένη και τη χαμηλή «αφετηρία» τους, καθώς η μείωση την περίοδο της οικονομικής κρίσης ήταν μεγαλύτερη. Ασφαλώς, αυτό δεν σημαίνει ότι και στις δημοφιλέστερες περιοχές οι αυξήσεις δεν είναι σημαντικές. Στο κέντρο της Αθήνας παρατηρείται αύξηση κατά 60,2%, με τη μέση ζητούμενη τιμή να ανέρχεται σε 2.440 ευρώ/τ.μ. ή σχεδόν 250.000 ευρώ για ένα ακίνητο 100 τ.μ. Πριν από μόλις έξι χρόνια, το ίδιο σπίτι μπορούσε να αποκτηθεί με σχεδόν 100.000 ευρώ λιγότερα ή 152.000 ευρώ. Την περίοδο 2019-2022, η ζήτηση πυροδοτήθηκε όχι μόνο από Έλληνες, αλλά και από ξένους επενδυτές, ιδίως στις περιοχές κοντά στην Ακρόπολη, που ενδιαφέρονταν για τουριστική

εκμετάλλευση των ακινήτων αυτών, αλλά και για το πρόγραμμα «χρυσή βίζα». Αντιθέτως, από το 2023 και μετά, κύριος «υπεύθυνος» των μεγάλων αυξήσεων, ειδικά στο κέντρο της Αθήνας, αλλά και στα δυτικά προάστια, είναι οι δύο κύκλοι του προγράμματος «Σπίτι μου», που προκάλεσε απότομη αύξηση της ζήτησης, χωρίς κάποια αντίστοιχη μείριμα για την τόνωση και της προσφοράς. Επίσης, επικέντρωσε τη ζήτηση αυτή σε ακίνητα από 20 ετών και πάνω, πολλά εκ των οποίων εντοπίζονται ακριβώς, είτε στο κέντρο είτε στα δυτικά προάστια. Αντίστοιχα, στα νότια προάστια η μέση ζητούμενη τιμή ξεπερνάει πλέον τα 4.000 ευρώ/τ.μ. (4.090 ευρώ/τ.μ.), έχοντας αυξηθεί κατά 60,2% σε σχέση με το τρίτο

τρίμηνο του 2019, ως απόρροια της ζήτησης από το εξωτερικό και ασφαλώς του παράγοντα του Ελληνικού. Με βάση τα στοιχεία από τους δείκτες τιμών κατοικιών της Τράπεζας της Ελλάδος (ΤτΕ), με το πέρας και του φετινού τρίτου τριμήνου οι τιμές στο σύνολο της χώρας βρίσκονται πλέον σε επίπεδο 7,14% υψηλότερο συγκριτικά με το 2008, έχοντας καταγράψει συνολικό άνοδο κατά 86% από το χαμηλό του 2017. Ειδικά στην Αττική η εικόνα είναι ακόμα πιο δυσχερής, καθώς οι τιμές είναι πλέον κατά 12,5% υψηλότερες συγκριτικά με το 2008 και κατά 103% υψηλότερες από το 2017. Αύξηση κατά 100% έχουν καταγράψει κατά μέσον όρο και οι τιμές στη Θεσσαλονίκη, ενώ

πλέον ξεπερνούν κατά 5,7% το προηγούμενο υψηλό του 2008. Ασφαλώς, και στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα πολλές περιοχές έχουν προ πολλού ξεπεράσει το ανώτατο σημείο τιμών, στο οποίο είχαν βρεθεί πριν από την οικονομική κρίση. Τα νότια προάστια, το κέντρο της Αθήνας και τα βόρεια προάστια έχουν καταγράψει αυξήσεις που είναι έως 20%-30% υψηλότερες σε σχέση με το 2008, λόγω της μεγάλης ζήτησης που κατέγραψαν τα τελευταία χρόνια, όχι μόνο από ξενοκρίσιους, αλλά και από ξένους αγοραστές.

Ακριβή η Αθήνα

Σε πρόσφατη ανάλυσή της, η Deloitte κατατάσσει την Αθήνα στη δεύτερη θέση της λίστας με τις ακριβότερες πόλεις στην Ευρώπη για την απόκτηση νεόδμητης κατοικίας, σε συνάρτηση με τα εισοδήματα των πολιτών. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τη μελέτη, απαιτούνται μισθοί 15,3 ετών (μεικτές απολαβές) για την αγορά ενός νεόδμητου διαμερίσματος 70 τ.μ. Η μόνη πόλη της Ευρώπης όπου το κόστος αγοράς καινούργιας κατοικίας (αναλογικά με το εισόδημα) είναι μεγαλύτερο, είναι το Αμστερνταμ στην Ολλανδία, καθώς εκεί χρειάζονται 15,4 ετήσιοι μισθοί. Η μέση τιμή αγοράς διαμορφώνεται σε 8.475 ευρώ/τ.μ., έχοντας καταγράψει ετήσια αύξηση 10,1%.

Με βάση την ανάλυση, η μέση τιμή πώλησης νεόδμητων κατοικιών στην Αττική διαμορφώνεται πλέον σε 4.100 ευρώ/τ.μ., αυξημένη κατά 10,8% τον τελευταίο χρόνο, κάτι που σημαίνει ότι για 70 τ.μ. θα απαιτηθούν πλέον 287.000 ευρώ. Μάλιστα, σύμφωνα με την έρευνα, οι τιμές πώλησης κατοικιών (νεόδμητων) στην Αττική είναι 2,28 φορές υψηλότερες σε σχέση με τον εθνικό μέσο όρο των 1.800 ευρώ/τ.μ. Πρόκειται για ένα χαρακτηριστικό δείγμα της στρέβλωσης που προκαλείται και στην οικονομία, αλλά και στην αγορά ακινήτων, από τη διαχρονική υπερσυγκέντρωση πληθυσμού που παρατηρείται στο λεκανοπέδιο και εξηγεί και τη μεγάλη απόσταση από την υπόλοιπη χώρα σε επίπεδο τιμών.

ΑΡΘΡΟ / Του **ΑΝΔΡΕΑ ΑΝΔΡΕΟΥ**

Οι κτηματικές επιδόσεις του Δεκεμβρίου 2025

Έκλεισε το 2025, με τα στοιχεία συναλλαγών Δεκεμβρίου να είναι διαθέσιμα από το Τμήμα Κτηματολογίου. Το γενικό σχόλιο είναι πως οι κερδοσιμότερες επαρχίες του περασμένου Δεκεμβρίου σε νέα πωλητήρια έγγραφα ήταν Ξεκάθαρο και Αμμόχωστος, η Λάρνακα και η Πάφος. Η Λευκωσία ήταν η καλύτερη all-round performer, ενώ η Λεμεσός εμφανίζεται από μετρία σε επιδόσεις έως ελαφρώς κουρασμένη.

Πάμε να δούμε με μεγαλύτερη λεπτομέρεια τι μας είπαν οι αριθμοί.

Τον Δεκέμβριο του 2025 σημειώθηκαν συνολικά (παγκύπρια) 1.846 πωλήσεις (μεταβιβάσεις) ακινήτων. Τον αντίστοιχο μήνα πέρσι καταγράφηκαν 1.778 πωλήσεις σημειώνοντας έτσι μια αύξηση φέτος της τάξης του 3,8%.

Σε ό,τι αφορά στα νέα πωλητήρια έγγραφα (μελλοντικές μεταβιβάσεις ακινήτων που έγιναν) ο φετινός Δεκέμβριος σημείωσε μια εκρηκτική αύξηση 24%, με 1.659 πωλητήρια έγγραφα να κατατίθενται φέτος έναντι 1.339 πέρσι. Έτσι η χρονιά έκλεισε με συνολική αύξηση 15% με 18.114 νέα πωλητήρια έγγραφα, σε σχέση με το 2024 όπου είχαν κατατεθεί συνολικά 15.797 νέα πωλητήρια έγγραφα.

Η συνολική αξία συναλλαγών σημείωσε μεγάλη άνοδο. Τον Δεκέμβριο του 2025 κυμάνθηκε περί τις €471,4 εκατ. και συγκρινόμενη με τον Δεκέμβριο του 2024 όπου η συνολική αξία ήταν περί τις €420,4 εκατ., βλέπουμε μια αύξηση επενδυμένων κεφαλαίων της τάξης του 12,1%.

Πώς κατανέμεται αυτή η συνολική απόδοση του μήνα μεταξύ των επαρχιών;

Η Λευκωσία κατέγραψε 589 πωλήσεις τον Δεκέμβριο του 2025 έναντι 528 πωλήσεων τον Δεκέμβριο του 2024 σημειώνοντας αύξηση 11,6%. Η συνολική αξία συναλλαγών μεγεθύνθηκε κατά 18,2% εφόσον τον Δεκέμβριο του 2025 επενδύθηκαν περί τις €104 εκατ., ενώ τον αντίστοιχο μήνα του 2024 είχαν επενδυθεί περί τις €88 εκατ. Είχε μερίδιο στη συνολική αγορά του Δεκεμβρίου 31,9% επί του αριθμού πωλήσεων και μερίδιο 22,1% επί της αξίας συναλλαγών. Αύξηση 16% είχε η Λευκωσία στα νέα πωλητήρια έγγραφα αφού κατέγραψε 366 νέα πωλητήρια τον Δεκέμβριο του 2025, σε αντίθεση με 315 τον Δεκέμβριο του 2024. Η συνολική αύξηση του έτους για τη Λευκωσία σε πωλητήρια έγγραφα ήταν της τάξης του 17%. Η Λεμεσός κατέγραψε 435 πω-

Το γενικό σχόλιο είναι πως οι κερδοσιμότερες επαρχίες του περασμένου Δεκεμβρίου σε νέα πωλητήρια έγγραφα ήταν Ξεκάθαρο η Αμμόχωστος, η Λάρνακα και η Πάφος.

λήσεις τον Δεκέμβριο του 2025 έναντι 395 πωλήσεων τον Δεκέμβριο του 2024 σημειώνοντας αύξηση της τάξης του 10,1%. Σε αντίθεση, πτώση κατά 8,5% σημείωσε η συνολική αξία συναλλαγών, εφόσον τον Δεκέμβριο του 2025 επενδύθηκαν περί τις €151,3 εκατ., ενώ τον αντίστοιχο μήνα του 2024 είχαν επενδυθεί περί τις €165,3 εκατ. Είχε μερίδιο στη συνολική αγορά του Δεκεμβρίου 23,6% επί του αριθμού πωλήσεων και μερίδιο 32,1% επί της αξίας συναλλαγών. Επιπλέον, η Λεμεσός κατέγραψε και

478 νέα πωλητήρια έγγραφα που είναι κατά 12% αυξημένα σε σχέση με τον Δεκέμβριο του 2024. Η συνολική αύξηση του έτους για τη Λεμεσός σε πωλητήρια έγγραφα ήταν της τάξης του 11%.

Η Λάρνακα κατέγραψε 388 πωλήσεις τον Δεκέμβριο του 2025 έναντι 413 πωλήσεων τον Δεκέμβριο του 2024 σημειώνοντας πτώση 6,1%. Η συνολική αξία συναλλαγών μειώθηκε κατά 8,4% εφόσον τον Δεκέμβριο του 2025 επενδύθηκαν περί τις €71,6 εκατ., ενώ τον αντίστοιχο μήνα του 2024 επενδύθηκαν πέ-

ρί τις €78,2 εκατ. Είχε μερίδιο στη συνολική αγορά του Δεκεμβρίου 21% επί του αριθμού πωλήσεων και μερίδιο 15,2% επί της αξίας συναλλαγών. Εντελώς διαφορετική εικόνα έδειξε η Λάρνακα στα νέα πωλητήρια έγγραφα. Αύξηση 44% είχε τον Δεκέμβριο του 2025 με 380 νέα πωλητήρια έγγραφα, έναντι 263 τον Δεκέμβριο του 2024. Η συνολική αύξηση του έτους για τη Λάρνακα σε πωλητήρια έγγραφα ήταν της τάξης του 19%.

Η Πάφος κατέγραψε 303 πωλήσεις τον Δεκέμβριο του 2025 έναντι 329 πωλήσεων τον Δεκέμβριο του 2024 σημειώνοντας πτώση 7,9%. Εντυπωσιακή αύξηση της τάξης του 56,9% σημείωσε η Πάφος στη συνολική αξία συναλλαγών, εφόσον τον Δεκέμβριο του 2025 επενδύθηκαν περί τις €113,3 εκατ., ενώ τον αντίστοιχο μήνα του 2024 είχαν επενδυθεί περί τις €72,2 εκατ. Είχε μερίδιο στη συνολική αγορά του Δεκεμβρίου 16,4% επί του αριθμού πωλήσεων και μερίδιο 24% επί της αξίας συναλλαγών. Εντυπωσιακή αύξηση 29% κατέγραψε η Πάφος και στα πωλητήρια έγγραφα, αφού τον Δεκέμβριο του 2025 κατατέθηκαν 342 νέα πωλητήρια έγγραφα έναντι 266 τον Δεκέμβριο

του 2024. Η συνολική αύξηση του έτους για την Πάφο σε πωλητήρια έγγραφα ήταν της τάξης του 15%.

Η Αμμόχωστος κατέγραψε 131 πωλήσεις τον Δεκέμβριο του 2025 έναντι 113 πωλήσεων τον Δεκέμβριο του 2024 σημειώνοντας αύξηση της τάξης του 15,9%. Έκρηξε 85,2% σημείωσε στη συνολική αξία συναλλαγών, αφού τον Δεκέμβριο του 2025 έλκυσε €31,3 εκατ., ενώ τον αντίστοιχο μήνα του 2024 είχε ελκύσει μόλις €16,9 εκατ. Είχε μερίδιο στη συνολική αγορά του Δεκεμβρίου 7,1% επί του αριθμού πωλήσεων και μερίδιο 6,6% επί της αξίας συναλλαγών. Στα νέα πωλητήρια έγγραφα η επίδοση της Αμμοχωστού ήταν επίσης εκρηκτική, αφού κατέγραψε συνολική αύξηση 39%, με 93 τον Δεκέμβριο του 2025 έναντι 67 τον Δεκέμβριο του 2024. Η συνολική αύξηση του έτους για την Αμμοχωστού σε πωλητήρια έγγραφα ήταν της τάξης του 15%.

Η κτηματαγορά κατά τη διάρκεια του 2025 κινήθηκε πολύ θετικά και αυτό θα αποτελέσει βάση για περαιτέρω ανάλυση σε επόμενο άρθρο.

Ο κ. Ανδρέας Α. Ανδρέου, MRICS, είναι CEO της APS Andreou Property Strategy - Chartered Surveyors.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Τέχνες

ε & γράμματα

Κυριακή 11 Ιανουαρίου 2026

Ο Κωνσταντίνος Καβάφης στην επιστολή του γιατρού που τον συναντάει στο σανατόριο το 1932, παρουσιάζεται καταβεβλημένος και λιπόσαρκος, αλλά ταυτόχρονα ανθρώπινος και ακτινοβόλος.

Το παλιό σώμα, το φθαρμένο

Ντοκουμέντο από τη διαμονή του Κ. Π. Καβάφη σε αθηναϊκό σανατόριο, ένα χρόνο πριν από τον θάνατό του

Του ΓΚΡΕΓΚΟΡΙ ΤΖΟΥΣΤΑΝΙΣ

Εκεί που πίστευα ότι δεν υπήρχαν πια άλλα έγγραφα για τον Καβάφη, ένα με περίμενε στο Αμστερνταμ. Βρέθηκα στην ολλανδική πόλη για να συμμετάσχω σε ένα πάνελ σχετικά με το βιβλίο «Κωνσταντίνος Καβάφης. Ο άνθρωπος και ο ποιητής» (που συνέγραψα μαζί με τον Πίτερ Τζέφρις). Πριν από την εκδήλωση, η Μαρία Μπολέτση, Marilena Laskaridis Chair of Modern Greek στο Πανεπιστήμιο του Αμστερνταμ, με σύστησε στον Πίτερ Ντελπούτ, Ολλανδός συγγραφέα και κινηματογραφιστή, ο οποίος μόλις είχε εκδώσει ένα μυθιστόρημα για τον Καβάφη στα ολλανδικά, με τίτλο «Om wie wij zijn».

Πίνοντας καφέ, ο Ντελπούτ μου μίλησε για μια επιστολή, γραμμένη στις 25 Ιουλίου 1952, από τον G. Destunis (Γ. Δεστούνη, αφού πιθανώς επρόκειτο για Έλληνα γιατρό), προς τον εκδότη του Neue Literarische Welt, ενός γερμανικού λογοτεχνικού περιοδικού. Ο Δεστούνης, τότε καθηγητής Ιατρικής στο Βερολίνο, αφηγούνταν με θερμή τη συνάντησή του με τον Καβάφη σε ένα σανατόριο της Κηφισιάς, όπου ο ποιητής ανάρρωνε μετά την επέμβαση στον λαιμό του το καλοκαίρι του 1932.

Αφορμή για την επιστολή του Δεστούνη ήταν η δημοσίευση, ένα μήνα νωρίτερα στο ίδιο περιοδικό, ενός άρθρου για τον Καβάφη, μαζί με τη μετάφραση δύο ποιημάτων, «Θερμοπύλες» και «Περιμένοντας τους βαρβάρους», από τον Γερμανό κλασικιστή και μεταφραστή Χέλμουτ φον ντεν Στάινεν (1890-1956). Ο φον ντεν Στάινεν επρόκειτο να εκδώσει την πλήρη ποίηση του Καβάφη στα γερμανικά τον επόμενο χρόνο, ένα εγχείρημα που καλλιεργούσε ήδη από τα μέσα της δεκαετίας του 1930, όπως δείχνουν δύο επιστολές που είχε στείλει στη Ρίκα Σεγκοπούλου, τη λογοτεχνική κληρονόμο του Καβάφη.

Η ανάγνωση της επιστολής του Δεστούνη υπήρξε μια απρόσμενη αποκάλυψη, καθώς πρόκειται για μια σπάνια περιγραφή της παρα-

μόνης του Καβάφη στο σανατόριο. Τον παρουσιάζει εύθραυστο και λιπόσαρκο, αλλά ταυτόχρονα ανθρώπινο και ακτινοβόλο. Η εικόνα του αναρρωννύοντος ποιητή που σκιαγραφεί ο Δεστούνης αντιστοιχεί σε εκείνη που προσφέρουμε στη βιογραφία – ενός ανθρώπου καταβεβλημένου από τη διάγνωση του καρκίνου, την τραχειοτομή και τη βραδεία παρακμή. Ο αυτό-

ρεσκος και αλαζονικός ποιητής, που θυσίασε την αγάπη για να πετύχει παγκόσμια αναγνώριση και που κινητοποίησε τους οπαδούς του για να προωθήσει την καριέρα του, είχε σταδιακά δώσει τη θέση του στον εύθραυστο άνθρωπο του σανατορίου.

Το ότι παρέμεινε ματαιόδοξος μέχρι τέλους δεν αποτέλεσε έκπληξη. Ούτε με ξάφνιασε το ότι

συνέχισε να συγκρίνει τον εαυτό του με τον Κωστή Παλαμά. Ο Καβάφης, άλλωστε, ήταν τόσο αφοσιωμένος στο έργο του ώστε συνέχισε να δουλεύει πάνω σε ένα ποίημα μέχρι την τελευταία του νηοή. Απορρίπτοντας τη μεγαλοστομία και τη μεγαλοπρέπεια του Παλαμά, εξήρε μπροστά στον Δεστούνη το δικό του λιτό και ελεγχόμενο ύφος. Δεν γνωρί-

ζω τι εννοούσε λέγοντας «πάρ τον πανίσχυρο Νείλο». Μήπως υπονοούσε ότι, παρότι βρέθηκε αντιμέτωπος με τη μνημειακότητα της αρχαίας Αιγύπτου και το μεγαλείο του ποταμού Νείλου, παρέμεινε απλός και αυστηρός στην έκφρασή του; Ίσως ήθελε να υπογραμμίσει για τελευταία φορά τη στάση του απέναντι στον ρομαντισμό και τον εθνικισμό.

Δεν κατόρθωσα να βρω πολλές πληροφορίες για τον Δεστούνη. Υποθέτω ότι επρόκειτο για Έλληνα γιατρό που είχε μεταναστεύσει στη Γερμανία. Οι βιβλιογραφικές και περιοδικές αναφορές τον ταυτοποιούν ως καθηγητή Ψυχολογίας. Υποθέτω επίσης ότι είναι ο συγγραφέας του «Einführung in die medizinische Psychologie» (Εισαγωγή στην Ιατρική Ψυχολογία), που εκδόθηκε το 1955 από τον Gruyter και διατίθεται σήμερα έναντι περίπου 200 δολαρίων.

Κατέκτησε επαγγελματική αναγνώριση στο Βερολίνο. Για μένα, όμως, παραμένει ο νεαρός βοηθός που μας χάρισε αυτό το μικρό κόσμημα: ένα πορτρέτο του Καβάφη στο σανατόριο, σε αλληλεπίδραση με τους άλλους και με ακέραιο το κούμφορ του. Παρότι βασανισμένος από τον πόνο και τελικά άφρονος, η εσωτερική φλόγα του Καβάφη φώτιζε όσους βρίσκονταν γύρω του.

Είμαι ευγνώμων στον Πίτερ Ντελπούτ που μου έστειλε αντίγραφο της επιστολής, στη Μαρία Μπολέτση που με οδήγησε στο «Cavafy Archive» του Γκ. Χ. Μπλάνκεν, του πρώτου μεταφραστή του Καβάφη στα ολλανδικά, το οποίο φυλάσσεται στη Special Collection του Allard Pierson Museum στο Πανεπιστήμιο του Αμστερνταμ, καθώς και στον Κλάσ φαν ντερ Χουκ, Acting Curator of Manuscripts στο Allard Pierson, για την άδεια να μεταφράσουμε το κείμενο.

Ο κ. Γκρέγκορι Τζουστάνις είναι διακεκριμένος καθηγητής Τεχνών και επιστήμων στο Πολιτειακό Πανεπιστήμιο του Ουάσιγκτον, συνσυγγραφέας της βιογραφίας «Κωνσταντίνος Καβάφης. Ο άνθρωπος και ο ποιητής» (εκδ. Μεταίχμιος).

Εύθραυστος, σε παρακμή

Η εικόνα του αναρρωννύοντος ποιητή που σκιαγραφεί ο Δεστούνης αντιστοιχεί σε εκείνη που προσφέρουμε στη βιογραφία – ενός ανθρώπου καταβεβλημένου από τη διάγνωση του καρκίνου, την τραχειοτομή και τη βραδεία παρακμή.

Η επιστολή του Γ. Δεστούνη προς τον εκδότη του Neue Literarische Welt.

«Μιλούσε μόνο με έναν αχνό ψίθυρο»

Όταν διάβασα στην εφημερίδα σας, στις 25 Ιουνίου, το διαφωτιστικό άρθρο του Χέλμουτ φον ντεν Στάινεν για τον σύγχρονο Έλληνα ποιητή Κωνσταντίνου Καβάφη, αισθάνθηκα την ανάγκη να μοιραστώ κάποιες προσωπικές αναμνήσεις από τον άνθρωπο, όπως εγώ τον γνώρισα.

Ο ποιητής έπασχε από καρκίνο του λάρυγγα. Η νόσος είχε ήδη προχωρήσει και η χειρουργική επέμβαση ήταν πλέον αδύνατη, έτσι, το 1932, υποβλήθηκε σε τραχειοτομή. Τοποθετήθηκε ένας ενδοτραχειακός σωλήνας, ο οποίος του επέτρεπε να αναπνέει, αλλά περιόριζε δραστικά την ομιλία του. Μιλούσε μόνο με έναν αχνό ψίθυρο, και ακόμη κι αυτό απαιτούσε μεγάλη προσπάθεια. Συχνά κατέφευγε στο μολύβι και στο χαρτί, καθώς οι παρατεταμένες συνομιλίες γρήγορα τον εξαντλούσαν. Λόγω της κατάστασής του, χρειάστηκε να παραμείνει για κάποιο διάστημα στο σανατόριο Renaissance, στο όμορφο αθηναϊκό προάστιο

της Κηφισιάς, όπου εργαζόμουν τότε ως νεαρός ασκούμενος γιατρός. Εκεί γνώρισα τον Καβάφη, τόσο ως ασθενή όσο και ως άνθρωπο.

Ήταν λεπτόσωμος, και η ασθένεια τον είχε καταβάλει ακόμη περισσότερο. Παρ' όλα αυτά, το καλοκαίρι του 1932, η διαύγειά του, η ενεργητικότητα και η κινητικότητα του δεν είχαν πληγεί ιδιαίτερα. Τα σκούρα μάτια του έδειχναν καλοσύνη και ανθρωπιά και αντανακλούσαν ένα εσωτερικό φως πνευματικότητας. Είχε μεγάλο αυτοέλεγχο, ήξερε πώς να αποκρύπτει και να υπομένει τον πόνο. Παρέμενε απλός και σεμνός, όπως υπήρξε πάντοτε. Φρόντιζε επιμελώς την εμφάνισή του, με κάποια δόση ματαιοδοξίας που δεν ήταν διόλου παράδοξη, αφού σχεδόν όλοι οι Αθηναίοι συγγραφείς και διανοούμενοι τον επισκέπτονταν καθημερινά. Είχε πολλούς φίλους. Ανάμεσά τους ελάχιστες γυναίκες. Κατανόητο, αν σκεφτεί κανείς ότι οι γυναίκες μορφές απουσιάζουν σχεδόν ολοκλη-

ρωτικά από το έργο του.

Η ποίησή του αποφεύγει το έκδηλο πάθος, γι' αυτό και γίνεται υπαινικτική, εσωτερική και ορθολογική, ακόμη και μυστικιστική. Σε μία από τις κουβέντες μας, συνέκρινε τον εαυτό του με τον άλλο μεγάλο σύγχρονο Έλληνα ποιητή, τον Κωστή Παλαμά: «Ο Παλαμάς είναι μεγαλοπρεπής, πολυχώρωμος, πλουσιόσος», μου είπε, «ενώ εγώ είμαι απλός και λιτός – παρά τον μέγα Νείλο!».

Συχνά περπατούσε στον μεγάλο κήπο του σανατορίου και καθόταν για πολλή ώρα σε ένα παγκάκι, μονάχος. Καθώς η ασθένεια του είχε στερήσει σχεδόν ολοκληρωτικά την ομιλία, η επαφή του με τον έξω κόσμο γινόταν ολοένα δυσκολότερη. Ωστόσο, το πνεύμα συνέχιζε να καίει με την ίδια ένταση μέσα στον άρρωστο ποιητή. Και η ευγένεια και η ανθρωπιά του δεν τον εγκατέλειψαν ούτε στις τελευταίες του στιγμές.

Καθηγητής Γ. Δεστούνης
Βερολίνο NO 55, Kollwitzstr. 10

Αφοσιωμένος μέχρι τέλους

Δεν με ξάφνιασε το ότι συνέχισε να συγκρίνει τον εαυτό του με τον Κωστή Παλαμά. Ο Καβάφης, άλλωστε, ήταν τόσο αφοσιωμένος στο έργο του ώστε συνέχισε να δουλεύει πάνω σε ένα ποίημα μέχρι την τελευταία του νηοή.

Αιζέντα

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ε Σ

11-17.1.26

Επιμέλεια: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ
kouroupakisa@kathimerini.com.cy

ΒΙΒΛΙΟ

Φτερουγίσματα ονείρων

Οι Εκδόσεις Ηλία Επιφανίου και ο συγγραφέας Ελευθέριος Πλουτάρχου (ποιητής, εκπαιδευτικός, πρόεδρος της Ένωσης Λογοτεχνών Κύπρου) παρουσιάζουν τη συλλογή διηγημάτων «Φτερουγίσματα ονείρων». Το βιβλίο θα παρουσιάσει η Έλενα Περικλέους, Επίτροπος Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, θα διαβάσουν αποσπάσματα η Μαρία Λουκά, φιλόλογος, συγγραφέας και η Μαρία Χρυσοστόμου, εκπαιδευτικός, ποιήτρια. Θα ακολουθήσει αντιφώνηση από τον συγγραφέα. Την εκδήλωση θα παραοιιάζει και θα συντονίζει η Ευδοκία Ζορπιδου, φιλόλογος, ποιήτρια. Το μουσικό μέρος επιμελείται ο Πάμπος Σακκάς. Στο τέλος της εκδήλωσης θα υπάρχει δεξίωση. Τετάρτη 14 Ιανουαρίου 2026, ώρα 7:00 μ.μ., στην Αίθουσα Εκδηλώσεων του Αρχείου ΠΙΚ. Η εκδήλωση είναι αφιερωμένη στη μνήμη της αδερφής του συγγραφέα, Άντρης Πλουτάρχου-Παφίτη.

ΘΕΑΤΡΟ

Εγκλημα στο Οριεντ Εξπρές

Πέντε τελευταίες παραστάσεις στη Λευκωσία για την παραγωγή της Κεντρικής Σκηνής του ΘΟΚ 'Εγκλημα στο 'Οριεντ Εξπρές της Άγκαθα Κρίστι, σε θεατρική διασκευή Κεν Λούντβιχ και σε σκηνοθεσία Τάκη Τζαμαργιά. Μετά την επιτυχή εξκίνηση μιας υπόθεσης, ο διάσημος Βέλγος ντετέκτιβ Ηρακλής Πουαρό ξεκινά το ταξίδι της επιστροφής του από την Κωνσταντινούπολη στο Λονδίνο, επιβαίνοντας στο πολυτελές τρένο 'Οριεντ Εξπρές. Όταν μια σφοδρή χιονοθύελλα αναγκάζει το τρένο να ακινητοποιηθεί, το ταξίδι σκιάζεται από έναν φόνο. Η ανακάλυψη του πτώματος φορτίζει την ατμόσφαιρα με ένταση, και έτσι ο λεπτολόγος Πουαρό αναλαμβάνει να ξεσκεπάσει το μυστήριο. Τον θρυλικό Πουαρό ερμηνεύει ο Νεοκλής

Νεοκλέους. Το 'Εγκλημα στο 'Οριεντ Εξπρές, ένα από τα σημαντικότερα έργα της Άγκαθα Κρίστι, παρουσιάζεται για πρώτη φορά στην Κύπρο και στην Κεντρική Σκηνή του ΘΟΚ, μέσα από την πρώτη επίσημη θεατρική διασκευή του μυθιστορήματος από τον Αμερικανό συγγραφέα Κεν Λούντβιχ. Παίζουν: Κοραλία Καράντη, Αννίτα Σαντορινιάου/Λένια Σορόκου, Αλέξανδρος Παρίσης, Σωτήρης Μεστάνας, Άννα Γιαγκιώζη, Πάνος Μακρής, Αντωνία Χαραλάμπους, Μαρία Μαρούρη, Κωνσταντίνος Γαβριήλ, Νικόλας Κουρουζίδης, Αντώνης Παρκάρης, Σταύρος Πατσιάς. Παραστάσεις 14, 15, 16, 17 & 18 Ιανουαρίου 2026. Η παραγωγή περιοδεύει στη Λεμεσό στις 23 και 24 Ιανουαρίου 2026. Πληροφορίες www.thoc.org.cy

ΕΚΘΕΣΗ

The promise that remains

Το ΒΑΦ παρουσιάζει την ομαδική έκθεση The promise that remains, η οποία εγκαινιάζεται στην καρδιά της Λευκωσίας και αποτελεί το επιπέδωσμά του δίμηνου residency προγράμματος που υλοποιήθηκε στα στούντιο του Ιδρύματος. Τέσσερις καλλιτέχνες – η Άννα Ψάλτη, η Ειρήνη Κάττου, η Μαρίνα Ιερείδη (Iamariina) και η Σαβίνα Ιωάννου – οι οποίες επιλέχθηκαν από πενταμελή κριτική επιτροπή, ε-

γάζτηκαν για δύο μήνες στο πλαίσιο του residency προγράμματος του ΒΑΦ, με την καθοδήγηση τεσσάρων μεντόρων. Τα έργα που παρουσιάζονται στην έκθεση δημιουργήθηκαν εξ ολοκλήρου κατά τη διάρκεια αυτής της ερευνητικής και παραγωγικής διαδικασίας. The promise that remains καλεί τον θεατή να κινηθεί μέσα σε αυτή την ένταση – σε κάτι ανεκπλήρωτο, σε κάτι που επιμένει, σε κάτι που συνεχίζει να αφήνει το σημάδι του. Εγκαινία: Τετάρτη 14 Ιανουαρίου 2026, ώρα 6:30 μ.μ. ΒΑΦ, λεωφόρος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' 10-16, Μέγαρο Μπιτό 2, Λευκωσία. Διάρκεια έκθεσης έως 14 Μαρτίου 2026.

ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

Τα Γούστα του Κυρίου Σλόαν

«**Τα Γούστα** του Κυρίου Σλόαν» του Τζο 'Ορτον, σε σκηνοθεσία Μαρίας Μανναρίδου – Καρασερά είναι μια ανατρεπτική, μαύρη φαρσοκωμωδία, ένα επικίνδυνο παιχνίδι λάγνου πόθου, χειραγώγησης και απόγνωσης. «Σ' έναν κόσμο που τον διευθύνουν παράφρονες, το μόνο που απομένει στο συγγραφέα είναι να εξιστορήσει τα καμώματα των παραφρόνων και των θυμάτων τους. Κι επειδή ο κόσμος είναι ένας χώρος σκληρός και δίχως έλεος, ο συγγραφέας θα κατηγορηθεί ότι δεν παίρνει το θέμα του σοβαρά... όμως το γέλιο είναι υπόθεση σοβαρή, και η κωμωδία όπλο πιο επικίνδυνο από την τραγωδία. Άλλωστε, γι'

αυτό οι τύραννοι την υποβλέπουν». Παίζουν: Χριστίνα Χριστόφια, Κρις Σπύρου, Χάρης Πσίσις, Φώτης Φωτίου. Μουσικός επί σκηνής: Χάρης Ιωάννου. Παραστάσεις 14, 15, 19, 26, 27 Ιανουαρίου 2026, ώρα 8:30 μ.μ. Θέατρο Χώρα, Κοραή 1 (Πλατεία Αρχιεπισκοπής), Λευκωσία. Λάρνακα, Δημοτικό Θέατρο Λάρνακας Γ. Λυκούργος, Τρίτη 13 Ιανουαρίου 2026, Λεμεσό, Θέατρο ΕΘΑΛ, Τετάρτη 28 Ιανουαρίου, Πάφος, Μαρτίδιο Δημοτικό Θέατρο, Πέμπτη 29 Ιανουαρίου 2026. Ωρα έναρξης παραστάσεων 8:30 μ.μ. Η παράσταση είναι κατάλληλη για άτομα άνω των 15 ετών. Πληροφορίες [τηλέφωνο 96147809](tel:96147809).

ΣΥΜΦΩΝΙΚΗ ΟΡΧΗΣΤΡΑ

Starlight 3

Για να καλωσορίσει το νέο έτος, η Συμφωνική Ορχήστρα Κύπρου συμπράττει με δύο διεθνώς αναγνωρισμένους καλλιτέχνες στο πλαίσιο της σειράς Starlight. Η φημισμένη σοπράνο Miah Persson, η οποία χαιρεί θαυμασμού για την λαμπρότητα της φωνής της και το εκφραστικό βάθος των ερμηνειών της, ενώνει τη διεθνοτική ερμηνευτική της τέχνη με τον εκλεκτό μάεστρο Wolfram Christ – πρώην Α' βιόλα της Φιλαρμονικής Ορχήστρας του Βερολίνου. Το πρόγραμμα ξεκινά με την Ουβερτούρα σε Ντο μείζονα της Fanny Mendelssohn, ένα λαμπρό, λεπτοδουλεμένο έργο που αναδεικνύει την αξιοσύνη της ικανότητας της πλούσια, ευφάνταστη ενορχήστρωση. Η σοπράνο Miah Persson θα λάμψει στη μαγευτικά λυρική άρια του Mozart 'Deh vieni non tardar' και την εντυπωσιακή, δραματική άρια κοντσέρτου του Beethoven 'Ah! perfido'. Η συναυλία ολοκληρώνεται με τη ζωντανή Συμφωνία αρ. 8 του Beethoven, ένα αριστοτεχνικό έργο που αναδεικνύει το πνεύμα και τη δομική και εκφραστική καθαρότητα του δημιουργού του. Λεμεσό: Πέμπτη 15 Ιανουαρίου 2026 - Πατίτσιο Δημοτικό Θέατρο και Λευκωσία: Παρασκευή 16 Ιανουαρίου 2026 - Δημοτικό Θέατρο Λευκωσίας, ώρα έναρξης συναυλιών 8:30 μ.μ. Πληροφορίες: 22 463144, www.cyso.org.cy

ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

Ο Πολυέλιος

«**Ο Πολυέλιος**», ένα σύγχρονο κυπριακό έργο, σε κείμενο και σκηνοθεσία της Μαρίας Μακρή, μετά τις παραστάσεις στη Λεμεσό, ταξιδεύει στη Λευκωσία μέχρι την 1 Φεβρουαρίου κάθε Παρασκευή, Σάββατο και Κυριακή στο WhereHaus 612. «Ο Πολυέλιος» απαντατίζει την επεισοδιακή συνεύρεση μιας τυπικής κυπριακής οικογένειας. Ένα βράδυ πριν το γάμο του μικρότερου γιού το καλό σαλονάκι για τους ξένους είναι φρεσκοπονητισμένο και έτοιμο να υποδεχθεί φίλους και συγγενείς για το έθιμο των "ζωμάτων". Το μόνο που εκκρεμεί είναι να σπηθεί ο DIY πολυέλιος που αγόρασε ο πατέρας. Εντός λίγων ωρών μαζεύεται σύσσωμη η οικογένεια να βοηθήσει, ενώ στο μεταξύ σε όλη τη χώρα γίνονται διακοπές ρεύματος γνωστές ως «Σχέδιο Μπλάκαουτ», κάνοντας τα εγχείρημα της οικογένειας ακόμα πιο δύσκολο. Επί σκηνής: Πόπη Αβραάμ, Λουκάς Ζήκος, Ηρόδοτος Μιλτιάδους, Λουκία Πιερίδου, Άννη Χούρη. Παραστάσεις: 16, 17, 23, 24, 30, 31 Ιανουαρίου 2026, ώρα 8:00 μ.μ. και 11, 18, 25 Ιανουαρίου και 1 Φεβρουαρίου 2026, ώρα 6:00 μ.μ. WhereHaus 612, Μιχαήλ Κουσουλίδου 5, Λευκωσία. Κατάλληλο για άτομα 15 ετών και άνω. Πληροφορίες: 25877827

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ | Του ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Γιάλι-άλι και το 2026 για τον Πολιτισμό

Νέα χρονιά, νέες προκλήσεις και για τα πολιτιστικά πράγματα της χώρας. Τώρα μάλιστα που η χώρα έχει την προεδρία της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το πρώτο εξάμηνο του 2026, θα έλεγε κάποιος πως είναι μια καλή ευκαιρία να γίνουν κάποια πράγματα, να οργανωθούμε λίγο περισσότερο και γιατί όχι, το δεύτερο εξάμηνο του έτους να μας βρει λίγο περισσότερο προετοιμασμένους. Φυσικά, καλό είναι να μην κρατάμε μεγάλο καλάθι και να αφήσουμε τα πράγματα να εξελιχθούν με φυσικό τρόπο. Δηλαδή να πάμε με την πεπατημένη και να ελπίζουμε ότι κάποια ζητήματα θα λυθούν, γιατί έτσι πρέπει να γίνει. Για παράδειγμα αν μην ελπίζουμε πως θα έχουμε το νομοσχέδιο για το Καθεστώς του Καλλιτέχνη, ή ότι θα γίνει κάτι με την Κρατική Πινακοθήκη Σύγχρονων Τέχνης, ή ότι η Κυπριακή Βιβλιοθήκη θα μετασχεματιστεί και συν τα χρόνια θα δημιουργηθεί ένας σύγχρονος χώρος. Αν μην πετάμε στα σύννεφα. Αν είναι να λυθούν αυτά τα ζητήματα, θα λυθούν. Μην ξεχνάμε πως θα έχουμε και εκλογές το 2026, βουλευτικές εκλογές, και κάποια θέματα θα πάνε λίγο πίσω. Εντάξει, συμβαίνουν αυτά, δεν κάθεται

και ο κόσμος να πάμε ένα εξάμηνο πίσω. Μας έπιασε η λιγοψυχία, και αμάν-αμάν τα θέλουμε όλα έτοιμα. Γιάλι-άλι. Μπορεί να λυθεί ίσως το ζήτημα με τον γενικό διευθυντή του ΘΟΚ, ίσως, ποιος ξέρει... Ετοιμάζουμε και τη Δραματική Σχολή στη Λάρνακα στον Οργανισμό. Ο πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου είχε πει πως το 2025 θα δοθούν οι εγκρίσεις. Εντός του 2025, ο ΘΟΚ θα ίδρυε και το Κέντρο Σκηνογραφίας στην Αγία Νάπα. Μάλλον θα τα δούμε εν πλήρη λειτουργία το 2026, που πιθανώς ο Οργανισμός να έχει και διευθυντή, για να τα τρέξει... πόσα να προλάβουν και στο Διοικητικό Συμβούλιο. Γιάλι-άλι. Πάντως, για να είμαι ειλικρινής πράγματα έγιναν με την είσοδο του 2026. Είδαμε την τελετή έναρξης της Προεδρίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εγκαινιάστηκε η πύλη Αμμοχώστου, και έτσι για λίγο καιρό θα έχουμε να συζητάμε για πολιτιστικές επιτυχίες. Φυσικά, σε αυτό το πρώτο εξάμηνο θα δούμε και πολιτιστικές δράσεις στο εξωτερικό, επί τη ευκαιρία της Κυπριακής Προεδρίας και έτσι θα έχουμε πραγματικά να συζητάμε. Έγινε εκείνο εκεί, το άλλο σε

άλλη χώρα και εξαγάμε πολιτισμό και πολύ θα είμαστε ευχαριστημένοι. Για τα μεγάλα και τα δομικά όμως γιάλι-άλι, και όλα θα γίνουν. Ολόκληρη Ρώμη και δεν χτίστηκε σε μια μέρα, εμείς εδώ στην εσοχιά της Ευρώπης θέλουμε αμέσως να τα λύσουμε όλα; Είμαστε μια Δημοκρατία που ιδρύθηκε μόλις το 1960. Έχουν περάσει 66 μόνο χρόνια, δεν τα λες και πολλά... Αφήστε που και την Πινακοθήκη που φτιάξαμε στην Αμμοχώστο ίσα που τη χαρήκαμε. Χρειάζεται χρόνος για νέες ιδέες και νέους σχεδιασμούς. Οι ιδέες και τα οράματα δεν είναι τοις να τις αγοράζεις από το περιπτερο. Τώρα, αν πούμε ψηφιοποιούμε τα 5.000 έργα που βρίσκονται στα ντεπό της Δημοκρατίας, στα γραφεία τα κυβερνητικά και φαντάζομαι γίνεται και ένα ξεσκαρτάρισμα για το ποιο αξίζει και ποιο όχι, μιας και κάμποσα αγοράστηκαν λόγω του ότι όταν υπήρχαν χρήματα, στο υπουργείο Παιδείας πέρασαν πολλοί κιμπάρδες και αγόραζαν, για να υποστηρίξουν τους καλλιτέχνες, έργα αβέρτα-κουβέρτα. Μακάρι πάντως να βγω ψεύτης και πριν από τις εκλογές του Μαΐου να έχου-

με εξελίξεις στο ζήτημα του Καθεστώτος του Καλλιτέχνη, ο ΘΟΚ να έχει διευθυντή και να έχει προκηρυχθεί η θέση του διευθυντή της Δραματικής Σχολής του ΘΟΚ. Μακάρι, πριν από τον Ιούνιο του 2026 να έχει βρεθεί χώρος και χρήματα για την Κρατική Πινακοθήκη, για την Κυπριακή Βιβλιοθήκη, να έχουν επικαιροποιηθεί τα προγράμματα πολιτιστικών Αποκέντρωσης, να έχει καταλήξει κάπου το Πρόγραμμα των Κυπρίων. Να είναι το Τμήμα Αρχαιοτήτων όσο το δυνατόν πιο στελεχωμένο, το οποίο –ειρήσθω εν παρόδω– σε λίγο σε κάποια από τα τμήματά του δεν θα έχει κανέναν ούτε καρφί να καρφώσει. Μακάρι στη Λάρνακα, που θα είναι και Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης το 2030 να έχει δημιουργηθεί μια νέα θεατρική σκηνή, αντάξια μιας Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Μακάρι η Συμφωνική Ορχήστρα να γίνει μία πλήρης και κανονική Ορχήστρα, με έδρα – γιατί δεν το λώμω καν να σκεφτώ για Μέγαρο Μουσικής. Μακάρι, λοιπόν, να διαψευστώ πανηγυρικά, έστω και για ένα από τα παραπάνω, αλλά ως τότε, γιάλι-άλι! Γιατί, ως γνωστό, όποιος βιάζεται σκοντάφτει.

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Της ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ

Το Αποκαλυπτικό
σινεμά
του Μπέλα Ταρ

Το πλάνο είναι ένα παράθυρο με διαφανή κουρτίνα, μια φθαρμένη ταπετσαρία, ένα τραπέζι, ένας στρογγυλός καθρέφτης κρεμασμένος... Στο βάθος ακούγεται ήχος καμπάνας. Επί δύο λεπτά δεν συμβαίνει τίποτα. Ύστερα εμφανίζεται μια ανδρική φιγούρα, πλάτη στον θεατή, προχωράει προς το παράθυρο, στέκει, κοιτάει, αποσύρεται. Ύστερα ξαναεμφανίζεται, πλάγια, σε άλλο σημείο του παραθύρου. Ήχος από ύφασμα που ανασύρεται. Μια γυναικεία φωνή ρωτάει «Τι συμβαίνει», ο άνδρας απαντάει: «Τίποτα, κοιμήσου». Η σκηνή διαρκεί περίπου πέντε λεπτά. Στην αρχή της ταινίας ο φακός κινείται πολύ αργά σε μια αχανή έκταση, με σπύρια/αποθήκες και τριγύρω βοοειδή. Φαίνεται να κάνει κύβο. Ο θεατής ενδοβάλλει το τοπίο και κυκλώνεται από την ατμόσφαιρα και τους ήχους του. Το «Satantango» (1994) του Μπέλα Ταρ θα χρειαστεί άλλες 6 ώρες και 55 λεπτά για να ολοκληρωθεί. Περισσότερο και από ταινία, το επτάωρο αυτό έπος των εγκαταλελειμμένων ζώων μοιάζει με τελετουργία.

Η ιστορία εκτυλίσσεται στη Μεγάλη Πεδιάδα της Ουγγαρίας, εκεί όπου όλα είναι οριζόντια, νοτιομέτωπα, και οι καταυλισμοί των ανθρώπων απέχουν τεράστιες αποστάσεις ο ένας από τον άλλον. Οι ήρωες ζουν αποκομμένοι από κάθε ενεργή αγροτική παραγωγή. Για τους ανθρώπους αυτούς, οι αξίες που προσδιόριζαν την ουσία της ζωής τους έχουν πάψει να υπάρχουν. Όλα τα έχει αποσυνθέσει ο χρόνος. Σιγά σιγά, γίνονται και οι ίδιοι μέρος της φθοράς. Η μόνη ζωντανή επιθυμία είναι μια και μοναδική: η φυγή. Αποκλειστικά και ξεγελώντας ο ένας τον άλλον, μπχανεύονται διάφορους τρόπους διαφυγής αξιοθρήνητους και εκ των προτέρων καταδικασμένους στην αποτυχία.

Κάπως έτσι συνοψίζεται η υπόθεση, στη μονογραφία του Μπέλα Ταρ (επιμέλεια της Αθηνάς Τσαγγάρη), που εξέδωσε το 43ο Φεστιβάλ Κινηματογράφου το 2002, στο πλαίσιο μεγάλου αφιερώματος στον Ούγγρο σκηνοθέτη, που έφυγε πρόσφατα από τη ζωή σε ηλικία 70 ετών. Τότε, στα 47 του, παρών στη Θεσσαλονίκη, γοπευτικά, με μια σαγήνη πέρα από τα επιφανή, είχε ήδη υπογράψει σχεδόν το σύνολο του έργου του, αφού μετά το 2000 και τις «Αρμονίες του Βερκμάστερ» γύρισε άλλη μια ταινία μυθολογίας «Το άλογο του Τορίνο» (2011) – και το ντοκιμαντέρ «Missing People» (2019). Για τον σπουδαίο κινηματογραφιστή, συνοδοιπόρο του νομπελίστα Λάσλο Κρασναχορκάι (εκτός από στενό φίλο, ο συγγραφέας ήταν και σεναριογράφος του), οι λέξεις περίσσεψαν, διεθώς, για να περιγράψουν το «τιτάνιο» κινηματογραφικό μέγεθος του, τη «χορογραφία της κάμερας», τον «δαίμονικό φορμαλισμό» του, τη μεταφυσική αλληγορία των θεμάτων του, το Αποκαλυπτικό σινεμά του με την υπνωτιστική επίδραση των εικόνων του.

Εννέα μεγάλοι μήκους περιλαμβάνει η φιλομορφία του. «Όλες οι ταινίες μου ασχολούνται με ανθρώπους διαλυμένους, τελειωμένους, για μια αξιοθρήνητη κατάσταση. Πρέπει να τους αισθανθούμε. Η επιμονή μου είναι να διατηρήσουμε την ανθρώπινη αξιοπρέπεια», είχε πει σε μία από τις επισκεψίες του στη χώρα μας. As επιστρέψουμε σε αυτό το πλάνο του «Satantango». Στο παράθυρο, με τη διαφανή κουρτίνα. Στο τέλος της ταινίας, σφραγίζεται με επίπεδες σανίδες για να μείνει στην κορυφή, μια ελάχιστη χαράμαδα... Αυτό που έχουμε παρακολουθήσει, με μια αίσθηση ότι επιπλέουμε στο νερό, είναι καθολικό και ανελέητο: στοχαστικό: ένα δαιμόνιο σπιράλ, προσώπων, βλεμμάτων και απογνώσεων, με χρόνο κυκλικό που δεν οδηγεί πουθενά.

Είναι ένα κινηματογραφικό παράθυρο σε έναν κόσμο πραγματικό και την ίδια στιγμή φασματικό. Ένα παράθυρο που υπενθυμίζει ότι η ζωή δεν είναι ποτέ μονοδιάστατη, ακόμη κι όταν φαίνεται περιορισμένη και απροσπέλαστη.

Αφανείς παρουσίες που φανέρωσαν το χθες

Η Ελλάδα Ευαγγέλου και η Δέσπω Πασιά μιλάνε στην «Κ» για την παράσταση «Encounters / Συναντήσεις» και τη Σουηδική Αποστολή

Συνέντευξη στον

ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Η δρ ΕΛΛΑΔΑ Ευαγγέλου και η δρ Δέσπω Πασιά μιλάνε στην «Κ» για το θεατρικό αναλόγιο «Encounters / Συναντήσεις» που θα ανέβει στις 17 Ιανουαρίου στο Κυπριακό Μουσείο. Το αναλόγιο αποτελεί μια εισαγωγή στην ομώνυμη παραγωγή, μια παράσταση θεάτρου ντοκιμαντέρ, βασισμένη αποκλειστικά σε ιστορικά αρχεία και πηγές από τις οικογένειες των άμεσα εμπλεκόμενων Κύπριων και Σουηδών στη Σουηδική Αρχαιολογική Αποστολή (Einar Gjerstad, John Lindros, Erik Sjöqvist και Alfred Westholm) που δραστηριοποιήθηκε στην Κύπρο τα έτη 1927-1931 και έφερε στο φως σημαντικές αρχαιολογικές πληροφορίες, ανασκαπώντας περισσότερες από 20 τοποθεσίες οι, έθεσαν τις βάσεις για τη μελέτη της αρχαιολογίας στην Κύπρο. Το αναλόγιο εστιάζεται στο συναπάντημα Κυπρίων και Σουηδών πριν, κατά και μετά την ολοκλήρωση της Αποστολής.

—Η ιδέα να ασχοληθείτε με τη Σουηδική Αποστολή πώς προέκυψε;

—Από μια φωτογραφία και από μια πρόσκληση. Η φωτογραφία τραβήχτηκε από τον John Lindros, τον αρχιτέκτονα που συνόδευσε τους τρεις αρχαιολόγους της αποστολής Einar Gjerstad, Erik Sjöqvist and Alfred Westholm, στο καφενείο της Καλαβασού. Στο επίκεντρο είναι η Βίβη, γυναίκα του Einar, και στα δεξιά της βλέπουμε τον Westholm. Και οι δύο είναι περιτριγυρισμένοι από άντρες και αγόρια που φαίνεται να έχουν μαζευτεί για τη φωτογράφιση. Η έλλειψη ντόπιων γυναικών και κοριτσιών από το κάδρο, μου δημιουργούσε πάντα απορία για το πώς θα αντιλαμβάνονταν μια γυναίκα που ζούσε στην Καλαβασού το τέλος της δεκαετίας του '30, τη Βίβη. Η φωτογραφία ήταν η αφορμή για να σκεφτούμε ότι η παρουσία των Σουηδών ήταν ίσως με διάφορους τρόπους μια αναταραχή στη ζωή κάποιων ανθρώπων και ότι σκέψεις, συναισθήματα, συνθήκες, ιστορίες και ζωές ολόκληρες γύρω από την Αποστολή παρέμεναν ανεξερεύνητες. Η πρόσκληση του Δημοτικού Κέντρου Τεχνών και στις δύο μας το 2020 να σχεδιάσουμε ένα εργαστήριο, μας έδωσε την αφορμή να διερωτηθούμε τι θα μπορούσε να προκύψει αν ενώναμε τα ερευνητικά ενδιαφέροντα και τις πρακτικές μας. Έτσι, δημιουργήθηκε η ιδέα του πρότζεκτ «Performing Collections Performing Archives: Creative afterlives of the findings, photographs and writings of the Swedish Cyprus Expedition | Θεατρικές Πρακτικές, Φωτογραφίες και κείμενα της Σουηδικής Αρχαιολογικής Αποστολής στην Κύπρο».

—Πώς μεταφράζεται ένα αρχαιολογικό έργο σε θεατρική εμπειρία και ποιος ο στόχος σας;

—Το εγχείρημα προϋποθέτει ότι ο/η καλλιτέχνης του θεάτρου θα αναθεωρήσει πολλούς από τους κλασικούς κανόνες της δυτικής θεατρικής τέχνης. Πρώτα είναι η σχέση με το κείμενο, που δεν είναι σταθερό αλλά δύναται να εμπλέκει πολλές φωνές, να ταξιδεύει στον (ιστορικό και θεατρικό) χρόνο και να πρέπει μάλλον να αποτελέσει αποτέλεσμα δραματουργικής επεξεργασίας, αφού δεν πρόκειται για ιστορικό ντοκουμέντο ή αρχαιολογικό σύγγραμμα, αλλά έχει τη βασική θεατρική ανάγκη, να επικοινωνήσει με το γενικό κοινό. Έτσι η συνάντηση της αρχαιολογίας με τη θεατρική πράξη αρχίζει με την απόφαση για τη μορφή του κειμένου. Είναι ακόμα κάρφιο να έχει υπόψη του ο/η καλλιτέχνης του θεάτρου, ποιοι είναι οι γνώ-

«Στόχος μας σε σχέση με το υλικό της Σουηδικής Αποστολής είναι να συνεχίσουμε να ρίχνουμε φως σε διάφορες πτυχές της αποστολής, αφού μετά από τρία χρόνια ανακαλύπτουμε ακόμα ιστορίες, υλικό, φωνές, μυστικά» λένε η δρ Ελλάδα Ευαγγέλου και η δρ Δέσπω Πασιά.

μονες της σχέσης αρχαιολογίας με την ιστορία, και κατ' επέκταση με την ταυτότητα. Δεδομένου ότι η αρχαιολογία εκ των πραγμάτων ασχολείται με το παρελθόν, σε αυτή την περίπτωση υπάρχουν ήδη ερμηνείες της ως μέρος της ατομικής ή συλλογικής ταυτότητας. Στο θέατρο οι αναγνώσεις αυτές του παρελθόντος πρέπει να τυγχάνουν κριτικής μελέτης, και να υπάρχει επίγνωση των έτοιμων αφηγημάτων σε σχέση με το παρελθόν. Ακολουθούν πολλές άλλες αποφάσεις/αναθεωρήσεις, ανάμεσα στις πιο σημαντικές είναι ο χώρος παρουσίασης του έργου (μουσείο, αρχαιολογικός χώρος, ψηφιακή πραγματικότητα για παράδειγμα) ή αν θα υπάρχει αναπαράσταση του παρελθόντος ή όχι, έχοντας την επίγνωση της αδυναμίας μιας πιστής αναπαράστασης.

—Ποιος είναι ο στόχος σας με αυτή τη δουλειά;

—Στόχος μας σε σχέση με το υλικό της Σουηδικής Αποστολής είναι να συνεχίσουμε να ρίχνουμε φως σε διάφορες πτυχές της αποστολής, αφού μετά από τρία χρόνια ανακαλύπτουμε ακόμα ιστορίες, υλικό, φωνές, μυστικά. Ο καμβάς μας, το σκηνικό μας, είναι το Κυπριακό Μουσείο (Λευκωσία) και το Αρχαιολογικό Μουσείο της Μεσογείου και της Εγγύς Ανατολής (Στοκχόλμη), όπου ο διάλογος γίνεται πλουσιότερος σε σχέση με το υλικό που παρουσιάζεται. Είναι τότε οι πτυχές, που στοχεύουμε να συνεχίσουμε να βάζουμε το λιθαράκι μας στον διάλογο που βλέπει το παρόν μέσα από την κριτική ενασχόληση με το παρελθόν.

—Λέτε πως η κριτική ενασχό-

ληση με το έργο της Σουηδικής Αποστολής και η θεώρησή του παραμένει εξαιρετικά περιορισμένη, γιατί το ισχυρίζεστε αυτό; Τι θα έπρεπε να είχε γίνει και δεν έγινε;

—Η δίλωσή μας δεν αναφέρεται απαραίτητα σε κάτι που θεωρούμε ότι θα έπρεπε να είχε γίνει και δεν έγινε. Αναλύσεις και συζητήσεις αυτού του είδους μπορούν να συμβούν στη δημόσια σφαίρα μόνο όταν ωριμάσουν οι κοινωνικές συνθήκες. Η κριτική θεώρηση έχει δύο τουλάχιστον πτυχές. Η Σουηδική Αποστολή εκτός από βαθιά επιστημονική ήταν και μια οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική διαδικασία η οποία έλαβε χώρα σε ένα πολύπλοκο αποικιοκρατικό πλαίσιο. Ο Λουκάς Πιερίδης, πρόεδρος της Σουηδίας, μέλος του Νομοθετικού Συμβουλίου και του Συμβουλίου του Κυπριακού Μουσείου, είχε πρωτοστατήσει για την υλοποίησή της, αλλά και για την αλλαγή του Περὶ Αρχαιοτήτων νόμου ώστε να είναι η πρώτη που θα μπορούσε να μεταφέρει εκτός Κύπρου τα μισά ευρήματα. Είχε επίσης προσωπική επικοινωνία με τον διάδοχο του σουηδικού πρωτοστάτη στην υλοποίηση της Αποστολής. Τα Κυπριακά αντικείμενα μαζί με Αιγυπτιακά αποτελέσαν τις πρώτες συλλογές του «Αρχαιολογικού Μουσείου της Μεσογείου και της Εγγύς Ανατολής» στη Σουηδία. Βλέπουμε δηλαδή, ότι η Αποστολή στηρίχτηκε σε ένα εκτεταμένο δίκτυο θεσμών και διεθνών σχέσεων, οι οποίες περιλάμβαναν και τη Βρετανική Αυτοκρατορία μιας και η Κύπρος ήταν αποικία. Συνεπώς, η αρχαιολογική πρακτική των αρχών του 20ού αιώνα στηρίζεται θεσμικά

σε σχέσεις ισχύος και προνομίου. Αυτό καθόλου δεν μειώνει, ούτε αναιρεί το γεγονός ότι η Σουηδική Αποστολή επιτέλεσε ένα έργο ασύγκριτης επιστημονικής εμπέλειας. Ο όγκος μελετών, η επιστημονική τεκμηρίωση, το εύρος των εργασίων παραμένουν υποδειγματικά. Αν αναλογιστούμε ότι μόλις 50 χρόνια πριν από την κάθοδό της ο Λουίτζι Πάλμα Ντι Τσεσνόλα πραγματοποιούσε εξαγωγές τεράστιων όγκων αρχαιοτήτων από την Κύπρο χωρίς την παραμικρή τεκμηρίωση ή αδειοδότηση, καταλαβαίνουμε ότι η προσέγγιση της Σουηδίας ήταν συνειδητή απόφαση.

—Θα μπορούσαμε να πούμε πως η επιστροφή μέρους των αντικειμένων, έστω και αν ο διαμοιρασμός έγινε με τρόπο νομιμοφανή, θα αποτελούσε μια «αρχαιολογική απο-αποικιοποίηση»; Οι Σουηδοί έλαβαν περίπου το 65% των αντικειμένων.

—Η ιστορία των σύγχρονων μουσείων έχει τις ρίζες της σε ενέργειες αφαιρέσεων, συχνά σε βίαιες αποικιοκρατικές συνθήκες και με βία, πολιτισμικών ή φυσικών αγαθών. Εδώ και λίγα χρόνια η έννοια της απο-αποικιοποίησης επανεξετάζεται και δημόσιες κινητοποιήσεις. Οι επιστροφές αντικειμένων αποτελούν μια πολύ ισχυρή πράξη «από-αποικιοποίησης». Ταυτόχρονα, το πλαίσιο διευρύνεται ώστε να περιλάβει έννοιες όπως η φροντίδα και η αποκατάσταση. Γίνεται κατανοητό ότι με τις αφαιρέσεις πολιτισμικών ή φυσικών αγαθών δεν χάνονται μόνο τα υλικά αντικείμενα και αγαθά, αλλά εν δυνάμει μνήμες, γνώσεις, σχέσεις, εμπειρίες που θα αποκτούσαμε αν οι μετακινήσεις αυτές

“

«Στο θέατρο οι αναγνώσεις αυτές του παρελθόντος πρέπει να τυγχάνουν κριτικής μελέτης, και να υπάρχει επίγνωση των έτοιμων αφηγημάτων σε σχέση με το παρελθόν».

δεν είχαν συμβεί. Στην προκειμένη περίπτωση δεν έχουμε μια βίαιη αφαίρεση. Ούτε κλοπή, αφού η μετακίνηση των αρχαιοτήτων έγινε νόμιμα και μάλιστα με εξαιρετική επιστημονική τεκμηρίωση. Παρ' όλα αυτά θα πρέπει να ψάξουμε και τι άλλο αφαιρέθηκε από τη ζωή των Κυπρίων με τη μεταφορά των αντικειμένων έξω από τον χώρο τους, εκτός από τα ίδια αυτά τα υλικά αντικείμενα. Έχω την αντίληψη ότι η συζήτηση αυτή η βρίσκεται σε πολύ αρχικό στάδιο ή δεν έχει αρχίσει ακόμα στην Κύπρο. Οι δράσεις του πρότζεκτ μας φέρνουν στο προσκήνιο κάποιες από αυτές τις «άλλες» πτυχές της απώλειας εμπειριών, μνήμης, γνώσεων και σχέσεων μεταξύ των ανθρώπων και μπορούν, όπως και άλλες καλλιτεχνικές πρακτικές, να ανοίξουν αυτές τις συζητήσεις στη δημόσια σφαίρα.

—Ποιος είναι ο κρυμμένος και άγνωστος φωνές γύρω από την αποστολή των Σουηδών;

—Συνεχίζοντας από την προηγούμενη ερώτηση, ανατρέχοντας στις αποικιοκρατικές και πολιτισμικές σπουδές, διαπιστώνουμε ότι σε συνθήκες αποικιοκρατίας συνθήκες υπήρχαν και διαφορές ισχύος ή προνομίων που αφορούν την καθημερινή επαφή των ανθρώπων. Αν θέλουμε να έχουμε μια βαθύτερη κατανόηση της παρουσίας της Αποστολής, είναι απαραίτητο να διερωτηθούμε και ποια ήταν η εμπειρία των ανθρώπων που ήρθαν σε επαφή με αυτή. Τα ιστορικά τεκμήρια συνήθως περιλαμβάνουν τις φωνές εκείνων που βρίσκονται στην πιο προνομιακή θέση (κοινωνική, οικονομική ή άλλη). Το γεγονός ότι δεν έχουμε διαθέσιμες μαρτυρίες

από τον μεγάλο αριθμό εργατών παιδιών, γυναικών και αντρών, ή τη Βίβη, καταδεικνύει το εύρος των φωνών που έχουν περάσει στην αφάνεια. Μια κριτική θεώρηση της αρχαιολογίας του 19ου και 20ού αιώνα περιλαμβάνει και τη μελέτη τέτοιων αφανών ιστορικών υποκειμένων. Οι άγνωστες ή χαμένες φωνές των εργατριών και εργατών ήταν στο επίκεντρο του πρώτου μέρους του πρότζεκτ που υλοποιήθηκε μεταξύ 2023 και 2024. Στη δημιουργική ομάδα της πρώτης φάσης συμμετείχαν εκτός από εμάς η Έλενα Αγαθοκλέους (που συνεχίζει και στη δεύτερη φάση), η Μαρία Βαρνακίδου και ο Διομήδης Κουφετέρης. Μέσα από συννομιλίες με τις λειτουργούς του Τμήματος Αρχαιοτήτων Ευθυμία Άλφα και Άννα Σατράκη και εργασία από τις παραστατικές τέχνες με τα οποία η ομάδα επεξεργάστηκε τα κείμενα και τις φωτογραφίες της Αποστολής, δημιουργήθηκε ένα κείμενο θεάτρου επινόησης. Το κείμενο παρουσιάστηκε πρώτα ως Θεατρικό Αναλόγιο τον Απρίλιο του 2024 στον κήπο του Κυπριακού Μουσείου και ακολούθως ως περιπατητικό παράσταση στους εσωτερικούς χώρους του Μουσείου στις 18 Μαΐου του 2024 στα πλαίσια των εορτασμών της Διεθνούς Μέρης Μουσείων, κάτω από τον τίτλο «[Α]πίθανες Ιστορίες».

—Μέσα από την έρευνά σας ποια άλλα άγνωστα ή λιγότερο γνωστά μικρογεγονότα αποκάλυψατε;

—Είναι ενδιαφέρον πόσο μικρό χρονικό διάστημα είναι τα 100 αυτά χρόνια που πέρασαν από το 1927, ενώ στην πραγματικότητα έχουν αλλάξει τόσο την Κύπρο όσο και τη Σουηδία πάρα πολύ. Οι κτηρινισμένες επιστολές στα αρχεία, οι αναμνήσεις των παιδιών των αρχαιολόγων, οι φωτογραφίες με το μελάνι ακόμα έντονο να αναγράφουν '1931', διατηρούν μια ουσιαστική επαφή με το σήμερα, και πληροφορούν το πώς αντιλαμβανόμαστε τα πράγματα. Αυτό οδήγησε στο να βασίσουμε την θεατρική παράσταση «Encounters» / «Συναντήσεις» στην αναζήτηση σημαντικών «στιγμών» συνάντησης μεταξύ Κυπρίων και Σουηδών κατά τη διάρκεια, και μετά τη Σουηδική Αποστολή. Στις συναντήσεις αυτές, βρήκαμε ιδιαίτερα έντονο το εύρος της επιρροής του Ττοσουλά Σουηδού, του Κύπριου εργατή που πήγε από οδοντό των Σουηδών, σε μετανάστη στη Σουηδία μετά το 1931 για μια ολόκληρη ζωή προσφοράς ως συντηρητής στο Μουσείο. Μια μορφή με ρίζες στην Κύπρο και τη Σουηδία, που αγγίζει τις ζωές τόσο των αρχαιολόγων, του ίδιου του τότε διαδόχου του θρόνου της Σουηδίας που ενέκρινε τη μετάβαση του στη Σουηδία, αλλά και νεαρών αρχαιολόγων στη Στοκχόλμη που έμαθαν να αγαπούν την ιστορία και την αρχαιολογία από αυτόν. Για να μπορούμε να μιλήσουμε για αυτές τις στιγμές, βασίσαμε ολόκληρη την παράσταση με σε αρχειακό υλικό και υλικό από συλλογές με τους/τις εμπλεκόμενους/ες στην ιστορία, έτσι ώστε να δώσουμε μια σαφή εντύπωση της εποχής και την υφή της επικοινωνίας, παρά τη δική μας ερμηνεία της. Για παράδειγμα είναι πολύ όμορφο να διαβάζεις σε επιστολή του Διαδόχου του θρόνου της Σουηδίας, την εγκάρδιότητα προς τον Λουκά Πιερίδη, που τους ένωσε βαθιά αγάπη για την αρχαιολογία.

Πληροφορίες: Θεατρικό Αναλόγιο Παραγωγής «Συναντήσεις», 17 Ιανουαρίου, Κυπριακό Μουσείο. Η παράσταση θα ανεβεί στο μουσείο Medelhavsmuseet, στη Στοκχόλμη τον Μάρτιο του 2026. Η παραγωγή πραγματοποιείται σε συνεργασία με το Τμήμα Αρχαιοτήτων.

«Το γεγονός ότι δεν έχουμε διαθέσιμες μαρτυρίες από τον μεγάλο αριθμό εργατών παιδιών, γυναικών και αντρών, ή τη Βίβη, καταδεικνύει το εύρος των φωνών που έχουν περάσει στην αφάνεια».

«Η Σουηδική Αποστολή εκτός από βαθιά επιστημονική ήταν και μια οικονομική, κοινωνική και πολιτισμική διαδικασία η οποία έλαβε χώρα σε ένα πολύπλοκο αποικιοκρατικό πλαίσιο».

Η ιδέα για να ασχοληθούμε με τη Σουηδική Αποστολή και από αυτή να δημιουργηθεί ένα θεατρικό έργο και σειρά κύκλων συζητήσεων προέκυψε και από μια φωτογραφία που τραβήχτηκε στο καφενείο της Καλαβασού.

Η κόκκινη αστραπή

Υπάλληλος του μουσείου Victoria & Albert κρατάει μια μάσκα που έφτιαξε ο καλλιτέχνης Ουίλιαμ Φορς με το πρόσωπο του Ντέιβιντ Μπόουι, ζωγραφισμένη με το χαρακτηριστικό μακιγιάζ από το «Aladdin Sane» με την κόκκινη αστραπή.

Τα ρούχα σε πρώτο πλάνο

Οι εμβληματικές εμφανίσεις του Ντέιβιντ Μπόουι συνοδεύονταν από εντυπωσιακά κοστούμια, όπως το τζάκετ της περιόδου που ηχογράφησε το «Aladdin Sane» από τον Φρέντι Μπουρέτι, καθώς και η ολόσωμη πλεκτή φόρμα του Ιάπωνα σχεδιαστή Κανσάι Γιαμαμότο για την ανδρόγυνη εξωγήινη περσόνα του (δεξιά).

Πατρική κληρονομιά

Το Grafton Alto σαξόφωνο, που του έδωσε ο πατέρας του όταν ήταν μόλις 13 ετών, και η ακουστική κιθάρα που χρησιμοποίησε στους δίσκους «Ziggy Stardust» και «Let's Dance» είναι δύο μόνο από τα αντικείμενα που μπορεί κάποιος να δει από κοντά σε ειδικό χώρο μελέτης.

Μια κιβωτός για τον άνθρωπο που «έπεσε στη Γη»

Η «Κ» περιηγήθηκε στο David Bowie Centre στο ανατολικό Λονδίνο, που φιλοξενεί συλλογή με περισσότερα από 90.000 αντικείμενα και τεκμήρια από το ιδιωτικό αρχείο του καλλιτέχνη

της **ΤΙΝΑΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗ**

«Πάντα πίστευα ότι αν έδωσα μόνο μία ζωή, τότε ασ πειραματιστούμε με αυτήν», είχε πει ο θρυλικός Ντέιβιντ Μπόουι.

Υπέρμαχος της αυτοέκφρασης και της επανεφεύρεσης, ο Μπόουι επαναπροσδιόρισε την έννοια της καλλιτεχνικής ταυτότητας. Υπήρξε καινοτόμος μουσικός, συγγραφέας, σχεδιαστής, ηθοποιός και εικαστικός καλλιτέχνης, που ποτέ δεν δίστασε να πειραματιστεί μέσα από την ανατροπή όλων των στερεοτύπων.

Μία δεκαετία μετά τον θάνατό του, μας δίνεται η δυνατότητα να εντρυφήσουμε στο δημιουργικό έργο και στην πολύπλευρη προσωπικότητά του με μια επίσκεψη (με ελεύθερη είσοδο) στο David Bowie Centre.

Πρόκειται για το πιο φιλόδοξο πρότζεκτ γύρω από τη ζωή και το έργο του χαρισματικού καλλιτέχνη, μια μεγάλη συλλογή με περισσότερα από 90.000 αντικείμενα και τεκμήρια από το ιδιωτικό αρχείο του Μπόουι στις ΗΠΑ, το οποίο το 2023 βρήκε το μόνιμο «σπίτι» του στο Victoria & Albert East Storehouse, μια αποθήκη-μουσείο στο Ολυμπιακό Πάρκο του ανατολικού Λονδίνου.

Ανικνεύοντας το μεταβαλλόμενο στυλ και τη συνεχή ανανέωση του Μπόουι σε πέντε δεκαετίες, αναδεικνύει πώς το έργο

του επηρεάστηκε και επηρέασε ευρύτερα κινήματα στη μουσική, στην τέχνη, στη μόδα, στο design, στο θέατρο και στη σύγχρονη κουλτούρα – ξεκινώντας με μια διαδραστική εγκατάσταση που ιχνυλατεί το αποτύπωμά του στην ποπ κουλτούρα, από τα «Φιλαράκια» και τον Ισέι Μιγιόκι έως τον Κέντρικ Λαμάρ, και ένα φιλμ με αποσπάσματα από ζωντανές εμφανίσεις καθ' όλη τη διάρκεια της καριέρας του.

Η καταλογογράφηση

Ο Μπόουι πίστευε ότι η δημιουργική διαδικασία αξίζει να καταγραφεί σε κάθε στάδιο και καταλογογράφησε έναν τεράστιο αριθμό αντικειμένων από εκτυπώσεις, αρνητικά και διαφάνειες, μέχρι σημειωματάρια, ημερολόγια, στίχους, σενάρια, αλληλογραφία, φακέλους πρότζεκτ, γραπτά, ανολοκλήρωτα σχέδια, εξώφυλλα, σχέδια, προσχέδια, γράμματα από θαυμαστές και έργα τέχνης.

Εκχωρίζουν ένα γράμμα θαυμασμού από τη Lady Gaga, η μέθοδος «τεμαχίσματος», την οποία δανείστηκε από τον Αμερικανό αβάν-γκαρντ καλλιτέχνη και συγγραφέα Ουίλιαμ Μπάρουζ, φωτογραφίες του από το γύρισμα της ταινίας «The Man Who Fell to Earth» (1976), τα σχέδιά του για το artwork του δίσκου «Space Oddity» (1969), μια φωτογραφία

Ανολοκλήρωτα πάθη

Τελευταίες πινελιές για τη γωνία που φιλοξενεί τα πρότζεκτ του Ντέιβιντ Μπόουι που δεν υλοποιήθηκαν. Ανάμεσά τους, ο δίσκος «Leon» με τον Μπράιαν Ινο και το μιούζικαλ «The Spectator». Κανείς δεν ήξερε ότι δούλευε πάνω σε αυτό, μέχρι που βρέθηκαν οι σημειώσεις του μετά τον θάνατό του.

του 1973 που τον δείχνει να μακιγιάρεται ως το ανδρόγυνο alter ego του, τον Ζίγκι Στάρνταστ, η παλέτα ζωγραφικής του, μια αυτοπροσωπογραφία σε στυλ Έγκον Σίλε, ένα βραβείο BRIT Icon το οποίο του απονεμήθηκε το 2016, μετά τον θάνατό του, για το «Blackstar», το τελευταίο άλμπουμ του, η αγαπημένη του φωτογραφία του Little Richard στον οποίο απέδωσε τον λόγο που έγινε μουσικός, αλλά και ένα Grafton Alto σαξόφωνο, που του έδωσε ο πατέρας του όταν ήταν μόλις 13 ετών.

Πέρα από τα όρια

Η δημιουργικότητα του Μπόουι ξεπέρασε τα όρια των μουσικών ειδών και αποτελεί πηγή έμπνευσης για να είσαι ο εαυτός σου ανεξάρτητα από τις απόψεις των άλλων. Εμβληματικά αντικείμενα καθόρισαν την εικόνα του, αλλά και αποτέλεσαν μέρος της δημιουργικής στόφας του. Ανάμεσά τους ένα κόκκινο Aladdin Sane τζάκετ με μια αστραπή στην πλάτη του, σχεδιασμένο από τον Φρέντι Μπουρέτι, ένα ζευγάρι φανταχτερά ψηλοτάκουνα παπούτσια που φόρεσε ως Ζίγκι Στάρνταστ, οι φτερωτές καουμπόικες μπότες από το Glass Spider Tour, η ακουστική κιθάρα που χρησιμοποίησε στους δίσκους «Ziggy Stardust» και «Let's Dance», η

κρυστάλλινη σφαίρα από το «Labyrinth», η ολόσωμη πλεκτή φόρμα του Ιάπωνα σχεδιαστή Κανσάι Γιαμαμότο για την ανδρόγυνη εξωγήινη περσόνα του, το εμβληματικό παλτό με την αγγλική σημαία στην πλάτη, του Αλεξάντερ Μακουίν για τα πεντηκοστά γενέθλιά του.

Όλα αυτά τα αντικείμενα και πολλά άλλα μπορεί κάποιος, κατόπιν ραντεβού, να επιλέξει και να δει δωρεάν από κοντά σε ένα χώρο έρευνας και μελέτης –έως και πέντε αντικείμενα από τη συλλογή, από τα κοστούμια και τα μουσικά όργανά του, έως μακέτες και σκηνικά– σε πολλές περιπτώσεις μπορεί και να τα χειριστεί, υπό επίβλεψη. Αυτή η μοναδική αμεσότητα και προσβασιμότητα στην περιπετειώδη και συγκλονιστική καριέρα του καλλιτέχνη προσφέρει μια συναρπαστική εμπειρία.

Πριν γίνει παγκόσμιο αστέρι, ο Μπόουι πέρασε μια δύσκολη περίοδο αναζήτησης καλλιτεχνικής ταυτότητας και είχε αρκετές αποτυχίες – το πρώτο του άλμπουμ κυκλοφόρησε το 1967, το οποίο όμως απέτυχε εμπορικά. Μια σύντομη επιστολή απόρριψης από τη δισκογραφική εταιρεία Apple Records, το 1968, αναφέρει: «Η Apple Records δεν ενδιαφέρεται να υπογράψει τον Ντέιβιντ Μπόουι», «Ο λόγος είναι ότι δεν πι-

IMAGE COURTESY OF THE V&A

Δείγμα θαυμασμού

Χειροποίητη κούκλα από μαλλί, ύψους 28 πόντων, που έφτιαξε θαυμαστής του Ντέιβιντ Μπόουι, με τη φιγούρα του την εποχή της ηχογράφησης του δίσκου «Tin Machine II», το 1991. Ο Μπόουι πίστευε ότι η δημιουργική διαδικασία αξίζει να καταγραφεί σε κάθε στάδιο και καταλογογράφισε τεράστιο αριθμό αντικειμένων.

IMAGE COURTESY OF THE V&A

Απόκοσμες νότες

Στυλόφωνο Dubreq, που δώρισε στον Ντέιβιντ Μπόουι ο μουσικός Μαρκ Μπόλαν το 1969. Αργότερα μέσα στο ίδιο έτος, το χρησιμοποίησε στην ηχογράφηση του «Space Oddity» χαρίζοντάς του τις χαρακτηριστικές απόκοσμες νότες. Το κομμάτι, αφού κυκλοφόρησε ως σινγκλ, «άνοιξε» τον δεύτερο δίσκο του, «David Bowie».

THE DAVID BOWIE ARCHIVEM

Με το πινέλο του

Από τις λιγότερο γνωστές καλλιτεχνικές εκφράσεις του Μπόουι είναι το ταλέντο που είχε στο σχέδιο και στη ζωγραφική. Εκτός από την παλέτα του, στο David Bowie Centre εκτίθενται και σχέδιά του, όπως μια αυτοπροσωπογραφία του από το 2002 και σκίτσο από την ταινία «Diamond Dogs», που σχεδίαζε να γυρίσει.

IMAGE COURTESY OF THE V&A

Κουτί συχαρητηρίων

Μουσικό κουτί που κατασκευάστηκε από θαυμαστή και δόθηκε στον Ντέιβιντ Μπόουι ως επιβράβευση για την ερμηνεία του στην παράσταση «Ο άνθρωπος-ελέφαντας» στο Μπρόντγουεϊ το 1980. Η φιγούρα που είναι ζωγραφισμένη στο κουτί αναπαριστά τον Μπόουι ως κλόουν, χαρακτηριστική εικόνα του βίντεο κλιπ του «Ashes to ashes».

DAVID PARRY/V&A

Καταλυτική επιρροή

Οι κόκκινες μπότες που φτιάχτηκαν ειδικά από την εταιρεία Pelican, μέρος του κοστουμιού που φορούσε ο Ντέιβιντ Μπόουι ως Ziggy Stardust. Η πλούσια συλλογή αναδεικνύει πώς το έργο του επηρέαστηκε και επηρέασε ευρύτερα κινήματα στη μουσική, στην τέχνη, στη μόδα, στο design, στο θέατρο και στη σύγχρονη κουλτούρα.

MIK ROCK

Η μεταμόρφωσή του

Μία από τις εμβληματικές φωτογραφίες του Μικ Ροκ από το 1973, καθώς ο Ντέιβιντ Μπόουι βάζει μείκ απ για τη μεταμόρφωσή του ως Ziggy Stardust, την περίφημη ανδρόγυνη εξωγήινη περσόνα του που πρωταγωνιστούσε στον δίσκο «The Rise and Fall of Ziggy Stardust and the Spiders from Mars» του 1972.

στεύουμε πως είναι αυτό που ψάχνουμε αυτή τη στιγμή». Ο Μπόουι όμως δεν τα παράτησε ποτέ. Όπως σημειώνει ο πατέρας του σε μια συστατική επιστολή, ήταν «πραγματικός μαχητής», αντιμετώπιζοντας την απόρριψη και την κριτική σε όλη τη διάρκεια της καριέρας του με ακλόνητη αποφασιστικότητα.

Αυτά που δεν υλοποιήθηκαν

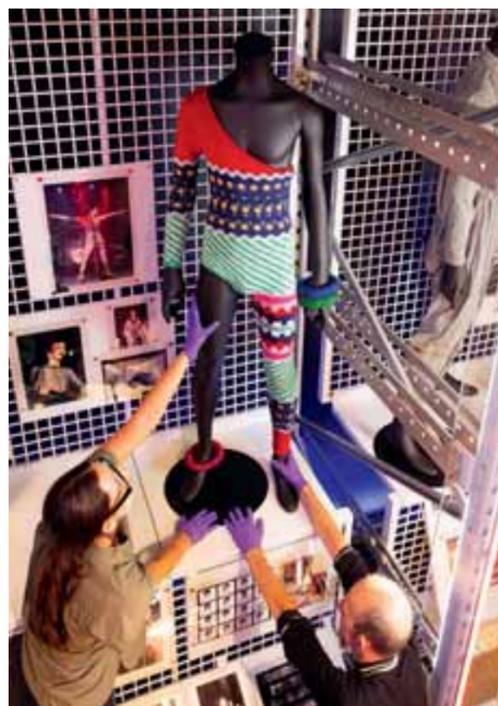
Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα σκίτσα του Μπόουι για πρότζεκτ που δεν πραγματοποιήθηκαν ποτέ, όπως το «Leon» με τον Μπράιαν Ιβο και το μιούζικαλ «The Spectator», το οποίο διαδραματίζεται στο Λονδίνο του 18ου αιώνα και αφηγείται την ιστορία του πραγματικού μικροκλέφτη Τζακ Σέπαρντ – οι σημειώσεις αποκαλύπτουν τη βαθιά γοητεία του Μπόουι για μια εποχή γεμάτη σάτιρα, κοινωνικά σχόλια, εγκληματικές συμμορίες και σκοτεινές φιγούρες. Κανείς δεν ήξερε ότι δούλευε πάνω σε αυτό, μέχρι που βρέθηκαν οι χειρόγραφες σημειώσεις του μετά τον θάνατό του. Συγκινητικές και εξαιρετικά επίκαιρες είναι και οι ημιτελείς σημειώσεις του για μια ταινία στην οποία ο Ταγματάρχης Τομ, ο φανταστικός αστροναύτης που αφορείται σε ένα μεταλλικό κουτί πολύ πάνω από τον κόσμο στο τραγούδι του «Space Oddity»,

αποστέλλεται σε μια δυσχερή-στημένη Αμερική.

Η συλλογή ρίχνει επίσης φως σε διάφορες συνεργασίες του Μπόουι με καλλιτέχνες, όπως οι μουσικοί της jungle και drum 'n' bass, A Guy Called Gerald και Goldie (με τον οποίο έβγαίνει στο κλαμπ Metalheadz του Χόξτον τη δεκαετία του '90). Ανάμεσά τους, πολารόντ από τις ηχογραφήσεις του «Young Americans» με τους Λούθερ Βαντρός, Αβα Τσέρι και Τόνι Βισκόντι, και η παρτιτούρα για το «Fame» που έγραψε μαζί με τον Τζον Λένον και τον Κάρλος Αλομπάρ.

Μία ενόπτη είναι αφιερωμένη στη στενή συνεργάτιδα και μπασιστριά του για πάνω από 18 χρόνια Γκέιλ Αν Ντόρσεϊ – χαρακτηριστικές είναι οι φωτογραφίες από το βίντεο «Dead Man Walking» (1996), στο οποίο ήταν συμπρωταγωνίστρια, και το κοστούμι της, «Μινώταυρος», που σχεδίασε ο Μπόουι με τον Αλεξάντερ Μακουίν.

Ο Νάιλ Ρότζερς, αρχηγός και κιθαρίστας των Chic, φίλος και συνεργάτης του Μπόουι στο άλμπουμ «Let's Dance», στο οποίο ο Ρότζερς ανέλαβε την παραγωγή, έχει επιμεληθεί μία από τις ενόπτες. «Η δημιουργική μου ζωή με τον Ντέιβιντ Μπόουι χάρισε τη μεγαλύτερη επιτυχία της απίστευτης καριέρας του, αλλά η φιλία μας με αντάμειψε εξίσου. Ο

DAVID PARRY/V&A

Εμβληματικά κοστούμια

Τεχνικοί τοποθετούν το ασύμμετρο κοστούμι που σχεδίασε ο Ιάπωνας Κανσάι Γιαμαμότο για τον Ντέιβιντ Μπόουι ως Ziggy Stardust το 1973. Οι επισκέπτες έχουν τη δυνατότητα να δουν εκτός από το πραγματικό κοστούμι και ντοκουμέντα από συναντήσεις στις οποίες το φορούσε, έχοντας έτσι σφαιρική κάλυψη.

δεσμός μας χτίστηκε πάνω στην αγάπη μας για τη μουσική, που σχημάτισε και έσωσε τις ζωές μας», όπως έχει πει ο Ρότζερς.

Για να τιμήσει αυτή την πρώτη τους συνεργασία, διάλεξε το λευκό κοστούμι του σχεδιαστή Πίτερ Χολ, το οποίο ο Μπόουι φορούσε στη περιοδεία Serious Moonlight του 1983, φωτογραφικό «Let's Dance» στη Νέα Υόρκη, την προσωπική αλληλογραφία που είχε με τον Μπόουι κατά την περίοδο της δημιουργίας του «Black Tie White Noise», καθώς και φωτογραφίες που τράβηξε ο Πίτερ Γκάμπριελ στη διάρκεια της ηχογράφησης του.

«Συνεχίζει να εμπνέει»

Ρόλο προσκεκλημένων επιμελητών αναλαμβάνουν επίσης τα μέλη του ροκ συγκροτήματος The Last Dinner Party –πέντε κορίτσια που ξεκίνησαν τη μουσική τους καριέρα στο Λονδίνο το 2021– οι οποίες όταν άρχισαν να αναπτύσσουν τις ιδέες τους, ακολούθησαν παρόμοια προσέγγιση με τον τρόπο που ο Μπόουι δημιούργησε το άλμπουμ «Station to Station» – είχαν ένα σημειωματάριο και έγραφαν λέξεις που ήθελαν να συνδέονται με το συγκρότημα. «Ο Ντέιβιντ Μπόουι συνεχίζει να εμπνέει γενιές καλλιτεχνών σαν εμάς να υπερρασιζώμαστε τον εαυτό μας»,

δύλωσαν σε κοινή ανακοίνωση.

Επέλεξαν να φέρουν στο φως μερικές από τις εμβληματικές φωτογραφίες που τράβηξε ο Μικ Ροκ από τον Ziggy Stardust στο στούντιο, καθώς και τους χειρόγραφους στίχους του «Win» από το «Young Americans» (1975). Συμπεριλαμβάνουν επίσης και ένα συμβολικό highlight έκθεμα: τις οδηγίες χρήσης για το συνθεσάιζερ EMS που ακούγεται στα θρυλικά άλμπουμ «Low» (1977), «Heroes» (1977) και «Lodger» (1979), γνωστά ως η Τριλογία του Βερολίνου – τα κοινωνικά μηνύματα στη μουσική του Μπόουι άφησαν εποχή και εξακολουθούν να είναι επίκαιρα και σήμερα.

Ο Μπόουι δεν ήταν απλώς ένας άνθρωπος μπροστά από την εποχή του. Η ζωή και το έργο του συνεχίζουν να εμπνέουν, υπενθυμιζοντάς μας ότι η δημιουργικότητα δεν έχει όρια και ότι η τέχνη μπορεί να είναι ταυτόχρονα πείραμα, μεταμόρφωση και ελευθερία. Το David Bowie Centre δεν είναι απλώς ένας φόρος τιμής, είναι μια οπτική αναπαράσταση του ταξιδιού του και συμβολίζει τους αγώνες και τους θριάμβους του αειμνηστού καλλιτέχνη.

Η Τίνα Σωτηριάδη είναι επιμελήτρια εκθέσεων και κριτικός τέχνης που ζει και εργάζεται στο Λονδίνο.

ΜΑΤΙΕΣ ΚΟΣΜΟ
ΣΤΟΝ

Επιμέλεια: ΝΙΚΟΣ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΡΑΓΑ

Αρ νουβό στην Τσεχία

Ο Βίκτορ Ολίβα (1861-1928) υπήρξε σημαντική μορφή στην καλλιτεχνική σκηνή της Τσεχίας, ιδίως στη διάρκεια των δεκαετιών 1880 και 1890. Το έργο του παρουσιάζεται (έως 9 Μαρτίου 2026) στην Εθνική Πινακοθήκη της Πράγας με έμφαση στο σχέδιο και στις εφαρμοσμένες τέχνες. Σε μια εποχή άνθησης της τυπογραφίας και της οπτικής κουλτούρας, ο Ολίβα επιδόθηκε με επιτυχία στην εικονογράφηση περιοδικών, καθώς και στον σχεδιασμό αφισών και βιβλιοδεσίας.

ΕΔΙΜΒΟΥΡΓΟ

Βασιλικές συλλογές

Οκτώ κορυφαία έργα τέχνης, με τις υπογραφές των Φρανς Χαλς, Τιτσιάνο, Παρμιτζανίνο και άλλων, θα μεταφερθούν για ένα διάστημα από το Μπάκιγχαμ στο Ανάκτορο του Χολιρουντχάουζ στο Εδιμβούργο, τη βασιλική κατοικία στη Σκωτία. Αυτή η έκθεση, ανοικτή στον κόσμο έως 8 Μαρτίου, με έρχεται Ιταλών, Ολλανδών και Φλαμανδών δασκάλων, δίνει την ευκαιρία σε επισκέπτες, με τιμή εισιτηρίου μιας λίρας μόνο, να έρθουν σε επαφή με σημαντικά έργα των βασιλικών συλλογών.

ΠΑΡΙΣΙ

Ορσέ και Ορανζερι

Τα στατιστικά στοιχία για το 2025 για δύο από τα δημοφιλέστερα μουσεία της Γαλλίας, το Μουσείο Ορσέ και το Μουσείο της Ορανζερι, μιλούν για 4,9 εκατ. επισκέπτες, παρά τα κωλύματα λόγω εργασιών. Πάνω από το 60% είναι ξένοι επισκέπτες, κυρίως από ΗΠΑ, Ιταλία, Ηνωμένο Βασίλειο και Γερμανία. Αύξηση παρατηρείται από τη Νότιο Κορέα και τον Καναδά. Το ένα τρίτο των επισκεπτών είναι νέοι κάτω των 26 ετών.

ΠΑΡΙΣΙ

Νέα παρουσίαση

Πλήρως ανακαινισμένες άνοιξαν οι αίθουσες ιταλικής και ισπανικής ζωγραφικής από τον 17ο και τον 18ο αιώνα στο μουσείο του Λούβρου. Επειτα από εργασίες ενός έτους, οι αίθουσες παρουσιάζουν νέο φωτισμό και νέα χρώματα στους τοίχους, βελτιωμένο εποπτικό υλικό και νέο στήσιμο, που προσφέρει βαθύτερη εμπειρία στον επισκέπτη. Η ανακαίνιση σημαίνει επίσης νέα σκέψη πίσω από την παρουσίαση των έργων και πρόοδο στη συντήρηση και στην αξιολόγηση των συλλογών.

ΜΟΝΑΧΟ

Μεγάλοι δάσκαλοι

Η Παλιά Πινακοθήκη του Μονάχου (Alte Pinakothek) παρουσιάζει νέα μουσειολογική προσέγγιση στις συλλογές από τη Γερμανία και τις Κάτω Χώρες (16ος και 17ος αι.) προβάλλοντας με νέο τρόπο αυτή την ενόπτη. Έργα μεγάλων δασκάλων όπως του Γιαν Μπρίγκελ του πρεσβύτερου ή του Ρούμπενς μαζί με πλειάδα άλλων δημιουργών φέρνουν στο προσκήνιο την πρώιμη γερμανική και ολλανδική τέχνη μαζί με τη μεγάλη παραγωγή από τη Φλάνδρα.

Μια εκκλησία στο Αμστερνταμ, μια ιστορία για την Ευρώπη

Ένα πλήγμα για την πολιτιστική κληρονομιά της Ευρώπης σημειώθηκε την Πρωτοχρονιά στην Ολλανδία, φανερώνοντας για μια ακόμη φορά το μεγάλο ζήτημα της θωράκισης των μνημείων έναντι φυσικών καταστροφών ή καταστροφών από δόλο.

Η πιθανότερη αιτία που αποτέφρωσε σε μεγάλο βαθμό το εσωτερικό και μέρος της πρόσοψης της Vondelkerk του Αμστερνταμ είναι τα πυροτεχνήματα (ευτυχώς χωρίς θύματα στην περίπτωση αυτή), αλλά η έρευνα δεν είχε ολοκληρωθεί αρκετές ημέρες μετά το συμβάν.

Η μερική καταστροφή αυτής της ιστορικής εκκλησίας του 19ου αιώνα στο Αμστερνταμ εγείρει ευρύτερα θέματα κοινωνικής συνοχής και προστασίας της ευρωπαϊκής κληρονομιάς. Εν προκειμένω η Vondelkerk ήταν ένα σημαντικό δείγμα νεογοθτικής αρχιτεκτονικής, έργο του κορυφαίου Ολλανδού αρχιτέκτονα Πιερ Κάιπερς (Pierre Cuypers, 1827-1921), που εγκαινιάστηκε το 1880. Ήταν μία από τις πολλές ιστορικές εκκλησίες από τον ώριμο 19ο αιώνα και μία από τις πολλές που είχε σχεδιάσει και μελετήσει ο Κάιπερς.

Ο Κάιπερς είναι ένας από τους εθνικούς αρχιτέκτονες της Ολλανδίας. Δικά του έργα ήταν ο Κεντρικός Σιδηροδρομικός Σταθμός του Αμστερνταμ (1881-1889) και το γνωστό σε όλους τους επισκέπτες στην Ολλανδία Rijksmuseum

Η ιστορική εκκλησία Vondelkerk είναι έργο του κορυφαίου Ολλανδού αρχιτέκτονα Πιερ Κάιπερς.

(1875-1886). Η Vondelkerk ανήκει συνεπώς στην περίοδο μετεωρικής ανόδου του Κάιπερς στην ολλανδική και ευρωπαϊκή δημόσια ζωή.

Γιος ζωγράφου, ο Κάιπερς είχε από νωρίς εκτεθεί στην εκκλησιαστική τέχνη της Ευρώπης, κυρίως λόγω των σπουδών του στην Αμβέρσα και της έκθεσής του στη γαλλική μεσαιωνική ναοδομία. Δεινός ναοδόμος, πέραν της ικανότητάς του να αξιοποιεί τις τεχνικές εξελίξεις της οικοδομικής σε έργα μεγάλης κλίμακας και πνοής, ο Κάιπερς καλλιέργησε ένα δικό του αισθητικό ιδίωμα που συνδύαζε την ευρωπαϊκή ανάμνηση του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης και τη νέα εθνική αισθητική σε ένα ύφος καθαρά ολλανδικό (πρόδρομο του πρώιμου μοντερνισμού που διαδόθηκε μετά το 1890-1900).

Η Vondelkerk είχε χτιστεί κοντά στο πάρκο Vondel, σχεδιασμένο το 1867 και εθνικό μνημείο από το 1996. Εκφράζονται φόβοι ότι η αποκατάστασή της θα είναι εξαιρετικά δύσκολο και δαπανηρό έργο, την ίδια στιγμή που ιδιώτες επιχειρούν μέσω crowdfunding να ευαισθητοποιήσουν το κοινό και να συγκεντρώσουν όποιο ποσό είναι δυνατόν. Η πιθανή απώλεια της εκκλησίας αυτής –πέραν της ιστορικής, καλλιτεχνικής και αρχιτεκτονικής αξίας της– φέρει και έναν ιδιαίτερο σκοτεινό συμβολισμό για την ίδια την Ευρώπη.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙ

Γράφει ο ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ

Ο Γιοχάνες Μπραμς ξαναγεννιέται στη Λειψία

Στο Μέγαρο Μουσικής της Λειψίας (Leipzig Gewandhaus), στην πρόσοψη του εκκλησιαστικού οργάνου υπάρχει μια επιγραφή στα λατινικά: Res severa verum gaudium. Που σημαίνει: «Η αληθινή χαρά είναι ένα σοβαρό ζήτημα». Όπως γράφει ο πανίστας Φραντσέσκο ΠιEMONΤΕΖΙ, ο αφορισμός αυτός εκφράζει απολύτως την ουσία της μουσικής του Γιοχάνες Μπραμς (1833-1897). «Δεν είναι περιστασιακή μουσική, δεν είναι μουσική συνοδευτική», γράφει στο βιβλιόριο που συνοδεύει τη νέα ηχογράφηση της Pentatone με τον ΠιEMONΤΕΖΙ να ερμηνεύει το 2ο Κοντσέρτο για πιάνο και ορχήστρα Έργο 83 του Μπραμς, καθώς επίσης τρία από τα εμβληματικότερα έργα του για σόλο πιάνο, τα Τρία Ιντερμέτζι Έργο 117, του

μεγάλου Γερμανού μουσουργού. Στο κοντσέρτο για πιάνο, τον Ιταλό πιανίστα συνοδεύει η περιώνυμη Ορχήστρα του Μεγάλου Μουσικής της Λειψίας (Gewandhausorchester Leipzig) με τον αρχιμουσικό Μάνφρεντ Χόνεκ στο πόντιουμ. Σημαντικό: η ηχογράφηση είναι ζωντανή, πραγματοποιήθηκε τη χρονιά που μόλις μας άφησε και κυκλοφόρησε πολύ πρόσφατα σε ένα cd, που διαρκεί κάτι περισσότερο από μία ώρα.

Ο κύριος Γκρι επιμένει πως προτιμά τον Μπραμς του «Γερμανικού Ρέκβιεμ», κυρίως της μουσικής δωματίου και των έργων του για σόλο πιάνο, από τον συμφωνικό Μπραμς. Ο συνθέτης με τα διαπεραστικά γαλανά μάτια που δεν παντρεύτηκε ποτέ, αν και

Στον δίσκο αποτυπώνεται η ζωντανή ηχογράφηση, η οποία πραγματοποιήθηκε τη χρονιά που πέρασε.

παθιάστηκε απεγνωσμένα με τη χήρα του μέντορά του, Ρόμπερτ Σούμαν, την Κλάρα («εξαιρετική συνθέτρια και η ίδια», λέει με έμφαση ο κύριος Γκρι: «τώρα τελευταία ανακαλύπτουμε το έργο της»), άργησε πολύ να γράψει συμφωνίες (τέσσερις στο σύνολο). Τον κατέτρεχε το φάντασμα του Μπετόβεν, η σκιά ενός τιτάνα.

Κάπως ανάλογα, δεν έγραψε πολλά κοντσέρτα για κάποιο όργανο και ορχήστρα. Για πιάνο έγραψε μόλις δύο, τα οποία απέχουν το ένα από το άλλο είκοσι ολόκληρα χρόνια. Το δεύτερο, που μας απασχολεί εδώ, είναι έργο ωριμότητας (γραμμένο το 1881) και έχει την εξής ιδιαιτερία: δεν είναι τριμερές αλλά τετραμερές (σαν συμφωνία) και, επιπλέον, θυμίζει έντονα συμφωνία, με το πιάνο να υπάρ-

χει ισοδύναμα με την ορχήστρα. Οι Χόνεκ και ΠιEMONΤΕΖΙ αναδεικνύουν τη μελωδική δεινότητα του Μπραμς σε συνδυασμό με τη στιβαρή συμφωνική του φόρμα. Ο ογκόλιθος που έγραψε έξοχα δυναμικά συμφωνικά έργα όπως η 2η Συμφωνία, είναι παρών και στο 2ο Κοντσέρτο: οι εντάσεις διαδέχονται τις παύσεις, οι στιγμές του στιγμής εναλλάσσονται με τις δραματικές κορυφώσεις, η δε Gewandhausorchester Leipzig αποδίδει όλους αυτούς τους κυματισμούς εξαιρετικά.

Ο ΠιEMONΤΕΖΙ απογειώνεται στα τρία στοχαστικά, εσωστρεφή, μελαγχολικά ιντερμέτζι για σόλο πιάνο. Εκεί εκφράζει με ακόμα πιο δραστηκή αμεσότητα τη μουσική υπερδύναμη που άκουγε στο όνομα Γιοχάνες Μπραμς.

Brahms
Piano Concerto
No 2 & Three
Intermezzi Op. 117
Francesco
Piemontesi
(πιάνο)
wandausorchester
Leipzig
Manfred Honeck
(δων)
Pentatone

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ

Του ΑΝΤΩΝΗ ΠΑΓΚΡΑΤΗ

Μοτοπορεία υπέρ της κυβέρνησης της Βενεζουέλας στο Καρακάς, λίγες ημέρες μετά τη σύλληψη του Νικολάσ Μαδούρο από δυνάμεις των ΗΠΑ. Η κίνηση των Αμερικανών αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα σύγκρουσης μεταξύ καθαρού ρεαλισμού ισχύος και ηθικών ιδεωδών στη διεθνή πολιτική.

Οποιος έχει δύναμη επιβάλλεται;

Ο Κρίστιαν Τομάσιους (1655-1728) υπήρξε ένας από τους πρωτοπόρους του πρώιμου γερμανικού Διαφωτισμού και θεμελιωτής της εκκοσμικευμένης θεωρίας του φυσικού δικαίου στη Γερμανία. Στο έργο του, ιδίως στο «Fundamenta iuris naturalae et gentium», αναλύει τη σχέση μεταξύ δικαίου, ηθικής και εξουσίας. Η κεντρική θέση του συνοψίζεται στο λατινικό χωρίο: «Ius proprie dictum locum non habet, ubi nulla est potestas cogendi», δηλαδή «το δικαίο με αυστηρή έννοια δεν έχει θέση όπου δεν υπάρχει δύναμη εξαναγκασμού». Παράλληλα διαχωρίζει το δικαίο από την ηθική με το χωρίο «Quod sine coactione est, ad honestum pertinet, non ad iustum», υπογραμμίζοντας πως «ό,τι υπάρχει χωρίς εξαναγκασμό ανήκει στο ηθικά καλό, όχι στο δικαίο». Ο νόμος, σύμφωνα με τον Τομάσιους, ορίζεται ως «Lex est regula actionum externarum, cui roena est annexa», δηλαδή κανόνες των εξωτερικών πράξεων με δυνατότητα επιβολής. Μέσα από αυτά τα χωρία καθίσταται σαφές η θεμελιώδης θέση του: χωρίς δυνατότητα επιβολής δεν υπάρχει δικαίο, και η ηθική παραμένει δευτερεύουσα. Η θεωρία αυτή συνοψίζεται μεταγενέστερα στη γερμανική σχολή με τη φράση «Macht geht vor Recht» («όποιος έχει δύναμη επιβάλλεται»), που, αν και δεν εμφανίζεται αυτούσια στο έργο του Τομάσιους, αποδίδει πιστά το πνεύμα του.

Η άλλη πλευρά

Ο Ιμάνουελ Καντ, αντιθέτως, (1724-1804) αναπτύσσει κριτική στη θέση αυτή, υποστηρίζοντας ότι η ύπαρξη δύναμης δεν μπορεί από μόνη της να νομιμοποιεί οποιαδήποτε πράξη. Σύμφωνα με τον Καντ, η νομιμότητα και η δικαιοσύνη πρέπει να θεμελιώνονται σε καθολικές ηθικές αρχές και στη λογική της ελευθερίας. Κάθε πράξη πρέπει να σέβεται τα δικαιώματα των άλλων και να είναι ικανή να θεμελιωθεί ως κανόνες που θα μπορούσαν να ισχύει καθολικά για όλους, ώστε να θεωρείται δίκαιη και ηθικά θεμιτή. Είναι αυτό το διακύβευμα στη σύλληψη του Μαδούρο από τον Τραμπ; Καθαρή δυνατότητα και ικανότητα που παρακάμπτει κάθε ηθικό ιδεώδες; Και ποιο θα ήταν το ιδεώδες στη συγκεκριμένη περίπτωση; Εάν ζούσαν οι δύο στοχαστές, πώς θα δικαιολογούσαν τη θέση τους;

Η υπόθεση της σύλληψης του Νικολάσ Μαδούρο από τις Ηνωμέ-

νες Πολιτείες υπό την προεδρία Τραμπ αποτελεί χαρακτηριστικό παράδειγμα σύγκρουσης μεταξύ καθαρού ρεαλισμού ισχύος και ηθικών/νομιμοποιητικών ιδεωδών στη διεθνή πολιτική. Από την οπτική του Τομάσιους, η ενέργεια αυτή μπορεί να θεωρηθεί επιτρεπτή, καθότι υπάρχει πραγματική δύναμη και ικανότητα δράσης από πλευράς ΗΠΑ. Ο Τομάσιους θα επιχειρηματολογούσε ότι η πράξη είναι θεμιτή, επειδή η ισχύς δημιουργεί το πλαίσιο μέσα στο οποίο εμφανίζεται το δικαίο. Η ηθική, όπως η διεθνής νομιμότητα ή η προστασία της κυριαρχίας ενός κράτους, θεωρείται δευτερεύουσα. Από αυτή την άποψη, η σύλληψη Μαδούρο αποτελεί διακύβευμα

Ο Κρίστιαν Τομάσιους θα επιχειρηματολογούσε ότι η σύλληψη του Μαδούρο από τον Τραμπ είναι θεμιτή επειδή η ισχύς δημιουργεί το πλαίσιο μέσα στο οποίο εμφανίζεται το δικαίο – Αντιθέτως, ο Ιμάνουελ Καντ θα ήταν επικριτικός απέναντι σε μια τέτοια ενέργεια.

καθαράς ισχύος: η δυνατότητα να δράσουν τεχνικά επαρκώς ως θεμελιώδης αιτία.

Αντιθέτως, ο Καντ θα ήταν επικριτικός απέναντι σε μια τέτοια ενέργεια. Ακόμη και αν η πράξη είναι τεχνικά δυνατή, δεν μπορεί να θεωρηθεί δίκαιη αν παραβιάζει τα ηθικά και καθολικά θεμέλια της διεθνούς τάξης. Η μονομερής στρατιωτική ή πολιτική ενέργεια χωρίς διεθνή έγκριση θα παραβίαζε την αρχή της σεβαστής κυριαρχίας και της αυτονομίας των κρατών, στοιχεία που για τον Καντ είναι αναγκαία για την εφαρμογή του δικαίου. Η ισχύς πρέπει να εναρμονίζεται με ηθικό και καθολικό νόμο, και δεν μπορεί να τον αντικαθιστά.

Το ιδεώδες στην περίπτωση αυτή, σύμφωνα με την καντιανή προσέγγιση, είναι η νομιμοποίηση των πράξεων μέσω καθολικών αρχών, που σέβονται τη διεθνή τάξη και τα δικαιώματα των πολιτών. Δεν αρκεί η πρακτική δυνατότητα δράσης: η ενέργεια πρέπει

να είναι ηθικώς θεμιτή και ικανή να θεμελιωθεί ως κανόνες που θα μπορούσε να ισχύει για όλους.

Η σύγκρουση Τομάσιους - Καντ καταδεικνύει τη διαρκή ένταση μεταξύ ισχύος και δικαίου. Ο Τομάσιους βλέπει την ισχύ ως θεμελιώδη προϋπόθεση του δικαίου, όπου η πρακτική δυνατότητα προηγείται κάθε ηθικού περιορισμού. Ο Καντ υπενθυμίζει ότι η ισχύς, χωρίς ηθικό θεμέλιο, μπορεί να οδηγήσει σε αυθαιρεσία και παραβίαση δικαιωμάτων. Στην περίπτωση Μαδούρο, η πρακτική ικανότητα δράσης συγκρούεται με το ηθικό ιδεώδες της διεθνούς νομιμότητας, αναδεικνύοντας τη διαρκή αντιπαράθεση μεταξύ δύναμης και δικαίου στη φιλοσοφία της πολιτικής και στο διεθνή πρακτική.

Στο ελληνικό πλαίσιο, τι νόημα έχουν όλα αυτά και πώς αντιλαμβάνεται ένας πολίτης μιας αδύναμης χώρας την αυθαιρεσία ενός δυνάστη; Ψυχολογικά, υπάρχει μια τάση να ταυτίζεται με την αυθαιρεσία της δύναμης επιβολής, αναγνωρίζοντας ότι η προστασία δεν είναι δεδομένη. Στην καθημερινή ζωή, ο πολίτης μπορεί να βιώνει καταστάσεις όπου η ισχύς υπερβαίνει την ατομική ασφάλεια, όπως όταν αντιμετωπίζει έναν επιθετικό ή καταπιεστικό παράγοντα.

Η αρχέγονη ανάγκη

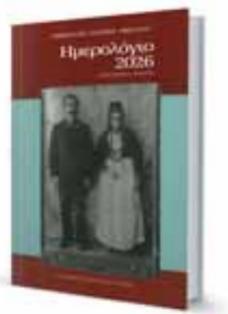
Η κινηματογραφική αναφορά, όπως στους «Επτά σαμουράι» του Ακίρα Κουροσάβα (1956) και στο αμερικανικό ριμέικ «Και οι επτά ήταν υπέροχοι» (1960), αναδεικνύει αυτή την αρχέγονη ανάγκη: μια ομάδα προστατεύει τους αδύναμους χωρίς ισχυρή κρατική εξουσία, πληρώνοντας το τίμημα της προστασίας. Παρά τη διαφορά στο θεσμικό και οικονομικό πλαίσιο, η ουσία παραμένει ίδια: η ασφάλεια των αδυνάτων απαιτεί κάποιον που να μπορεί να εγγυηθεί την προστασία τους.

Στην πραγματική ζωή, αυτό μεταφράζεται στη συνειδητοποίηση ότι η προσωπική ευημερία και η σταθερότητα εξαρτώνται τόσο από την ικανότητα των θεσμών να λειτουργούν όσο και από την ψυχολογική δύναμη του ατόμου να διαχειρίζεται καταστάσεις αβεβαιότητας ή καταπίεσης. Ο μόνος πραγματικός εγγυητής ασφάλειας και στοιχειώδους τάξης είναι η εσωτερική σταθερότητα και η αποφασιστικότητα και η πίστη στη ζωή που έχεις επιλέξει, ακόμη και υπό δυσμενείς συνθήκες, διαμεσολαβημένα ή άμεσα.

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ

Επιμέλεια: ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΩΝ ΚΥΠΡΟΥ
«Ημερολόγιο Μνήμης Μικρασίας 2026. Λογοτεχνία: Θέατρο»
Εκδ. ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΜΙΚΡΑΣΙΑΤΩΝ ΚΥΠΡΟΥ, Λευκωσία 2026, σελ. 303

Κυκλοφόρησε το Ημερολόγιο του Συνδέσμου Μικρασιατών Κύπρου 2026. Και πρόκειται για μία ακόμη εξαιρετική επιμελημένη έκδοση του Συνδέσμου των Μόνας Σαββίδου Θεοδουλου και Αντωνίας Προδρόμου. Στο «Ημερολόγιο 2026» του Συνδέσμου δημοσιεύονται δύο θεατρικά έργα που εμπνεύονται από τη Μικρασία και τους ανθρώπους, πρόκειται για το θεατρικό της Ευρυδίκης Περικλέους Παπαδοπούλου, με τίτλο «Φωτεινή», το οποίο σκηνοθέτησε η Μαρία Μανναρίδου Καρσερά και ανέβηκε σε πόλεις κοινότητες των επαρχιών Λευκωσίας και της Λεμεσού, στο πλαίσιο του Προγράμματος Πολιτιστικής Αποκέντρωσης του Υφυπουργείου Πολιτισμού, και το βραβευθέν από το ΡΙΚ θεατρικό έργο της Γεωργίας Ιορδάνου, με τίτλο «Το σταυροειδές της Σμύρνης». Το έργο της Ιορδάνου βραβεύτηκε στους Μαθητικούς Αγώνες Σχολικού Θεάτρου 2022 (δημοσιεύονται και φωτογραφίες από τις δύο παραστάσεις). Την ύλη του «Ημερολογίου» συμπλήρωσε ο επιμνημόσυτος λόγος της Μέρας Μνήμης και Τιμής για τη Μικρασία που εκφώνησε το μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του Συνδέσμου, η Λυκαίαρχη Βαλεντίνη Δημητριάδου Σαλιέ, επίσης δημοσιεύονται οι επικείμενοι λόγοι τριών μελών του Συνδέσμου (Στέφανο Στεφανίδη, Παύλο Χατζημάρκο και Στέλλα Παντελίδου). Στις σελίδες του καλαίσθητου τόμου υπάρχει και η μαρτυρία του Γιάννη Χαρολάμπους για την οικογένεια Ισιλιόγλου (στα ημερολόγια του Συνδέσμου από το 2013 έχουν δημοσιευθεί συνολικά 163 μαρτυρίες). Το «Ημερολόγιο» του Συνδέσμου Μικρασιατών Κύπρου είναι ένα μέρος του πολύ πλούσιου έργου, εκδοτικού και επιστημονικού, που αυτός επιτελεί. Τα δραστήρια μέλη του αποδεικνύουν εν τούτοις πώς η Μικρασία δεν ξεχνιέται και ανθεί, έστω και με αυτόν τον τρόπο. Σίγουρα πάντως «ανθεί και φέρει κι άλλο»

500 ΛΕΞΕΙΣ

με τη

ΛΙΤΣΑ ΤΟΤΣΚΑ

Η Λίτσα Τότσκα είναι μέλος της ΕΣΗΕΑ, πτυχιούχος Φιλοσοφικής Σχολής ΑΠΘ με μεταπτυχιακά στο Media Management και παρουσιάζει πολιτιστική εκπομπή στο Δεύτερο Πρόγραμμα της ΕΡΤ. Τα βιβλία της «Ο ουρανός μιλά ελληνικά» (βραχεία Λίστα Κρατικών Λογοτεχνικών Βραβείων 2024 στην κατηγορία Γνώσεων) και η συλλογή ενήλικων «Όταν η ΑΛΦΑ συνάντησε τον ΕΨΙΛΟΝ» κυκλοφορούν από την ΕΛΛΗΝΟΕΚΔΟΤΙΚΗ.

Επιμέλεια: ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΣΚΑΡΑΚΗ

Ποια βιβλία έχετε αυτόν τον καιρό πλάι στο κρεβάτι σας;

«Ερως ο γλυκόπικρος. Δοκίμιο για το ερωτικό παράδοξο στην κλασική παράδοση» της Αν Κάρσον σε μετάφραση Ανδρονίκης Μελετιλίδου, «Τα χάλκινα κατώφλια» του Ισίδωρου Ζουργού και το «Είμαι όσα έχω ξεχάσει» του Ηλία Μαγκλίνη, γιατί δεν προλαβαίνω πάντα να διαβάσω τα βιβλία την περίοδο που εκδίδονται.

Ποιο ήταν το πιο ενδιαφέρον στοιχείο που μάθατε πρόσφατα κάρη στην ανάγνωση ενός βιβλίου;

Το δοκίμιο «Νεωτερικότητα και κυδαιότητα» του Γάλλου συγγραφέα Μπερτράν Μπιρόν (μετάφραση Ορέστη Χριστοκόπουλου) με βοήθησε να ακτινογραφώσω το φαινόμενο της κυδαιότητας στην εποχή μας. Όπως σημειώνει ο Μπιρόν, αν και η κυδαιότητα δεν είναι καινούργιο... προϊόν, καθώς τον 19ο αιώνα η Γαλλίδα Μαντάμ ντε Σταλ, στο βιβλίο της «Περί λογοτεχνίας» χρησιμοποιεί για πρώτη φορά τη λέξη στα γαλλικά (vulgarité), ωστόσο η διαφορά με το σήμερα είναι ότι ο κυδαίος, όχι μόνο έχει συνείδηση της κυδαιότητάς του, αλλά νιώθει και περήφανος γι' αυτήν. Σεμνότητα και ταπεινότητα λοιδορούνται και θεωρούνται παρωχημένες ηθικές αξίες. Ονόστω μοιράζομαι την αισιοδοξία του Μπιρόν: εφόσον η κυδαιότητα εξακολουθεί να ενοχλεί, ίσως το παιχνίδι δεν έχει χαθεί.

Βρήκατε ποτέ τον μπελά σας επειδή διαβάσατε ένα βιβλίο;

Εισέπραξα αυστηρή επίπληξη από την καθηγήτρια θρησκευτικών στις πρώτες τάξεις του Γυμνασίου, όταν σ' ένα διάλειμμα της έκανα ένα σχόλιο για τη Μαντάμ Ορτάνς. Μου σύστησε πρώτα να μεγαλώσω και μετά να πιάσω στα χέρια μου βιβλία του Νίκου Καζαντζάκη.

Περιγράψτε την ιδανική αναγνωστική συνθήκη.

Απόλυτη απομόνωση κι ένα ρόφημα ζεστό ή κρύο, ανάλογα με την εποχή. Εν ολίγοις, μια συνθήκη ουτοπική μέσα σε μία καθημερινότητα γεμάτη ήχους και περιποισμούς, οπότε έχω ασκηθεί να απομονώνομαι ακόμη κι όταν η ζωή δεν μου κάνει το χατίρι.

Υπάρχουν κάποια είδη λογοτεχνίας που προτιμάτε και άλλα που αποφεύγετε;

Με ενδιαφέρουν δοκίμια, ιστορικά βιβλία και ιστορικά μυθιστορήματα, αλλά γενικώς «ξεκοκαλιζώ». Ίσως δεν δείχνω ιδιαίτερη ζέση για τα αστυνομικά μυθιστορήματα, αλλά έχω ανακαλύψει διαμάντια εκεί που δεν το περιμένα.

Τι είναι αυτό που σας συγκινεί περισσότερο σε ένα βιβλίο;

Το να μου ανοίξει ένα νέο παραθυράκι για τη ζωή, να με βοηθήσει να προσεγγίσω τις καταστάσεις μέσα από έναν δρόμο διαφορετικό, που δεν είχα σκεφθεί ν' ακολουθήσω.

Υπάρχει κάποιο αγαπημένο βιβλίο που θα θέλατε να γίνει ταινία;

Συνήθως βγαίνω απογοητευμένη από την αίσθηση του κινηματογράφου. Προτιμώ το σύμπαν των βιβλίων που αγάπησα να ζει στο μυαλό μου.

Τι σας ώθησε να γράψετε το βιβλίο «Όταν η ΑΛΦΑ συνάντησε τον ΕΨΙΛΟΝ»;

Η δημοσιογραφία προσφέρει το εργαλείο να αποδελτιώσεις τη ζωή. Οι ιστορίες που έγραψα είναι η ματιά και οι σκέψεις μου πάνω στις σχέσεις. Για όλες τις φορές που σταθήκαμε στο σύνορο ανάμεσα στη χαρά και στην απογνώση, στην ομορφιά και στη φθορά, παλεύοντας με τους δαιμόνες μας και επιχειρώντας μέσα από λέξεις μετέωρες και χειρονομίες λειψές να πλησιάσουμε τον άλλο για να βρούμε συνοδοιπόρους, να επικοινωνήσουμε και να μοιραστούμε στιγμές και συναισθήματα.

Από πού εμπνευστήκατε τους χαρακτήρες του βιβλίου;

Οι ιστορίες μου αποτελούν ψηφίδες από τον χαρακτήρα ανθρώπων που συνάντησα ή που θα ήθελα να συναντήσω· νομίζω ότι όλοι αναγνωρίζουμε κάτι δικό μας. Με γοητεύει όμως και το ταξίδι στον χρόνο· να συνομιλώ και με ανθρώπους άλλων εποχών γιατί θεωρώ ότι ο πυρήνας μας παραμένει ο ίδιος στο διάβα του χρόνου. Ετσι, κάποιος από τους χαρακτήρες στο βιβλίο μου ζουν στη Σμύρνη, στην Κωνσταντινούπολη ή στη μετεπαναστατική Ελλάδα.

ΟΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΤΟ ΚΟΥΙΖ
του kathimerini.gr

25 στιγμές πολιτισμού από το 2025

Μεγάλες συναυλίες, κινηματογραφικές επιτυχίες, σημαντικές επετείους, αλλά και εντάσεις, είχε η χρονιά που πέρασε

«Το 2025 μέσα από 25 ερωτήσεις για τον πολιτισμό» ήταν ο τίτλος του κουίζ που οργάνωσε η «Κ» στο κλείσιμο της περασμένης χρονιάς, ενός διαφορετικού απολογισμού του έτους ως προς τα πολιτιστικά πεπραγμένα, εγχώρια και διεθνή.

Οι σχετικές ανακοινώσεις έγιναν μέσω του ημερησίου και του κυριακάτικου φύλλου της «Κ», ενώ το ίδιο το κουίζ «έτρεξε» μέσα από την ιστοσελίδα της.

Η συμμετοχή του αναγνωστικού κοινού ήταν ανέλπιστα και οι

ευχαριστίες των συντακτών της «Κ» προς αυτό είναι από καρδιάς. Ο διαγωνισμός ολοκληρώθηκε την Παρασκευή 9 Ιανουαρίου και στο σημερινό φύλλο, σε αυτήν εδώ τη σελίδα, δημοσιεύουμε τις απαντήσεις στα 25 ερωτήματα.

Να πούμε εδώ ότι οι συμμετέχοντες με τις περισσότερες σωστές απαντήσεις θα μπουν στην κλήρωση για να διεκδικήσουν 26 επισημοσυνδρομές στην ιστοσελίδα kathimerini.gr.
Συνεργάστηκαν: Νικόλας Ζώ-

ns, Σάκης Ιωαννίδης, Σπύλιος Λαμπρόπουλος, Μαρία Κατσουανάκη, Γιώτα Μυρτσιώτη, Δημήτρης Ρηγόπουλος, Αλεξάνδρα Σκαράκη, Ελένη Σαμπάνη, Ελένη Τζαννάτου, Αιμίλιος Χαρημπίς.
ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ

1. Πόσα (περίπου) εισιτήρια έκοψε η κινηματογραφική βιογραφία του Στέλιου Καζαντζίδη «Υπάρχω»;

Το «Υπάρχω», σε σκηνοθεσία του Γιώργου Τσεπερόπουλου, με τον Χρήστο Μάστορα στον πρωταγωνιστικό ρόλο, έκοψε 850.000 εισιτήρια, μπαίνοντας στην πεντάδα με τις πιο επιτυχημένες ταινίες στην ιστορία του ελληνικού σινεμά.

2. Πόσες βραδιές διατέθηκε φέτος το Παναθηναϊκό Στάδιο για συναυλίες;

Κατά τη διάρκεια του 2025 το Παναθηναϊκό Στάδιο φιλοξένησε οκτώ μουσικά γεγονότα, για εννέα βραδιές: τις αφιερωματικές συναυλίες στον Βασίλη Καρρά (13/6) και στον Μίκη Θεοδωράκη (25/6), την εμφάνιση της Νταϊάνα Ρος (16/7), τις συναυλίες προς τιμήν του Στέλιου Καζαντζίδη (4/9) και του Γρηγόρη Μπιθικώτση (17/9), τις συναυλίες της Άννας Βίσση (13 και 14/9), του Λουντοβίκο Εϊνάουντι (26/9) και του Ρόμπερτ Γουίλιαμς (2/10).

3. Πόσο αυξήθηκε το εισιτήριο γενικής εισόδου της Ακρόπολης τον Απρίλιο του 2025, στο πλαίσιο της νέας τιμολογιακής πολιτικής του υπουργείου Πολιτισμού;

Από 20 ευρώ, στα 30. Η νέα τιμολογιακή πολιτική για τα εισιτήρια εισόδου στους αρχαιολογικούς χώρους και στα μουσεία του ΥΠΠΟ εγκρίθηκε το 2023 και εφαρμόστηκε σε δύο φάσεις (2024 και 2025).

4. Πόσοι από τους τραγουδιστές που έχουν σταθεί πίσω από το μικρόφωνο των Black Sabbath δεν είναι πα εν ζωή;

Ο πρώτος τραγουδιστής του γκρουπ, Οζί Οσομπορν, πέθανε στις 22/7/25, ενώ ο δεύτερος, Ρόνι Τζέιμς Ντίο, είχε πεθάνει 15 χρόνια νωρίτερα. Οι υπόλοιποι (Γαν Γκίλαν, Γκλεν Χιουζ, Τόνι Μάρτιν) είναι εν ζωή.

5. Ποια από τις παρακάτω αναδείχθηκε σε λέξη της χρονιάς από το Cambridge Dictionary;

Η λέξη parasocial. Πρόκειται για δεσμούς που αναπτύσσει το άτομο με μια φιγούρα ή μια οντότητα, η οποία δεν ανταποκρίνεται άμεσα ή ισότιμα στην αλληλεπίδραση. Ο όρος έχει εμφανιστεί ιστορικά κάποιες δεκαετίες μετά την έλευση της τηλεόρασης, για την ακρίβεια το 1956, και έρχεται ξανά στην επιφάνεια για να περιγράψει μονομερείς σχέσεις που δημιουργούνται μεταξύ θαυμαστών και διασήμων.

6. Ποια χώρα αποφάσισε να διοργανώσει τον δικό της διαγωνισμό Eurovision;

Ο Βλαντιμίρ Πούτιν υπέγραψε διάταγμα για τη διοργάνωση του διαγωνισμού τραγουδιού «Intervision», μετά τον αποκλεισμό της Ρωσίας από τη Eurovision λόγω της εισβολής στην Ουκρανία. Ένας διαγωνισμός με την ίδια ονομασία διοργανώθηκε κατά τη σοβιετική εποχή μεταξύ των συμβατικών χωρών της Σοβιετικής Ένωσης.

7. Σε πόσα εκατομμύρια ευ-

Η Ροσαλία φτάνει στην πλατεία Καγιάο στη Μαδρίτη, τον περασμένο Οκτώβριο, σε μια εμφάνιση-έκπληξη για την παρουσίαση του δίσκου της «LUX». Στο συγκεκριμένο άλμπουμ, η pop star τραγουδάει σε συνολικά 13 γλώσσες.

ρω εκτιμήθηκε η αντικειμενική αξία των κοσμημάτων που έκλεψε μια ομάδα κακοποιών τον Οκτώβριο από το Μουσείο του Λούβρου;

Η αξία των κλεμμένων κοσμημάτων, τα οποία είναι φιλοτεχνήματα μένα με χιλιάδες πολύτιμους λίθους, υπολογίζεται σε 88 εκατ. ευρώ.

8. Ποιος διάσημος Βρετανός επισκέφθηκε τους αρχαιολογικούς χώρους της Κρήτης;

Στις 6/11, ο τραγουδιστής των Rolling Stones, Μικ Τζάγκερ, έκανε μία ανάρτηση στο Facebook με φωτογραφίες και τη λεζάντα «Κάπου στη Μεσόγειο, αλλά πού;». Αρκετοί νόμισαν ότι βρισκόταν στη Σικελία, αλλά ήταν στην Κρήτη, όπου, σύμφωνα με τοπικές μαρτυρίες, εκδόθηκε γνήσιο ενδιαφέρον για τα αρχαιολογικά ευρήματα στην Κνωσό.

9. Ποια ταινία συγκλόνισε κοινό και κριτικούς στο Φεστιβάλ Βενετίας 2025, δίχως όμως να κερδίσει τον Χρυσό Λέοντα;

Το φίλμ της Τυνήσιας Κάουθερ Μπεν Χανιά «Η φωνή της Χιντ Ρατζάμπ» απέσπασε χειροκρότημα διάρκειας 23 λεπτών στην επίσημη πρεμιέρα του στη Βενετία, αφηγούμενο τη σπαρτακτική, αληθινή ιστορία της δεκαετίας Χιντ Ρατζάμπ από τη Γάζα.

10. «Εκεί που τ' όνειρο πεθαίνει/ Ζουν οι κυνηγημένοι». Στίχοι από τραγούδι που ακούγεται στην ταινία του Γιάννη Οικονομίδη «Σπασμένη φλέβα». Ποιος ράπερ το υπογράφει;

Ο ΛΕΞ ανταποκρίθηκε στην πρόκληση του Γιάννη Οικονομίδη και, σε συνεργασία με τους Kepler is Free, συνέθεσε το ομώνυμο τραγούδι της ταινίας. Δημιούργησε ένα κομμάτι που συνομιλεί με την ατμόσφαιρα και την ωμή αλήθεια του κινηματογραφικού κόσμου του Οικονομίδη.

11. Ποιο από τα βιβλιοπωλεία που λειτουργούν σήμερα στη Θεσσαλονίκη είναι το μακροβιότερο;

Το βιβλιοπωλείο «Κωνσταντινίδης» ξεκίνησε τη λειτουργία του στη μεταπολεμική Θεσσαλονίκη (1955). Επί μισόν και πλέον αιώνα ήταν ένα από τα εμβληματικότερα ακαδημαϊκά βιβλιοπωλεία της πόλης. Σήμερα είναι και το μακροβιότερο και πρόσφατα γιόρτασε τα εβδόμητα του χρόνια με σειρά εκδηλώσεων, προβάλλοντας την πορεία του μέσα από την ιστορική εξέλιξη της πόλης.

12. Σε πόσες διαφορετικές γλώσσες ακούμε την pop star Ροσαλία να τραγουδά στον φετινό δίσκο της, «LUX»;

Η Ροσαλία τραγουδά στη μητρική της, τα ισπανικά, αλλά και στα καταλανικά, λατινικά, σικελικά, ουκρανικά, αραβικά, εβραϊκά, γερμανικά, γαλλικά, αγγλικά, πορτογαλικά, μανδρινικά και ιαπωνικά. Συνολικά 13 γλώσσες.

13. Πόσες κινηματογραφικές μεταφορές βιβλίων και ιστοριών του Στίβεν Κινγκ είδαμε φέτος στη μεγάλη οθόνη;

Ο συγγραφέας του τρόμου είχε φέτος την τιμητική του στη

σκοτεινή αίθουσα, στην οποία είδαμε να μεταφέρονται τέσσερα βιβλία του: το «The Monkey» του Οσγκουντ Πέρκινς, βασισμένο στην ομώνυμη ιστορία που ο Κινγκ δημοσίευσε το 1980, καθώς και το «Η ζωή του Τσακ» του Μάικ Φλάνναγκαν, βασισμένο στην ομώνυμη νουβέλα που κυκλοφόρησε το 2020. Αλλά και δύο ταινίες που «διήνυσαν χιλιόμετρα»: το καθηλωτικό «The Long Walk» του Φράνσις Λόρενς (από το μυθιστόρημα του 1979 με το ίδιο όνομα) και το «The Running Man» του Εντγκαρ Ράιτ – το ομώνυμο μυθιστόρημα του 1982 ο συγγραφέας το εξέδωσε με το ψευδώνυμο Ρίτσαρντ Μπάχαμ.

14. Η πρώτη έκδοση του πολυσυζητημένου βιβλίου του Αλέξη Τσίπρα «Ιθάκη» εξαντλήθηκε την πρώτη ημέρα κυκλοφορίας του. Από πόσα αντίτυπα αποτελείται;

Όπως επιβεβαίωσαν και με σχετική ανακοίνωσή τους οι εκδόσεις Gutenberg, οι 33.000 αντίτυπα της πρώτης έκδοσης του βιβλίου πωλήθηκαν μέσα σε λίγες ώρες.

15. Σε ποιο μέρος της Ελλάδας γυρίστηκε ο υπαίθριος σκηνές της νέας ταινίας «Οδύσσειας» του Κρίστοφερ Νόλαν;

Οι υπαίθριες σκηνές της «Οδύσσειας» γυρίστηκαν στη Μεσσηνία τον Μάρτιο του 2025, με βασικά σημεία το κάστρο της Μεθώνης, το σπύλαιο Νέστορα και τις παραλίες Βοϊδοκοιλιά και Αλμυρόλακας.

16. Η επανένωση των Oasis ήταν η πιο πολυσυζητημένη για το

2025. Πόσες συναυλίες έδωσε η μπάντα στο πλαίσιο της περιοδείας «Live '25»;

Οι αδελφοί Γκάλαχερ έπαιξαν με την μπάντα τους το setlist τους 41 φορές, σε 17 διαφορετικές πόλεις.

17. Μια διαφήμιση με πρωταγωνίστρια την ηθοποιό Σίντνεϊ Σουίνι προκάλεσε μικρό σκάνδαλο. Τα τζιν ποιας εταιρείας διαφήμιση η ηθοποιός;

Τα τζιν της American Eagle, που παρά την κατακραυγή είδε την εν λόγω συλλογή να ξεπουλάει μέσα σε μία εβδομάδα από το λανσάρισμα της καμπάνιας.

18. Οι Έλληνες ράπερ ΛΕΞ και Light συνεργάστηκαν φέτος στο κομμάτι «Caro Dei Cari». Ποιος σκηνοθέτησε το βίντεο κλιπ του κομματιού;

Πίσω από τη σκηνοθεσία βρίσκεται ο Βασίλης Κεκάτος, ο οποίος φέτος κυκλοφόρησε την πρώτη του μεγάλου μήκους ταινία «Οι άγριες μέρες μας».

19. Ποιος από τους ζώντες ηθοποιούς της «χρυσής εποχής» του ελληνικού κινηματογράφου, που αναφέρθηκαν στο φετινό τιμητικό αφιέρωμα του Φεστιβάλ Θεσσαλονίκης, ξεκίνησε την καριέρα του σε ηλικία 4 ετών;

Ο Βασίλης Καΐλας ξεκίνησε την καριέρα του σε ηλικία 4 ετών, πλάι στην Ελληνική Λαμπέτη στο «Τελευταίο ψέμα» (1958) του Μιχάλη Κακογιάννη. Η ταινία που τον καθιέρωσε ως «παιδί θαύμα» του ελληνικού κινηματογράφου ήταν ο «Λουστράκος» (1962) με

τον Δημήτρη Παπαμακαήλ, σε σενάριο και σκηνοθεσία της Μαρίας Πλυτά.

20. Τι ύψος έχει το ηλικίας 3.200 ετών γρανιτένιο άγαλμα του Ραμσή Β΄ που καλωσορίζει τους επισκέπτες στο νέο Μεγάλο Αιγυπτιακό Μουσείο στο Κάιρο;

Το επιβλητικό άγαλμα του Ραμσή Β΄, που αντικρίζει κανείς μόλις περάσει την είσοδο του Μεγάλου Αιγυπτιακού Μουσείου, έχει ύψος 11 μέτρα και ζυγίζει 83 τόνους. Ανακαλύφθηκε το 1820, τοποθετήθηκε στην καρδιά του Κάιρου και όταν το 2006 μεταφέρθηκε στη Γκίζα, όπου το νέο μουσείο ετοιμαζόταν να οικοδομηθεί, χιλιάδες Αιγύπτιοι συγκεντρώθηκαν για να το αποχαιρετήσουν.

21. Ποιος οργανισμός απέκτησε τη δισκοθήκη του γνωστού ραδιοφωνικού παραγωγού Γιάννη Πετρίδη;

Το καλοκαίρι διέρρησε και μέσα Σεπτεμβρίου επιβεβαιώθηκε ότι το Ίδρυμα Ωνάση έχει προχωρήσει σε απόκτηση της θαυμαστής συλλογής του Γιάννη Πετρίδη με στόχο τη δημιουργία, στο μέλλον, ενός χώρου που θα καθιστά τη συλλογή προσβάσιμη για ακρόαση, έρευνα και απόλαυση.

22. Ποιος επιτυχημένος συγγραφέας που είχε νέο βιβλίο φέτος έρχεται συχνά για... αναρρίκηση σε γνωστό ελληνικό νησί;

Όπως είχε γράψει αναλυτικά και το περιοδικό «Κ» τον Οκτώβριο του 2019, ο Νορβηγός Τζο Νέσμπο ήρθε πρώτη φορά στην Ελλάδα το 1977 και από τότε έχει επιστρέψει δεκάδες φορές. Σχεδόν κάθε Σεπτέμβριο ταξιδεύει στα Δωδεκάνησα και μένει στο Μασούρι.

23. Ποια ημέρα ορίστηκε από τη 43η Γενική Διάσκεψη της UNESCO ως Παγκόσμια Ημέρα Ελληνικής Γλώσσας;

Επελέγη συμβολικά η 9η Φεβρουαρίου, καθώς είναι η επέτειος του θανάτου, το 1857, του εθνικού ποιητή της Ελλάδας, Διονυσίου Σολωμού. Η ανακήρυξη της ως Παγκόσμιας Ημέρας Ελληνικής Γλώσσας επικυρώθηκε επισήμως στις 12 Νοεμβρίου, από τη 43η Γενική Διάσκεψη της UNESCO.

24. Ποιος Έλληνας μουσικός είχε νέο δίσκο το 2025 στη γερμανική εταιρεία ECM;

Και οι τρεις έχουν δισκογραφία για την εξαιρετική ετικέτα ECM, αλλά το 2025 ήταν η χρονιά του Σωκράτη Σινόπουλου: ο Αθηναίος δεξιοτέχνης της λύρας κυκλοφόρησε τον τρίτο του δίσκο εκεί, με τίτλο «Τοπος», σε συνεργασία με τον πιανίστα Γιάννη Κυρικυρίδη.

25. Πόσων ετών έγινε φέτος ο Γούντι Αλεν;

Το περίεργο δεν είναι ότι την 1η Δεκεμβρίου ο διάσημος Νεο-ϊορκέζος δημιουργός έκλεισε τα 90, αλλά ότι σε αυτή την ηλικία γυρίζει μανιωδώς τη μία ταινία μετά την άλλη. Το νέο του σκηνοθετικό πρότζεκτ θα εξελισστεί στη Μαδρίτη ενώ το φθινόπωρο κυκλοφόρησε και το πρώτο του καθαρόαιμο λογοτεχνικό έργο με τίτλο «What's with Baum?».

ΚΡΙΤΙΚΗ

Της ΜΑΡΙΑΣ ΤΟΠΑΛΗ

Ποίηση με «ένα κόφτη για το λάχανο»

Η, γεννημένη το 1967, Θεώ-νη Κοτίνη έχει δώσει από τα πρώτα βήματά της, στο γύρισμα της χιλιετίας, δείγματα ενός ιδιόρρυθμου λυρισμού που ασκεί έλξη στην/στον αναγνώστρια/τη. Είναι μια ποίηση που επανέρχεται με τον ίδιο τρόπο, στα ίδια πάνω-κάτω θέματα, σαν φυσικό φαινόμενο, σαν πλημμυρίδα και άμπωτη. Δεν τη διαβάζουμε για να εμβαθύνουμε στα μυστικά της ύπαρξης ή στη δίνη της Ιστορίας μα, περισσότερο, για να παρηγορηθούμε συμπάσχοντας και σιγοκουβεντιάζοντας. Υπάρχει ένα ωραίο, καλά κουρδισμένο μουρμουρητό που, στην υπό συζήτηση συλλογή, γίνεται κατά σημεία μελωδικό, σαν ένα ρυάκι που, για λίγο, κάνει αισθητή την παρουσία του στην πουχία του μεσημεριού, και ύστερα μπερδεύεται ξανά στον θόρυβο της μέρας.

Όπως και στις άλλες συλλογές της Κοτίνη, η κοινοτοπία και η περιγραφικότητα συνυπάρχουν ανάμεικτα με την πρωτοτυπία και τη δραστητική συγκίνηση, καθιστώντας άνισο ένα έργο που, με ένα αυστηρότερο ξεσκάρταρισμα, θα αστραποβολούσε.

Η σύνοψη ήταν αναγκαία για να ξεκαθαρίσει τη γραμμή πλεύσης στην οποία κινείται το κριτικό σημείωμα απέναντι στο καινούργιο έργο μιας δοκιμασμένης φωνής,

που πάντα, νομίζω, θέλει κανείς να δοκιμάσει τι γεύση έχουν τα νέα της κατορθώματα, ακόμη και γνωρίζοντας ότι δεν είναι ισούψη.

Τα ωραιότερα ποιήματα της Κοτίνη είναι τα λυρικά. «Το σώμα/ μόνο απόλυτα υλικό/ γίνεται κάποτε ουράνιο.// Αυτό το οξύμωρο του σώματος/ να ξεχάσει τα όριά του/ ακριβώς τη στιγμή που τα κατακτά/ συνιστά το ανεκπλήρωτο του έρωτα», διαβάζουμε στο ποίημα με τίτλο «Σώμα», απολαμβάνοντας τη νόμιμη, απέναντι σε αγαπημένες στιγμές της ελάσσονος ποίησης, προσδοκία, να μας κεράσει εκείνη τη μια καλοφτιαγμένη στιγμή λυτρωτικής συμμετοχής στη συγκίνηση του ποιητικού εγώ. Αυτό το ποιητικό εγώ δεν ξεγυμνώνεται βίαια μα περισσότερο με διάθεση θυμοσοφική, ενισχύοντας την αναγνωστική ψευδαισθησιονότι κουτσοπίνουμε με την ποιήτρια και σιγοντάρουμε τα λόγια της.

Όλα τα ποιήματα με θέμα το σώμα (που δίνει και τον τίτλο στη συλλογή) και την ηδονική εμπειρία των αισθήσεων, ξεχωρίζουν. Τα ποιήματα, αντιθέτως, που σχολιάζουν εκδοχές της επικαιρότητας, τη φτώχεια, το προσφυγικό, τις μετανάστριες, είναι περισσότερο ασκήσεις ύφους και ευφράδειας, και μας μπουκώνουν. Τόσο

καλοφτιαγμένα είναι, ωστόσο, μερικά από τα ποιήματα της πρώτης κατηγορίας, γλυκόκικρα par excellence, σαν να συνεχίζουν την ιδέα του Καρούζου για τα ποιήματα ως «ενθύμια φρίκης», διατυπωμένα όμως πάντα και με χιούμορ και με διάθεση παιγνιώδη. Ξεχωρίζω, ανάμεσα σε άλλα, το «Σχεδόν», που θα τιμούσε, νομίζω, κάθε ανθολογία σύγχρονης ποίησης εφόσον αυτή θα επεδίωκε να διασώσει ποιήματα και με βάση ένα κριτήριο «εγγραψιμότητας» στο εσωτερικό αυτή.

Αντιγράφω: «Μια μέρα όμορφη. Ή σχεδόν./ Γυρνάω από τα μαγαζιά/ -ζέστη και ποδαρόδρομος και πλήθος-/ με κάτι μικροπράγματα/ που αγόρασα τόσο φτηνά στην αγορά/ -και τι χαριτωμένα./... Πόσο ξεκούραστα τα πράγματα σε κρύβουν./ Ναι, κάποιες μέρες/ που δεν έχεις πια κουράγιο για όλα τούτα/ που σ' τα 'πανε μεγάλα και δεν φτάνεις/ γιατί όχι, δικαιούσαι να πιαστείς από το τίποτα./ Από ένα κόφτη για το λάχανο/ σε κάποιον πάγκο στην Αιόλου./... Από όλο αυτό το κέρμα του ολόκληρου.//»

Η καθημερινότητα

Η Κοτίνη παραμένει κατά βάση παραδοσιακή: σαν συνεχίστρια μιας καθαφικής παράδοσης αναζητά την ποίηση προπάντων στον εντός

της καταλυτικής καθημερινότητας ενδοσκοπικό αυτοσαρκασμό, πράγμα που, στο βάθος του, εμπιριέχει, με όλη την αποδόμηση, μια τόση δα σταγόνα ρομαντικής υπερηφάνειας, μιαν αδιόρατη επίγευση ηρωισμού.

Είναι σαν να μας λέει: «Εγώ που σας μιλώ με μέτρο και ρυθμό και, κάπου κάπου, ρίχνω και καμιά ρίμα στο παιχνίδι, τα καταφέρνω επειδή αντέχω να αρθώ πάνω από την κατάσταση. Και δικαιούστε να αναρωτηθείτε, σε ποιο βαθμό η κατάσταση αυτή εμπιριέχει ίχνη τραγικότητας. Μα ως εκεί: εγώ που σας μιλώ δεν δίνω έκταση στο θέμα, και κάθε δραματικό τόνο τον (αυτο)περιορίζω». Σαν ένα «πιστεύω» μιας τέτοιας στάσης εκτυλίσσεται το ποίημα «Γίνε το σώμα σου»: «Τις μέρες που επιστρέφεις πάμφτωχος στο σπίτι/ ζήτα το σώμα σου./ γύρνα στην ύλη της στιγμής που το ανέθρεψε», γράφει η ποιήτρια, και εγώ ακούω, πίσω από τις γραμμές, τον Καβάφη του «Πολύ σπανίως».

Πέραν αυτών, άξιζε στα ποιήματα αυτά μια καλύτερη εκδοτική μεταχείριση από αυτήν που εν προκειμένω τους επιφυλάχθηκε. Οι σελίδες είναι κατά σημεία άσχημα καθραρισμένες, ενώ απουσιάζει κάθε αναφορά στο θέμα του εξωφύλλου.

Όλα τα ποιήματα με θέμα το σώμα (που δίνει και τον τίτλο στη συλλογή) και την ηδονική εμπειρία των αισθήσεων, ξεχωρίζουν. Τα ποιήματα, αντιθέτως, που σχολιάζουν εκδοχές της επικαιρότητας, είναι περισσότερο ασκήσεις ύφους και ευφράδειας.

“Αγγέλα Παπάζογλου”

με την
Άννα
Βαγενά

από το βιβλίο
του Γιώργη
Παπάζογλου
“Ονειράτα της
Σμύρνης...”

επιλογή κειμένου
& μουσική επιμέλεια:
Λάμπρος Λιάβας

Σάββατο 17, 20:30
Ιανουαρίου 2026

Είσοδος ελεύθερη
για ΑΜΕΑ και άνεργους

Παρουσιάζει:

Χορηγός Φιλοξενίας:

Χορηγός Επικοινωνίας:

Rialto

Πληροφορίες / Info

www.rialto.com.cy

Εισιτήρια / Tickets: € 20 / 15

77 77 77 45

(δευ-παρ / mon-fri 10:00-15:00)

Theodoros
Terzopoulos
WAITING FOR
GODOT
by Samuel Becket

(Περιμένοντας τον Γκοντό)

NEW DATES

12, 13.03.2026

Διεθνές Φεστιβάλ
Λευκωσίας
Nicosia International
Festival

NicosiaMunicipal
Theatre

Εισιτήρια | Tickets

Διοργανωτές

Χορηγός

Χορηγός Επικοινωνίας

ΜΟΥΣΙΚΗ

Του ΝΙΚΟΥ Α. ΔΟΝΤΑ

Παρά τις καλές επιμέρους συνεισφορές, άνιση ήταν η συνδυαστική ερμηνεία των τριών σολίστ στο περίφημο «Τριπλό κοντσέρτο» του Μπετόβεν.

Φαιδρές ιστορίες για εκκλησιαστικό όργανο

Δύο χρόνια μετά την προηγούμενη εμφάνισή του με την Κρατική Ορχήστρα Αθηνών, ο Βρετανός αρχιμουσικός Φίνεγκαν Ντάουνι Ντίαρ επέστρεψε στις 5 Δεκεμβρίου για μια ακόμα συνεργασία με την ίδια ορχήστρα στην αίθουσα «Χρήστος Δ. Λαμπράκης».

Το πρόγραμμα άρχισε με το «Τριπλό κοντσέρτο» για βιολί, τσέλο, πιάνο και ορχήστρα του Μπετόβεν, για το οποίο μετακλήθηκαν ως σολίστ ο βιολονίστας Μαξίμ Βενγκέροφ, ο τσελίστας Στίβεν Ισερλντ και η πιανίστρια Θεοδοσία Ντόκου. Ο μεταξύ τους διάλογος υπήρξε μάλλον άνισος, καθώς ο Ισερλντ προτίμησε συνολικά μια περισσότερο λυρική απόδοση της μουσικής και, επιπλέον, έπαιζε σε τσέλο με εντέρνες χορδές, οπότε υπολειπόταν σε ένταση σε σχέση με τα άλλα δύο όργανα.

Στα θετικά προσμετράει κανείς την ποιητική του ερμηνεία στο

στει ή συμφωνική ραψωδία «Τάρας Μπούλμπα» του Γιάντασεκ. Η υπόθεση βασίζεται στο ομότιτλο διήγημα του Γκόγκολ και αφηγείται τις ιστορίες του πολεμοχαρούς Κοζάκου Τάρας Μπούλμπα και των δύο γιών του, τους οποίους μπει στον πόλεμο κατά των κατακτητών Πολωνών. Στη μουσική υπάρχουν σημεία περιγραφικά, που βοηθούν τον ακροατή να παρακολουθήσει γραμμικά την υπόθεση με τη λογική ενός έργου προγραμματικής μουσικής.

Ωστόσο, η έμφαση βρίσκεται στην απόδοση της διάθεσης και της ατμόσφαιρας της κάθε κατάστασης. Ο Ντάουνι Ντίαρ ανέδειξε και τις δύο συνιστώσες, αξιοποιώντας τις διαφορετικές ομάδες της ορχήστρας, οι οποίες ανταποκρίθηκαν στις διακυμάνσεις δυναμικής, όπως ζητούσε ο αρχιμουσικός. Η Χριστίνα Παντελίδου (αγγλικό κόρνο), ο Γιάννης Οικονόμου (όμποε), ο Απόλλων Γραμματικόπουλος (εξάρχων) αλλά και ο Τίτος Γουβέλνς στο εκκλησιαστικό όργανο συνεισέφεραν θετικά στο αποτέλεσμα. Παραμένει το έλλειμμα στα έγχορδα, τα οποία οριακά ανταποκρίθηκαν στη μουσικότητα και στον απαιτούμενο ηχητικό πλούτο, όπως απαιτείται λόγω χάριν στο τρίτο μέρος του έργου.

Ήταν, μάλλον, θέμα τύχης το ότι άηχσε το εκκλησιαστικό όργανο. Στην επόμενη συναυλία της Κρατικής, στις 12 Δεκεμβρίου, δεν λειτούργησε. Ομως, παρότι το κοινό είχε πληρώσει προκειμένου να ακούσει έργα γραμμένα ειδικά γ' αυτό, η συναυλία δεν ματαιώθηκε. Απλώς, πριν από την έναρξη ανακοινώθηκε «τεχνικό πρόβλημα» και αλλαγή προγράμματος. Έτσι, ακούστηκε μια απροβάριστη «Πέμπτη» του Μπετόβεν.

Η συντήρηση του εκκλησιαστικού οργάνου ανήκει φυσικά στο Μέγαρο, το οποίο καταφανώς αδιαφορεί για συναυλίες τρίτων, ειδικά δε της Κρατικής. Αξέχαστο θα μείνει το «ακροβατικό» του οργανίστα Τιερί Εσκές, ο οποίος σε συναυλία της Κρατικής το 2016, όταν αντελήφθη ότι το όργανο δεν λειτουργούσε, κατέβηκε τρέχοντας και έπαιξε το μέρος του στο πιάνο, εκτοπίζοντας τους πιανίστες. Τότε η δικαιολογία ήταν η στενότητα λόγω της κρίσης. Φέτος, εννέα μέρες μετά τη συναυλία της Κρατικής, το όργανο είχε επισκευαστεί και άηχσε κανονικά για μια προγραμματισμένη συναυλία του Μεγάρου. Αυτά ως προς την αξιοπιστία των οργανισμών και τον σεβασμό του κοινού.

Το αριστερό μου χέρι ★★★

ΔΡΑΜΑ, 108'
Σκηνοθεσία: Σι-Τσιγκ Τσου
Ερμηνείες: Τζανέλ Τσάι, Μπλερ Τσανγκ

★ κακό
★★ μέτριο
★★★ καλό
★★★★ πολύ καλό
★★★★★ εξαιρετικό

Το φιλμ «Το αριστερό μου χέρι» είναι εξ ολοκλήρου γυρισμένο με iPhone, θυσιάζοντας έτσι κάτι από την καλλιτεχνική του αρτιότητα, κερδίζοντας ωστόσο σε αμεσότητα και αληθοφάνεια.

Πορτρέτα γυναικών στην πολύβουη Ταϊπέι

Μια «αναμέτρηση» με τη φτώχεια και τον συντηρητισμό

Μια οικογενειακή ιστορία, η οποία διαδραματίζεται βασικά στους δρόμους και στις φτωχογειτονιές της Ταϊπέι, έχει πίσω της τον θριαμβευτή των περυσινών Όσκαρ με την «Απογα», Σον Μπέικερ. Ο Αμερικανός σκηνοθέτης συμβάλλει εδώ ως παραγωγός, συνσεναριογράφος και μοντέρ στην ταινία της επί χρόνια συνεργάτιδος του, Σι-Τσιγκ Τσου, η οποία επιστρέφει στη χώρα καταγωγής της (Ταϊβάν) για να δημιουργήσει ένα πολλαπλό γυναικείο/κοριτσιότικο πορτρέτο.

Πρωταγωνίστρια εδώ είναι η μικρούλα Ι-Τζίνγκ, η οποία μετακομίζει μαζί με τη μητέρα και τη μεγαλύτερη αδελφή της στην Ταϊπέι. Προσπαθώντας να προσαρμοστούν στον καινούργιο τρόπο ζωής και παράλληλα να αντιμετωπίσουν τις οικονομικές δυσκολίες, οι τρεις τους θα δοκιμαστούν με διαφορετικούς τρόπους: παράλληλα, η μικρή θα μάθει ότι το αριστερό χέρι, που χρησιμοποιεί, είναι στην πραγματικότητα «δια-

βολικό». Η Σι-Τσιγκ Τσου δεν διστάζει να κινηματογραφήσει ολόκληρο το φιλμ με ένα iPhone, θυσιάζοντας έτσι κάτι από την καλλιτεχνική της αρτιότητα, κερδίζοντας ωστόσο σε αμεσότητα και αληθοφάνεια. Η πολύβουη, πολυκόσμη Ταϊπέι, με τη διαρκή κίνηση, τα φώτα και τις αγορές της, συμπρωταγωνιστεί ουσιαστικά με τρόπο που δεν θα μπορούσε ποτέ να κάνει σε μια συμβατική λογική μυθοπλασία.

Αντιθέτως, ο ντοκιμαντεριστικός χαρακτήρας αυξάνει τον δείκτη του ρεαλισμού, κάνοντας έτσι ακόμη πιο αισθητή την παιδική ματιά της (υπέροχης και ερμηνευτικά) ηρωίδας, που κυριαρχεί στο μεγαλύτερο κομμάτι του φιλμ.

Δεν είναι όμως μόνον αυτή. Η μητέρα της, μια νέα γυναίκα, η οποία εργάζεται σκληρά δίχως κάποια βοήθεια για να ζήσει την οικογένειά της, αποτελεί μια αφανή ηρωίδα της καθημερινότητας. Ταυτόχρονα η μεγάλη της κόρη, έξυπνη αλλά οργισμένη και δίχως

φιλοδοξίες, αναζητά τον εαυτό της μέσα σε ένα σεξιστικό περιβάλλον.

Γενικώς εδώ η γυναίκα εμπειρία βρίσκεται στο επίκεντρο, σε μια χώρα μάλιστα όπου οι συντηρητικές αντιλήψεις –ακόμη και για τους... αριστερόχειρες– δεν λείπουν και πρώτιστο καθήκον των γυναικών είναι η διαφύλαξη της «αξιοπρέπειας».

Συνολικά το ασιατικό φιλμ αποπνέει φρεσκάδα και αυθεντικότητα. Δίχως να πρωτοτυπεί ή να οξύνει ιδιαίτερα την κοινωνική του παρατήρηση, αποδίδει με τρυφερότητα το θέμα του και αναδεικνύει τους πρωταγωνιστές, όπως άλλωστε κάνουν και τα περισσότερα φιλμ του Σον Μπέικερ.

Ο τελευταίος, αν και από το κάθισμα του «συνουδηγού», αποδεικνύει ξανά το ταλέντο του, επιβεβαιώνοντας ότι αποτελεί και έναν από τους βασικούς δασκάλους του σύγχρονου κινηματογραφικού ρεαλισμού.

HOME CINEMA

Μυστήριο με φόντο τη σουηδική επαρχία

Η γη της αμαρτίας

ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΟ ΘΡΙΛΕΡ (2026)
Δημιουργός: Πέτερ Γκρόνλουντ
Ερμηνείες: Κρίστα Κόσονεν, Λίσα Λίντγκρεν

Η Κρίστα Κόσονεν υποδύεται την αστυνομικό σε αδιέξοδο, στη «Γη της αμαρτίας».

Ο Φρανκ Ντιλέιν παρωδεί μια πολύ καλή ερμηνεία στο φιλμ «Ακινός», όπου πρωταγωνιστεί.

αποτελεί μόνο μία από τις διαστάσεις της καλοφτιαγμένης μίνι σειράς, η οποία μας βάζει για τα καλά στην ατμόσφαιρα της σουηδικής επαρχίας, με τους ήρωες και τους αντιηρώες της. Ο ρυθμός εδώ είναι καλός, όχι όμως καταϊγιστικός, με τη σειρά να παίρνει τον χρόνο της, προκειμένου να παρουσιάσει τα κίνητρα των χαρακτήρων και να εισαγάγει τις ανατροπές της, ενώ βασίζεται αρκετά και στις άριστες ερμηνείες των πρωταγωνιστών της.

Ακινός ★★★½
ΔΡΑΜΑ (2025), 99'
Σκηνοθεσία: Χάρις Ντίκινσον
Ερμηνείες: Φρανκ Ντιλέιν, Νταϊάν Αξφορντ

Από την πλατφόρμα του Cinoβο επιλέγουμε το σκηνοθετικό ντεμπούτο του Βρετανού ηθοποιού Χάρις

Ντίκινσον. Ο Μάικ, ένας νεαρός που ζει στους δρόμους του Λονδίνου, έρχεται αντιμέτωπος με κάθε λογής δυσκολίες. Τελικά θα μπλέξει και με τον νόμο, ενώ όταν ξεκινάει κάποιες περιστασιακές δουλειές, η αυτοκαταστροφική φύση του θα θέσει νέα εμπόδια. Ο Ντίκινσον παρουσιάζει την ιστορία ενός άνδρα-αγοριού, ενός ενήλικου που βιώνει μια δεύτερη «ενηλικίωση», γλιστρώντας από τη μια παράξενη κατάσταση στην άλλη. Η ταινία του διαθέτει κάποιες ωραίες –και σκηνοθετικές– ιδέες, ρίχνοντας μια ματιά στο περιθώριο της ανεπτυγμένης Δύσης, παραμένει ωστόσο αρκετά άγουρη ως προς την εκτέλεσή τους. Αντιθέτως, βρίσκει έναν πολύ καλό πρωταγωνιστή στο πρόσωπο του Φρανκ Ντιλέιν, ο οποίος θυμίζει φυσιογνωμικά και τον νεαρό Τζόνι Ντεπ.

Ελιο Ντ' Ανα, συγγραφέας

Ευλογία να μην έχεις δουλειά

Η διαδρομή από τον ροκ τρόπο ζωής του '70 στον εσωτερισμό του 21ου αιώνα

Συνέντευξη
στον ΣΠΗΛΙΟ ΛΑΜΠΡΟΠΟΥΛΟ

Ο Ελιο Ντ' Ανα σίγουρα δεν είναι ο μέσος συγγραφέας βιβλίων προσωπικής ανάπτυξης. Τέλη δεκαετίας του 1960 ξεκίνησε να παίζει μουσική και γνώρισε μεγάλη επιτυχία στην πατρίδα του στα 70s με συγκροτήματα όπως Osanna, Uno και Nona.

Σήμερα έχει αποκηρύξει το παρελθόν για ένα παρόν... ακόμη πιο επιτυχημένο: έχει ιδρύσει από το 1994 την ιδιωτική «σχολή επιχειρηματικότητας» European School Of Economics, που λειτουργεί σε έξι διαφορετικές πόλεις σε τέσσερις διαφορετικές χώρες, διαχειρίζεται μπουτίκ ξενοδοχεία στην Τσοκάνη, περιοδεύει σε όλο τον κόσμο δίνοντας ομιλίες επί πληρωμή και έχει γράψει δύο ευπώλητα βιβλία τα οποία έχουν μεταφραστεί σε περισσότερες από 15 γλώσσες.

Δηλώνει «συγγραφέας, φιλόσοφος, οικονομολόγος, επιχειρηματίας, ποιητής και μουσικός» και αυτόματα δεν μπορεί παρά κάποιος να σταθεί επιφυλακτικά απέναντι σε όλες αυτές τις παράλληλες ιδιότητες.

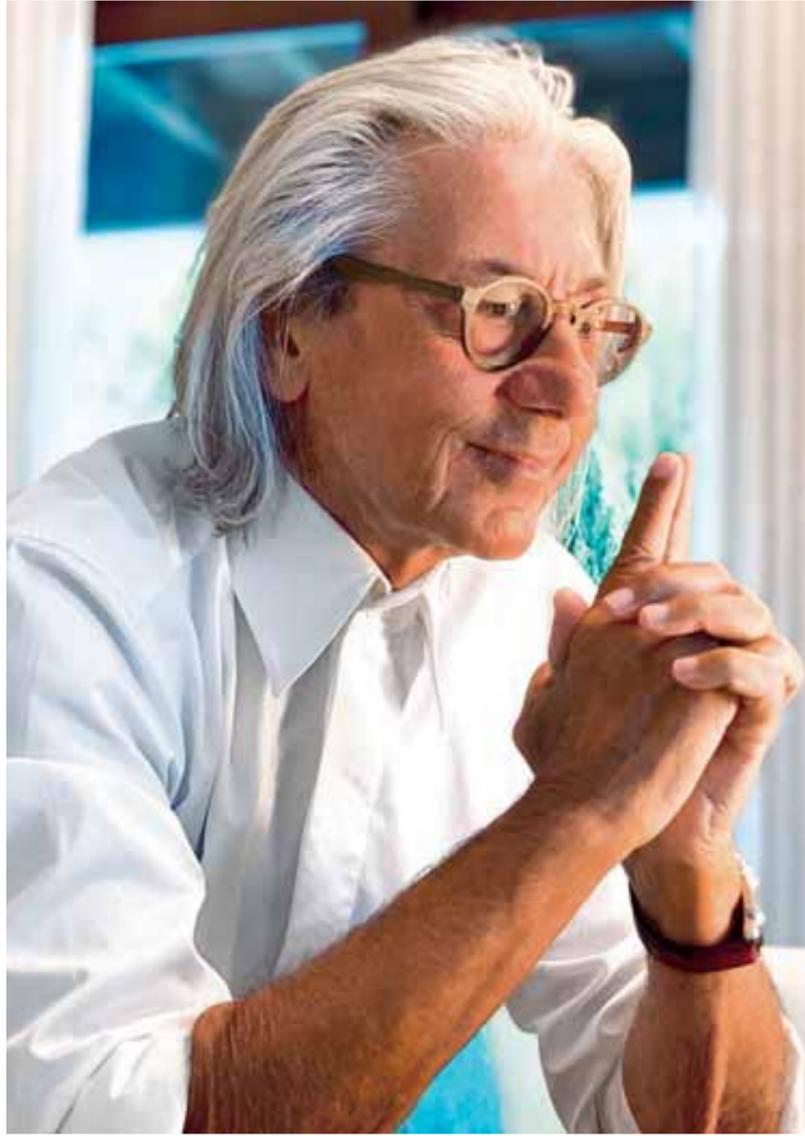
«Έχω ακυρώσει εδώ και δεκαετίες την παλιά μου ζωή. Ήμουν πολύ απογοητευμένος με τη μουσική, τις παρέες μου – και όλα όσα συνοδεύουν τη μυθολογία του ροκ. Ήταν τέλη δεκαετίας του 1970, όταν με τους Nona περιοδεύαμε στην Αμερική. Κάποια στιγμή ο μάνατζερ μας συνελήφθη για κατοχή ναρκωτικών – και αυτό ήταν, ίσως, ό,τι καλύτερο μπορούσε να συμβεί για μένα. Λόγω αυτού, ξέμεινα στο Λος Αντζελες για δύο ολόκληρα χρόνια, εντελώς μόνος μου και μπόρεσα να ασχοληθώ με τον εαυτό μου. Αναρωτήθηκα γιατί ενώ ήμουν επιτυχημένος... ένιωθα ότι κάτι έλειπε. Παρατηρούσα τον κόσμο γύρω μου και έβλεπα τη βία, την επιθετικότητα, τη μόνιμη τάση για σύγκρουση. Και αισθάνθηκα ότι αυτό με περιόριζε – και με καθόριζε. Μετά όμως κατάλαβα ότι ο κόσμος πρακτικά, απλώς, ήταν μια εικόνα του εαυτού μου. Και όλα τα αρνητικά βρίσκονταν μέσα μου. Οπότε αντιλήφθηκα ότι η αποστολή μου ήταν να τα ξεφορτωθώ όλα αυτά, να απομακρύνω κάθε τι καταστροφικό από τον εσωτερικό μου κόσμο. Και να μην κατηγορώ κανέναν άλλον για στιδήποτε μου συνέβαινε. Όταν ανέλαβα την ευθύνη της ζωής μου, τότε ουσιαστικά ξεκίνησα να ζω από την αρχή».

– Αρα κάνετε λόγο για «προσωπική ευθύνη» – δεν είναι όμως όλες οι εποχές ούτε όλα τα δεδομένα το ίδιο ευνοϊκά για την ψυχική υγεία του ανθρώπου, σωστά;

– Νομίζουμε, λανθασμένα, ότι αυτό που ονομάζουμε «πραγματικότητα» είναι κάτι πολυσύνθετο που αναπτύσσεται γύρω από εμάς, ενώ απλώς βρίσκεται μέσα μας. Κακώς ασχολούμαστε με το πλήθος που μας περιβάλλει – τον εαυτό μας πρέπει να ανακαλύψουμε. Αν επιστρέψουμε στη μοναδικότητά μας, θα ανακαλύψουμε τον παράδεισο. Επί της Γης, κυριολεκτικά.

– Πώς εξηγείτε την επιτυχία των βιβλίων σας και μάλιστα σε αγορές διαφορετικές μεταξύ τους, όπως για παράδειγμα η ισπανική και η τουρκική;

– Τα βιβλία αρέσουν σε αναγνώστες με διαφορετικό υπόβαθρο, γιατί ο άνθρωπος είναι παγκόσμιο ον, ανεξαρτήτως καταβολών. Ο άνθρωπος εκ φύσεως έχει ανάγκη να διαφυλάξει την ακεραιότητά του – όσο είσαι ακέραιος τότε μπορείς να επιλέ-

«Όταν ο Σωκράτης έλεγε ότι η αυτογνωσία είναι θεμελιώδης αρετή, εννοούσε ότι το "γνώθι σαυτόν" προϋποθέτει να γνωρίζουμε πρώτα τι δεν είμαστε», τονίζει στην «Κ» ο Ελιο Ντ' Ανα. «Πρώτα αποκλείουμε αυτό που δεν είμαστε και μετά πλησιάζουμε τον πυρήνα της ύπαρξής μας».

ξεις όποια κατεύθυνση επιθυμείς.

Αλλά αυτό που εσείς ονομάζετε επιτυχία δεν είναι απαραίτητα το ίδιο με αυτό που εννοώ εγώ. Όπως και όλα τα άλλα, η επιτυχία βρίσκεται πρωτίστως μέσα μου. Σημασία έχει τι ορισμό δίνω εγώ στις έννοιες, όχι οι άλλοι. Η επιτυχία θα έρθει σε σένα, όταν εσύ πλησιάζεις τον εαυτό σου. Αυτό συμβαίνει επειδή με αυτόν τον τρόπο ο κόσμος εκφράζει την ευγνωμοσύνη του απέναντι σε σένα, επειδή συνδέθηκες με την αλήθεια σου. Εσύ κινείς τα νήματα του κόσμου, όχι ο κόσμος τα δικά σου. Ο στόχος είναι πάντοτε ένας: αλλάζουμε τον κόσμο, αλλάζοντας πρώτα αυτά που δεν μας αρέσουν.

– Ο κόσμος όμως υπάρχει δισηκατομμύρια χρόνια – τα κατάφερε μια χαρά και χωρίς εμάς και μάλλον μπορεί να το ξανακάνει όσες φορές χρειαστεί. Δεν είμαστε ασήμαντοι σε σχέση με τον πανδαμάτορα χρόνο;

– Οι περισσότεροι έχουν εντελώς λάθος αντίληψη του χρόνου. Πιστεύουν ότι ο χρόνος που κυλάει είναι όντως αυτό που θα έπρεπε να μας ενδιαφέρει. Δεν είναι έτσι όμως – η στιγμή που περνάει είναι απλά μια μορφή υπνωτισμού. Ο χρόνος δεν είναι το δευτερόλεπτο που πέρασε, αλλά αυτό που ζούμε τώρα. Νομίζουμε ότι ο εξωτερικός κόσμος είναι η αλήθεια. Δεν είναι, όμως. Είναι απλά ένας καθρέφτης. Πώς περιμένεις να βρεις την αλήθεια σε έναν καθρέφτη;

– Στα βιβλιοπωλεία τα βιβλία σας συνήθως τοποθετούνται στην κατηγορία «αυτοβελτίωση» – υπάρχουν, εντούτοις,

μια μεγάλη εταιρεία; Δεν είναι δουλειά αυτό, είναι σκλαβιά. Πιστεύω ότι σε μερικές δεκαετίες θα έχει, πολύ ωστόσο, ποινικοποιηθεί η εργασία.

– Έχετε δηλώσει ότι «για να μάθεις περισσότερα πρέπει να γίνεις κάτι μεγαλύτερο. Για να ξαναγεννηθείς πρέπει να πεθάνουν όλα τα παλιά». Μπορείτε να μας το εξηγήσετε λίγο πρακτικά;

– Το παρελθόν είναι σκόνη. Δεν μπορείς να καταλάβεις τίποτα καινούργιο αν δεν αποκηρύξεις τις παλιές ιδέες σου. Είναι σαφές.

– Ένας συμπατριώτης σας, ο Νούτσιο Ορντίνε (1958-2023), καθηγητής Ιταλικής Φιλολογίας και συγγραφέας με ειδίκευση στην Αναγέννηση, υποστήριζε αφενός ότι δεν υπάρχει άχρηστη γνώση, αφετέρου ότι τα λογοτεχνικά αριστουργήματα του παρελθόντος δεν θα πάψουν ποτέ να είναι επίκαιρα. Οι θεωρίες του μάλλον δεν θα μπορούσαν να συνδυαστούν με τις δικές σας.

– Αν θέλεις να κάνεις επανεκκίνηση της ζωής σου πρέπει να ξεχάσεις αυτά που ήξερεις. Δεν πρέπει να κουβαλάμε τίποτα περιττό. Το σύστημα εκπαίδευσης που υπάρχει τώρα είναι εγκληματικό: δεν μπορείς να αποκτήσεις καμιά γνώση από τον εξωτερικό κόσμο – η μοναδική γνώση είναι η γνώση του εαυτού μας. Μόνο αν την αποκτήσεις μπορείς να αποκωδικοποιήσεις αυτά που συμβαίνουν. Και μόνον αν έχεις τον έλεγχο του εαυτού σου μπορείς να προβείς σε αλλαγές. Κάθε άλλη γνώση είναι ψεύτικη. Αν εσύ δεν δώσεις έγκριση σε στιδήποτε συμβαίνει έξω, δεν θα σε επηρεάσει. Γι' αυτό εγώ εστιάζω στο άτομο. Μόνον το άτομο μπορεί να αλλάξει τον κόσμο, όχι τα κοινωνικά σύνολα. Καμιά επανάσταση σε κανέναν τομέα δεν άλλαξε την ανθρωπότητα. Μόνον το ατομικό όραμα έχει αυτή τη δύναμη να αλλάξει την πραγματικότητα.

– Στη σχολή σας, όμως, το European School of Economics, δεν έχετε αντίστοιχα καθηγητές, δεν δίνετε πιστοποιήσεις, πτυχία; Αρα υπάρχει γνώση να διδαχθεί – όχι;

– Ναι, γιατί μερικές φορές χρειάζεται να φοράς μάσκα – πρέπει να παίξεις έναν ρόλο για τα μάτια του κόσμου. Αλλά είναι απλά ένας ρόλος: η αλήθεια βρίσκεται μόνο μέσα μας. Πρέπει λοιπόν να δουλέψουμε με τον εαυτό μας, ώστε να καταλάβουμε ότι αυτό που μας προσδιορίζει κοινωνικά είναι... αυτό ακριβώς που δεν είμαστε! Όταν ο Σωκράτης έλεγε ότι η αυτογνωσία είναι θεμελιώδης αρετή, εννοούσε ότι το «γνώθι σαυτόν» προϋποθέτει να γνωρίζουμε πρώτα τι δεν είμαστε! Πρώτα αποκλείουμε αυτό που δεν είμαστε και μετά πλησιάζουμε τον πυρήνα της ύπαρξής μας – αυτή είναι η σωστή σειρά.

Γι' αυτό ο κόσμος είναι σε τέτοια χάλα – επειδή υπηρετούμε όλοι ένα προσώπιο που νομίζουμε ότι μας έχει επιβληθεί, χωρίς να έχει σχέση με τον αληθινό μας εαυτό. Και βουλιάζουμε στις φοβίες, στις ανησυχίες, στις αμφιβολίες, στην ανασφάλεια...

– Έχετε γνωρίσει αρκετούς πολιτικούς, είχατε φιλική σχέση με τον Μιχαήλ Γκορμπατσόφ. Θα είχε ενδιαφέρον να μας πείτε τη γνώμη σας. Για παράδειγμα, ποιον θα προτιμούσατε: Σίλβιο Μπερλουσκόνι ή Τζόρτζια Μελόνι;

– Για μένα είναι το ίδιο ακριβώς. Η Μελόνι είναι ένας πολύ καλός άνδρας.

Κατάκτηση του εαυτού
Η θρησκεία είναι μια εναλλακτική νομοθεσία, ένα σύνολο αρχών που κρατάει τους ανθρώπους σε μια κοινή ηθική γραμμή. Αλλά αν κατακτήσεις τον εαυτό σου, δεν έχεις ανάγκη τίποτε άλλο να σου δείξει τον δρόμο.

Αναζήτηση της αλήθειας
Ο χρόνος δεν είναι το δευτερόλεπτο που πέρασε αλλά αυτό που ζούμε τώρα. Νομίζουμε ότι ο εξωτερικός κόσμος είναι η αλήθεια. Δεν είναι, όμως. Είναι απλά ένας καθρέφτης. Πώς περιμένεις να βρεις την αλήθεια σε έναν καθρέφτη;

Τα δύο βιβλία του Ελιο Ντ' Ανα έχουν μεταφραστεί σε περισσότερες από 15 γλώσσες και, σύμφωνα με τον Ιταλό συγγραφέα, αρέσουν σε αναγνώστες με διαφορετικό υπόβαθρο, γιατί ο άνθρωπος είναι παγκόσμιο ον, ανεξαρτήτως καταβολών.

πολλές αναφορές που άπτονται της θεολογίας. Σίγουρα αρκετοί επιστήμονες θα είχαν πολλά να αντιτάξουν. Ειδικά στην Ιταλία, χώρα με έντονο το θρησκευτικό στοιχείο, δεν υπάρχουν αντιδράσεις σ' αυτά;

– Η θρησκεία είναι για τους συνθησιμένους ανθρώπους. Η θρησκεία είναι μια εναλλακτική νομοθεσία, ένα σύνολο αρχών που κρατάει τους ανθρώπους σε μια κοινή ηθική γραμμή. Αλλά αν κατακτήσεις τον εαυτό σου, δεν έχεις ανάγκη τίποτε άλλο να σου δείξει τον δρόμο – κανένα σύστημα, καμία μέθοδο, καμία πειθαρχία εξώθεν επιβαλλόμενη.

Αν ορίσεις τον εσωτερικό σου κόσμο, ο εξωτερικός γίνεται απλώς μια συνέπεια αυτού. Μην περιμένουμε από άλλους να μας βοηθήσουν. Το δευτερόλεπτο που στρεφόμεστε αλλού για βοήθεια συντελείται μια καταστροφή.

– Πώς νιώθετε που με την τεχνητή νοημοσύνη μπορεί ο οποιοσδήποτε να διαβάσει περιλήψεις των βιβλίων σας χωρίς να χρειαστεί να κοπιάσει;

– Με την τεχνητή νοημοσύνη, τους υπολογιστές, τα ρομπότ... εισερχόμεστε σε μια εποχή που δεν θα υπάρχουν δουλειές για τους ανθρώπους, όπως τις ξέρουμε. Οι δουλειές θα εξαφανιστούν και καθώς θεωρούμε ότι αυτό είναι απειλή. Αντιθέτως, είναι ευλογία, είναι σπουδαίο να μην έχεις δουλειά. Γιατί τότε θα είσαι ελεύθερος να επιστρέψεις στην ουσία: στις τέχνες, στον χορό, στη ζωγραφική. Ξεκινάει, λοιπόν, αυτό που αποκαλώ «η χρυσή εποχή της δημιουργικής ελευθερίας». Για ποιον λόγο να δουλεύεις για μια τράπεζα, για

ZENITH

THE HEART OF WATCHMAKING
160[★]
YEARS

Vassos Eliades Accessories Ltd

Nicosia - Limassol, Tel.: 22 897 361

DEFY SKYLINE CHRONOGRAPH